

III. Kormányrendeletek

A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról

A Kormány a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 94. § (4) bekezdés b) pontjában, a 7. § (2) bekezdése tekintetében a jogalkotásról szóló 2010. évi CXCV. törvény 31. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontjában kapott felhatalmazás alapján, az Alaptörvény 15. cikk (1) bekezdésében meghatározott feladatkörében eljárva a következőket rendeli el:

- 1. §** A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 5. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:
- „(1) A kerettantervek meghatározzák
- a nevelés-oktatás céljait,
 - a tantárgyi rendszert,
 - az egyes tantárgyak témaköreit, tartalmát,
 - a tantárgyak követelményeit,
 - a tantárgyközi tudás- és képességterületek fejlesztésének feladatait,
 - a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeretet.”
- 2. §** A Rendelet 3. alcíme a következő 5/A. §-sal és 5/B. §-sal egészül ki:
- „5/A. § Az oktatásért felelős miniszter kerettantervet, alapprogramot, irányelvet ad ki és tesz közzé.
5/B. § A nemzeti köznevelésről szóló törvény 9. § (8) bekezdésében rögzített egyedi megoldásoknak a Nat-ban és a kerettantervekben meghatározott ismeretanyagot tartalmazniuk kell.”
- 3. §** (1) A Rendelet 8. § (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:
- „(3) A tanuló kötelező és választható tanítási óráinak összege – a (4)–(7) bekezdésben foglalt eltérésekkel – egy tanítási héten legfeljebb
- az első–harmadik évfolyamon huszonnégy,
 - a negyedik évfolyamon huszonöt,
 - az ötödik és a hatodik évfolyamon huszonnyolc,
 - a hetedik és a nyolcadik évfolyamon harminc,
 - a kilencedik–tizenharmadik évfolyamon harmincnégy óra lehet.”
- (2) A Rendelet 8. §-a a következő (4)–(7) bekezdéssel egészül ki:
- „(4) A két tanítási nyelvű iskolai oktatásban, vagy ha az iskola a nemzeti köznevelésről szóló törvény 7. § (6) bekezdése szerint sportiskola feladatait látja el, továbbá ha az iskola emelt szintű oktatást szervez, a tanuló kötelező és választható tanítási óráinak összege a (3) bekezdésben egy tanítási hétre meghatározott időkerethez képest legfeljebb kétszeres tanítási órával emelkedhet.
- (5) A nemzetiségi nevelést-oktatást folytató iskolában a tanuló kötelező és választható tanítási óráinak összege a (3) bekezdésben egy tanítási hétre meghatározott időkerethez képest az 1–8. évfolyamon legfeljebb három tanítási órával, a 9–12. évfolyamon legfeljebb négy tanítási órával emelkedhet.
- (6) A (4) és (5) bekezdésben meghatározott óratöbbletek nem összevonhatóak.
- (7) A nyelvi előkészítő évfolyamon
- a heti tanórai foglalkozások száma legalább harminc, legfeljebb harminckettő lehet,
 - idegen nyelv tantárgy esetében heti tizennyolc, a digitális kultúra tantárgy esetében heti három, a testnevelés tantárgy esetében heti öt tanórai foglalkozást kell biztosítani, továbbá heti négy-hat tanórát képességfejlesztésre kell fordítani.”

- 4. §** A Rendelet a következő 12. §-sal egészül ki:
- „12. § (1) A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelettel (a továbbiakban: Módr.) módosított 1. § (1) és (2) bekezdését, 3. § (2), (5) és (6) bekezdését, 5. § (1), (3) és (4) bekezdését, 8. §-át és Mellékletét első alkalommal a 2020/2021. tanévben
- a) az iskolák első évfolyamán,
- b) az iskolák ötödik, – a hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok kivételével – kilencedik évfolyamán,
- c) hat évfolyamos gimnázium esetében a hetedik évfolyamán,
- majd ezt követően minden tanévben felmenő rendszerben kell alkalmazni.
- (2) Az iskolák a Módr. alapján 2020. április 30-ig felülvizsgálják a pedagógiai programjukat.
- (3) Az iskolák az (1) bekezdés által érintett évfolyamokon a (2) bekezdés szerint felülvizsgált pedagógiai program szerint kezdik meg a 2020/2021. tanévben a nevelő-oktató munkát.
- (4) Az iskoláknak az (1) bekezdésben fel nem sorolt évfolyamain a nevelő-oktató munkát a Módr. 7. § (2) bekezdésében meghatározott miniszteri rendeleteknek a Módr. hatálybalépésekor hatályos rendelkezései alkalmazásával kell megszervezni.”
- 5. §** A Rendelet Melléklete az 1. melléklet szerint módosul.
- 6. §** A Rendelet
- a) 1. §
- aa) (1) bekezdés a) pontjában a „b)–e) és g)“ szövegrész helyébe a „b)–f) és h)–i)“ szöveg,
- ab) (2) bekezdésében a „b)–c)“ szövegrész helyébe a „b)–d)“ szöveg,
- b) 3. §
- ba) (2) bekezdésében a „fejlesztési feladatok és közműveltségi tartalmak“ szövegrész helyébe a „tantárgyaknál megadott fő témakörök és tanulási eredmények“ szöveg,
- bb) (5) bekezdésében a „közéiskolai nevelés-oktatás szakaszában folyó“ szövegrész helyébe a „középfokú nevelés-oktatás és a szakmai oktatás szakaszában folyó“ szöveg,
- bc) (6) bekezdésében a „szakiskolában“ szövegrész helyébe a „szakképző iskolában“, a „szakképzés“ szövegrész helyébe a „munkaerőpiac“ szöveg, a „szakiskolai“ szövegrész helyébe a „szakképző iskolai“ szöveg,
- c) 5. §
- ca) (3) bekezdésében a „szakképző iskolák“ szövegrész helyébe a „szakképző intézmény, szakgimnázium, szakiskola“ szöveg,
- cb) (4) bekezdésében az „az Ember és társadalom, az Ember és természet“ szövegrész helyébe az „a Történelem és állampolgári ismeretek, a Természettudomány és földrajz“ szöveg,
- d) 8. § (1) bekezdés
- da) a) pontjában az „első–harmadik“ szövegrész helyébe az „első–negyedik“ szöveg,
- db) c) pontjában az „ötödik–nyolcadik évfolyamon“ szövegrész helyébe az „ötödik–nyolcadik és a nyelvi előkészítő évfolyamon“ szöveg,
- dc) d) pontjában a „kilencedik–tizenkettedik“ szövegrész helyébe a „kilencedik–tizenharmadik“ szöveg lép.
- 7. §** (1) Hatályát veszti a Rendelet
- a) 3. § (7) bekezdése,
- b) 3/A. alcíme,
- c) 6. § (4) bekezdésében a „Hídprogramok,“ szövegrész,
- d) 8. §
- da) (1) bekezdés b) pontja,
- db) (2) bekezdése.
- (2) Hatályát veszti
- a) az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programjának bevezetéséről és kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) MKM rendelet,
- b) a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet,

- c) a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet,
- d) a két tanítási nyelvű iskolai oktatás irányelvének kiadásáról szóló 4/2013. (I. 11.) EMMI rendelet,
- e) a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet,
- f) a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet módosításáról szóló 22/2016. (VIII. 25.) EMMI rendelet,
- g) a Kollégiumi nevelés országos alapprogramjának kiadásáról szóló 59/2013. (VIII. 9.) EMMI rendelet.

8.5 Ez a rendelet a kihirdetését követő nyolcadik napon lép hatályba.

Orbán Viktor s. k.,
miniszterelnök

1. melléklet az 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelethez

1. A Rendelet Melléklet I. Része az I.1. pontot megelőzően a következő rendelkezéssel egészül ki:

„Alapvetés

A Nat a magyar kulturális és pedagógiai örökség gyökereiből táplálkozik, annak hagyományaira épül. Meghatározza azokat a nevelési-oktatási alapelveket, amelyek a nemzeti köznevelésről szóló törvény 5. § (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően biztosítják az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot. A Nat emellett meghatározza az elsajátítandó tanulási tartalmakat, valamint kötelező rendelkezéseket állapít meg az oktatásszervezés körében. A Nat lefekteti a köznevelés elvi és tartalmi alapjait és kereteit, azaz meghatározza az alpműveltség kötelezően közvetítendő tartalmait az alap- és középfokú oktatási intézmények számára, beleértve a különleges bánásmódot igénylő tanulókat ellátó intézményeket is. A Nat a köznevelés szemléleti alapjainak meghatározásával kiegészíti a gyermekek, tanulók családban megvalósuló nevelését, erősíti ezzel a hazához és a nemzet történelméhez való kötődést, a generációk közötti kapcsolatot, a közös kulturális gyökereket, az anyanyelv használatát. Így rögzíti azt a minden magyar emberben közös tudást, amely megalapozza a nemzeti identitást. A Nat elsődleges felhasználója a nevelési-oktatási intézményben dolgozó pedagógus, valamint az intézményvezető. Ez a dokumentum az ő munkájukhoz ad iránymutatást, keretet.”

2. A Rendelet Melléklet I. Rész I.1.2. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„I.1.2. Egységesség és differenciálás, módszertani alapelvek

Az aktív tanulás a tanulóknak a tanulási tevékenységekben történő részvételét hangsúlyozza. A tanulási tevékenység legfőbb célja olyan tanulói kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az ismereteknek különböző helyzetekben történő kreatív alkalmazását. A tevékenységekre épülő tanulás-szervezési formák segítik a tanulót a tanulási eredmények által kijelölt ismeretek megszerzésében, és ezen keresztül a kompetenciák fejlesztésében. Lehetőség szerint ki kell használni a tanulás társas természetéből adódó előnyöket, a differenciált egyéni munka adta lehetőségeket. Segíteni kell a párban vagy csoportban végzett felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködésen alapuló tanulást. A tanulási eredmények elérését segítik elő az olyan differenciált módszerek, mint a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet biztosítása, a tanulói különbségekhez illeszkedő, differenciált céljelölés, a többszintű tervezés és tananyag-alkalmazás, a fejlesztő, tanulást támogató értékelés. A differenciált tanulás-szervezés jellegzetességeit képviselik az olyan eljárások, mint az egyéni rétegmunka vagy az adaptált szövegváltozatok felhasználása, melyek kiterjeszthetik és elmélyíthetik a tankönyvek tartalmát.

A pedagógus a probléma-megoldási és a jelenségértelmezési folyamatot – a tanuló szükségleteinek megfelelően – közvetett, illetve közvetlen eszközökkel segíti. A pedagógus az aktív tanulói tevékenységek megvalósítása során lehetővé teszi iskolán kívüli szakemberek bevonását, valamint a külső helyszínek nyújtotta pedagógiai lehetőségek felhasználását (könyvtár, múzeum, levéltár, színház, koncert). A pedagógus együttműködik más tantárgyakat tanító pedagógusokkal azért, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen a tanórákon vagy a témahetek, tematikus hetek, projektnapok, témákhoz szervezett események, tanulmányi kirándulások, iskolai táborok alkalmával a tantárgyak szervezett, összefüggő, illetve kapcsolódó tartalmainak integrálására.

Az iskoláknak tanítási évenként több olyan tanóra megszervezését ajánlott beilleszteniük a helyi tantervbe, amelyben több tantárgy ismereteinek integrálását igénylő (multidiszciplináris) téma kerül a középpontba, a tanóra céljának, tartalmának és megvalósítási módszereinek megjelölésével. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a tananyag feldolgozásánál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében ez az adaptálás lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott) nevelés, oktatás során az egyéni módszerek alkalmazását. Az aktív tanulás segítése a tanuló tehetségének, különleges nevelési-oktatási szükségleteinek vagy fogyatékosságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező szakember támogatásával történik.

Az eredményes tanulás segítésének elvei

Tanulási környezet

A tanulás közvetlen helyszíneként használt helyiségeket (kiemelten osztálytermeket) lehetőség szerint úgy kell biztosítani, hogy a különböző tanulás-szervezési eljárások alkalmazásához a berendezések rugalmasan és gyorsan átalakíthatók legyenek, illeszkedjenek az osztályba járó tanulók korosztályi és egyéni szükségleteihez, valamint nyugodt, biztonságos és támogató tanulási környezetet teremtsenek valamennyi tanuló számára. Lehetőség szerint biztosítani kell, hogy a tanulók a foglalkozásokon IKT és digitális eszközöket (számítógép, más iskolai vagy saját eszköz), internetkapcsolatot és prezentációs eszközöket vehessenek igénybe, valamint hozzáférhetővé váljanak a hagyományos iskolai és az elektronikus könyvtárak egyaránt.

A tanulók, a pedagógusok, a szülők és a pedagógiai munkát támogató minden szereplő kapcsolata – a közös célt szem előtt tartva – a kölcsönös tiszteleten és nyílt párbeszédre alapul.

A tanulók értékelését egyéni fejlődésük és sikeres tanulási teljesítményük érdekében az igazságosság, az esélyteremtés és a méltányosság alapelveit szem előtt tartva, emberi méltóságuk tiszteletben tartásával, az értékelés személyes jellegének figyelembevételével szükséges megvalósítani.

A tanulók tanulási tevékenységekben való aktív részvétele kulcsfontosságú, ezért ennek előmozdítása érdekében a pedagógusoknak mindvégig a tevékenységközpontú tanulásszervezési formákat kívánatos előnyben részesíteniük. A tanulás társas természetéből adódó előnyök, a differenciált egyéni munka adta lehetőségek kihasználása, valamint a párban vagy csoportban végzett kutatásalapú, felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködő tanulás támogatása szintén hozzájárul a korszerű tanulási környezet megteremtéséhez.

Fontos, hogy a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek legyenek, az azokhoz igazodó mérési stratégiákkal együtt, és már a tanulási folyamat elején ismertté váljanak. Az iskolai légkör bizalmi jellege elsődleges feltétele annak, hogy a tanulási problémákra és a személyes nehézségekre időben fény derüljön. Ennek a bizalomnak a megteremtése és fenntartása minden intézményvezető és pedagógus állandó felelőssége.

Az aktív tanulási alapelvek szerint szerveződő, több tantárgy, tanulási terület ismereteinek integrálását igénylő témákat, jelenségeket feldolgozó tanórák, foglalkozások, témnapok, témahetek, tematikus hetek és projektek alkalmazása segíti a tanulót a jelenségek megértésében, a problémák komplex módon történő vizsgálatában.

Egyénre szabott tanulási lehetőségek

Az iskola a tanulók tanulmányi előmenetelét a képességeiknek megfelelő, egyénre szabott tanulási lehetőségek biztosításával tudja a leghatékonyabban támogatni.

Fontos alapelv, hogy a tanulók közti különbségeket az iskola a különféle környezeti feltételek és az egyénenként eltérő idegrendszeri érés, valamint az egyéni képességek kölcsönhatása eredményének tekintse. E szemlélet gyakorlatban történő alkalmazásához olyan fejlesztési célokat kell kijelölni, amelyek nemcsak a tanulótól várnak illeszkedést a tanulási környezethez, hanem a tanulási környezettől is alkalmazkodást igényelnek a tanuló egyedi jellemzőihez. Ennek értelmében a képességtartományok mindkét határán – tehetség és fejlődési késés, fejlődési zavar, esetleg ezek együttes megléte – kihívást jelentő feladatok megtervezése kívánatos. Különösen fontos, hogy az iskola biztosítsa a tanulás egyéni lehetőségeit és a személyre szabott nevelés-oktatás során megszerezhető tanulási tapasztalatokat, enyhítse a hátrányok hatásait, optimális esetben képes legyen kiküszöbölni azokat. Ezek közül kiemelten fontos a családi és településszerkezeti hátrányokból eredő, az eltérő kulturális és nyelvi elsajátítási lehetőségekhez köthető, valamint a különleges bánásmódot igénylő tanulókhöz illeszkedő fejlesztő tevékenység.

Minden gyermek, tanuló fejlődésében lényeges szerepet játszik a pedagógus fejlesztő tevékenysége. Különösen igaz ez a kiemelkedően kreatív, egy vagy több területen tehetséges, a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű (SNI), valamint a szakmai besorolásukat tekintve heterogén, az ok-okozati összefüggéseket tekintve fel nem tárt, ám tanulási-tanítási szempontból kihívást jelentő, beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel (BTMN) küzdő tanulók fejlesztésének területén. Ennek a feladatnak az ellátásában felértékelődik a segítő szakterületek (iskolapszichológia, gyógypedagógia, fejlesztő pedagógia) szerepe, valamint a különböző tantárgyakat tanító pedagógusok tudásmegosztásra épülő, egymást segítő szakmai tevékenysége.

A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a közös felelősségvállalásnak lényeges szerepe van a nevelés sikerességében. Ez nem csak az együttnevelést megvalósító iskolában tanító pedagógus kizárólagos felelőssége. A pedagógus a tanulást-tanítást speciális szakmai kompetenciák alapján segíteni tudó különböző szakemberekkel együtt (például gyógypedagógus, gyógytestnevelő, iskolapszichológus, szociális munkás, fejlesztő pedagógus, tehetséggondozó pedagógus, gyermekvédelmi jelzőrendszer szakembere) kialakított foglalkozások keretében, valamint a szülők és a tanuló folyamatos bevonásával, a pedagógiai tevékenység részeként elismert konzultációs tevékenységet folytatva végzi pedagógiai munkáját.

Előremutató folyamatként értékelhető a teamtanításnak olyan alkalmazása, amely a több tantárgy ismereteit integráló témákat feldolgozó foglalkozásokat közös tanítás keretében valósítja meg, az együttnevelést megvalósító iskolában pedig a tanulót tanító pedagógus és a gyógypedagógus közösen tervezett tanulási-tanítási programjára, a közös tanításra, valamint az e tevékenységet követő közös értékelésre épül.

A differenciálás speciális megvalósulása lehet az együttnevelés során a rehabilitációs szemlélet érvényesülése. A hátránykompenzáció biztosítása érdekében (SNI, BTMN, HH, HHH) a tanuló szükségleteihez, képességeihez, készségeihez illeszkedő módszertani eljárások (eszközök, módszerek, terápiák, a tanulást-tanítást segítő speciális eszközök, a gyógypedagógus módszertani iránymutatásainak beépítése, egyéni fejlesztési terv készítése és rendszeres ellenőrzése) alkalmazása szükséges a különböző pedagógiai szintereken. A tanulói szükségletek ismeretében az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények, a pedagógiai szakszolgálati, illetve pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények, valamint az utazó gyógypedagógiai hálózatok működtetésére kijelölt intézmények és más szakemberek szolgáltatásainak igénybevételével egészítendő ki a tanulók és pedagógusok szakmai támogatása. Ez elősegíti az integrációt, illetve ennek magasabb szintjét, az inklúziót is annak érdekében, hogy a Nat-ban foglalt nevelési-oktatási alapelvek és célok minden tanuló esetében megvalósulhassanak. A tehetséges tanulók tekintetében ezek a szempontok kiemelten fontosak lehetnek, mivel az ő esetükben a tanulási fókusz és az érdeklődést jellemzően a megfelelően motiváló feladatokkal lehet fenntartani. A tehetséggondozást valamennyi nevelési-oktatási szakaszban, minden neveléssel, oktatással foglalkozó intézménynek alkalmaznia kell, és a pedagógiai programjába szükséges beillesztenie.

A különleges bánásmódot igénylő tanulók integrációja és hatékony együttnevelése olyan pedagógusokat kíván, akik rendelkeznek az ehhez szükséges szemléletmóddal és kompetenciákkal.

A technológiai fejlődés nyújtotta lehetőségek alkalmazása sokféle módszertani lehetőséget biztosítva segíti a tanulás-tanítási folyamatát. A XXI. századi tanulási környezet nélkülözhetetlen elemét képezi az iskolai tanulóhoz kapcsolódó digitális technológiával támogatott oktatási módszerek sokfélesége, ezért különösen fontos, hogy a

pedagógusok ismerjék és alkalmazzák azokat. Olyan tanulási folyamatra adnak lehetőséget, amely nemcsak a pedagógus-diák együttműködést, hanem ennek következtében a hagyományos tanulási folyamatot is jelentősen megváltoztathatja, ennek következtében új típusú szerepben jelenik meg a folyamatban mind a tanuló, mind pedig a pedagógus. Ennek gyakorlati leképezése azonban csak úgy valósulhat meg hatékonyan, ha ennek az intézmények pedagógiai gyakorlatában és szemléletmódjában is elfogadott, elismert helye és szerepe lesz.

Képesség-kibontakoztatás támogatása

A tanulói teljesítmény értékelésének egyik célja, hogy segítse a tanuló és a szülő objektív tájékoztatását, továbbá hozzájáruljon ahhoz, hogy a pedagógus folyamatosan meggyőződjön a tanulási folyamat hatékonyságáról, lehetőséget biztosítson a pedagógiai munka nyomon követésére, és az újratervezésére, a célok újra definiálására és továbbiak meghatározására, amennyiben ezt a tanulók fejlődése megkívánja. A tanulást és annak eredményességét befolyásoló pedagógiai tevékenység során végzett értékelésnek adatokra és tényekre kell támaszkodnia. Az erre alapozott értékelés segíti a tanulót további tanulási módszereinek, technikáinak meghatározásában.

Az értékelési folyamatokat megalapozó tervező munka figyelembe veszi a tanuló előzetes tudását, aktuális fejlettségi szintjét, egyéni fejlődési lehetőségeit, életkori sajátosságait, az értékelés személyiségfejlődésére gyakorolt hatását és a pedagógiai célokat. Ennek érdekében a kiinduló állapot értékelése (diagnosztikus mérés) egy tanítási óra, tanulási egység, téma vagy program megkezdése előtt végzett adatgyűjtés. A diagnosztikus értékelés kiterjedhet a tanulók meglévő tartalmi tudására, aktuális készség- és képességfejlődési szintjére, hozzáállására, viszonyulására. Az értékelés során figyelembe kell venni a tanuló életkori sajátosságait és a tanulás korábbi és aktuális környezeti tényezőiről rendelkezésre álló információkat, továbbá a pedagógiai célokat. Az eredmények visszajelzésével a pedagógus útmutatást tud adni a tanulónak a tanulást várhatóan leghatékonyabban segítő tanulási módokról.

A tanulás folyamatában több alkalommal, tájékozódó jelleggel végzett információgyűjtés, a fejlesztő, tanulást segítő értékelés és ennek visszajelzése akkor éri el a kívánt hatást, ha az a tanuló számára az értékelést követően rövid időn belül megismerhető. A tanulási folyamat rendszeres értékelése és visszajelzése teszi lehetővé a tanuló fejlődésének folyamatos nyomon követését.

Mindkét értékelési típus (a kiinduló állapot értékelése és a fejlesztő, segítő támogató értékelés) önfejlesztésre és kitartásra ösztönzi a tanulót fejlődésének, valamint tudásának gyakori, interaktív módon történő visszajelzésével. Célja a tanuló erősségeinek és hiányosságainak felmérése, valamint az éppen kihívást jelentő célok meghatározása, és ezzel a nevelési-oktatási gyakorlatnak a célok eléréséhez történő igazítása. Az összegző értékelés célja annak megállapítása, hogy a tanulók tudásának, ezen belül a stabil ismeretek kialakításának és a készségek elsajátításának szintje milyen mértékben felel meg a célként kitűzött tanulási eredményeknek. Az összegző értékelés minősítő jellegű, de lehet részletes szöveges értékelés is, amely rendelkezik a fejlesztő, tanulástámogató értékelés jellemzőivel. Az első évfolyam végén a tanuló összegző értékelése szöveges formában történik.

Az első nevelési-oktatási szakasz fő feladatainak megvalósítását leghatékonyabban a fejlesztő, tanulást támogató értékelés szolgálja, összekapcsolva a diagnosztikus mérésekkel, amelyek segítik a tanulók hatékony fejlesztését, az aktuális pedagógiai tevékenység meghatározását, szükség esetén felülvizsgálatát. Az iskolakezdést követő első félévet minden szempontból bevezető, fejlesztő szakasznak szükséges tekinteni, ezért a pedagógus ebben az időszakban a szöveges formában megfogalmazott fejlesztő, tanulást segítő értékeléseket elsősorban szakmailag megalapozott megfigyeléseire építheti. A szöveges értékelés lehetőséget biztosít arra, hogy a tanuló és a szülő részére a tantárgyi előrehaladásról és a kompetenciák fejlődéséről a pedagógus a tapasztalatain és a követő méréseken alapuló, részletes tájékoztatást nyújtson.

Az értékelés az 1. évfolyamot követően az iskola pedagógiai programjában rögzített módon, a jogszabályoknak megfelelően történik.

Az iskola pedagógiai programjában egyértelműen meg kell határozni és nyilvánossá kell tenni az értékelés minden formájának – beleértve az osztályozást is – szempontjait, az ehhez kapcsolódó eljárásokat. A nyilvánosságra hozatal időpontját úgy kell megválasztani, hogy a tanulók és a szülők, gondviselők előzetesen, már az iskolaválasztáskor megismerhessék azokat. A mérésekkel és az értékeléssel kapcsolatos feladatokat, adminisztratív tevékenységeket, továbbá a tanulók és a szülők, gondviselők értesítésével kapcsolatos szabályokat is meg kell jeleníteni az intézmény pedagógiai programjában.”

3. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont Az erkölcsstan oktatása című alpontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„Az etika / hit- és erkölcsstan tantárgyak oktatására vonatkozó szabályok

A nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései szerint az általános iskola 1–8. évfolyamán az etika tantárgy oktatása kötelező tanórai keretben történik. A hit- és erkölcsstan oktatás tartalmát az egyházi jogi személy határozza meg.”

4. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont Természettudományos nevelés című alpontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„Természettudományos nevelés

A természettudományos gondolkodás megalapozása az alapfokú képzés első szakaszában a magyar nyelv és irodalom tanulási területének tudásbővítést és olvasásfejlődést segítő olvasmányai (1–2. évfolyam) ágyazva kezdődik, és a Természettudomány és földrajz tanulási terület környezetismeret (3–4. évfolyam) és természettudomány (5–6. évfolyam) tantárgyainak keretében folytatódik.

A természettudomány oktatása a 7–8. évfolyamon a biológia, a kémia és a fizika, valamint hozzájuk kapcsolódva a földrajz tantárgyak keretében valósul meg. Ezekben az évfolyamokon a diszciplináris tartalmak egy integrált természettudomány tantárgy részeként is oktathatók. A gimnáziumokban a 9–12. évfolyamokon a természettudományos oktatás diszciplináris bontásban valósul meg.

A természettudományos ismeretek és kiemelten a matematikai, természettudományos, mérnöki-műszaki és informatikai (a továbbiakban: MTMI) készségek fejlesztése érdekében a gimnáziumban a 11. évfolyamon azon tanulóknak, akik nem tanulnak emelt óraszámú vagy fakultáción természettudományos tantárgyat, egy jelenségek vizsgálatán alapuló, komplex szemléletmóddal oktatott, a természettudományos műveltséget bővítő tantárgyat kell felvennie, illetve a fenti elvek mentén oktatott természettudomány integrált, fizika, kémia, biológia, földrajz moduljai közül az egyiket heti két óra időkeretben.”

5. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont Az idegennyelv-oktatás című alpontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„Az idegennyelv-oktatás

Az első idegen nyelv oktatása legkésőbb az általános iskola 4. évfolyamán kezdődik. Amennyiben az 1–3. évfolyam idegennyelv-oktatásában képzett pedagógus alkalmazása megoldható, és az iskola pedagógiai programja erre lehetőséget ad, az első idegen nyelv oktatása ezen évfolyamokon is megkezdhető. Az első idegen nyelv megválasztásakor biztosítani kell, hogy azt a felsőbb évfolyamokon is folyamatosan tanulhassák. A második idegen nyelv oktatása a 8. évfolyam után kezdődhet. A tanuló a középiskolai tanulmányai végére képes elérni a KER szerinti B2 szintet, de legalább a középszintű nyelvi érettség (B1 szint) teljesíti. A gimnáziumban a második idegen nyelvre meghatározott órakeret egy részét a vonatkozó szabályozásnak megfelelően fel lehet használni az első idegen nyelv oktatására, az intézmény pedagógiai programjában rögzített keretek között. A középiskolákban második idegen nyelvként szabad választás szerint oktathatók a különböző nyelvek.”

6. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont Az emelt szintű képzési forma című alpontja a következő mondattal egészül ki:

„Az emelt szintű oktatás esetében 5. évfolyamtól a Nat-ban meghatározott órakeret legfeljebb heti két órával megnövelhető.”

7. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont A szakközépiskolai oktatás című alpontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„A technikum és szakgimnáziumi oktatás

A technikumnak és a szakgimnáziumnak szakmai érettségi végzettséget adó érettségire, szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulásra, szakirányú munkába állásra felkészítő, valamint általános műveltséget megalapozó öt középiskolai évfolyama van, ahol szakmai oktatás is folyik. A képzés óraterve párhuzamosan biztosítja a felkészülést az érettségi vizsgákra, valamint a szakmai ismeretek elsajátítását”

8. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont A szakiskolai nevelés című alpontja helyébe a következő rendelkezés lép, és a pont a következő alpontokkal egészül ki:

„A szakképző iskolai oktatás

A szakképző iskolai nevelés-oktatásban a képzési és kimeneti követelményben, valamint a programtervben meghatározott időkeretet kell biztosítani a Nat követelményeinek megvalósítására. A programtervek egyrészt a Nat kiemelt fejlesztési területeire, nevelési céljaira, a kulcskompetenciákra épülnek, másrészt a szakképző iskola közismereti és szakmai tárgyai együttesét figyelembe véve érvényesítik a műveltségterületek alapelveit, céljait és fejlesztési követelményeit.

A szakiskolai oktatás

A szakiskola a sajátos nevelési igényük miatt a többi tanulóval együtt nem nevelhető-oktatható tanulókat készíti fel a szakma elsajátítására, a szakmai vizsgára. A közismereti oktatás a szakiskolában a sajátos nevelési igény típusa szerinti, a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit figyelembe vevő, ahhoz igazodó közismereti kerettantervek alapján folyik. A szakmai oktatás – a sajátos nevelési igény típusától, jellemzőitől függően – általános szakképzési programtervek vagy speciális kerettantervek alkalmazásával valósulhat meg. A szakiskolák kiemelt feladata a választott szakma, részszakma vagy szakképesítés jellegzetességeinek és a tanuló egyéni erősségeinek való megfelelés együttes figyelembevétele a tanulás-tanítás folyamatában.

A készségfejlesztő iskolai oktatás

A készségfejlesztő iskolák alapvető feladata az enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékos tanuló életkezdésre történő felkészítésének elősegítése, a munkába állást lehetővé tevő, egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátításának biztosítása, továbbá a szakképzésben részt venni nem tudó, enyhe értelmi fogyatékos tanulóban a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges készségek kialakítása. A közismereti oktatás a készségfejlesztő iskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti kerettanterv alapján folyik. A készségfejlesztő iskola gyakorlati évfolyamainak képzését a készségfejlesztő kerettantervek határozzák meg.”

9. A Rendelet Melléklet II. Rész II.1. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„II.1. A KULCSKOMPETENCIÁK

A Nat az Európai Unió által ajánlott kulcskompetenciákból kiindulva, arra építve, de a hazai sajátosságokat figyelembe véve az alábbiak szerint határozza meg a tanulási területeken átívelő általános kompetenciákat, továbbá azokat, amelyek jellemzői, hogy egyetlen tanulási területre sem köthetők kizárólagosan, hanem változó mértékben és összetételben épülnek a megszerzett tudásra, fejlődnek a tanulási-tanítási folyamatban.

1. A tanulás kompetenciái
2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)
3. A digitális kompetenciák
4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák
5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák
6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái
7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák”

10. A Rendelet Melléklet II. Rész II.2.1. pontja a következő rendelkezéssel egészül ki:

„II.2.1.1. táblázat: Alapóraszámok tanulási területenként kétéves bontásban

	A	B	C	D	E	F	G
1	Tanulási területek (<i>tantárgyak</i>)	Nevelési-oktatási szakaszok évfolyamai					
2		1–2.	3–4.	5–6.	7–8.	9–10.	11–12.
3	Magyar nyelv és irodalom (irodalom, magyar nyelv)	14	10	8	6	7	8
4	Matematika – (matematika)	8	8	8	6	6	6
5	Történelem és állampolgári ismeretek – (történelem, állampolgári ismeretek, hon- és népismeret)			5	5	4	7
6	Etika / hit- és erkölcsstan	2	2	2	2		
7	Természettudomány és földrajz – (környezetismeret, természettudomány, integrált természettudomány, biológia, kémia, fizika, földrajz)	0	2	4	12	16	
8	Idegen nyelv – (első és második idegen nyelv)	0	2	6	6	12	14
9	Művészetek – (énekezen, dráma és színház, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)	8	7	5	5	4	2
10	Technológia – (technika és tervezés, digitális kultúra)	2	4	4	3	3	2
11	Testnevelés és egészségfejlesztés – (testnevelés)	10	10	10	10	10	10
12	Közösségi nevelés (osztályfőnöki)	0	0	2	2	2	2
13	Kötelező alapóraszám	44	45	54	57	64	51 (+8)
14	Szabaddon tervezhető órakeret	4	4	2	3	4	9
15	Maximális órakeret	48	49	56	60	68	68

A magyar nyelv és irodalom, a matematika és a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területekre a 11–12. évfolyamra meghatározott óraszámok és a Nat tartalma érvényes a szakgimnáziumban és a szakképzési törvényben meghatározott eltérésekkel a technikumban is.

A hon- és népismeret tantárgy a felső tagozat bármelyik évfolyamán választható. A hon- és népismeret tantárgy oktatásához a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi terület alapóraszámában a II.2.1.1. táblázat D:5 mezőjében, az 5–6. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz, amely átcsoportosítható az E:5 mezőben, a 7–8. évfolyamra vonatkozó alapóraszámába.

A dráma és színház a felső tagozat valamely évfolyamán kötelezően választandó, valamint a 11. évfolyamon a művészetek tantárgy keretében önálló tárgyként is választható. A dráma és színház tantárgy oktatásához a II.2.1.1. Táblázat E:9 mezőjében a 7–8. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz, amely átcsoportosítható a D:9 mezőben, az 5–6. évfolyamra vonatkozó alapóraszámába.

A dráma és színház vagy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy a 12. évfolyamon kötelezően választandó, amelyhez a II.2.1.1. táblázat G:9 mezőjében, a 11–12. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz.

A 11–12. évfolyamokon a kötelező óraszám 59 óra, amelyből mindkét évfolyamon 4-4 órát az érettségire történő felkészítésre kell fordítani. A természettudományos ismeretek és kiemelten az MTMI készségek fejlesztése érdekében a gimnáziumban a 11. évfolyamon azon tanulóknak, akik nem tanulnak emelt óraszámú vagy fakultáción természettudományos tantárgyat, egy jelenségek vizsgálatán alapuló, komplex szemléletmóddal oktató, a természettudományos műveltséget bővítő integrált természettudomány tantárgyat vagy a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyak egyikét kell tanulniuk heti két óra időkeretben. A választott tantárgyak ismeretanyaga nem képezi részét e tárgyak középszintű érettségi követelményeinek, ugyanakkor az érettségi vizsga letételéhez az itt megszerzett tudás és készségek segítségét jelentenek.

A nemzetiségi nevelést-oktatást folytató iskolában a 8. § (5) bekezdése alapján biztosított órátöbbletek mellett a szabadon tervezhető órakeret is felhasználható a nemzetiségi nyelv és irodalom és a nemzetiségi népismeret tantárgyak oktatására.

II.2.1.2. táblázat

A tanulók heti kötelező alapóraszámja és maximális óraszámja évfolyamonként

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
2	alapóraszám	22	22	22	23	27*	26*	28*	28*	32	32	30	29
3	maximális óraszám**	24	24	24	25	28	28	30	30	34	34	34	34

* Az 5–8. évfolyam alapóraszámjai a hon- és népismeret, valamint a dráma és színház tantárgyak 1-1 tanórájával növekednek az intézményi döntés alapján meghatározott évfolyamokon. Az 5–8. évfolyamok esetében a hon- és népismeret, illetve a dráma és színház tárgyak közül egy évfolyamra egyszerre csak az egyik tervezhető.

** A tanulóknak ettől magasabb óraszámú csak a két tanítási nyelvű iskolai oktatásban, a nemzetiségi nevelésben-oktatásban, vagy ha az iskola a nemzeti köznevelésről szóló törvény 7. § (6) bekezdése szerint sportiskola feladatait látja el, továbbá ha az iskola emelt szintű oktatást szervez.

II.2.1.3. táblázat

Ajánlás az alapóraszámok tanulási területekhez tartozó tantárgyanként, képzési szakaszok és évfolyamok szerinti arányos tanóraelosztására a 8 évfolyamos általános iskolák és a 4 évfolyamos gimnáziumok számára. Két évfolyamos ciklusokon belül az ajánlásban megfogalmazott óraszámok átcsoportosíthatók a helyi tantervben meghatározott módon, azzal a megkötéssel, hogy az egyes évfolyamok maximális óraszámú nem lehet magasabb az arra meghatározott legmagasabb óraszámú. A 11. és a 12. évfolyamon mind a kötött célú, mind a szabadon tervezhető órakeret terhére az érettségi tantárgyak közül a tanuló szabadon választhat.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1	Tantárgyak műveltségi terület szerinti felosztásban	Alapfokú képzés nevelési-oktatási szakaszai								A gimnáziumi képzés nevelési-oktatási szakasza			
2		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
3	Magyar nyelv és irodalom												
4	magyar nyelv és irodalom	7	7	5	5	4	4	3	3	3	4	4	4
5	Matematika												
6	matematika	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3
7	Történelem és állampolgári ismeretek												
8	történelem					2	2	2	2	2	2	3	3
9	állampolgári ismeretek								1				1
10	hon- és népismeret*						1						
11	Etika / hit- és erkölcsstan	1	1	1	1	1	1	1	1				

12	Természettudomány és földrajz												
13	környezetismeret			1	1								
14	természettudomány**					2	2	4	5			2	
15	kémia							1	2	1	2		
16	fizika							1	2	2	3		
17	biológia							2	1	3	2		
18	földrajz							2	1	2	1		
19	Idegen nyelv												
20	első élő idegen nyelv				2	3	3	3	3	3	3	4	4
21	második idegen nyelv									3	3	3	3
22	Művészetek****											1	
23	énekek-zene	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1		
24	vizuális kultúra	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1		
25	dráma és színház*							1					
26	mozgóképkultúra és médiaismeret*												1
27	Technológia												
28	technika és tervezés	1	1	1	1	1	1	1					
29	digitális kultúra			1	1	1	1	1	1	2	1	2	
30	Testnevelés és egészségfejlesztés												
31	testnevelés	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
32	közösségi nevelés (osztályfőnöki)					1	1	1	1	1	1	1	1
33	kötött célú órakeret***	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
34	Kötelező alapóraszám	22	22	22	23	27	26	28	28	32	32	30	29
35	Szabadon tervezhető órakeret****	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	4	5
36	Maximális órakeret	24	24	24	25	28	28	30	30	34	34	34	34

* A hon- és népismeret tantárgyat heti 1 órában, intézményi döntés alapján, az 5–8. évfolyamok egyikén kell tanítani. A dráma és színház tantárgyat heti 1 órában az 5–8. évfolyamok egyikén kell tanítani. A dráma és színház tantárgy szervezése megvalósulhat projektnapok, témahét vagy tematikus hét keretében, továbbá tömbösítve is. A dráma és színház tantárgy órakeretben történő oktatását csak szakirányú végzettséggel rendelkező személy végezheti. A dráma és színház vagy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy a 12. évfolyamon kötelezően választandó.

** A természettudomány tantárgyak a 7–8. évfolyamon diszciplináris bontásban vagy egy integrált természettudomány tantárgy moduljaiként is oktathatók. Diszciplináris bontás esetében az egyes tantárgyak heti 3-3 órában taníthatók a két évfolyamra vetítve. A fizika, kémia, biológia tantárgyak óraszámait a kerettantervek szabályozzák. Gimnáziumokban a 9–10. évfolyamon diszciplináris bontásban folyik a természettudományi tantárgyak tanulása, tanítása. A természettudományi tantárgyak emelt óraszámában 11–12. évfolyamon folytathatók.

*** A kötelező érettségi tantárgyakhoz rendelendő órakeretet a II.2.1.1. táblázat G:13 mezőjében a zárójelben megadott szám jelzi a kötelező alapóraszámán belül megadva. A 11. és 12. évfolyamon legalább 4-4 tanórát bármely érettségi tantárgy oktatására kell felhasználni. Ha a tanuló a 11. évfolyamon a természettudomány tantárgyat tanulja, akkor legalább további 2 órát kell hetente egyéb érettségi tantárgyból felvennie.

****A szabadon tervezhető órakeret terhére beépíthetők a helyi tantervbe azok a tantárgyak, amelyek az oktatásért felelős miniszter által közzétett kerettantervvel rendelkeznek, mint például a pénzügyi és vállalkozási ismeretek, honvédelmi ismeretek. Ezen akkreditált tantárgyak érettségi vizsgatárgyként történő megjelenéséről az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló kormányrendelet rendelkezhet. A szabadon tervezhető órakeret terhére kerettantervvel rendelkező tantárgyak tanítása szervezhető. Ez az órakeret lehetővé teszi az alapóraszámában biztosított tantárgyak óraszámának az iskola helyi tantervében meghatározandó emelését is. A hon- és népismeret tantárgy az 5–8. évfolyamok valamelyikén összesen egyéves időtartamban, heti egy órában a szabadon tervezhető órakeret terhére kötelezően választandó.

*****A művészetre tervezett heti 1 óra a 11. évfolyamon megvalósulhat a dráma és színház, a vizuális kultúra, az énekek-zene, valamint a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárggyal is.

A szakgimnáziumok, technikumok esetében a közismereti tárgyakra vonatkozó kerettantervek megegyeznek a gimnáziumokra vonatkozókkal.”

11. A Rendelet Melléklet II. Rész II.3. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„II.3. A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK ANYAGAI

II.3.1. Magyar nyelv és irodalom

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A Kárpát-medencei magyarság kultúrájának, nemzeti identitásának egyik legfontosabb alapja az anyanyelve és az ezen a nyelven megszólaló irodalma. Nyelv és irodalom: nemcsak hagyományt teremtenek, hanem folyamatos változásukkal jelent és jövőt is alakítanak. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak kiemelten fontos területei a nemzeti öntudatra, önazonosságtudatra nevelésnek. Nyelvünk, közös történelmünk, keresztény alapú vallási és művészeti hagyományaink összekötnek bennünket: korokat, alkotókat, befogadókat és műveket. Egy kulturális hagyományhoz tartozunk, egy nemzet vagyunk. Ezért a magyar nyelv és irodalom tantárgyak a Kárpát-medencei magyarság irodalmát, szellemi örökségét egységesen és egységben kezelik.

Az irodalomtanításban kiemelt szerep jut azoknak az alkotóknak, akik igazodási pontként erkölcsi magatartásukkal, kiemelkedően magas szintű életművükkel alapvetően határozták és határozzák meg a magyar közgondolkodást. Az irodalmi alkotásoknak értékközvetítő funkciójuk van. A magyar irodalom tantárgy tananyaga olyan normatív értékeket közvetít, amelyek a társadalom döntő többségének értékvilágát tükrözik.

A magyar irodalom oktatása folyamatosságában, az egyetemes irodalom pedig szigetszerűen, a legjelentősebb alkotók és alkotások bemutatásával történik.

Az irodalmi művek nyelvileg megformált esztétikai alkotások, melyek beágyazódnak a magyar és az európai kultúrába, így egymással is párbeszédbe tudnak lépni, létrehozva a közös gondolkodást és motívumkincset. Az irodalom azonban nem csak szöveg, és a nyelv sem azonosítható csupán szövegalkotó elemeivel és hatásaival. Az irodalmi alkotások morális, kulturális értékeket örökítenek és teremtenek. Történelmi, személyes tapasztalatokat, bölcséleti felismeréseket hagyományoznak. Létük és hatásuk messze meghaladja a kommunikációs eszköz és a fikciós esztétikai teljesítmény funkcionálisan értelmezett szerepét. Gondolkodásunk, önkifejezésünk, személyes és nemzeti identitásunk kialakításának feltételei és eszközei: „... *nemzeti hagyomány és nemzeti poézis szoros függésben állanak egymással.*” (Kölcsey).

Az irodalmi művek olyan erkölcsi, történelmi, érzelmi konfliktusokkal szembesítik az olvasót, melyekben saját jelenüket, benne közösségi és személyes konfliktusait is felismerhetik, és amely felismerések a tanulók morális, esztétikai és érzelmi fejlődésének is eszközei. Az anyanyelvi kommunikáció fejlettségének meghatározó szerepe van a nyelvi, a kulturális és a szociális kompetenciák alakításában, fejlesztésében, az érzelmi nevelésben, a tanulás teljes folyamatában.

A magyar nyelv és irodalom kiemelt szerepet tölt be a tantárgyak sorában: az olvasottság, a nyelv rendszerszerű ismerete, tudatos alkalmazása a differenciált szövegértés alapja, az irodalmi szövegek elemzése a szövegek jelentésszerkezetének megértéséig vezet el, ezek pedig lehetővé teszik az összetett, elvont gondolkodási műveletek elsajátítását, majd alkalmazását. Ezáltal a többi tantárgy tanulásának, később a társadalmi beilleszkedésnek és boldogulásnak is feltételei, segítői. Az irodalmi művek az egyetemes emberi értékeket és normákat (közjó – egyéni boldogság; hazafiság –, individualizmus, igazság, szépség, jóság, stb.) közvetítik, ezért az irodalom, mint tantárgy lehetőséget ad a tanulóknak arra, hogy ezeket az értékeket, azok állandóságát, illetve a koronként bekövetkező átértelmezését megismerjék.

A sikeres anyanyelvi és irodalmi oktatás kihagyhatatlan szereplője a tanár. Viselkedése, a szakma iránti elkötelezettsége, személyes példamutatása önmagában modell a tanuló számára. A tanár tanít, nevel, fejleszt, irányít és segít. Hagyományt és tudást ad át, segíti a tanulókat, hogy azokat maguk is felfedezzék, megteremtsék saját kognitív struktúráikat, elkészítsék önálló olvasataikat. Ne csak befogadók legyenek, hanem mérlegelő, problémaérzékeny gondolkodású, kreatív értelmezők is. A műveltség, a strukturált tudás átadása alapvető feltétele annak, hogy a tanulók megtanuljanak önállóan gondolkodni és tanulni. Az értékközvetítés pedig elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a mérlegelő gondolkodás képességének segítségével a saját értékvilágukat megalkossák, és ez számukra intellektuális és emocionális élményt jelentsen.

A magyar nyelv- és irodalomtanítás egyidejűleg műveltségközvetítést, kompetencia- és személyiségfejlesztést, morális és érzelmi nevelést is jelent. A kompetenciafejlesztés az önálló tudás kialakításában, a közösségbe való beilleszkedésben nyújt segítséget. A morális és érzelmi nevelés – a kompetenciák fejlesztésével együtt – lehetőséget teremt arra, hogy a tanuló átgondolt ítéleteket alkosson, képes legyen sokoldalúan megindokolni véleményét vagy éppen változtasson azon, hogy művelt, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségként szűkebb közösségének felelős tagja legyen.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyak nevelési-oktatási struktúrája követi a tanulók kognitív, érzelmi és szociális fejlődését. Az első szakaszban, az 1–4. évfolyamon döntően a jártasságok, készségek, képességek fejlesztése, a második szakaszban, az 5–8. évfolyamon a műveltségalapozás a lehangsúlyosabb, a harmadik képzési szakaszban, a 9–12. évfolyamon a műveltségátadás, illetve a továbbtanulásra és a felnőtt életre való felkészítés kerül középpontba.

A tananyagok ennek megfelelően egészítik ki egymást, a „megtartva továbbfejleszteni” elv alapján épülnek egymásra. Az egyes témák – elősegítve a tudás bevésését, a megértés mélyítését – vissza-visszatérnek, de újabb tartalmakkal, más kérdések középpontba állításával bővülnek. A magyar nyelv és irodalom oktatásának alapelvei és követelményei közé tartoznak: a differenciálás és a tehetséggondozás, a személyes haladást figyelembe vevő foglalkozások, a tanórán kívüli tevékenységek bevonása a tanulási folyamatba.

A magyartanítás alapelve, hogy nincs kitüntetett didaktikai modell, tanítási, értékelési mód. A tanár szabad döntése, szakmai felelőssége, hogy az adott tananyaghoz adekvát módszertani, értékelési módot válasszon, hogy órái élményt adók legyenek.

Az óraszámok 80%-át a kerettantervben meghatározott törzsanyag tanítására kell fordítani. Ha a szaktanár úgy ítéli meg, hogy a törzsanyag elsajátításához tanulóinak az órakeret akár 100%-ára szüksége van, rendelkezhet ezekkel az órákkal. Ha elegendő a törzsanyag elsajátításához az órák 80%-a, akkor az órakeret fennmaradó 20%-át szabadon választott témák feldolgozására fordíthatja a szaktanár, melyek kiválasztásába bevonhatja a tanulóit. A választást segítő javaslatokat a részletesen szabályozott kötelező törzsanyag mellett szintén a kerettanterv tartalmazza. Az 5–6. évfolyamon a tematikus közelítés, gyengéd átmenet, a 7–8. évfolyamon a kronológia elve érvényesül. A kronológia elvének figyelembevételével az egyes témakörök sorrendjét a szaktanár megváltoztathatja.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyak kötelező törzsanyagában csak lezárt, biztosan értékelhető életművek szerepelnek. Ezen felül, a választható órakeret terhére a tanár szabadon beilleszthet kortárs alkotókat, műveket a tananyagba.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyi követelményei igazodnak a Nat alapelveihez és céljaihoz. A Nat-ban meghatározott, illetve a kerettantervben részletesen szabályozott követelmények a középszintű érettségi vizsgához szükséges szakági elvárásokat rögzítik. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak tanítása öt nagy szempont köré csoportosítható: a kompetenciafejlesztés, a műveltségkövetítés, a személyiségfejlesztés, a morális és az érzelmi nevelés.

Célok

Alapvető cél a Kárpát-medencei magyarság által létrehozott nyelvi, irodalmi kultúra legkiemelkedőbb alkotásainak megismertetésével olyan műveltségstenderd kialakítása a tanulóknban, amely biztosítja a nemzeti kultúra generációkon átívelő megmaradását és fejlődését.

A magyar nyelv és irodalom tanításának kiemelt célja a harmonikus, sokoldalúan felkészült, olvasó, az anyanyelvüket tudatosan használó, biztos szövegértéssel, illetve szövegalkotási kompetenciával rendelkező tanulók képzése, akik a nyelv tudatos és reflektív alkalmazásával eredményesen kommunikálnak, írásban és szóban is képesek önmagukat pontosan, az adott helyzetnek, illetve műfajnak megfelelően kifejezni, képesek a kulturált viselkedésre, nyelvhasználatra. Nyelvi ismereteik és kompetenciáik lehetővé teszik a mérlegelő gondolkodást, az élethosszig tartó folyamatos tanulást, mely által boldogulnak a munka világában, tudnak önállóan és csapatban hatékonyan dolgozni. Nemzetünk kulturális hagyományait ismerik, értik és tisztelik, kötődnek azokhoz.

A magyar nyelv és irodalom tanításának további céljai:

1. A tanulók szövegértési és szövegalkotási képességeinek folyamatos fejlesztése. Ezáltal azonosítani és alkalmazni tudják a verbális és non-verbális kommunikáció jeleit, megértik mások véleményét, ki tudják fejezni a sajátjukat.
2. A tanulók nyelvi megnyilatkozásai megfeleljenek a magyar nyelvhelyesség, illetve helyesírás szabályainak.
3. A hagyományos és digitális szövegfeldolgozások révén fejlődjenek a tanulók íráskészsége, digitális kompetenciája, ismerjék meg a hagyományos és digitális információforrásokat, tanulják meg azok kritikus és etikus használatát.
4. A tanulók rendelkezzenek megfelelő retorikai ismeretekkel, tagolt, arányos szöveget tudjanak alkotni. Ismerjék az érvek, a cáfolatok fajtáit, a nyelvek főbb típusait, az anyanyelvük eredetéről szóló tudományos hipotéziseket, bizonyítékokat, a nyelvtörténetünk nagy korszakait és fontosabb nyelvműveinket. Érettségüknek megfelelő szinten tanulják meg nyelvünk földrajzi és társadalmi tagozódását, értsék meg, hogy a nyelv folyamatosan változó rendszer, és ezért a változásért felelősséggel tartoznak.
5. Tanulmányaik alatt ismerjék meg a magyar irodalom korszakait, alkotóit, irodalmunk történetét, az európai irodalom korszakváltást hozó nagy szakaszait, alkotásait. A magyar irodalom kiemelkedő jelentőségű műveit tanári irányítással, majd önállóan értelmezzék, elemezzék. Az irodalmi művek elemzése segíti az összetett gondolkodási műveletek kialakítását: elvonatkoztatás, jelentéssíkok elkülönítése, elemzés, szintetizálás.
6. Az irodalmi művek befogadása által fejlődjenek a tanulók szövegértése, szépérzéke, alakuljon ki az irodalomról szóló laikus szaknyelvük.
7. A könyv nélkül megtanulandó művek segítségével fejlődjenek a tanulók memóriája, előadókészsége. A memorizálás tartós bevésést jelent, mely egyszerre gazdagítja ismereteiket és jelent bármikor előhívható tudást.
8. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak nemzetünk gondolkodástörténeti, művészeti hagyományának egy meghatározó szeletét ismertetik meg a tanulókkal. Ezért kiemelten fontos cél, hogy a tanulók számára ez felfedezés, intellektuális és emocionális élmény legyen, olyan hatás, mely gazdagítja műveltségüket, és bevonja őket kulturális örökségünkbe. Az irodalomoktatás a fejlett érzelmi intelligencia kialakításának egyik legfontosabb eszköze.
9. Cél továbbá, hogy az iskolai tanulmányok végére a már fiatal felnőttek készen álljanak ismereteik, műveltségük, elsajátított készségeik révén arra, hogy bekapcsolódjanak a munka világába, továbbtanuljanak, művelt, nemzetünk iránt elkötelezett emberré váljanak. Olyan személyiségekké, akik

tudatos kultúrabefogadók, műértők lesznek, képesek az értelmező gondolkodásra, az önreflexióra. A szépirodalmi és gyakorlati szövegek, drámajátékok, helyzetgyakorlatok segítenek a saját nézőpont kialakításában és más nézőpontok megértésében, a problémamegoldás fejlesztésében, valamint az empátia kialakításában. Az irodalomoktatás a fejlett érzelmi intelligencia kialakításának egyik legfontosabb eszköze. Az európai és azon belül a magyar kultúra nagy történeteinek, szövegeinek megismerése lehetővé teszi a közösség erkölcsi értékeinek átadását, valamint társadalmi, etikai, lélektani kérdések értelmezését.

A tantárgyak tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az alapfokú képzés első nevelési-oktatási szakaszának négy évfolyamán a legfontosabb cél a beszéd és az anyanyelven történő kifejezőkészség fejlesztése, az olvasás és az írás stabil megalapozása. A fő hangsúly az alapkészségek fejlesztésén, az értő olvasás kialakításán, a szövegértés és -értelmezés megalapozásán van. A sikeres óvoda–iskola átmenet, gyengéd átmenet érdekében szükséges a nyelvi, a mozgáskoordinációs és egyéb hátrányok iskolakezdetkor történő felmérése, és a hátrányok mértéke szerint a kompenzációs és fejlesztő gyakorlatok: beszédgyakorlatok, téri tájékozódást és mozgáskoordinációt fejlesztő gyakorlatok beépítése a tanórákba. Az olvasás és az írás sikeres elsajátításához elengedhetetlen képességek folyamatos fejlesztése és diagnosztizáló értékelése a köznevelési intézmény feladata.

Az anyanyelvi készségek és képességek, kompetenciák valamennyi tanulási területen meghatározzák a tanuló későbbi előmenetelét. Ezek elégtelen szintje az egyes tantárgyakban megmutatkozó alulteljesítésben, valamint a lemorzsolódásban, a végzettség nélküli iskolaelhagyásban nyilvánulhat meg. A készségfejlesztésnek és felzárkóztatásnak ugyanakkor összhangban kell lennie a korosztályt tipikusan jellemző kognitív fejlődési szinttel, az egyéni képességeknek megfelelő terhelhetőséggel, és a differenciálást is ennek megfelelően kell tervezni.

Az alapozás első szakasza, amelyben hangsúlyos szerepet kap az olvasás- és íráskészség, valamint a szövegértés fejlesztése, a második évfolyam végén zárul. Ebben a szakaszban folyamatos diagnosztizáló és fejlesztő, tanulást támogató értékeléssel kell követni az eltérő beszéd-készséggel, nyelvi adottságokkal iskolát kezdő tanulók képességeinek alakulását. A késleltetett írástanítás lehetővé teszi a hosszabb és alaposabb írás-előkészítést és az ehhez kapcsolódó differenciált fejlesztő tevékenységeket.

A tanulási terület legfontosabb tanulási eredménye az olvasás és az írás, mint alaptechnika elsajátítása, valamint a szövegértéshez és -értelmezéshez szükséges alapkészségek, kompetenciák kialakítása. Az olvasóvá nevelést támogatja a tanulócsoporthoz való társasági kapcsolódásnak megfelelő gyermekirodalmi alkotások közös olvasása, élményszerű feldolgozása.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése érdekében a nyelvtani szabályok megismertetése helyett a tanuló kreatív játékos, alkotó jellegű vagy kísérletező feladatokkal, változatos munkaformákban tapasztalja meg a nyelv összefüggéseit, működését.

A tantárgyi készségfejlesztés komplex rendszert alkot azokkal a tantárgyakkal, amelyek a zenei hallást, a ritmuskészséget, a mozgást, a mozgásügyességet, a manuális készségeket, az idő- és térbeli szekvenciák azonosítását és követését, a téri-vizuális és időbeli tájékozódást fejlesztik.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

A magyar nyelv és irodalom tanulási terület két tantárgy összekapcsolásával jött létre. Nyelvi meghatározottságuk, tudományterületi összekapcsolódásuk, közös fejlesztési céljaik ellenére önálló diszciplínák, saját szerkezeti és tartalmi elemekkel. Mindkettő saját logikája mentén szerveződik, így a kerettantervben is külön jelennek meg, tananyagtartalmuk, fejlesztési területeik, tanulási eredményeik szerint.

A felső tagozatos tananyag szervesen kapcsolódik az alsó tagozatban elsajátítottakhoz, valamint a tanulók életkori sajátosságaihoz. A képzési szakasz első felében motívumokra épülő témakörök uralják a tananyagot. Ezek biztosítják a tanulási szakaszok közötti átmenetet, az alapkompenciák és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztését.

A képzés második szakaszában a fő tananyagszervező elv a kronológia. Ennek célja, hogy a tanulók megismerjék a magyar és a világirodalom néhány nagy korszakát, művelődéstörténeti korszakát, az irodalmat a történelmi-társadalmi folyamatok részeként lássák, és ismereteiket össze tudják kötni más tantárgyak tananyagtartalmával. Ebben a képzési szakaszban válik feladattá az irodalmi műfajok megismerése és a műfaji sajátosságok felismerése. Ekkor ismerkednek meg az alapvető verstani és stilisztikai jellegzetességekkel is. Az irodalmi ismeretek elsősorban az olvasás örömehez, a különféle befogadási, értelmezési stratégiákhoz, az irodalmi művek kontextusaihoz vezető utakat mutatják meg, ezzel előkészítve az irodalmi művek eszme-, stílus- és hatástörténeti, valamint történelmi nézőpontú értelmezését.

Az anyanyelvi ismeretek és készségek alapvetően a tanuló nyelvhasználatának fejlesztését szolgálják.

A tanórai és az iskolán kívüli tevékenységeket úgy kell megtervezni, hogy alkalmazkodjanak a tanuló társadalmi, kulturális és életkori sajátosságaihoz, és segítsék az adott esetben szükségessé váló differenciálást (felzárkóztatás, tehetség gondozás). Az iskolai munka során törekedni kell a módszertani sokszínűsésre, az aktív tanulói tevékenységekre épülő módszerek alkalmazására (gyűjtőmunka, projektek, kooperatív, együttműködésen alapuló változatos és ötletgazdag írásbeli és szóbeli feladatok).

A tantárgyak fejlesztési céljai csak úgy valósíthatók meg, ha a tanuló a magyar órák aktív alakítójává válik, és nem csupán passzív befogadóként vesz azon részt. A tanulói tevékenységekre és együttműködésre épülő módszerek erősítik a tanuló problémamegoldó képességét, és képessé teszik őt arra, hogy összekapcsolja a különböző forrásokból nyert sokféle információt.

Az 5–8. évfolyamon a tanítás célja az is, hogy megfelelően előkészítse a középiskolai tanulmányokat. A tervezéskor figyelembe kell venni a középiskolai felvételi vizsgák elvárásait, azaz a középiskolák ismert bemeneti követelményeit.

Az értékelési eljárások alkalmazásakor fontos a tanuló teljesítményének kiegyensúlyozott, szóban és írásban történő megítélése.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–12. évfolyamon

A középiskolai nevelési-oktatási szakaszban a magyartanítás öt elemből álló célrendszere (kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, személyiségfejlesztés, morális és érzelmi nevelés) változatlanul jelen van. A tanulók felkészültsége, érettsége alapján a megelőző nevelési-oktatási szakaszhoz képest meghatározóbbá válik a műveltségközvetítés, az anyanyelvi és az irodalmi ismeretek átadása. Azonban a műveltségátadás és a kompetenciafejlesztés egymást erősítő tevékenységek, a műveltségátadással egy időben a tanulói kompetenciákat továbbra is fejleszteni kell. Ismeretek, műveltség, képességek, készségek együttese révén válnak a diákok önállóan gondolkodó emberré, akik a képzés befejezése után be tudnak illeszkedni a munka világába vagy felsőfokú intézményben folytatják tanulmányaikat. Olvasó, a kultúrára nyitott emberré válnak, képesek lesznek felelős döntéseket hozni.

Hasonlóan az 5–8. évfolyamhoz, a két tantárgy, azaz a magyar nyelv és az irodalom egymásra épülnek. A két tantárgy fejlesztési céljai egybefonódnak, ám szerkezeti és tartalmi elemeikben önállóak. Mindkettő saját logikája mentén szerveződik, így a kerettantervben is külön jelennek meg, tananyagtartalmuk, fejlesztési területeik, tanulási eredményeik szerint.

E nevelési-oktatási szakasz döntő fontosságú feladata a differenciálás lehetőségének biztosítása, elősegítése, mivel ekkorra alakulhatnak ki a legnagyobb különbségek egyének, csoportok és intézmények között. Ennek oka lehet az eltérő motiváció és érdeklődés, a továbbtanulási szándékok különbsége. A tananyag összeállításakor ezért tekintettel kell lenni a különböző tanulócsoporthoz tartozó igényeire, képességeire, céljaira. A tanulócsoporthoz tartozó adottságainak ismeretében lehetőséget kell biztosítani a felzárkóztatásra és a tehetséggondozásra.

A magyar nyelv és irodalom általános célrendszerébe középfokon két gyakorlati feladat illeszkedik. Az egyik az érettségire történő felkészülés, ami a középiskola utolsó két évében kiemelt hangsúlyt kap, ezért ebben a szakaszban a Nat-on kívül az érettségi vizsgakövetelmény is fontos szabályozó dokumentum. A másik fontos feladat a munka világához és az önálló felnőtt élethez kapcsolódó anyanyelvi kompetenciák fejlesztése, különös tekintettel a szövegalkotási, szövegértési képességekre.

Az óraszámok 80%-át a kerettantervben meghatározott törzsanyag tanítására kell fordítani. Ha a szaktanár úgy ítéli meg, hogy a törzsanyag elsajátításához tanulóinak az órakeret akár 100%-ára szüksége van, rendelkezhet ezekkel az órákkal. Ha elegendő a törzsanyag elsajátításához az órák 80%-a, akkor az órakeret fennmaradó 20%-át szabadon választott témák feldolgozására fordíthatja a szaktanár, melyek kiválasztásába bevonhatja a tanulóit. A választást segítő javaslatokat a részletesen szabályozott kötelező törzsanyag mellett szintén a kerettanterv tartalmazza.

Az összetett tantárgyi célrendszer megvalósításához szükséges a tudatosan választott, változatos és sokszínű tanulói tevékenységre ösztönző módszerek alkalmazása. A módszerek kiválasztásakor a tanulócsoporthoz tartozó sajátosságait úgy kell figyelembe venni, hogy azok segítsék a differenciálást és az órák élményt adók legyenek. A tanulói tevékenységekre és együttműködésre épülő módszerek erősítik a tanuló problémamegoldó képességét, és képessé teszi őt arra, hogy összekapcsolja, együtt értelmezze a különböző forrásokból nyert sokféle információt.

Az értékelési eljárások alkalmazásakor fontos a tanuló teljesítményének kiegyensúlyozott, szóban és írásban történő megítélése.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

Fő témakörök az 1–4. évfolyamon

1. Beszéd és kommunikáció
2. Olvasás, szövegértés
3. Írás, helyesírás
4. Nyelvi tudatosság, anyanyelvi ismeretek

Fő témakörök az 5–8. Évfolyamon

MAGYAR NYELV

1. A kommunikáció alapjai
2. Szövegértés és szövegalkotás a gyakorlatban
3. Állandósult szókapcsolatok, közmondások, szóláshasonlatok, szállóigék
4. Helyesírás, nyelvhelyesség
5. A nyelvi szintek: hangok, szóelemek, szavak, szó szerkezetek, mondat, szöveg
6. A szóalkotás módjai
7. Nyelvtörténet, nyelvrokonság; a legújabb kutatások eredményei
8. A magyar nyelv földrajzi, társadalmi változatai
9. A könyv- és könyvtárhasználat, a kultúra helyszínei

IRODALOM

1. Család, otthon, nemzet – mese, monda, mítosz
2. Szülőföld, táj
3. Szeretet, hazaszeretet, szerelem
4. Hősök az irodalomban
5. A 19. századi magyar irodalom elbeszélő költeményei: Petőfi Sándor: János vitéz, Arany János: Toldi
6. Prózai nagyepika: Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk és Gárdonyi Géza: Egri csillagok
7. A kerettantervben ajánlottak alapján egy szabadon választott mese vagy ifjúsági regény a magyar irodalomból
8. A kerettantervben ajánlottak alapján egy szabadon választott ifjúsági regény a világirodalomból
9. Szabadon választott ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból
10. Korok és portrék: szabadság, szerelem
11. Kárpát-medencei irodalmunk a 20. században
12. A 20. századi történelem az irodalomban
13. Szórakoztató irodalom

Fő témakörök a 9–12. Évfolyamon

MAGYAR NYELV

1. A kommunikáció – fogalma, típusai, zavarai, eszközei; a digitális kommunikáció; a munka világa
2. Általános nyelvi ismeretek: a nyelv és a nyelvi rendszer – a nyelv szerkezeti jellemzői, a magyar és idegen nyelvek
3. A szöveg – fogalma, szerkezete, típusai; a szövegkohézió, a szövegértelelem összetevői, a szövegalkotás
4. Stilisztika – stílusrétegek, stílushatás, stílus eszközök (szóképek, zeneiség stb.)
5. Jelentés – jel és jelentés
6. A nyelv változása – nyelvjárások, nyelvi tervezés, nyelvi norma
7. Retorika – a beszéd fajták, a beszéd felépítése, az érv típusok, a hatékony tárgyalástechnika
8. Pragmatika – a megnyilatkozás fogalma, társalgási forduló, beszédaktus, együttműködési elv
9. Nyelvtörténet – nyelvrokonság, nyelvmélekek
10. Szótárhasználat

IRODALOM

1. Bevezetés az irodalomba, az irodalom és hatása
2. Az irodalom ősi formái: mágia, mítosz, mitológia
3. A görög és római irodalom
4. A Biblia világa és hatása
5. Portrék, életművek, metszetek, szemelvények a magyar és világirodalomból a középkortól napjainkig – művelődéstörténeti korok, korstílusok, stíluskorszakok alapján
6. A XX. századi történelem az irodalomban
7. Az irodalom határterületei

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) az 1–4. évfolyamon

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az életkorának és egyéni adottságainak megfelelő, hallott és olvasott szövegeket megérti;
2. felkészülés után tagolt szöveget érthetően és pontosan olvas hangosan;
3. életkorának megfelelően és adottságaihoz mérten kifejezően, érthetően, az élethelyzethez igazodva kommunikál;
4. az életkorának és egyéni képességeinek megfelelően alkot szövegeket szóban és írásban;
5. segítséggel egyéni érdeklődésének megfelelő olvasmányt választ, amelyről beszámol;
6. érdeklődésének megfelelően, hagyományos és digitális szövegek által bővíti ismereteit;
7. megfogalmazza saját álláspontját, véleményét;
8. egyéni sajátosságaihoz mérten törekszik a rendezett írásképre, esztétikus fűzetvezetésre;
9. a tanult nyelvi, nyelvtani, helyesírási ismereteket képességeihez mérten alkalmazza;
10. élményeket és tapasztalatokat szerez változatos irodalmi szövegek megismerésével, olvasásával.

SZÖVEGÉRTÉS**OLVASÁSI KÉSZSÉGET MEGALAPOZÓ KÉPESSÉGEK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz a testséma-tudatosságot fejlesztő tevékenységekben (szem-kéz koordináció, térérzékelés, irányok, arányok, jobb-bal oldal összehangolása, testrészek tudatosítása) és érzékelő játékokban;
2. megérti és használja a tér- és időbeli tájékozódáshoz szükséges szókinccset;
3. észleli, illetve megérti a nyelv alkotóelemeit, hangot, betűt, szótagot, szót, mondatot, szöveget, és azokra válaszokat fogalmaz meg;

4. beszédlegzése és artikulációja megfelelő; figyelmet fordít a hangok időtartamának helyes ejtésére, a beszéd helyes ritmusára, hangsúlyára, tempójára, az élethelyzetnek megfelelő hangerőválasztásra;
5. a szavakat hangokra, szótagokra bontja;
6. hangokból, szótagokból szavakat épít;
7. biztosan ismeri az olvasás jelrendszerét.

SZÓKINCSEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri, értelmezi a szövegben a számára ismeretlen szavakat, kifejezéseket; digitális forrásokat is használ;
2. egyszerű magyarázat, szemléltetés (szóbeli, képi, dramatikus tevékenység) alapján megérti az új kifejezés jelentését;
3. a megismert szavakat, kifejezéseket a nyelvi fejlettségi szintjén alkalmazza;
4. használ életkorának megfelelő digitális és hagyományos szótárakat.

SZÖVEGÉRTÉS, OLVASÁSI STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően szöveget hangos vagy néma olvasás útján megért;
2. részt vesz népmesék és műmesék, regék, mondák, történetek közös olvasásában és feldolgozásában;
3. rövid meséket közösen olvas, megért, feldolgoz;
4. néma olvasás útján megérti az írott utasításokat, közléseket, kérdéseket, azokra adekvát módon reflektál;
5. megérti a közösen olvasott rövid szövegeket, részt vesz azok olvasásában, feldolgozásában;
6. önállóan, képek, grafikai szervezők (kerettörténet, történetterkép, mesetáblázat, karakter-terkép, történetpiramis stb.) segítségével vagy tanítói segédlettel a szöveg terjedelmétől függően összefoglalja a történetet;
7. értő figyelemmel követi a tanító, illetve társai felolvasását;
8. felkészülés után tagolt szöveget érthetően olvas hangosan;
9. a szöveg megértését igazoló feladatokat végez;
10. önállóan, képek vagy tanítói segítség alapján a szöveg terjedelmétől függően kiemeli annak lényeges elemeit, összefoglalja azt;
11. alkalmaz alapvető olvasási stratégiákat;
12. az olvasott szöveghez illusztrációt készít, a hiányos illusztrációt kiegészíti, vagy a meglévőt társítja a szöveggel;
13. az olvasott szövegekben kulcsszavakat azonosít, a főbb szerkezeti egységeket önállóan vagy segítséggel elkülöníti;
14. egyszerű, játékos formában megismerkedik a szövegek különböző modalitásával, médiumok szövegalkotó sajátosságainak alapjaival.

HALLÁS UTÁNI MEGÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a szóbeli utasításokat, kérdéseket, az adottságainak és életkorának megfelelő szöveg tartalmát;
2. mozgósítja a hallott szöveg tartalmával kapcsolatos ismereteit, élményeit, tapasztalatait, és összekapcsolja azokat;
3. megérti az életkorának megfelelő nyelvi és nem nyelvi üzeneteket, és azokra a kommunikációs helyzetnek megfelelően reflektál.

SZÖVEGALKOTÁS

ÍRÁSKÉSZSÉGET MEGALAPOZÓ KÉPESSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz nagymozgást és finommotorikát fejlesztő tevékenységekben, érzékelő játékokban;
2. tér- és síkbeli tájékozódást fejlesztő feladatokat megold;
3. saját tempójában elsajátítja az anyanyelvi írás jelrendszerét;
4. szavakat, szó szerkezeteket, 3-4 szavas mondatokat leír megfigyelés, illetve diktálás alapján;
5. az egyéni sajátosságaihoz mérten olvashatóan ír, törekszik a rendezett írásképre, esztétikus füzetvezetésre.

SZÓBELI SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adottságaihoz mérten, életkorának megfelelően érthetően, az élethelyzethez igazodva kommunikál;
2. részt vesz a kortársakkal és felnőttekkel való kommunikációban, beszélgetésben, vitában, és alkalmazza a megismert kommunikációs szabályokat;
3. használja a kapcsolat-felvételi, kapcsolattartási, kapcsolattorzási formákat: köszönés, kérdés, megszólítás, kérdés; testtartás, testtávolság, tekintettartás, hangsúly, hanglejtés, hangerő, hangszín, megköszönés, elköszönés;
4. élményeiről segítséggel vagy önállóan beszámol;
5. megadott szempontok alapján szóban mondatokat és 3-4 mondatos szöveget alkot;
6. bekapcsolódik párbeszédbe, dramatikus helyzetgyakorlatok, szituációs játékok megalkotásába;
7. a tanult verseket, mondókákat, rövidebb szövegeket szöveghűen, érthetően tolmácsolja.

ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a hallás és olvasás alapján megfigyelt szavakat, szó szerkezeteket, mondatokat önállóan leírja;
2. egyéni képességeinek megfelelően alkot szövegeket írásban;
3. gondolatait, érzelmeit, véleményét a kommunikációs helyzetnek megfelelően, néhány mondatban írásban is megfogalmazza;
4. a szövegalkotáskor törekszik a megismert helyesírási szabályok alkalmazására, meglévő szókincsének aktivizálására.

KREATÍV ÉS DIGITÁLIS SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanítói segítséggel megadott rímpárok, különböző témákban 2–4 soros verset alkot;
2. megadott szempontok alapján rövid mesét ír, kiegészít vagy átalakít;
3. a megismert irodalmi szövegekhez, iskolai eseményekhez plakátot, meghívót, saját programjaihoz meghívót készít hagyományosan és digitálisan;
4. alapvető hagyományos és digitális kapcsolattartó formákat alkalmaz.

OLVASÓVÁ NEVELÉS**IRODALMI ALKOTÁSOK BEFOGADÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyitott az irodalmi művek befogadására;
2. könyvet kölcsönöz a könyvtárból, és azt el is olvassa, élményeit, gondolatait megosztja;
3. ajánlással, illetve egyéni érdeklődésének és az életkori sajátosságainak megfelelően választott irodalmi alkotást ismer meg;
4. részt vesz az adott közösség kultúrájának megfelelő gyermekirodalmi mű közös olvasásában, és nyitott annak befogadására;
5. verbális és vizuális módon vagy dramatikus eszközökkel reflektál a szövegre, megfogalmazza a szöveg alapján benne kialakult képet;
6. részt vesz népmesék és műmesék közös olvasásában, feldolgozásában.

HAGYOMÁNYOS ÉS DIGITÁLIS SZÖVEGEK OLVASÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző célú, rövidebb tájékoztató, ismeretterjesztő szövegeket olvas hagyományos és digitális felületen;
2. ismer és használ az életkorának megfelelő nyomtatott és digitális forrásokat az ismeretei bővítéséhez, rendszerezéséhez.

GONDOLKODÁS, VÉLEMÉNYALKOTÁS**KULTURÁLT VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS, VITAKULTÚRA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a mesék, történetek szereplőinek cselekedeteiről kérdéseket fogalmaz meg, véleményt alkot;
2. megfogalmazza, néhány érveléssel alátámasztja saját álláspontját; meghallgatja társai véleményét;
3. különbséget tesz mesés és valószerű történetek között;
4. megfigyeli és összehasonlítja a történetek tartalmát és a saját élethelyzetét;
5. részt vesz dramatikus játékokban.

ÖNÁLLÓ FELADATVÉGZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a feladatvégzéshez szükséges személyes élményeit, előzetes tudását felidéz;
2. képzeletét a megértés érdekében mozgósítja;
3. ismer és alkalmaz néhány alapvető tanulási technikát;
4. gyakorolja az ismeretfeldolgozás egyszerű technikáit;
5. információkat, adatokat gyűjt a szövegből, kiemeli a bekezdések lényegét; tanítói segítséggel vagy önállóan megfogalmazza azt;
6. bővíti a témáról szerzett ismereteit egyéb források feltárásával, gyűjtőmunkával, könyvtárhasználattal, filmek, médiatermékek megismerésével;
7. írásbeli munkáját segítséggel vagy önállóan ellenőrzi és javítja.

ANYANYELVI KULTÚRA, ANYANYELVI ISMERETEK**HANGTANI, ALAKTANI ÉS HELYESÍRÁSI TUDATOSSÁG**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli, és tapasztalati úton megkülönbözteti egymástól a magánhangzókat és a mássalhangzókat, valamint időtartamukat;
2. különbséget tesz az egyjegyű, a kétjegyű és a háromjegyű betűk között;
3. a hangjelölés megismert szabályait jellemzően helyesen alkalmazza a tanult szavakban;
4. a mondatot nagybetűvel kezdi, alkalmazza a mondat hanglejtésének, a beszélő szándékának megfelelő mondatvégi írásjeleket;
5. biztosan ismeri a kis- és nagybetűs ábécét, azonos és különböző betűkkel kezdődő szavakat betűrendbe sorol; a megismert szabályokat alkalmazza digitális felületen való kereséskor is;
6. felismeri, jelentésük alapján csoportosítja, és önállóan vagy segítséggel helyesen leírja az élőlények, tárgyak, gondolati dolgok nevét;
7. a több hasonló élőlény, tárgy nevét kis kezdőbetűvel írja;

8. a személyneveket, állatneveket és a lakóhelyhez kötődő helyneveket nagy kezdőbetűvel írja le;
9. törekszik a tanult helyesírási ismeretek alkalmazására.

A NYELVI, NYELVTANI EGYSÉGEK, NYELVI ELEMZŐKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kérdésre adott válaszában helyesen toldalékolja a szavakat;
2. önállóan felismeri és elkülöníti az egytővű ismert szavakban a szótövet és a todalékot;
3. biztosan szótagol, alkalmazza az elválasztás szabályait;
4. helyesen alkalmazza a szóbeli és írásbeli szövegalkotásában az idő kifejezésének nyelvi eszközeit;
5. a kiejtéssel megegyező rövid szavak leírásában követi a helyesírás szabályait;
6. a kiejtéstől eltérő ismert szavakat megfigyelés, szövelemzés alkalmazásával megfelelően leírja;
7. ellentétes jelentésű és rokon értelmű kifejezéseket gyűjt, azokat a beszédhelyzetnek megfelelően használja az írásbeli és szóbeli szövegalkotásban;
8. megkülönbözteti a szavak egyes és többes számát;
9. felismeri és önállóan vagy segítséggel helyesen leírja a tulajdonságot kifejező szavakat és azok fokozott alakjait;
10. felismeri, önállóan vagy segítséggel helyesen leírja az ismert cselekvést kifejező szavakat;
11. megkülönbözteti a múltban, jelenben és jövőben zajló cselekvéseket, történéseket.

ÁLLANDÓSULT SZÓKAPCSOLATOK, SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer és ért számos egyszerű közmondást és szólást, szóláshasonlatot, közmondást, találós kérdést, nyelvtörőt, kiszámolót, mondókát;
2. megérti és használja az ismert állandósult szókapcsolatokat;
3. különféle módokon megjeleníti az ismert szólások, közmondások jelentését.

IRODALMI KULTÚRA, IRODALMI ISMERETEK

AZ IRODALMI NYELV SAJÁTÓSÁGAI, IRODALMI MŰFAJOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. élményeket és tapasztalatokat szerez változatos irodalmi szövegtípusok és műfajok – magyar klasszikus, kortárs magyar alkotások – megismerésével;
2. élményeket és tapasztalatokat szerez néhány szövegtípusról és műfajról, szépirodalmi és ismeretközlő szövegről;
3. részt vesz különböző műfajú és megjelenésű szövegek olvasásában és feldolgozásában;
4. a közös olvasás, szövegfeldolgozás során megismer néhány életkorának megfelelő mesét, elbeszélést;
5. megtapasztalja az életkorának, érdeklődésének megfelelő szövegek befogadásának és előadásának élményét és örömét;
6. megfigyeli a költői nyelv sajátosságait; élményeit az általa választott módon megfogalmazza, megjeleníti;
7. részt vesz ismert szövegek (magyar népi mondókák, kiszámolók, nyelvtörők, népdalok, klasszikus és kortárs magyar gyerekversek, mesék) mozgásos-játékos feldolgozásában, dramatikus elemekkel történő élményszerű megjelenítésében, érületileg, lelkiütemileg átérzi azokat;
8. segítséggel vagy önállóan előad ritmuskísérettel verseket;
9. olvas és megért rövidebb nép- és műköltészeti alkotásokat, rövidebb epikai műveket, verseket;
10. megtapasztalja a vershallgatás, a versmondás, a versolvasás örömét és élményét;
11. érzékeli és átéli a vers ritmusát és hangulatát;
12. a versek hangulatát kifejezi különféle érzékszervi tapasztalatok segítségével (színek, hangok, illatok, tapintási élmények stb.);
13. a tanító vagy társai segítségével, együttműködésével verssorokat, versrészleteket memorizál;
14. felismeri, indokolja a cím és a szöveg közötti összefüggést, azonosítja a történetekben, elbeszélő költeményekben a helyszínt, a szereplőket, a konfliktust és annak megoldását;
15. szövegszerűen felidézi Kőlcsey Ferenc: Himnusz, Vörösmarty Mihály: Szózat, Petőfi Sándor: Nemzeti dal című verseinek részleteit;
16. részt vesz rövid mesék, történetek dramatikus, bábos és egyéb vizuális, digitális eszközökkel történő megjelenítésében, saját gondolkodási és nyelvi szintjén megfogalmazza a szöveg hatására benne kialakult képet.

ALKOTÓK, MŰVEK A GYERMEKIRODALOMBÓL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismer néhány mesét és történetet a magyar és más népek irodalmából;
2. megismer néhány klasszikus verset a magyar irodalomból;
3. élményt és tapasztalatot szerez különböző ritmikájú lírai művek megismerésével a kortárs és a klasszikus magyar gyermeklírából és a népköltészeti alkotásokból;
4. segítséggel, majd önállóan szöveghűen felidéz néhány könnyen tanulható, rövidebb verset, mondókát, versrészletet, prózai és dramatikus szöveget, szövegrészletet;
5. a tanult verseket, mondókákat, rövidebb szövegeket szöveghűen, érthetően tolmácsolja;
6. részt vesz legalább két hosszabb terjedelmű magyar gyermekirodalmi alkotás feldolgozásában.

A KULTURÁLIS EMLÉKEZETHEZ ÉS NEMZETI HAGYOMÁNYHOZ KAPCSOLÓDÓ SZÖVEGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. jellemző és ismert részletek alapján azonosítja a nemzeti ünnepeken elhangzó költemények részleteit, szerzőjüket megnevezi;
2. megéli és az általa választott formában megjeleníti a közösséghez tartozás élményét;
3. megismer a jeles napokhoz, ünnepekhez kapcsolódó szövegeket, dalokat, szokásokat, népi gyermekjátékokat;
4. megfigyeli az ünnepek, hagyományok éves körforgását;
5. nyitottá válik a magyarság értékeinek megismerésére, megalapozódik nemzeti identitástudata, történelmi szemlélete;
6. képes családjából származó közösségi élményeit megfogalmazni, összevetni az iskolai élet adottságaival, a témakört érintő beszélgetésekben aktívan részt venni;
7. törekszik a világ tapasztalati úton történő megismerésére, értékeinek tudatos megővására;
8. ismeri a keresztyén ünnepköröket (karácsony, húsvét, pünkösd), jelképeket, nemzeti és állami ünnepeket (március 15., augusztus 20., október 23.), népszokásokat (Márton-nap, Luca-nap, betlehemezés, húsvéti locsolkodás, pünkösdölés);
9. ismerkedik régi magyar mesterségekkel, irodalmi művek olvasásával és gyűjtőmunkával.

A KULTÚRA HELYSZÍNEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismer gyermekirodalmi alkotás alapján készült filmet, médiaterméket;
2. részt vesz gyerekeknek szóló kiállítások megismerésében, alkotásaival hozzájárul létrehozásukhoz;
3. megismer a szűkebb környezetéhez kötődő irodalmi és kulturális emlékeket, emlékhelyeket;
4. megismeri saját lakóhelyének irodalmi és kulturális értékeit.

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) az 5–8. évfolyamon

ANYANYELVI KULTÚRA, ANYANYELVI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elkülöníti a nyelv szerkezeti egységeit, megnevezi a tanult elemeket;
2. ismeri a magyar hangrendszer főbb jellemzőit és a hangok kapcsolódási szabályait. Írásban helyesen jelöli;
3. funkciójuk alapján felismeri és megnevezi a szóelemeket és szófajokat;
4. a szövegben felismer és funkciójuk alapján azonosít alapvető és gyakori szó szerkezeteket (alanyos, határozós, jelzős, tárgyas);
5. szerkezetük alapján megkülönbözteti az egyszerű és összetett mondatokat;
6. felismeri és elemzi a főbb szóelemek mondat- és szövegbeli szerepét, törekszik helyes alkalmazásukra;
7. megfigyeli és elemzi a mondat szórendjét, a szórendi változatokat, valamint a környező szöveg kölcsönhatását;
8. érti és megnevezi a tanult nyelvi egységek szövegbeli szerepét;
9. felismeri és megnevezi a főbb szóalkotási módokat: szóösszetétel, szóképzés, néhány ritkább szóalkotási mód;
10. tanári irányítással, néhány szempont alapján összehasonlítja az anyanyelv és a tanult idegen nyelv sajátosságait;
11. megfigyeli, elkülöníti és funkciót társítva értelmezi a környezetében előforduló nyelvváltozatokat (nyelvjárások, csoportnyelvek, rétegnelvek);
12. felismeri és megnevezi a nyelvi és nem nyelvi kommunikáció elemeit;
13. használja a digitális kommunikáció eszközeit, megnevezi azok főbb jellemző tulajdonságait;
14. megfigyeli és értelmezi a tömegkommunikáció társadalmat befolyásoló szerepét;
15. felismeri a kommunikáció főbb zavarait, alkalmaz korrekciós lehetőségeket;
16. alkalmazza az általa tanult nyelvi, nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismereteket;
17. ismeri és alkalmazza helyesírásunk alapelveit: kiejtés, szóelemzés, hagyomány, egyszerűsítés;
18. társai és saját munkájában a tanult formáktól eltérő, gyakran előforduló helyesírási hibákat felismeri és javítja;
19. etikusan és kritikusán használja a hagyományos papíralapú, illetve a világhálón található és egyéb digitális adatbázisokat.

IRODALMI KULTÚRA, IRODALMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elolvassa a kötelező olvasmányokat, és saját öröme is olvas;
2. megérti az irodalmi mű szövegszerű és elvont jelentéseit;
3. a tanult fogalmakat használva beszámol a megismert műről;
4. megismeri és elkülöníti a műnemeket, illetve a műnemekhez tartozó főbb műfajokat, felismeri és megnevezi azok poétikai és retorikai jellemzőit;
5. összekapcsol irodalmi műveket különböző szempontok alapján (téma, műfaj, nyelvi kifejezőeszközök);
6. elkülöníti az irodalmi művek főbb szerkezeti egységeit;
7. összehasonlítja egy adott irodalmi művet annak adaptációival (film, festmény, stb.);

8. felismeri, és bemutatja egy adott műfaj főbb jellemzőit;
9. az irodalmi szövegek befogadása során felismer és értelmez néhány alapvető nyelvi-stilisztikai eszközt: szóképek, alakzatok stb.;
10. a megismert epikus művek cselekményét összefoglalja, fordulópontjait önállóan ismerteti;
11. elkülöníti és jellemzi a fő- és mellékszereplőket, megkülönbözteti a helyszíneket, az idősíkokat, azonosítja az előre- és visszautalásokat;
12. felismeri és a szövegből vett példával igazolja az elbeszélő és a szereplő nézőpontja közötti eltérést;
13. a szövegből vett idézetekkel támasztja alá, és saját szavaival fogalmazza meg a lírai szöveg hangulati jellemzőit, a befogadás során keletkezett érzéseit és gondolatait;
14. azonosítja a versben a lírai én különböző megszólalásait, és elkülöníti a mű szerkezeti egységeit;
15. felismeri a tanult alapvető rímképleteket (páros rím, keresztrím, bokorrím), és azonosítja az olvasott versek ritmikai, hangzásbeli hasonlóságait és különbségeit;
16. ismer és felismer néhány alapvető lírai műfajt;
17. szövegűen, értőn mondja el a memoriterként tanult lírai műveket;
18. drámai műveket olvas és értelmez, előadásokat, feldolgozásokat megnéz (pl.: mesedráma, vígjáték, ifjúsági regény adaptációja);
19. a nemzeti hagyomány szempontjából meghatározó néhány mű esetén bemutatja a szerzőhöz és a korszakhoz kapcsolódó legfőbb jellemzőket.

MŰISMERET

A.

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza a kerettantervben kötelezően és részletesen meghatározott műveket, illetve műrészleteket a B) pontban felsorolt szerzőktől.

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza a kerettantervben kötelezően és részletesen meghatározott bibliai történeteket, görög mítoszokat, magyar mítoszokat, hősöket, mondákat.

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza a kerettantervben felsoroltak közül választható magyar ifjúsági és meseregényt, illetve világirodalmi ifjúsági regényt.

B. ALKOTÓK

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza az alábbi szerzők kerettantervben részletesen meghatározott egyes műveit:

Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, Babits Mihály; Balassi Bálint; Berzsenyi Dániel, Choli Daróczy József; Agatha Christie, Csokonai Vitéz Mihály, Csukás István, Daniel Defoe, Tonke Dragt, Dsida Jenő, Fazekas Mihály, Fekete István, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Illyés Gyula, Janus Pannonius, Jókai Mór, József Attila, Juhász Gyula, Kányádi Sándor, Karinthy Frigyes; Kittenberger Kálmán, Kós Károly, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, , Lázár Ervin, Mándy Iván, Márai Sándor, Mikes Kelemen, Mikszáth Kálmán, Molière, Molnár Ferenc, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Nagy László, Nyíró József, George Orwell, Örkény István, Petőfi Sándor, Pilinszky János; Radnóti Miklós, Reményik Sándor, Antoine Saint-Exupéry, William Shakespeare, Sütő András, Szabó Lőrinc; Szabó Magda, Széchenyi Zsigmond, Tamási Áron, Tóth Árpád, Jules Verne, Vörösmarty Mihály, Wass Albert, Weöres Sándor, Zrínyi Miklós

A memoriterek és a kötelező olvasmányok (C, D) a közös irodalmi műveltség (kulturális kód) legfontosabb elemeit tartalmazzák.

C. MEMORITEREK

Ady Endre: Őrizem a szemed; Arany János: Rege a csodaszarvasról (részletek); Családi kör (részletek); A walesi bárdok (részletek); Toldi részletek; Csokonai Vitéz Mihály: Tartózkodó kérelem, A Reményhez; József Attila: Születésnapomra, Mama; Kányádi Sándor: Két nyárfa; Kölcsey Ferenc: Himnusz – teljes szöveg, Huszt, Emléklapra; Petőfi Sándor: János vitéz (részletek); Nemzeti dal, Szeptember végén, Szabadság, szerelem; Radnóti Miklós: Nem tudhatom; Reményik Sándor: Templom és iskola (részletek); Vörösmarty Mihály: Szózat; Weöres Sándor: Ó ha cinke volnék.

D. KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK

Arany János: Toldi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Jókai Mór: A nagyenyedi két fűzfa; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője vagy A két koldusdiák; A néhai bárány; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig vagy Pillangó; Hét krajcár; Petőfi Sándor: János vitéz;

Shakespeare, William: Szentivánéji álom vagy Molière: A képzelt beteg; Szabó Magda: Abigél.

Szabodon választható magyar ifjúsági vagy meseregény; szabadon választható világirodalmi ifjúsági regény.

SZÖVEGÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti az életkorának megfelelő hallott és olvasott szövegeket;
2. kifejezően tudja olvasni és értelmezni az életkorának megfelelő különböző műfajú és megjelenésű szövegeket. A tanuló felismeri és a tanár segítségével értelmezi a számára ismeretlen kifejezéseket;
3. felismeri és szükség szerint a tanár segítségével értelmezi a szövegben számára ismeretlen kifejezéseket;
4. a lábjegyzetek, a digitális és nyomtatott szótárak használatával önállóan értelmezi az olvasott szöveget;

5. a pedagógus irányításával kiválasztja a rendelkezésre álló digitális forrásokból a megfelelő információkat;
6. különbséget tesz a jelentésszerkezetben a szó szerinti és metaforikus értelmezés között;
7. alkalmazza a különböző olvasási típusokat és szöveg-feldolgozási módszereket;
8. összekapcsolja ismereteit a szöveg tartalmával, és reflektál azok összefüggéseire;
9. az olvasott szövegeket szerkezeti egységekre tagolja;
10. szóbeli vagy képi módszerekkel megfogalmazza, megjeleníti a szöveg alapján kialakult érzéseit, gondolatait;
11. az életkorának megfelelő szöveg alapján jegyzetet, vázlatot készít;
12. a tanulási tevékenységében hagyományos és digitális forrásokat használ, ezt mérlegelő gondolkodással és etikusan teszi.

SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érthetően, a kommunikációs helyzetnek megfelelően beszél;
2. gondolatait, érzelmeit, véleményét a kommunikációs helyzetnek megfelelően, érvekkel alátámasztva fogalmazza meg, és mások véleményét is figyelembe veszi;
3. a tanult szövegeket szövegűen és mások számára követhetően tolmácsolja;
4. az általa tanult hagyományos és digitális szövegtípusok megfelelő tartalmi és műfaji követelményeinek megfelelően alkot szövegeket;
5. a szövegalkotás során alkalmazza a tanult helyesírási és szerkesztési szabályokat, használja a hagyományos és a digitális helyesírási szabályzatot és szótárt;
6. az egyéni sajátosságaihoz mérten tagolt, rendezett, áttekinthető írásképpel, egyértelmű javításokkal alkot szöveget;
7. tanári segítséggel kreatív szöveget alkot a megismert műhöz kapcsolódóan hagyományos és digitális formában;
8. egyszerű rímes és rímtelen verset alkot.

OLVASÓVÁ NEVELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkorának megfelelő irodalmi szövegeket olvas;
2. érthetően, kifejezően és pontosan olvas;
3. egy általa elolvasott művet ajánl kortársainak;
4. a tanult szövegeket szövegűen és mások számára követhetően tolmácsolja;
5. megfogalmazza vagy társaival együttműködve drámajátékban megjeleníti egy mű megismerése során szerzett tapasztalatait, élményeit.

MÉRLEGELEŐ GONDOLKODÁS, VÉLEMÉNYALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. személyes véleményt alakít ki a szövegek és művek által felvetett problémákról (pl. döntési helyzetek, motivációk, konfliktusok), és véleményét indokolja;
2. megérti mások álláspontját, elfogadja azt, vagy a sajátja mellett érveket fogalmaz meg;
3. személyes tapasztalatait összeköti a művekben megismert konfliktusokkal, érzelmi állapotokkal;
4. a feladatvégzés során hatékony közös munkára, együttműködésre törekszik.

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) a 9–12. évfolyamon

ANYANYELVI KULTÚRA, ANYANYELVI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az anyanyelvről szerzett ismereteit alkalmazva képes a kommunikációjában a megfelelő nyelvváltozat kiválasztására, használatára;
2. felismeri a kommunikáció zavarait, kezelésükre stratégiát dolgoz ki;
3. felismeri és elemzi a tömegkommunikáció befolyásoló eszközeit, azok céljait és hatásait;
4. reflektál saját kommunikációjára, szükség esetén változtat azon;
5. ismeri az anyanyelvét, annak szerkezeti felépítését, nyelvhasználata tudatos és helyes;
6. ismeri a magyar nyelv hangtanát, alaktanát, szófajtanát, mondattanát, ismeri és alkalmazza a tanult elemzési eljárásokat;
7. felismeri és megnevezi a magyar és a tanult idegen nyelv közötti hasonlóságokat és eltéréseket;
8. ismeri a szöveg fogalmát, jellemzőit, szerkezeti sajátosságait, valamint a különféle szövegtípusokat és megjelenésmódokat;
9. felismeri és alkalmazza a szövegösszetartó grammatikai és jelentésbeli elemeket, szövegépítése arányos és koherens;
10. ismeri a stílus fogalmát, a stíluselemeket, a stílushatást, a stílusorszakokat, stílusrétegeket, ismereteit a szöveg befogadása és alkotása során alkalmazza;
11. szövegelemzéskor felismeri az alakzatokat és a szóképeket, értelmezi azok hatását, szerepét, megnevezi típusaikat;
12. ismeri a nyelvhasználatban előforduló különféle nyelvváltozatokat (nyelvjárások, csoportnyelvek, rétegnyelvek), összehasonlítja azok főbb jellemzőit;
13. alkalmazza az általa tanult nyelvi, nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismereteket;

14. a retorikai ismereteit a gyakorlatban is alkalmazza;
15. ismeri és érti a nyelvrokonság fogalmát, annak kritériumait;
16. ismeri a magyar nyelv eredetének hipotéziseit, és azok tudományosan megalapozott bizonyítékait;
17. érti, hogy nyelvünk a történelemben folyamatosan változik, ismeri a magyar nyelvtörténet nagy korszakait, kiemelkedő jelentőségű nyelvemlékeit;
18. ismeri a magyar nyelv helyesírási, nyelvhelyességi szabályait;
19. tud helyesen írni, szükség esetén nyomtatott és digitális helyesírási segédleteket használ;
20. etikusan és kritikusan használja a hagyományos, papír alapú, illetve a világhálón található és egyéb digitális adatbázisokat.

IRODALMI KULTÚRA, IRODALMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elolvassa a kötelező olvasmányokat, és saját örömeire is olvas;
2. felismeri és elkülöníti a műnemeket, illetve a műnemekhez tartozó műfajokat, megnevezi azok poétikai és retorikai jellemzőit;
3. megérti, elemzi az irodalmi mű jelentésszerkezetének szintjeit;
4. értelmezésében felhasználja irodalmi és művészeti, történelmi, művelődéstörténeti ismereteit;
5. összekapcsolja az irodalmi művek szerkezeti felépítését, nyelvi sajátosságait azok tartalmával és értékszerkezetével;
6. az irodalmi mű értelmezése során figyelembe veszi a mű keletkezéstörténeti hátterét, a műhöz kapcsolható filozófiai, eszmetörténeti szempontokat is;
7. összekapcsolja az irodalmi művek szövegének lehetséges értelmezéseit azok társadalmi-történelmi szerepével, jelentőségével;
8. összekapcsol irodalmi műveket különböző szempontok alapján (motívumok, történelmi, erkölcsi kérdésfelvetések, művek és parafrázisaik);
9. összehasonlít egy adott irodalmi művet annak adaptációival (film, festmény, zenemű, animáció, stb.), összehasonlításakor figyelembe veszi az adott művészeti ágak jellemző tulajdonságait;
10. epikai és drámai művekben önállóan értelmezi a cselekményszálak, a szerkezet, az időszerkezet (lineáris, nem lineáris), a helyszínek és a jellemek összefüggéseit;
11. epikai és drámai művekben rendszerbe foglalja a szereplők viszonyait, valamint összekapcsolja azok motivációját és cselekedeteit;
12. epikai művekben értelmezi a különböző elbeszélismódok szerepét (tudatábrázolás, egyenes és függő beszéd, mindentudó és korlátozott elbeszélő stb.);
13. a drámai mű értelmezésében alkalmazza az általa tanult drámaelméleti és drámatörténeti fogalmakat (pl. analitikus és abszurd dráma, epikus színház, elidegenedés);
14. a líra mű értelmezésében alkalmazza az általa tanult líraelméleti és líratörténeti fogalmakat (pl. lírai én, beszédhelyzetek, beszédmódok, ars poetica, szereplíra);
15. a tantárgyhoz kapcsolódó fogalmakkal bemutatja a lírai mű hangulati és hangnemi sajátosságait, hivatkozik a mű verstani felépítésére;
16. szükség esetén a mű értelmezéséhez felhasználja történeti ismereteit;
17. a mű értelmezésében összekapcsolja a szöveg poétikai tulajdonságait a mű nemzeti hagyományban betöltött szerepével;
18. tájékozottságot szerez régiója magyar irodalmáról;
19. tanulmányai során ismereteket szerez a kulturális intézmények (múzeum, könyvtár, színház) és a nyomtatott, illetve digitális formában megjelenő kulturális folyóiratok, adatbázisok működéséről.

MŰISMERET

A. ÉLETMŰVEK

A tanuló ismeri az alábbi magyar szerzők életművét. A kerettantervben részletezett művek ismerete alapján értelmezi a szerzők életművének fontosabb összefüggését, azok etikai, történeti, lélektani vagy társadalmi vonatkozásait. Érti a szerzők nemzeti-kulturális jelentőségét, helyét a magyar irodalom történetében. Memoriterként felidéz néhány szövegrészt a szerzők életművéből.

Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, Herczeg Ferenc, Jókai Mór, József Attila, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály

B. PORTRÉK

A tanuló ismeri az alábbi magyar szerzők kerettantervben részletezett néhány rövidebb (lírai, kisprózai) alkotását vagy hosszabb művéből választott részletet, valamint azok történeti, etikai, lélektani vagy társadalmi vonatkozását. Ezek ismerete alapján értelmezi a szerzők írásmódjának és világlátásának jellegzetességeit, érti a szerzők nemzeti-kulturális jelentőségét, valamint ismeri helyüket a magyar irodalom történetében: portrét készít róluk.

Balassi Bálint, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Janus Pannonius, Kányádi Sándor, Kölcsey Ferenc, Móricz Zsigmond, Örkény István, Szabó Magda, Wass Albert, Zrínyi Miklós

C. METSZETEK

A magyar irodalomtörténettel és a nemzeti hagyományokkal kapcsolatos ismereteinek elmélyítése során a tanuló különböző lehetséges kontextusokba illesztve olvas és értelmez, a kerettantervben részletezett szöveget vagy szövegrészt. Ezek alapján készít egy korszakról, szerzőről irodalmi metszetet.

Áprily Lajos; Dsida Jenő; Juhász Gyula; Karinthy Frigyes; Krúdy Gyula; Mikes Kelemen; Nagy László; Pilinszky János; Radnóti Miklós; Reményik Sándor; Szabó Dezső, Szabó Lőrinc; Tóth Árpád; Weöres Sándor

D. SZEMELVÉNYEK

A tanuló megismeri a magyar irodalom kerettantervben részletezett néhány szemelvényét, alkotókat, műveket, melyek segítségével irodalomtörténeti, művelődéstörténeti korokat tud bemutatni.

Anonymus; Apáczai Csere János; Arany László; Bessenyei György; Gárdonyi Géza; Gyergyai (Gergei) Albert; Gyóni Géza; Hajnóczy Péter; Halotti beszéd és könyörgés; Heltai Gáspár; Kassák Lajos; Károli Gáspár; Kazinczy Ferenc; Kecskeméti Vég Mihály; Kisfaludy Károly; Kuruc-kori költészet; Márai Sándor; II. Rákóczi Ferenc; Nagy Gáspár; Ómagyar Mária-siralom; Örkény István; Pázmány Péter; Romhányi József; Sylvester János; Szenczi Molnár Albert; Szent István király legendája Hartvik püspöktől; Margit-legendája; Szép Ernő; Sztárai Mihály; Tompa Mihály; Vajda János

E. VILÁGIRODALMI SZÖVEGEK ÉS ALKOTÓK

A tanuló megismeri a világirodalom kerettantervben rögzített néhány fontos alkotóját és szövegét. Tanulmányai során megismeri az európai kultúra különböző korszakainak és népeinek alapvető irodalmi és kulturális hagyományait, azokat kapcsolatba hozza a magyar kultúra sajátosságaival.

Történetek és szövegek a görög mitológiából; babiloni teremtésmítosz; részletek a Bibliából
Aiszóposz; Alkaios; Anakreón; Balzac, Honoré de vagy Stendhal; Boccaccio; Borowski; Tadeusz; Burns, Robert; Byron; Catullus, Caius Valerius; Dante, Alighieri; Defoe, Daniel; Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics; Eliot Thomas Stearns; francia szimbolista; Garcíá Márquez, Gabriel; Goethe, Johann Wolfgang von; Gogol, Nyikolaj Vasziljevics; Heine, Heinrich; Homérosz; Horatius Flaccus, Quintus; Hrabal, Bohumil; Hugo, Victor; Kafka, Franz; La Fontaine, Jean de; Mann, Thomas; Mickiewicz, Adam; Orwell, George; Ovidius Naso, Publius; Petrarca; Poe, Edgar Allan; Pound, Ezra; Puskin, Alexszandr Szergejevics; Swift, Jonathan; Szapphó; Szent Ágoston; Szent Ferenc; Theokritosz; Todi, Jacopone da; Tolsztoj, Lev Nyikolajevics Vergilius Maro, Publius; Villon, François; Vogelweide, Walter von der; Voltaire

F. A SZÍNHÁZ- ÉS DRÁMATÖRTÉNET NAGY ALKOTÓI ÉS ALKOTÁSAI

A tanuló megismeri a színház- és drámatörténet kerettantervben rögzített nagy alkotóit és alkotásait. A műveket elhelyezi az irodalomtörténetben. Kiemeli a művek alaphelyzetét jelentő konfliktusokat, azokat értelmezi. Megérti a szereplők egymáshoz való viszonyát, a mű szerkezetét.

Beckett, Samuel Barclay; Brecht, Bertolt; Csehov, Anton Pavlovics vagy Ibsen, Henrik; Dürrenmatt, Friedrich; Katona József; Madách Imre; Molière; Örkény István; Shakespeare, William; Szabó Magda; Szophoklész

G.

A tanuló megismeri régióját, szűkebb hazája irodalmát, illetve alkotásokat az irodalom határterületeiről.

A kötelező olvasmányok és a memoriterek (H, I) a közös irodalmi műveltség (kulturális kód) legfontosabb elemeit tartalmazzák.

H. KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK

Biblia (a kerettantervben meghatározott részletek);
Boccaccio, Giovanni: Dekameron, (részletek); Dante Alighieri: Isteni színjáték – Pokol (részletek); Homérosz: Odüsszeia (részletek); Jókai Mór: A huszti beteglátogatók (novella); Az arany ember; Katona József: Bánk bán; Mikes Kelemen: Törökországi levelek (részletek);
Molière: A fősvény; Petőfi Sándor: A helység kalapácsa, Az apostol (részlet); Shakespeare, William: Romeo és Júlia vagy Hamlet, dán királyfi; Szent Margit legendája (részlet); Szophoklész: Antigoné; Villon, François: A nagy testamentum (részletek); Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek).
Arany János: Toldi estéje; Babits Mihály: Jónás könyve; Jónás imája; Balzac, Honoré de: Goriót apó (részletek) vagy Stendhal: Vörös és fekete (részletek); Beckett, Samuel Barclay: Godot-ra várva vagy Dürrenmatt, Friedrich: A fizikusok; Herczeg Ferenc: Az élet kapuja; Ibsen, Henrik: Nóra/A vadkacsa vagy Csehov, Anton Pavlovics: A sirály/Ványa bácsi; Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma; Móricz Zsigmond: Úri muri, Tragédia; Örkény István: Tótek; Szabó Magda: Az ajtó; Tolsztoj, Lev Nyikolajevics: Ivan Iljics halála; Wass Albert: Adjátok vissza a hegyeimet!

I. MEMORITEREK

Anakreón: Gyűlölöm azt...; Balassi Bálint: Egy katonaének (részlet); Adj már csendességet (részlet); Berzsenyi Dániel: A közelítő tél (1. versszak); A magyarokhoz (I.) (1. versszak); Osztályrészem (1. versszak); Catullus: Gyűlölök és szeretek; Csokonai Vitéz Mihály: Tartózkodó kérelem (általános iskolai memoriter felújítása); A Reményhez; Halotti beszéd és könyörgés (részlet); Homérosz: Odüsszeia (részlet); Janus Pannonius: Pannonia dicsérete; Kölcsey Ferenc: Himnusz (általános iskolai memoriter felújítása); Zrínyi második éneke (részletek); Ómagyar Mária-siralom (részlet); Petőfi Sándor: Fa leszek, ha...; Nemzeti dal (általános iskolai memoriter felújítása), A bánat? Egy nagy oceán, Szeptember végén (általános iskolai memoriter felújítása); Vörösmarty Mihály: Szózat (általános iskolai memoriter felújítása); Gondolatok a könyvtárban (részlet); Előszó (részlet).
Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én...; Kocsi-út az éjszakában; Áprily Lajos: Március; Arany János: Toldi estéje (részletek); egy szabadon választott balladája a nagykorúsi korszakból; Epilógus (részlet); Babits Mihály: A lírikus

epilógja; Jónás imája; József Attila: Reménytelenül (Lassan, tűnődve); Óda (részlet); Kányádi Sándor: Valaki jár a fák hegyén; Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség részlet); Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet; Radnóti Miklós: Hetedik ecloga (részlet); Reményik Sándor: Halotti vers a hulló leveleknek (részlet).

SZÖVEGÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző megjelenésű, típusú, műfajú, korú és összetettségű szövegeket olvas, értelmez;
2. a különböző olvasási típusokat és a szövegfeldolgozási stratégiákat a szöveg típusának és az olvasás céljának megfelelően választja ki és kapcsolja össze;
3. a megismert szöveg tartalmi és nyelvi minőségéről érvekkel alátámasztott véleményt alkot;
4. hosszabb terjedelmű szöveg alapján többszintű vázlatot vagy részletes gondolatterképet készít;
5. azonosítja a szöveg szerkezeti elemeit, és figyelembe veszi azok funkcióit a szöveg értelmezésekor;
6. egymással összefüggésben értelmezi a szöveg tartalmi elemeit és a hozzá kapcsolódó illusztrációkat, ábrákat;
7. különböző típusú és célú szövegeket hallás alapján értelmez és megfelelő stratégia alkalmazásával értékeli és összehasonlítja;
8. összefüggő szóbeli szöveg (előadás, megbeszélés, vita) alapján önállóan vázlatot készít;
9. felismeri és értelmezésében figyelembe veszi a hallott és az írott szövegek közötti funkcionális és stílári különbségeket;
10. folyamatos és nem folyamatos, hagyományos és digitális szövegeket olvas és értelmez maga által választott releváns szempontok alapján;
11. feladatai megoldásához önálló kutatómunkát végez nyomtatott és digitális forrásokban, ezek eredményeit szintetizálja;
12. felismeri és értelmezi a szövegben a kétértelműséget és a félrevezető információt, valamint elemzi és értelmezi a szerző szándékát;
13. megtalálja a közös és eltérő jellemzőket a hagyományos és a digitális technikával előállított, tárolt szövegek között, és véleményt formál azok sajátosságairól;
14. törekszik arra, hogy a különböző típusú, stílusú és regiszterű szövegekben megismert, számára új kifejezéseket beépítse szókincsébe, azokat adekvát módon használja;
15. önállóan értelmezi az ismeretlen kifejezéseket a szöveggörnyezet vagy digitális, illetve nyomtatott segédeszközök használatával;
16. ismeri a tanult tantárgyak, tudományágak szakszókincsét, azokat a beszédhelyzetnek megfelelően használja.

SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megadott szempontrendszer alapján szóbeli feleletet készít;
2. képes eltérő műfajú szóbeli szövegek alkotására: felelet, kiselőadás, hozzászólás, felszólalás;
3. rendelkezik korának megfelelő retorikai ismeretekkel;
4. felismeri és megnevezi a szóbeli előadásmód hatáskeltő eszközeit, hatékonyan alkalmazza azokat;
5. írásbeli és szóbeli nyelvhasználat, stílusa az adott kommunikációs helyzetnek megfelelő. Írásképe tagolt, beszéde érthető, artikulált;
6. a tanult szövegtípusoknak megfelelő tartalommal és szerkezettel önállóan alkot különféle írásbeli szövegeket;
7. az írásbeli szövegalkotáskor alkalmazza a tanult szerkesztési, stilisztikai ismereteket és a helyesírási szabályokat;
8. érvelő esszét alkot megadott szempontok vagy szövegrészletek alapján;
9. ismeri, érti és etikusan alkalmazza a hagyományos, digitális és multimédiás szemléltetést;
10. különböző, a munka világában is használt hivatalos szövegeket alkot hagyományos és digitális felületeken (pl. kérvény, beadvány, nyilatkozat, egyszerű szerződés, meghatalmazás, önéletrajz, motivációs levél);
11. megadott vagy önállóan kiválasztott szempontok alapján az irodalmi művekről elemző esszét ír.

OLVASÓVÁ NEVELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a kötelező olvasmányokat elolvassa, és saját örömeire is olvas;
2. tudatosan keresi a történeti és esztétikai értékekkel rendelkező olvasmányokat, műalkotásokat;
3. olvasmányai kiválasztásakor figyelembe veszi az alkotásai kulturális regiszterét;
4. társai érdeklődését figyelembe véve ajánl olvasmányokat;
5. választott olvasmányaira is vonatkoztatja a tanórán megismert kontextusteremtő eljárások tanulságait;
6. önismeretét irodalmi művek révén fejleszti;
7. részt vesz irodalmi mű kreatív feldolgozásában, bemutatásában (pl. animáció, dramaturgia, átírat).

MÉRLEGELO GONDOLKODÁS, VELEMENYALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a környező világ jelenségeiről, szövegekről, műalkotásokról véleményt alkot, és azt érvekkel támasztja alá;
2. megnyilvánulásaiban, vitákban alkalmazza az érvelés alapvető szabályait;
3. vitahelyzetben figyelembe veszi mások álláspontját, a lehetséges ellenérveket is;

4. feladatai megoldásához önálló kutatómunkát végez nyomtatott és digitális forrásokban, a források tartalmát mérlegelő módon gondolja végig;
5. a feladatokat komplex szempontoknak megfelelően oldja meg, azokat kiegészíti saját szempontjaival;
6. a kommunikációs helyzetnek és a célnak megfelelően tudatosan alkalmazza a beszélt és írott nyelvet, reflektál saját és társai nyelvhasználatára.

II.3.2. Idegen nyelv

A tudásalapú társadalomban a nyelvtudásnak kiemelt társadalmi, kulturális és gazdasági jelentősége van. A nevelési-oktatási rendszer feladata ezért az egyén fejlődésében is kulcsfontosságú nyelvtudás és ezáltal a személyes és a szakmai fejlődés tágabb terének biztosítása. Az idegennyelv-tanítás és -tanulás a nyelvtudás megszerzésén túl hozzájárul a megismerő folyamatok fejlődéséhez, más tanulási területek fejlesztési céljainak és nevelési feladatainak megvalósításához. A nyelvtanulás során közvetített ismeretek segítik az adott nyelvet használó emberek megismerését, az egyes kultúrák, valamint az azok közötti eltérések megértését, a nyitott és befogadó életszemlélet kialakítását. Az idegen nyelvek ismerete hozzájárul továbbá az érdeklődő, tájékozott nyelvtanulói magatartás kialakításához, és fejleszti a nyelvet tanuló és nyelvet használó anyanyelvi kompetenciáit is. A nyelvtudás és a nyelvhasználat segítségével elért tudás erősítheti a saját nemzeti azonosságát, valamint az európai közösséghez tartozás érzését. Az idegennyelv-tudás lehetővé teszi a társadalmi és tanulási célú mobilitást, valamint növeli az információhoz való hozzáférés lehetőségét, és csökkenti az esélyhátrányokat. Az egyéni előnyök mellett a használható nyelvtudásnak számos társadalmi haszna is van. Az idegen nyelvek ismerete a tudásalapú társadalomban elengedhetetlen. Jelentős szerepe van a körülöttünk lévő világ múltjának, jelenének és jövőjének megismerésében, hozzájárul a tanuló jövőbeni munkavállalói kompetenciáinak sokrétű fejlesztéséhez.

A mai kor egyik fontos nyelv- és oktatáspolitikai célkitűzése az egyéni többnyelvűség fejlesztése, amelyhez nagymértékben hozzájárul az intézményes idegennyelv-oktatás. Fontos, hogy a tanított nyelvek ne különálló tantárgyakként jelenjenek meg, hanem a többnyelvűség kontextusában, azaz a nyelvtanárok építsenek a nyelvtanulók már korábban megszerzett nyelvi kompetenciáira, nyelvtanulási stratégiáira, valamint a nyelvek közötti hasonlóságokra. Ily módon lehetővé válhat az idegennyelv-oktatásban az integrált, nyelveken és kultúrákon átívelő szemlélet, elősegítve ezzel a nyelvi tudatosságot és előkészítve további idegen nyelvek későbbi elsajátítását.

Az idegen nyelvek tanítása során figyelembe kell venni a nyelvtanulók más tantárgyak tanulása során szerzett ismereteit, már meglévő anyanyelvi és idegen nyelvi tudását, valamint tanulási és nyelvtanulási stratégiáit. Ezek az egyes tantárgyak között átvihetők, megerősítve ezzel a tudásintegrációt, valamint a tantárgyakon átívelő komplex gondolkodás fejlesztését. Mind az élő, mind a klasszikus idegen nyelvek ismerete olyan tartalmakhoz nyitja meg az utat, amelyek más tanulási területek elmélyülését segítik, és a hatás a másik irányban is döntő fontosságú: az új, a tanulók számára motiváló célnyelvi tartalmak fejlesztik a nyelvtudást és előremozdítják a nyelvtanulást.

A sikerben fontos szerepet játszik az önálló nyelvtanulásra való tudatos felkészítés is. A hatékony és eredményes idegennyelv-tanításhoz és – tanuláshoz, az egyénre szabott oktatáshoz elengedhetetlen a 21. századi modern eszközök és tartalmak bevonása.

Az idegen nyelv tanulási terület két tantárgyat ölel fel: az élő és a klasszikus idegen nyelvet.

Élő idegen nyelv: Az első idegen nyelv oktatását 4. évfolyamon, a másodikat a 9. évfolyamon kell megkezdeni. A középiskolákban második idegen nyelvként szabad választás szerint oktathatók a klasszikus vagy az élő idegen nyelvek.

Klasszikus idegen nyelv: Második idegen nyelvként kerettantervvel szabályozott klasszikus nyelvet is oktathatnak az intézmények.

II.3.2.1. ÉLŐ IDEGEN NYELV

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A modern élő idegennyelv-oktatás elsődleges célkitűzése a nyelvtanulók nyelvi cselekvőképességének fejlesztése. Ennek értelmében a nyelvtanuló képessé válik arra, hogy a nyelvet kommunikációs céljainak és igényeinek megfelelően valódi szituációkban tudja használni. A tevékenységközpontú élő idegennyelv-oktatás a tanuló-központúságot szem előtt tartva a tanulók számára életkorukkal, illetve érdeklődésükkel összhangban lévő helyzeteket teremt. A cél az, hogy a tanulók olyan valós, a gyakorlatban is alkalmazható nyelvtudást érjenek el intézményes keretek között, mely lehetővé teszi a felsőfokú intézményben való továbbtanulást, felhasználható ismeretszerzésre, szórakozásra, személyes és szakmai céljaik elérésére mind természetes, mind pedig digitális térben. Az idegennyelv-tanítás során a tanulók tehát olyan nyelvhasználók, akik azért tanulják az idegen nyelvet, hogy azt később személyes és választott szakmájukkal összefüggő helyzetekben alkalmazni tudják.

Az élő idegen nyelv ismerete által a tanulók megismerik és megértik az adott nyelvet használó embereket és kultúrákat, és erre építve nyitottabbá, megértőbbé, érdeklődőbbé és tájékozottabbá válnak. Ez hozzájárul személyes és társas kompetenciájuk fejlődéséhez, amely mind az iskolában, mind magánéletükben segíti majd őket további nyelvtanulási és egyéb céljaik elérésében. A nyelvtanulás emellett hatékonyan fejleszti a tanulási és gondolkodási stratégiák beépülését a tanulók tanulási kompetenciájába, valamint jelentős szerepet játszik a tantárgyak közötti tudásintegrációban is. A tantárgyakon átívelő, interdiszciplináris szemlélet segítségével a tanulók az idegen nyelv tanulása során fel tudják használni a más tantárgyak keretében szerzett ismereteiket, valamint építhetnek nyelvtudásukra más tantárgyak tudásanyagának bővítése során.

A köznevelési intézményekben elsajátítható élő idegen nyelvek tanítása és tanulása során figyelembe kell venni, hogy az idegen nyelveket a tanulók nem kizárólag a nyelvtanórákon tanulják, hanem az iskolán kívüli, mindennapi tevékenységeiken keresztül is elsajátítanak nyelvi elemeket, önállóan vagy társaikkal együttműködve. Az önszabályozó, hosszú távon is fenntartható nyelvi fejlődés érdekében elengedhetetlen a tanórán kívüli tevékenységekre is építeni a nyelvtanításban, ezzel élővé és megfoghatóvá téve a nyelvtanulási célokat.

A célok megvalósításához szükséges a tanulók nyelvtanulási tapasztalatainak és igényeinek folyamatos feltárása, egyéni különbségeik megismerése, valamint a 21. századi, akár digitális eszközök és tartalmak beépítése a nyelvtanulás folyamatába. A hatékonyság és eredményesség érdekében feltétlenül szükséges a fejlesztési területek integrált megközelítése, beleértve a nyelvtani ismeretek életkornak és nyelvi szintnek megfelelő, funkcionális átadását. A kommunikációs lehetőségek növeléséhez javasolt a mindenkorai csoportbontás megteremtése.

Társadalmi szinten az élő idegen nyelvek használható tudása és az idegen nyelvi kommunikáció csökkenti az esélyhátrányokat, és növeli az információk egyenlő elérésének esélyét. Az élő idegen nyelvek mindezekén túl lehetőséget kínálnak a nemzetközi kapcsolatépítésre és a tanulási célú mobilitásra is.

Az élő idegen nyelv tanításának célja, hogy a tanuló:

1. a jelen és a jövő valós és életszerű igényeinek megfelelő, hagyományos és digitális csatornákon is alkalmazható nyelvtudást szerez intézményes keretek között legalább egy idegen nyelvből;
2. a nyelvi ismeretek felépítésén, valamint a nyelvi alapkészségeken túl elsajátít interkulturális, szociolingvisztikai és pragmatikai készségeket is, melyek segítségével nyelvi eszköztárát valódi kommunikációs helyzetekben hatékonyan és megfelelően tudja alkalmazni;
3. felhasználja az adott idegen nyelven szerzett tudást, a nyelvtanulás során megismert stratégiákat ismeretszerzésre, szórakozásra, személyes és szakmai céljai elérésére;
4. pozitívan viszonyul a nyelvekhez és a nyelvtanuláshoz;
5. megismeri és megérti az adott nyelvet használó embereket és kultúrákat, és erre építve nyitottabb, érdeklődőbb és tájékozottabb lesz;
6. célnyelven közvetíti hazája kulturális értékeit, a magyar nép történetének legfőbb állomásait;
7. elsajátít nyelvtanulási stratégiákat, és aktív, önálló, önszabályozó nyelvtanulóvá válik;
8. megérti, hogy mivel minden élő idegen nyelv folyamatosan változik, megszerzett ismereteit és használatukat folyamatosan fejlesztenie kell ahhoz, hogy megfeleljen a mindenkorai kommunikáció során fellépő igényeknek;
9. eléri a 6. évfolyam végére a KER szerinti A1, a 8. évfolyam végére pedig az A2 nyelvi szintet a tanult első idegen nyelvből;
10. középiskolai tanulmányai végére képes lehet elérni a KER szerinti B2 szintet, de legalább a középszintű nyelvi érettségit (B1 szint) teljesíti;
11. a második (élő) idegen nyelvből a gimnázium végére eléri a KER A2 szintet.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 4. évfolyamon

A kisgyermekkorai idegen nyelvi fejlesztés legfontosabb céljai közé a kedvező nyelvtanulási attitűd kialakítása, illetve a motiváció megteremtése és fenntartása tartozik. A nyelvtanulás első szakaszában a gyermek megismerkedik az idegen nyelvek létezésével, a nyelvtudás fontosságával, és bepillantást nyer a célnyelvi kultúrákba. A szelíd nyelvi nevelés élményalapú és tevékenységközpontú, fő célja a nyelv és a nyelvtanulás megszerettetésén túl a nyelvtanulás mindennapokban betöltött szerepének megértése és a célnyelvi kultúrák megismerése. Az önálló nyelvtanulóvá válás során a tanuló megismerkedik olyan alapvető tanulási stratégiákkal, amelyek segítségével képessé válik nyelvtudását folyamatosan fejleszteni és fenntartani, valamint az aktív nyelvtanulást megalapozni. A tanulási folyamat során szerzett siker növeli és fejleszti az önbizalmat, önismeretet, önértékelést és az együttműködési hajlandóságot.

Az idegen nyelv tanulásának kezdeti szakasza alapvetően nem elvárás-központú, hanem tevékenység- és élményalapú. A hangsúly a szóbeliségen, a játékoságon és az életkornak, illetve nyelvi szintnek megfelelő kommunikáció megvalósulásán van. A gyermekbarát, vizuális elemekben gazdag, szemléletes tanulási környezet, valamint az irányító pozitív tanári viszonyulás segítségével a tanuló megérti, hogy már kevés nyelvtudását is fel tudja használni valós helyzetekben.

Az idegen nyelvi órákon a tanuló életkori sajátosságainak és fejlettségi szintjének megfelelő, érdekes, változatos és kihívást jelentő tevékenységek által kerül közel az idegen nyelvhez. A korosztály sajátosságainak megfelelően a beszédértés és a beszédkézség, valamint az interakció komplex fejlesztésén van a hangsúly. A nyelvi tartalmakat minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédhelyzetek során javasolt feldolgozni. A nyelvtanulást az örömteli játékos, mozgással, dramatizálással összekapcsolt dal- és mondókátanulás, mondókázás, mesélés és változatos munkaformák kell, hogy jellemezzék. A tanulás tartalmát, tananyagait a nyelvtanuló igényeinek és egyéni különbségeinek megfelelően kell folyamatosan tervezni és alakítani, minél inkább szem előtt tartva a 21. századi eszközök nyújtotta lehetőségeket. A tanuló ismerjen meg az életkorának és érdeklődésének megfelelő autentikus anyagokat is, amelyek tovább erősítik a nyelvtanulási motivációját, és legyen alkalma találkozni a következő szövegtípusokkal: gyermekirodalmi szövegek, a populáris kultúra szövegei, ismeretterjesztő és tényközlő, valamint személyes interakcióhoz, élményekhez, játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek.

Az adott nevelési-oktatási szakaszban egy élő idegen nyelv kötelező, melynek tanulási eredményeit, követelményeit a Nat szabályozza, és amelynek kimenetére nem határozható meg KER szerinti nyelvi szint. A nyelvtanulás ugyanakkor már ebben a képzési szakaszban is szorosan kapcsolódik más tanulási területekhez,

ezzel tudatosítva a tanulóban azt, hogy a nyelvtudás nem önmagáért való cél, hanem eszköz a világ megismerésére és egyéni céljaink elérésére.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban az egyik fő cél a nyelvtanulási motiváció fenntartása és erősítése, valamint a valós nyelvi helyzetekben egyre inkább használható nyelvtudás fejlesztése. A korábbi tanulási szakaszban megalapozott önbizalom további erősítése, együttesen az újabb stratégiák elsajátításával és az alapkészségek integrált fejlődésével magabiztosabb nyelvhasználóvá teszi a tanulót. A nyelvrát egyre inkább a valódi nyelvi szituációkhoz közelítés, a nyelvtanulás és a nyelvhasználat lehetőségeinek bővülése kell, hogy jellemezze. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban tudatosan kell felépíteni a nyelvtanuló nyelvi ismereteit és képessé kell tenni őt a szövegek világában való eligazodásra, a következő szövegtípusokkal való találkozásra: gyermek- és ifjúsági irodalmi szövegek, a populáris kultúra szövegei, ismeretterjesztő és tényközlő, valamint személyes interakcióhoz, élményekhez, játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek. A reflexióra és önreflexióra építő tanulási és értékelési formákkal együtt ezek megfelelő alapot biztosítanak az önálló nyelvtanulóvá váláshoz.

A kommunikatív érték, a nyelvhasználói szerep megerősítése ebben a szakaszban kiemelkedő jelentőséggel bír. Az egyéni különbségek tovább erősödhetnek, ezért az eltérő nyelvi szinten lévő tanulók különbségeit fel kell tárni és a tartalmakat ennek figyelembevételével differenciáltan kell meghatározni. A segítő, biztató tanári magatartás, valamint a jó hangulatú, stresszmentes, motiváló tanulási környezet ebben az életkorban is nagyban hozzájárul a nyelvhasználat aktiválásához.

Az ajánlott témakörök és ezek elemei ebben a nevelési-oktatási szakaszban bővülnek, továbbá az adott témákat a célnyelvet tanulók egyre mélyebben és árnyaltabban dolgozzák fel. Ezeken az évfolyamokon tovább erősödik az az elvárás, hogy a hagyományos témakörök mellett hangsúlyt kapjanak az éppen aktuális témák, hírek, melyek tárgyalása tovább csökkenti a távolságot az osztálytermi és a valós nyelvhasználat között. A nyelvtanulási motiváció fenntartásához nagyban hozzájárulnak az életkorak megfelelő autentikus anyagok. A tanulás tartalmát, tananyagait a nyelvtanulók igényeinek megfelelően kell folyamatosan tervezni és fejleszteni, fokozottan szem előtt tartva a 21. századi lehetőségeket, különös tekintettel az infokommunikációs eszközökre és a modern nyelvpedagógiai technológiákra.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban egy élő idegen nyelv tanulása kötelező, melyből a 6. évfolyam végére a KER szerinti A1, a 8. évfolyam végére az A2 nyelvi szint a kimeneti elvárás, és melynek tanulási eredményeit, követelményeit a Nat részletezi. A tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére ismer és tudatosan használ alapszintű nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, valamint ezeket más tanulási területeken is alkalmazza kompetenciáinak elmélyítésére. Életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hagyományos és digitális nyelvtanulási forrásokat, eszközöket és mobilalkalmazásokat használ, továbbá kiaknázza a tanórán kívüli nyelvtanulási lehetőségeket, nyelvtudását kapcsolatépítésre használja személyes interakciókban.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–12. évfolyamon

Az élő idegen nyelv oktatásának célja a 9–12. évfolyamon is a tanuló idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának továbbfejlesztése, a többi kulcskompetencia és általános nevelési cél erősítése mellett. A nyelvtanulás a középiskolában is kiemelkedő szerepet játszik olyan fontos fejlesztési területeken, mint a körülöttünk lévő világ megismerése és megértése, az élethosszig tartó, önszabályozó tanulási folyamatok, stratégiák és attitűdök megalapozása, a kreatív és logikus gondolkodás fejlesztése, a társadalmi felelősségvállalás kialakítása, az együttműködési képességek, a nemzeti és interkulturális tudatosság, valamint a digitális kompetenciák és önkifejezés erősítése.

A nyelvtanuló valójában nyelvhasználó. Köznevelési tanulmányai befejezése után a nyelvrán megtanultakat valós élethelyzetekben is tudnia kell használni, ezért a fejlesztési területek az alapkészségeken túl szükségszerűen magukban foglalják a mindennapi nyelvhasználat, az interkulturalitás, a szociolingvisztika és a pragmatika nézőpontjait, valamint a nyelvtanításnak élnie kell a hagyományos mellett a digitális eszközök és tartalmak nyújtotta lehetőségekkel is.

A megszerzett nyelvtudás valós célnyelvi környezetben való bővítéséhez, finomításához és a nyelvtanulási motiváció erősítéséhez nagyban hozzájárulnak majd a középiskolásoknak szervezett külföldi tanulmányutak a 9. és 11. évfolyamon. A célnyelvi országban lehetőségük lesz a nyelvtanulóknak a kultúra és az emberek megismerésére. Az utakra történő felkészülés pozitív hatással lesz a nyelvrákra is, melyek keretében a várható nyelvi és kulturális helyzetekre való gyakorlás elengedhetetlen lesz.

Az ajánlott témakörök és ezek elemei ebben a nevelési-oktatási szakaszban még tovább bővülnek, feldolgozásuk egyre mélyebben és árnyaltabban történik. Egyre hangsúlyosabbá válnak a keresztntanervi, interkulturális és célnyelvi vonatkozások, valamint a tudásmegosztással és ismeretszerzéssel kapcsolatos tartalmak. Az osztálytermi témakör a 9–10. évfolyamon az iskola és a tanulás témáit, 11–12. évfolyamon pedig a vizsgafelkészítést, illetve az érettségire való felkészítést állítja fókuszba, utóbbi segítségével lehetővé téve a tanuló felkészülését a kimeneti követelmények teljesítésére is.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban tovább folytatódik a nyelvi ismeretek alapkészségekbe integrált felépítése, amely képessé teszi a nyelvtanulót az egyre összetettebb és absztraktabb szövegek tartalmának befogadására. A nyelvi ismeretek felépítésekor fontos kiemelni a nyelvi eszközök szövegekben betöltött funkcionális szerepét. A nyelvtanulót képessé kell tenni arra, hogy az értés során a nyelvi eszközök szövegben betöltött funkcióját felismerje, valamint a produkció során azokat figyelembe vegye. A nevelési-oktatási szakasz egyik fontos célkitűzése a szövegértés, a szövegalkotás, valamint a szövegekkel való munka tudatos fejlesztése

változatos szövegtípusokon keresztül: irodalmi, populáris kultúra szövegei, ismeretterjesztő, tényközlő, valamint személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek.

Az egyéni különbségeknek, köztük az életkori sajátosságoknak kiemelkedő szerep jut ebben az időszakban is, hiszen ezek minden esetben alapvetően meghatározzák a nyelvtanulás hatékonyságát és a kimeneti követelmények sikeres teljesülését. A változatos, tevékenységközpontú, élményszerű és kognitív kihívást jelentő tanórai tevékenységek továbbra is meghatározóak, de az iskolán kívüli informális és nem formális tanulási lehetőségek, egyéni utak is kiemelten fontosak az érintett korosztály számára. Ezek mind hatékonyan segítik az idegennyelv-tudást és a valós nyelvhasználatot, egyszerre képezve motiváló célokat, eszközöket és bővítve a nyelvtanulási lehetőségeket. Az internetnek köszönhetően a felhasználóképes nyelvtudás megszerzésében a tanuló már aktív, önálló szerepet játszik – a nyelvóráknak erre fel kell készíteniük a középiskolásokat. Meghatározó a nyelvórák jelentősége abból a szempontból is, hogy támogassák a tanulót saját egyedi nyelvtanulási céljai, erősségei felismerésében, nyelvtanulási stratégiái kialakításában, motivációja és az idegen nyelvek iránti pozitív attitűdje megőrzésében. A korszerű idegennyelv-tanulás a nyelvhasználó valós szükségleteire építve olyan életszerű kommunikatív helyzetekre készíti fel a nyelvtanulót az órákon, amelyekkel tanulmányai és későbbi felnőtt élete, munkavállalása, utazásai során nagy valószínűséggel találkozhat majd.

A tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére tudatosan használ nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és az aktív nyelvtanulás életkorának megfelelő eszközeivel készül az egész életen át történő tanulásra. A célnyelvi és célnyelvi keresztantervi tartalmakon, témakörökön keresztül további ismereteket szerez környezetéről, fenntartásáról, megővéséről. Idegen nyelvi tanulmányai eredményeként megfogalmazza a saját és más népek kultúrája közötti különbségeket és értékékként kezeli azokat.

Ennek az időszaknak a végére a tanuló elérheti a KER szerinti B2 szintet, és felkészülhet az emelt szintű nyelvi érettségire. A tanulónak az első idegen nyelvből kötelezően legalább a középszintű nyelvi érettségit (B1-es szint) kell teljesítenie. Az első idegen nyelvhez tartozó tanulási eredményeket a Nat fogalmazza meg, melyeket a nyelvspecifikus kerettantervek témakörök köré rendezve részleteznek. Második idegen nyelvből a minimum kimeneti követelmény a KER szerinti A2 szint, melyhez élő és klasszikus idegen nyelvekből is a tanulási eredményeket és nyelvi példákat a kerettantervek összegzik.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK ÉS SZÖVEGTÍPUSOK A 4. ÉVFOLYAMON

1. Személyes témák és szituációk
2. Közvetlen környezeti és természeti témák és szituációk
3. Iskolai témák és szituációk
4. Keresztantervi témák és szituációk
5. Interkulturális, országismereti témák
6. Célnyelvi vonatkozások
7. Szórakozás
8. Ismeretszerzés, tudásmegosztás
9. Gyermekirodalmi szövegek
10. Ismeretterjesztő szövegek
11. Tényközlő szövegek
12. Személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek
13. Játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek

FŐ TÉMAKÖRÖK ÉS SZÖVEGTÍPUSOK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Személyes témák és szituációk
2. Közvetlen környezeti és természeti témák és szituációk
3. Közéleti témák és szituációk
4. Osztálytermi iskolai témák és szituációk
5. Keresztantervi témák és szituációk
6. Interkulturális, országismereti témák
7. Aktuális témák
8. Célnyelvi vonatkozások
9. Szórakozás
10. Ismeretszerzés, tudásmegosztás
11. Gyermek-, ifjúsági irodalmi szövegek
12. Populáris kultúra szövegei
13. Ismeretterjesztő szövegek
14. Tényközlő szövegek
15. Személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek
16. Játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek

FŐ TÉMAKÖRÖK ÉS SZÖVEGTÍPUSOK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. Személyes témák és szituációk
2. Közvetlen környezeti és természeti témák és szituációk
3. Közéleti témák és szituációk
4. Osztálytermi témák és szituációk
5. Keresztantervi témák és szituációk

6. Interkulturális, országismereti témák
7. Aktuális témák
8. Célnyelvi vonatkozások
9. Szórakozás
10. Ismeretszerzés, tudásmegosztás
11. Ifjúsági irodalmi szövegek
12. Populáris kultúra szövegei
13. Ismeretterjesztő szövegek
14. Tényközlő szövegek
15. Személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismerkedik az idegen nyelvvel, a nyelvtanulással és örömmel vesz részt az órákon;
2. bekapcsolódik a szóbeliséget, írást, szövegértést vagy interakciót igénylő alapvető és korának megfelelő játékos, élményalapú élő idegen nyelvi tevékenységekbe;
3. szóban visszaad szavakat, esetleg rövid, nagyon egyszerű szövegeket hoz létre;
4. lemásol, leír szavakat és rövid, nagyon egyszerű szövegeket;
5. követi a szintjének megfelelő, vizuális vagy nonverbális eszközökkel támogatott, ismert célnyelvi óravetést, utasításokat;
6. felismeri és használja a legegyszerűbb, mindennapi nyelvi funkciókat;
7. elmondja magáról a legalapvetőbb információkat;
8. ismeri az adott célnyelvi kultúrákhoz tartozó országok fontosabb jellemzőit és a hozzájuk tartozó alapvető nyelvi elemeket;
9. törekszik a tanult nyelvi elemek megfelelő kiejtésére;
10. célnyelvi tanulmányain keresztül nyitottabbá, a világ felé érdeklődőbbé válik.

SZÖVEGALKOTÁS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELISÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismétli az élőszóban elhangzó egyszerű szavakat, kifejezéseket játékos, mozgást igénylő, kreatív nyelvórai tevékenységek során;
2. lebetűzi a nevét;
3. lebetűzi a tanult szavakat társaival közösen játékos tevékenységek kapcsán, szükség esetén segítséggel;
4. célnyelven megoszt egyedül vagy társaival együttműködésben megszerzett, alapvető információkat szóban, akár vizuális elemekkel támogatva.

ÍRÁSKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az anyanyelvén, illetve a tanult idegen nyelven történő írásmód és betűkészlet közötti különbségeket;
2. ismeri az adott nyelv ábécéjét;
3. lemásol tanult szavakat játékos, alkotó nyelvórai tevékenységek során;
4. megold játékos írásbeli feladatokat a szavak, szószerkezetek, rövid mondatok szintjén;
5. részt vesz kooperatív munkaformában végzett kreatív tevékenységekben, projektmunkában szavak, szószerkezetek, rövid mondatok leírásával, esetleg képi kiegészítéssel;
6. írásban megnevezi az ajánlott tématarományokban megjelölt, begyakorolt elemeket.

SZÖVEGÉRTÉS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti az élőszóban elhangzó, ismert témákhoz kapcsolódó, verbális, vizuális vagy nonverbális eszközökkel segített rövid kijelentéseket, kérdéseket;
2. beazonosítja az életkorának megfelelő szituációkhoz kapcsolódó, rövid, egyszerű szövegben a tanult nyelvi elemeket;
3. kiszűri a lényegét az ismert nyelvi elemeket tartalmazó, nagyon rövid, egyszerű hangzó szövegből;
4. azonosítja a célzott információt a nyelvi szintjének és életkorának megfelelő rövid hangzó szövegben;
5. támaszkodik az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hangzó szövegre az órai alkotó jellegű nyelvi, mozgásos nyelvi és játékos nyelvi tevékenységek során;
6. felismeri az anyanyelv és az idegen nyelv hangkészletét;
7. értelmezi azokat az idegen nyelven szóban elhangzó nyelvórai szituációkat, melyeket anyanyelvén már ismer;
8. felismeri az anyanyelve és a célnyelv közötti legalapvetőbb kiejtésbeli különbségeket;
9. figyel a célnyelvre jellemző hangok kiejtésére.

OLVASÁSÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti az anyanyelvi és a célnyelvi írott szövegben a betű- és jelkészlet közti különbségeket;
2. beazonosítja a célzott információt az életkorának megfelelő szituációkhoz kapcsolódó, rövid, egyszerű, a nyelvtanításhoz készült, illetve eredeti szövegben;
3. csendes olvasás keretében feldolgozva megért ismert szavakat tartalmazó, pár szóból vagy mondatból álló, akár illusztrációval támogatott szöveget;
4. megérti a nyelvi szintjének megfelelő, akár vizuális eszközökkel is támogatott írott utasításokat és kérdéseket, és ezekre megfelelő válaszreakciókat ad;
5. kiemeli az ismert nyelvi elemeket tartalmazó, egyszerű, írott, pár mondatos szöveg fő mondanivalóját;
6. támaszkodik az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő írott szövegre az órai játékos alkotó, mozgásos vagy nyelvi fejlesztő tevékenységek során, kooperatív munkaformákban;
7. megtapasztalja a közös célnyelvi olvasás élményét;
8. aktívan bekapcsolódik a közös meseolvasásba, a mese tartalmát követi.

INTERAKCIÓ IDEGEN NYELVEN**BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELI INTERAKCIÓ**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanórán begyakorolt, nagyon egyszerű, egyértelmű kommunikációs helyzetekben a megtanult, állandósult beszédfordulatok alkalmazásával kérdez vagy reagál, mondanivalóját segítséggel vagy nonverbális eszközökkel kifejezi;
2. törekszik arra, hogy a célnyelvet eszközként alkalmazza információszerzésre;
3. rövid, néhány mondatból álló párbeszédet folytat, felkészülést követően;
4. a tanórán bekapcsolódik a már ismert, szóbeli interakciót igénylő nyelvi tevékenységekbe, a begyakorolt nyelvi elemeket tanári segítséggel a tevékenység céljainak megfelelően alkalmazza;
5. érzéseit egy-két szóval vagy begyakorolt állandósult nyelvi fordulatok segítségével kifejezi, főként rákérdezés alapján, nonverbális eszközökkel kísérve a célnyelvi megnyilatkozást;
6. elsajátítja a tanult szavak és állandósult szókapcsolatok célnyelvi normához közelítő kiejtését tanári minta követése által, vagy autentikus hangzó anyag, digitális technológia segítségével.

MINDENNAPI IDEGENNYELV-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és alkalmazza a legegyszerűbb, üdvözlésre és elköszönésre használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
2. felismeri és alkalmazza a legegyszerűbb, bemutatkozásra használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
3. felismeri és használja a legegyszerűbb, megszólításra használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
4. felismeri és használja a legegyszerűbb, a köszönet és az arra történő reagálás kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
5. felismeri és használja a legegyszerűbb, a tudás és nem tudás kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
6. felismeri és használja a legegyszerűbb, a nem értés, visszakérdezés és ismétlés, kérdés kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
7. közül alapvető személyes információkat magáról, egyszerű nyelvi elemek segítségével.

ÖNÁLLÓ NYELVTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. új szavak, kifejezések tanulásakor ráismer a már korábban tanult szavakra, kifejezésekre;
2. szavak, kifejezések tanulásakor felismeri, ha új elemmel találkozik és rákérdez, vagy megfelelő tanulási stratégiával törekszik a megértésre;
3. a célok eléréséhez társaival rövid feladatokban együttműködik;
4. egy feladat megoldásának sikerességét segítséggel értékelni tudja;
5. felismeri az idegen nyelvű írott, olvasott és hallott tartalmakat a tanórán kívül is;
6. felhasznál és létrehoz rövid, nagyon egyszerű célnyelvi szövegeket szabadidős tevékenységek során;
7. alapvető célzott információt megszerez a tanult témákban tudásának bővítésére.

INTERKULTURALITÁS, ORSZÁGISMERET

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri a főbb, az adott célnyelvi kultúrákhoz tartozó országok nevét, földrajzi elhelyezkedését, főbb országismereti jellemzőit;
2. ismeri a főbb, célnyelvi kultúrához tartozó, ünnepekhez kapcsolódó alapszintű kifejezéseket, állandósult szókapcsolatokat és szokásokat.

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS FELÜLETEK HASZNÁLATA IDEGEN NYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a tanult nyelvi elemeket életkorának megfelelő digitális tartalmakban, digitális csatornákon olvasott vagy hallott nagyon egyszerű szövegekben is;
2. létrehoz nagyon egyszerű írott, pár szavas szöveget szóban vagy írásban digitális felületen.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szóban és írásban megold változatos kihívásokat igénylő feladatokat az élő idegen nyelven;
2. szóban és írásban létrehoz rövid szövegeket, ismert nyelvi eszközökkel, a korának megfelelő szövegtípusokban;
3. értelmez korának és nyelvi szintjének megfelelő hallott és írott célnyelvi szövegeket az ismert témákban és szövegtípusokban;
4. a tanult nyelvi elemek és kommunikációs stratégiák segítségével írásbeli és szóbeli interakciót folytat, valamint közvetít az élő idegen nyelven;
5. kommunikációs szándékának megfelelően alkalmazza a tanult nyelvi funkciókat és a megszerzett szociolingvisztikai, pragmatikai és interkulturális jártasságát;
6. nyelvtudását egyre inkább képes fejleszteni tanórán kívüli helyzetekben is különböző eszközökkel és lehetőségekkel;
7. használ életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hagyományos és digitális alapú nyelvtanulási forrásokat és eszközöket;
8. alkalmazza nyelvtudását kommunikációra, közvetítésre, szórakozásra, ismeretszerzésre hagyományos és digitális csatornákon;
9. törekszik a célnyelvi normához illeszkedő kiejtés, beszédtempó és intonáció megközelítésére;
10. érti a nyelvtudás fontosságát, és motivációja a nyelvtanulásra tovább erősödik.

SZÖVEGALKOTÁS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: ÖSSZEFÜGGŐ BESZÉD

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. aktívan részt vesz az életkorának és érdeklődésének megfelelő gyermek-, illetve ifjúsági irodalmi alkotások közös előadásában;
2. egyre magabiztosabban kapcsolódik be történetek kreatív alakításába, átfogalmazásába kooperatív munkaformában;
3. elmesél rövid történetet, egyszerűsített olvasmányt egyszerű nyelvi eszközökkel, önállóan, a cselekményt lineárisan összefűzve;
4. egyszerű nyelvi eszközökkel, felkészülést követően röviden, összefüggően beszél az ajánlott tématarományokhoz tartozó témákban, élőszóban és digitális felületen;
5. képet jellemez röviden, egyszerűen, ismert nyelvi fordulatok segítségével, segítő tanári kérdések alapján, önállóan;
6. változatos, kognitív kihívást jelentő szóbeli feladatokat old meg önállóan vagy kooperatív munkaformában, a tanult nyelvi eszközökkel, szükség szerint tanári segítséggel, élőszóban és digitális felületen.

ÍRÁSKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló

1. megold játékos és változatos írásbeli feladatokat rövid szövegek szintjén;
2. rövid, egyszerű, összefüggő szövegeket ír a tanult nyelvi szerkezetek felhasználásával az ismert szövegtípusokban, az ajánlott tématarományokban;
3. rövid szövegek írását igénylő kreatív munkát hoz létre önállóan;
4. rövid, összefüggő, papíralapú vagy IKT-eszközökkel segített írott projekt munkát készít önállóan vagy kooperatív munkaformában;
5. a szövegek létrehozásához nyomtatott, illetve digitális alapú segédeszközt, szótárt használ;
6. a részletes tanulási eredményekben foglalt szövegtípusok jellegzetességeit követi.

SZÖVEGÉRTÉS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló

1. megérti a szintjének megfelelő, kevésbé ismert elemekből álló, nonverbális vagy vizuális eszközökkel támogatott célnyelvi óravezetést és utasításokat, kérdéseket;
2. értelmezi az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű, hangzó szövegben a tanult nyelvi elemeket;
3. értelmezi az életkorának megfelelő, élőszóban vagy digitális felületen elhangzó szövegekben a beszélők gondolatmenetét;
4. megérti a nem kizárólag ismert nyelvi elemeket tartalmazó, élőszóban vagy digitális felületen elhangzó rövid szöveg tartalmát;
5. kiemel, kiszűr konkrét információkat a nyelvi szintjének megfelelő, élőszóban vagy digitális felületen elhangzó szövegből, és azokat összekapcsolja egyéb ismereteivel;
6. alkalmazza az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hangzó szöveget a változatos nyelvórai tevékenységek és a feladatmegoldás során;
7. értelmez életkorának megfelelő nyelvi helyzeteket hallott szöveg alapján;
8. felismeri a főbb, életkorának megfelelő hangzószöveg-típusokat;
9. hallgat az érdeklődésének megfelelő autentikus szövegeket elektronikus, digitális csatornákon, tanórán kívül is, szórakozásra vagy ismeretszerzésre.

OLVASÁSERTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló

1. értelmezi az életkorának megfelelő szituációkhoz kapcsolódó, írott szövegekben megjelenő összetettebb információkat;
2. megérti a nem kizárólag ismert nyelvi elemeket tartalmazó rövid írott szöveg tartalmát;
3. kiemel, kiszűr konkrét információkat a nyelvi szintjének megfelelő szövegből, és azokat összekapcsolja más iskolai vagy iskolán kívül szerzett ismereteivel;
4. megkülönbözteti a főbb, életkorának megfelelő írott szövegtípusokat;
5. összetettebb írott instrukciókat értelmez;
6. alkalmazza az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő írott, nyomtatott vagy digitális alapú szöveget a változatos nyelvrorai tevékenységek és feladatmegoldás során;
7. a nyomtatott vagy digitális alapú írott szöveget felhasználja szórakozásra és ismeretszerzésre önállóan is;
8. érdeklődése erősödik a célnyelvi irodalmi alkotások iránt;
9. megért és használ szavakat, szókapcsolatokat a célnyelvi, az életkorának és érdeklődésének megfelelő hazai és nemzetközi legfőbb hírekkel, eseményekkel kapcsolatban.

INTERAKCIÓ IDEGEN NYELVEN**BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELI INTERAKCIÓ**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kommunikációt kezdeményez egyszerű hétköznapi témában, a beszélgetést követi, egyszerű, nyelvi eszközökkel fenntartja és lezárja;
2. az életkorának megfelelő mindennapi helyzetekben a tanult nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket tesz fel, és válaszol a hozzá intézett kérdésekre;
3. véleményét, gondolatait, érzéseit egyre magabiztosabban fejezi ki a tanult nyelvi eszközökkel;
4. a tanult nyelvi elemeket többnyire megfelelően használja, beszédszándékainak megfelelően, egyszerű spontán helyzetekben;
5. váratlan, előre nem kiszámítható eseményekre, jelenségekre és történésekre is reagál egyszerű célnyelvi eszközökkel, személyes vagy online interakciókban;
6. bekapcsolódik a tanórán az interakciót igénylő nyelvi tevékenységekbe, abban társaival közösen részt vesz, a begyakorolt nyelvi elemeket tanári segítséggel a játék céljainak megfelelően alkalmazza.

ÍRÁSKÉSZSÉG: ÍRÁSBELI INTERAKCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. üzeneteket ír;
2. véleményét írásban, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazza, és arról írásban interakciót folytat.

INFORMÁCIÓKÖZVETÍTÉS IDEGEN NYELVEN**SZÓBELI TUDÁSMEGOSZTÁS**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rövid, egyszerű, ismert nyelvi eszközökből álló kiselőadást tart változatos feladatok kapcsán, hagyományos vagy digitális alapú vizuális eszközök támogatásával;
2. felhasználja a célnyelvet tudásmegosztásra.

ÍRÁSBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. találkozik az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi ismeretterjesztő tartalmakkal;
2. néhány szóból vagy mondatból álló jegyzetet készít írott szöveg alapján.

MINDENNAPI IDEGENNYELV-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerűen megfogalmazza személyes véleményét, másoktól véleményük kifejtését kéri, és arra reagál, elismeri vagy cáfolja mások állítását, kifejezi egyetértését vagy egyet nem értését;
2. kifejez tetszést, nem tetszést, akaratot, kívánságot, tudást és nem tudást, ígéretet, szándékot, dicséretet, kritikát;
3. információt cserél, információt kér, információt ad;
4. kifejez kérést, javaslatot, meghívást, kínálást és ezekre reagálást;
5. kifejez alapvető érzéseket, például örömet, sajnálkozást, bánatot, elégedettséget, elégedetlenséget, bosszúságot, csodálkozást, reményt;
6. kifejez és érvekkel alátámasztva mutat be szükségességet, lehetőséget, képességet, bizonyosságot, bizonytalanságot;
7. értelmez és használja az idegen nyelvű írott, olvasott és hallott tartalmakat a tanórán kívül is,
8. felhasználja a célnyelvet ismeretszerzésre;
9. használja a célnyelvet életkorának és nyelvi szintjének megfelelő aktuális témákban és a hozzájuk tartozó szituációkban;
10. találkozik életkorának és nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi szórakoztató tartalmakkal;
11. összekapcsolja az ismert nyelvi elemeket egyszerű kötőszavakkal (például: és, de, vagy);
12. egyszerű mondatokat összekapcsolva mond el egymást követő eseményekből álló történetet, vagy leírást ad valamilyen témáról;
13. a tanult nyelvi eszközökkel és nonverbális elemek segítségével tisztázza mondanivalójának lényegét;
14. ismeretlen szavak valószínű jelentését szövegösszefüggések alapján kikövetkezteti az életkorának és érdeklődésének megfelelő, konkrét, rövid szövegekben;

15. alkalmaz nyelvi funkciókat rövid társalgás megkezdéséhez, fenntartásához és befejezéséhez;
16. nem értés esetén a meg nem értett kulcsszavak vagy fordulatok ismétlését vagy magyarázatát kéri, visszakérdez, betűzést kér;
17. megoszt alapvető személyes információkat és szükségleteket magáról egyszerű nyelvi elemekkel;
18. ismerős és gyakori alapvető helyzetekben, akár telefonon vagy digitális csatornákon is, többnyire helyesen és érthetően fejezi ki magát az ismert nyelvi eszközök segítségével.

ÖNÁLLÓ NYELVTANULÁS

NYELVTANULÁSI ÉS NYELVHASZNÁLATI STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan használ alapszintű nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat;
2. hibáit többnyire észreveszi és javítja;
3. ismer szavakat, szókapcsolatokat a célnyelven a témakörre jellemző, életkorának és érdeklődésének megfelelő más tudásterületen megcélzott tartalmakból.

NYELVTANULÁSI CÉLOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egy összetettebb nyelvi feladat, projekt végéig tartó célokat tűz ki magának;
2. céljai eléréséhez megtalálja és használja a megfelelő eszközöket;
3. céljai eléréséhez társaival párban és csoportban együttműködik.

HALADÁS ÉRTÉKELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyelvi haladását többnyire fel tudja mérni;
2. társai haladásának értékelésében segítően részt vesz.

VALÓS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanórán kívüli, akár játékos nyelvtanulási lehetőségeket felismeri, és törekszik azokat kihasználni;
2. felhasználja a célnyelvet szórakozásra és játékos nyelvtanulásra.

DIGITÁLIS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. digitális eszközöket és felületeket is használ nyelvtudása fejlesztésére;
2. értelmez egyszerű, szórakoztató kisfilmeket

INTERKULTURALITÁS, ORSZÁGISMERET

CÉLNYELVI KULTÚRÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri a célnyelvi országok főbb jellemzőit és kulturális sajátosságait;
2. további országismereti tudásra tesz szert;
3. célnyelvi kommunikációjába beépíti a tanult interkulturális ismereteket;
4. találkozik célnyelvi országismereti tartalmakkal.

A HAZAI KULTÚRA KÖZVETÍTÉSE CÉLNYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. találkozik a célnyelvi, életkorának és érdeklődésének megfelelő hazai és nemzetközi legfőbb hírekkel, eseményekkel;
2. megismerkedik hazánk legfőbb országismereti és történelmi eseményeivel célnyelven.

CÉLNYELVI KULTÚRÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ NYELVI ELEMEEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a célnyelvi kultúrákhoz kapcsolódó alapvető tanult nyelvi elemeket használja;
2. idegen nyelvi kommunikációjában ismeri és használja a célnyelv főbb jellemzőit;
3. következetesen alkalmazza a célnyelvi betű és jelkészletet.

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS FELÜLETEK HASZNÁLATA IDEGEN NYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyénileg vagy társaival együttműködve szóban vagy írásban projektmunkát vagy kiselőadást készít, és ezeket digitális eszközök segítségével is meg tudja valósítani;
2. találkozik az érdeklődésének megfelelő akár autentikus szövegekkel elektronikus, digitális csatornákon tanórán kívül is.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szóban és írásban is megold változatos kihívásokat igénylő, többnyire valós kommunikációs helyzeteket leképező feladatokat az élő idegen nyelven;
2. szóban és írásban létrehoz szövegeket különböző szövegtípusokban;
3. értelmez nyelvi szintjének megfelelő hallott és írott célnyelvi szövegeket kevésbé ismert témákban és szövegtípusokban is;
4. a tanult nyelvi elemek és kommunikációs stratégiák segítségével írásbeli és szóbeli interakciót folytat és tartalmakat közvetít idegen nyelven;

5. kommunikációs szándékának megfelelően alkalmazza a nyelvi funkciókat és megszerzett szociolingvisztikai, pragmatikai és interkulturális jártasságát;
6. nyelvtudását képes fejleszteni tanórán kívüli eszközökkel, lehetőségekkel és helyzetekben is, valamint a tanultakat és gimnáziumban a második idegen nyelv tanulásában is alkalmazza;
7. felkészül az aktív nyelvtanulás eszközeivel az egész életen át történő tanulásra;
8. használ hagyományos és digitális alapú nyelvtanulási forrásokat és eszközöket;
9. alkalmazza nyelvtudását kommunikációra, közvetítésre, szórakozásra, ismeretszerzésre hagyományos és digitális csatornákon;
10. törekszik a célnyelvi normához illeszkedő kiejtés, beszédtempó és intonáció megközelítésére;
11. beazonosítja nyelvtanulási céljait és egyéni különbségeinek tudatában, ezeknek megfelelően fejleszti nyelvtudását;
12. első idegen nyelvből sikeresen érettségit tesz a céljainak megfelelő szinten.

SZÖVEGALKOTÁS IDEGEN NYELVEN BESZÉDKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. visszaad tankönyvi vagy más tanult szöveget, elbeszélést, nagyrészt folyamatos és érthető történetmeséléssel, a cselekményt logikusan összefűzve;
2. összefüggően, érthetően és nagyrészt folyékonyan beszél az ajánlott tématarományokhoz tartozó és az érettségi témákban a tanult nyelvi eszközökkel, felkészülést követően;
3. beszámol saját élményen, tapasztalaton alapuló vagy elképzelt eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő rövid jellemzésével;
4. ajánlott tématarományhoz kapcsolódó képi hatás kapcsán saját gondolatait, véleményét és érzéseit is kifejti az ismert nyelvi eszközökkel;
5. összefoglalja ismert témában nyomtatott vagy digitális alapú ifjúsági tartalmak lényegét röviden és érthetően;
6. közép- és emelt szintű nyelvi érettségi szóbeli feladatokat old meg;
7. összefüggő, folyékony előadásmódú szóbeli prezentációt tart önállóan, felkészülést követően, az érettségi témakörök közül szabadon választott témában, IKT-eszközökkel támogatva mondanivalóját;
8. kreatív, változatos műfajú szövegeket alkot szóban, kooperatív munkaformákban;
9. beszámol akár az érdeklődési körén túlmutató környezeti eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő összetettebb, részletes és világos jellemzésével;
10. összefüggően, világosan és nagyrészt folyékonyan beszél az ajánlott tématarományhoz tartozó és az idevágó érettségi témákban, akár elvontabb tartalmakra is kitérve;
11. alkalmazza a célnyelvi normához illeszkedő, természeteshez közelítő kiejtést, beszédtempót és intonációt.

ÍRÁSKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. írásban röviden indokolja érzéseit, gondolatait, véleményét már elvontabb témákban;
2. leír összetettebb cselekvéssort, történetet, személyes élményeket, elvontabb témákban;
3. információt vagy véleményt közlő és kérő, összefüggő feljegyzéseket, üzeneteket ír;
4. alkalmazza a formális és informális regiszterhez köthető sajátosságokat;
5. használ szövegkohéziós és figyelemvezető eszközöket;
6. megold változatos írásbeli, feladatokat szövegszinten;
7. papíralapú vagy IKT-eszközökkel segített írott projekt munkát készít önállóan vagy kooperatív munkaformában;
8. összefüggő szövegeket ír önállóan, akár elvontabb témákban;
9. a szövegek létrehozásához nyomtatott vagy digitális segédeszközt, szótárt használ;
10. beszámol saját élményen, tapasztalaton alapuló, akár az érdeklődési körén túlmutató vagy elképzelt személyes eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő összetettebb, részletes és világos jellemzésével;
11. beszámol akár az érdeklődési körén túlmutató közügyekkel, szórakozással kapcsolatos eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő összetettebb, részletes és világos jellemzésével;
12. a megfelelő szövegtípusok jellegzetességeit követi.

SZÖVEGÉRTÉS IDEGEN NYELVEN BESZÉDÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a szintjének megfelelő célnyelvi, komplexebb tanári magyarázatokat a nyelvórákon;
2. megérti a célnyelvi, életkorának és érdeklődésének megfelelő hazai és nemzetközi hírek, események lényegét;
3. kikövetkezteti a szövegben megjelenő elvontabb nyelvi elemek jelentését az ajánlott témakörökhöz kapcsolódó témákban;
4. értelmezi a szövegben megjelenő összefüggéseket;
5. megérti, értelmezi és összefoglalja az összetettebb, a tématarományhoz kapcsolódó összefüggő hangzó szöveget, és értelmezi a szövegben megjelenő összefüggéseket;

6. megérti és értelmezi az összetettebb, az ajánlott témakörökhöz kapcsolódó összefüggő szövegeket, és értelmezi a szövegben megjelenő összefüggéseket;
7. megérti az ismeretlen nyelvi elemeket is tartalmazó hangzó szöveg lényegi tartalmát;
8. megérti a hangzó szövegben megjelenő összetettebb részinformációkat;
9. megérti az elvontabb tartalmú hangzószövegek lényegét, valamint a beszélők véleményét is;
10. alkalmazza a hangzó szövegből nyert információt feladatok megoldása során;
11. célzottan keresi az érdeklődésének megfelelő autentikus szövegeket tanórán kívül is, ismeretszerzésre és szórakozásra;
12. a tanult nyelvi elemek segítségével megérti a hangzó szöveg lényegét számára kevésbé ismert témákban és szituációkban is;
13. a tanult nyelvi elemek segítségével megérti a hangzó szöveg lényegét akár anyanyelvi beszélők köznyelvi kommunikációjában a számára kevésbé ismert témákban és szituációkban is;
14. megérti és értelmezi a legtöbb televíziós hírműsort;
15. megért szokványos tempóban folyó autentikus szórakoztató és ismeretterjesztő tartalmakat, változatos csatornákon.

OLVASÁSERTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elolvas és értelmez nyelvi szintjének megfelelő irodalmi szövegeket;
2. megérti és értelmezi a lényegét az ajánlott tématarományokhoz kapcsolódó összefüggő, akár autentikus írott szövegekben;
3. megérti és értelmezi az összefüggéseket és a részleteket az ajánlott tématarományokhoz kapcsolódó összefüggő, akár autentikus írott szövegekben;
4. értelmezi a számára ismerős, elvontabb tartalmú szövegekben megjelenő ismeretlen nyelvi elemeket;
5. a szövegek környezet alapján kikövetkezteti a szövegben előforduló ismeretlen szavak jelentését;
6. megérti az ismeretlen nyelvi elemeket is tartalmazó írott szöveg tartalmát;
7. megérti és értelmezi az írott szövegben megjelenő összetettebb részinformációkat;
8. kiszűr konkrét információkat nyelvi szintjének megfelelő szövegből, és azokat összekapcsolja egyéb ismereteivel;
9. alkalmazza az írott szövegből nyert információt feladatok megoldása során;
10. keresi az érdeklődésének megfelelő, célnyelvi, autentikus szövegeket szórakozásra és ismeretszerzésre tanórán kívül is;
11. egyre változatosabb, hosszabb, összetettebb és elvontabb szövegeket, tartalmakat értelmez és használ.

INTERAKCIÓ IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELI INTERAKCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz a változatos szóbeli interakciót és kognitív kihívást igénylő nyelvtanulási tevékenységekben;
2. szóban ad át nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi tartalmakat valós nyelvi interakciót leképező szituációkban;
3. a társalgásba aktívan, kezdeményezően és egyre magabiztosabban bekapcsolódik az érdeklődési körébe tartozó témák esetén vagy az ajánlott tématarományokon belül;
4. társalgást kezdeményez, a megértést fenntartja, törekszik mások bevonására, és szükség esetén lezárja azt az egyes tématarományokon belül, akár anyanyelvű beszélgetőtárs esetében is;
5. a társalgást hatékonyan és udvariasan fenntartja, törekszik mások bevonására, és szükség esetén lezárja azt, akár ismeretlen beszélgetőtárs esetében is;
6. előkészület nélkül részt tud venni személyes jellegű, vagy érdeklődési körének megfelelő ismert témáról folytatott társalgásban;
7. érzelmeit, véleményét változatos nyelvi eszközökkel szóban megfogalmazza és arról interakciót folytat;
8. a mindennapi élet különböző területein, a kommunikációs helyzetek széles körében tesz fel releváns kérdéseket információszerezés céljából, és válaszol megfelelő módon a hozzá intézett célnyelvi kérdésekre;
9. aktívan, kezdeményezően és magabiztosan vesz részt a változatos szóbeli interakciót és kognitív kihívást igénylő nyelvtanulási tevékenységekben;
10. társaival a kooperatív munkaformákban és a projektfeladatok megoldása során is törekszik a célnyelvi kommunikációra;
11. egyre szélesebb körű témákban, nyelvi kommunikációt igénylő helyzetekben reagál megfelelő módon, felhasználva általános és nyelvi háttértudását, ismereteit, alkalmazkodva a társadalmi normákhoz;
12. váratlan, előre nem kiszámítható eseményekre, jelenségekre és történésekre jellemzően célnyelvi eszközökkel is reagál tanórai szituációkban;
13. szóban és írásban, valós nyelvi interakciók során jó nyelvhelyességgel, megfelelő szókinccsel, a természeteshez közelítő szinten vesz részt az egyes tématarományokban és az idetartozó érettségi témákban.

ÍRÁSKÉSZSÉG: ÍRÁSBELI INTERAKCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. informális és életkorának megfelelő formális írásos üzeneteket ír, digitális felületen is;
2. véleményét írásban, tanult nyelvi eszközökkel megfogalmazza és arról írásban interakciót folytat;

3. véleményét írásban változatos nyelvi eszközökkel megfogalmazza és arról interakciót folytat;
4. írásban átad nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi tartalmakat valós nyelvi interakciók során;
5. írásban és szóban, valós nyelvi interakciók során jó nyelvhelyességgel, megfelelő szókinccsel, a természeteshez közelítő szinten vesz részt az egyes tématarományokban és az idetartozó érettségi témákban.

INFORMÁCIÓKÖZVETÍTÉS IDEGEN NYELVEN SZÓBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összetett információkat ad át és cserél;
2. egyénileg vagy kooperáció során létrehozott projektmunkával kapcsolatos kiselőadást tart önállóan, összefüggő és folyékony előadásmóddal, digitális eszközök segítségével, felkészülést követően;
3. használ célnyelvi tartalmakat tudásmegosztásra.

ÍRÁSBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer más tantárgyi tartalmakat, részinformációkat célnyelven;
2. összefoglal és lejegyzetel, írásban közvetít rövid olvasott vagy hallott szövegeket;
3. környezeti témákban a kommunikációs helyzetek széles körében hatékonyan ad át és cserél információt;
4. írott szöveget igénylő projektmunkát készít olvasóközönségnek;
5. írásban közvetít célnyelvi tartalmakat valós nyelvi interakciót leképező szituációkban.

MINDENNAPI IDEGENNYELV-HASZNÁLAT SZOCIOLINGVISZTIKAI MEGFELELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével további alapvető érzéseket fejez ki (pl. aggodást, félelmet, kételyt);
2. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez érdeklődést és érdektelenséget, szemrehányást, reklamálást;
3. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez kötelezettséget, szándékot, kívánságot, engedélykérést, feltételezést;
4. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez ítéletet, kritikát, tanácsadást;
5. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez segítségkérést, ajánlást és ezekre történő reagálást;
6. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez ok-okozat viszony vagy cél meghatározását;
7. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez emlékeztést és nem emlékeztést.

PRAGMATIKAI MEGFELELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összekapcsolja a mondatokat megfelelő kötőszavakkal, így követhető leírást ad, vagy nem kronológiai sorrendben lévő eseményeket is elbeszél;
2. a kohéziós eszközök szélesebb körét alkalmazza szóbeli vagy írásbeli megnyilatkozásainak érthetőbb, koherensebb szöveggé szervezéséhez;
3. több különálló elemet összekapcsol összefüggő lineáris szempontsorrá.

KOMMUNIKÁCIÓS STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes megszerezni kommunikációját: jelzi szándékát, kezdeményez, összefoglal és lezár;
2. használ kiemelést, hangsúlyozást, helyesbítést;
3. körülírással közvetíti a jelentéstartalmat, ha a megfelelő szót nem ismeri;
4. ismert témákban a szövegösszefüggés alapján kikövetkezteti az ismeretlen szavak jelentését, megérti az ismeretlen szavakat is tartalmazó mondat jelentését;
5. félreértéshez vezető hibáit kijavítja, ha beszédp partnere jelzi a problémát; a kommunikáció megszakadása esetén más stratégiát alkalmazva újratekint a mondanóját;
6. a társalgás vagy eszmecsere menetének fenntartásához alkalmazza a rendelkezésére álló nyelvi és stratégiai eszközöket;
7. nem értés esetén képes a tartalom tisztázására.

VALÓS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mondanivalóját kifejti kevésbé ismerős helyzetekben is nyelvi eszközök széles körének használatával;
2. a tanult nyelvi elemeket adaptálni tudja kevésbé begyakorolt helyzetekhez is;
3. szóbeli és írásbeli közlései során változatos nyelvi struktúrákat használ;
4. a tanult nyelvi funkciókat és nyelvi eszköztárát életkorának megfelelő élethelyzetekben megfelelően alkalmazza;
5. szociokulturális ismeretei (például célnyelvi társadalmi szokások, testbeszéd) már lehetővé teszik azt, hogy társasági szempontból is megfelelő kommunikációt folytasson;

6. szükség esetén eltér az előre elgondoltaktól, és mondandóját a beszédpartnerekhez, hallgatóságához igazítja;
7. az ismert nyelvi elemeket vizsgahelyzetben is használja.

ÖNÁLLÓ NYELVTANULÁS

NYELVTANULÁSI ÉS NYELVHASZNÁLATI STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megértést nehezítő hibáit önállóan javítani tudja;
2. nyelvtanulási céljai érdekében alkalmazza a tanórán kívüli nyelvtanulási lehetőségeket;
3. célzottan keresi az érdeklődésének megfelelő autentikus szövegeket tanórán kívül is, ismeretszerzésre és szórakozásra;
4. felhasználja a célnyelvű, legfőbb hazai és nemzetközi híreket ismeretszerzésre és szórakozásra;
5. használ célnyelvi elemeket más tudásterületen megcélzott tartalmakból;
6. használ célnyelvi tartalmakat ismeretszerzésre;
7. használ ismeretterjesztő anyagokat nyelvtudása fejlesztésére;
8. hibáit az esetek többségében önállóan is képes javítani;
9. hibáiból levont következtetéseire többnyire épít nyelvtudása fejlesztése érdekében.

NYELVTANULÁSI CÉLOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egy összetettebb nyelvi feladat, projekt végéig tartó célokat tűz ki magának;
2. megfogalmaz hosszú távú nyelvtanulási célokat saját maga számára;
3. nyelvtanulási céljai érdekében tudatosabban foglalkozik a célnyelvvvel;
4. céljai eléréséhez megtalálja és használja a megfelelő eszközöket, módokat;
5. céljai eléréséhez társaival párban és csoportban is együttműködik;
6. beazonosít nyelvtanulási célokat és ismeri az ezekhez tartozó nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat;
7. használja a nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat nyelvtudása fenntartására és fejlesztésére;
8. hatékonyan alkalmazza a tanult nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat;
9. céljai eléréséhez önszabályozóan is dolgozik;
10. az első idegen nyelvből sikeres érettségizet tesz legalább középszinten.

A HALADÁS ÉRTÉKELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyelvi haladását fel tudja mérni;
2. használ önértékelési módokat nyelvtudása felmérésére;
3. egyre tudatosabban használja az ön-, tanári, vagy társai értékelését nyelvtudása fenntartására és fejlesztésére;
4. használja az ön-, tanári, vagy társai értékelését nyelvtudása fenntartására és fejlesztésére;
5. hiányosságait, hibáit felismeri, azokat egyre hatékonyabban kompenzálja, javítja a tanult stratégiák felhasználásával.

VALÓS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyelvtanulási céljai érdekében él a valós nyelvhasználati lehetőségekkel;
2. használja a célnyelvet életkorának és nyelvi szintjének megfelelő aktuális témákban és a hozzájuk tartozó szituációkban;
3. az ismert nyelvi elemeket vizsgahelyzetben is használja;
4. beszéd- és írásprodukciónak tudatosan megtervezi, hiányosságait igyekszik kompenzálni;
5. nyelvi produkciójában és recepciójában önállóságot mutat, és egyre kevesebb korlát akadályozza.

DIGITÁLIS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. törekszik releváns digitális tartalmak használatára beszédképességének, szókincsének és kiejtésének továbbfejlesztése céljából;
2. digitális eszközöket és felületeket is magabiztosan használ nyelvtudása fejlesztésére;
3. digitális eszközöket és felületeket is használ a célnyelven ismeretszerzésre és szórakozásra.

INTERKULTURALITÁS, ORSZÁGISMERET

CÉLNYELVI KULTÚRÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkalmazza a célnyelvi kultúráról megszerzett ismereteit informális kommunikációjában;
2. ismeri a célnyelvi országok történelmének és jelenének legfontosabb vonásait;
3. tájékozott a célnyelvi országok jellemzőiben és kulturális sajátosságaiban;
4. tájékozott, és alkalmazni is tudja a célnyelvi országokra jellemző alapvető érintkezési és udvariassági szokásokat.

HAZAI KULTÚRA KÖZVETÍTÉSE CÉLNYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és keresi a főbb hasonlóságokat és különbségeket saját anyanyelvi és a célnyelvi közösség szokásai, értékei, attitűdjei és meggyőződései között;
2. átadja célnyelven a magyar értékeket;
3. ismeri a célnyelvi és saját hazájának kultúrája közötti hasonlóságokat és különbségeket;

4. interkulturális tudatosságára építve felismeri a célnyelvi és saját hazájának kultúrája közötti hasonlóságokat és különbségeket, és a magyar értékek átadására képessé válik;
5. környezetének kulturális értékeit célnyelven közvetíti.

CÉLNYELVI KULTÚRÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ NYELVI ELEMELK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kikövetkezteti a célnyelvi kultúrákhoz kapcsolódó egyszerű, ismeretlen nyelvi elemeket;
2. a célnyelvi kultúrákhoz kapcsolódó tanult nyelvi elemeket magabiztosan használja;
3. interkulturális ismeretei segítségével társasági szempontból is megfelelő kommunikációt folytat írásban és szóban.

NYELVI VÁLTOZATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a legfőbb hasonlóságokat és különbségeket az ismert nyelvi változatok között;
2. megfogalmaz főbb hasonlóságokat és különbségeket az ismert nyelvi változatok között;
3. alkalmazza a nyelvi változatokról megszerzett ismereteit informális kommunikációjában;
4. megérti a legfőbb nyelvi dialektusok egyes elemeit is tartalmazó szóbeli közléseket.

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS FELÜLETEK HASZNÁLATA IDEGEN NYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is alkot szöveget szóban és írásban;
2. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is megérti az ismert témához kapcsolódó írott vagy hallott szövegeket;
3. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is alkalmazza az ismert témához kapcsolódó írott vagy hallott szövegeket;
4. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is folytat célnyelvi interakciót az ismert nyelvi eszközök segítségével;
5. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is folytat a természeteshez közelítő célnyelvi interakciót az ismert nyelvi eszközök segítségével;
6. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is megfelelő nyelvi eszközökkel alkot szöveget szóban és írásban;
7. alkalmazza az életkorának és érdeklődésének megfelelő digitális műfajok főbb jellemzőit.

II.3.2.2. KLASSZIKUS IDEGEN NYELV

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A klasszikus idegen nyelvek esetében a tanulás társadalmi hasznossága különbözik az élő idegen nyelvekétől. Míg az élő nyelv vonatkozásában az a cél, hogy a tanulás során megszerzett nyelvi készségek a gyakorlatban, tehát hétköznapi, iskolán kívüli tevékenységek során közvetlenül hasznosuljanak, azaz a nyelvtanuló a nyelvet ismeretszerzés és kommunikáció céljaira használja, a klasszikus nyelvek tanítását úgy kell megtervezni, hogy a tanulók kisebb része fogja csak az órán megszerzett készségeket közvetlen kommunikációs eszközként használni. A klasszikus nyelvek ismerete több hivatásban közvetlenül hasznosul, és az információszerzés eszközévé válik. A klasszikus nyelvek tanításának éppen ezért legfontosabb része a nyelvi tudatosság és a problémamegoldó kompetenciák fejlesztése. A képzés fejleszt a nyelvi tudatosságot, a kulturális nyitottságot és az elemzőkészség segítségével a nyelvi megértés módszertanát. A klasszikus nyelvek oktatásában olyan ismereteknek is helyük van, amelyek az élő idegen nyelvek korszerű tanításában nem kapnak szerepet. Egy klasszikus nyelv tanulása három, egymással nagyjából egyenrangú területen fejleszti a képességeket: az adott klasszikus nyelv ismerete, a nyelvet hordozó kultúrához kapcsolódó tapasztalatok és az általános nyelvi kompetenciák.

A klasszikus nyelvvel megismerkedő tanuló önálló nyelvhasználóvá válik, tehát a megszerzett nyelvi ismereteit képes önállóan alkalmazni, és képes valamely klasszikus nyelven megfogalmazott szöveget önállóan értelmezni. Használja az értelmezéshez ma szokásos eszközöket, akár nyomtatott formában, akár digitális formában állnak rendelkezésére. A klasszikus nyelvek tanítása során rövidebb szövegek alapos, pontos és mindenre kiterjedő értelmezése az alapvető eszköz: a koncentrált figyelem, az apró nyelvi különbségek felismerése és tudatosítása fejleszti a kognitív képességek tág körét.

A klasszikus nyelvek tanulója a klasszikus kultúrára vonatkozó ismeretei révén felismeri, hogy a különböző civilizációk történetileg kialakult és változékony rendszerek, melyeket csak az elvonatkoztatás és az önreflexió eszközeivel értelmezhetünk. A viszonyítás fontosságának megértése hozzájárul a saját kultúra mélyebb megértéséhez is. A klasszikus nyelvek ismerete ezen túlmenően az európai és benne a magyar művelődés hagyományainak mélyebb megismeréséhez vezet, segít megérteni a múltat mint a jelen előzményét, erősíti a kulturális identitást.

A klasszikus nyelvek oktatása a nyelvet elsődlegesen nem kommunikációs eszköznek, hanem információs rendszernek tekinti, ezért a közvetlen kommunikáció helyett a hangsúlyt a grammatikai jelek jelentéshordozó funkciójának megértésére és a rendszerszerűség bemutatására helyezi. Ennek tudatosítása és elsajátítása nagymértékben fejleszti az analitikai készséget, amely a nyelvi tudatosság egyik alapfeltétele. Segíti ezáltal az anyanyelv működésének jobb megértését, és előkészíti újabb idegen nyelvek elsajátítását.

A klasszikus idegen nyelv tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. a második idegen nyelvként választott klasszikus nyelvből a gimnázium végére eléri a KER A2 szintet;
2. a tanulási folyamat végére átlátja az adott klasszikus nyelv szerkezetét;
3. alkalmassá válik a nyelvi szintjén lévő, klasszikus nyelven írott szövegek önálló olvasására, értelmezésére;

4. anyanyelvén meg tudja fogalmazni az olvasott szöveg nyelvi és kulturális sajátosságait;
5. képes önálló szótárhasználatra;
6. ismeri a nyelvleírás terminológiáit.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. Adaptált és könnyített szövegek
2. A klasszikus normáknak nagyjából megfelelő nem klasszikus szövegek
3. A tanulók nyelvi szintjének megfelelő klasszikus szövegek
4. Kitekintésként: a tanulók nyelvi szintjén túlmutató nagy jelentőségű szövegek
5. A magyar kultúra szempontjából kiemelkedően fontos szövegek

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes ismeretlen klasszikus nyelvű szövegben is tájékozódni, felismeri annak alapvető grammatikai struktúráit (például alany, állítmány, egyeztetett jelzős szerkezetek);
2. ismeri az adott klasszikus nyelv alapvető grammatikai szerkezetét, meg tudja nevezni a grammatikai funkciókat;
3. rendelkezik olyan szókinccsel, amely lehetővé teszi, hogy összefüggéseket ismerjen fel egy szövegben;
4. szótár segítségével képes nyelvi szintjének megfelelő szöveg fordítására;
5. tisztában van saját világának és az ókorok mint idegen világnak az alapvető kulturális különbözőségével;
6. ismeri a tanult klasszikus nyelv továbbélésének legfontosabb területeit;
7. magyar nyelven képes beszélni az olvasott szövegekről.

SZÖVEGÉRTÉS

NYELVI CÉLOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes a mondatnál magasabb szintű szövegalkotó struktúrák felismerésére is;
2. meg tudja határozni a szöveg alapvető kommunikációs funkcióit.

GRAMMATIKAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a tanult klasszikus nyelv grammatikai rendszerét, beleértve a legfontosabb rendhagyóságokat, az igeneves szerkezeteket, illetve a mondatban alapvető jelenségeit;
2. képes a grammatika és a jelentés összekapcsolására;
3. ismeri a grammatikai eszközök elnevezését.

KÖZVETÍTŐ KÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes az olvasott szöveg alapvető üzenetét megfogalmazni magyar nyelven;
2. képes az irodalmi eszközök, a stílust hordozó retorika és a jelentés összefüggésének felismerésére;
3. képes megjelölni a szöveg nem fordítható retorikai eszköztárát is.

KULTURÁLIS ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendelkezik a szövegek értelmezéséhez szükséges kulturális ismeretekkel;
2. képes arra, hogy megmutassa a mai kultúránktól idegen elemeket a klasszikus nyelveket létrehozó kultúrákban, és ezekről képes reflektált véleményt alkotni.

II.3.3. Matematika

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A matematika tanulásának legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. megtapasztalja a matematika értékeit, hasznosságát, szépségét;
2. megismerje a matematikai gondolkodás természetét és a matematika alapvető sajátosságait;
3. fejlessze a szövegértését, a szövegalkotó és absztrakciós képességét a matematika nyelvének és szimbólumainak szóbeli és írásbeli alkalmazása során;
4. fejlessze a számolási képességét, a modellezési, a problémamegoldó és döntési képességét;
5. fejlessze a logikus, pontos, kreatív, mérlegelő, stratégiai és rendszerező gondolkodását;
6. alkalmazható tudásra tegyen szert.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az alapfokú képzés első évfolyamát kezdő, jellemzően 6–7 éves kisiskolások gondolkodása konkrétumokhoz kötött. A tanuló matematikai tartalmú tevékenységei során alakulnak az ismeretei és formálódik a gondolkodása, amelyet az egyedi tapasztalatokból kiemelkedő jellemzők (tulajdonságok és összefüggések) megismerése vezet majd az általánosítások és az absztrakció felé. Az 1–4. évfolyamon a matematika műveléséhez szükséges ismeretek kialakítása, a matematikai – a számfogalomhoz, a számérzékhez, a mentális számegyeneshez kapcsolódó – képességek kibontakoztatása, az alapképességek kialakítása alapvető feladat úgy, hogy a spirálisan épülő tananyag fogalmi egy megértett, jól működtethető ismeretrendszerre alapozzanak meg.

A matematika tanulásának alapvető módszere a valóságon alapuló, személyes, cselekvő tapasztalatszerzés, amely a különböző érzékszervek bevonásával, mozgással, valamint szemléletükben és matematikai tartalmukban egyaránt változatos eszközök használatával, játékokkal valósul meg.

Ebben az alapozó nevelési-oktatási szakaszban a matematika egységes és széles alapozását a további lépések átgondolt megtervezésével kell megvalósítani. A tevékenységek során működő alkotó gondolkodásnak kiemelt szerepe van a megértésben. A tárgyi tevékenységek és a kapcsolódó változatos képi ábrázolások alapozzák meg a későbbi absztrakciót. A konkrétumokhoz való sokszori vissza-visszalépések során alakulnak a matematikai fogalmak, összefüggések és eljárások. Ezek alapozzák meg a felső tagozaton és középiskolában megjelenő szimbolikus gondolkodást.

A tanuló ebben a nevelési-oktatási szakaszban találkozik olyan egyszerű problémákkal, amelyek megoldásában szerepet játszik a megfigyelés, az értelmezés, az összefüggések felfedezése, ezáltal fejlődik gondolkodása, problémamegoldó képessége. Már a rendszerezett készségek fejlődésének kezdeti fázisában is képes a lehetőségek megkülönböztetésére, azok rendszerezett felsorolására. Alsó tagozaton az új elemeket tartalmazó, problémát jelentő helyzetek nagyrészt örömteli tevékenységekben, játékos helyzetekben merülnek fel, a tanuló így gyakorolhatja, alkalmazhatja megszerzett ismereteit, fejlesztheti problémamegoldó, rendszerező és döntési képességeit. Elkezd megpróbálni, hogy a matematika segítségével hogyan lehet leírni a közvetlen környezet természeti, vizuális, technikai jelenségeit, tevékenységeit.

A matematikai nevelés szoros kapcsolatban van a zenei, mozgásos és nyelvi fejlesztéssel.

A mindennapi kommunikáció során a tanuló fokozatosan tanulja meg és alkalmazza a matematika nyelvét, a relációszókincset, a viszonyok kifejezését. Kezdetben megmutatással, rajzzal, mozgással, saját szavakkal közli gondolatait, és ezt lehet fokozatosan egyre pontosabbá, szakszerűbbé tenni.

A tanuló fokozatosan tanulja meg a kooperatív tevékenységek során az együttműködést, egymás elfogadását. Kérdéseket tesz fel, meghallgatja, megfigyeli a választ, mások véleményét; a tévedéseket tolerálja; ezekkel párhuzamosan érvelni tanul saját véleménye mellett.

Szükséges a tanulók egyéni szintjének, adottságainak, képességeinek megfelelő differenciálása. Ennek formája a tevékenykedtetés, az eszközhasználat megválasztása, a többszintű problémafelvetés, a digitális tananyagok által kínált fejlesztő lehetőségek alkalmazása, az időbeli korlátok kiiktatása, a segítségnyújtás, a páros vagy csoportos munka szervezése és az értékelés.

A tanuló a digitális eszközöket lehetőség szerint már ebben a nevelési-oktatási szakaszban a tanulás, gyakorlás szolgálatába állítja: a műveletek, a problémamegoldás gyakorlására számítógépes fejlesztő játékokat használ.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

Az alapfokú képzés első, a matematikai alapképességek kialakítását legfőbb célként megjelölő nevelési-oktatási szakaszát követően az 5–8. évfolyamon a matematika tanulása-tanítása során a tudástartalmak fokozatosan válnak egyre elvontabbá. A konkrét tárgyi tevékenységekből kiindulva a képi szemléltetések, ábrázolások mellett megjelennek a szimbolikus modellek. A tanuló a fogalmak, jelenségek elemzése útján eljut azok megértésén alapuló meghatározásához, a definíciók előkészítése során tulajdonságokat, sejtéseket fogalmaz meg, s kialakul a megoldást alátámasztó indoklás igénye. Felismeri a matematika kisebb egységeinek belső struktúráját.

A tanítás fő módszere továbbra is a felfedeztetés, a konkrét tevékenységből, játékból, hétköznapi szituációból fakadó indukció. A tanulási tevékenység és problémamegoldás során a tanulót ösztönözni kell egyszerű problémák felfedezésére, megfogalmazására és a mindennapi életből vett szöveges problémák matematikai szempontú értelmezésére. A tanuló konkrét helyzetek megoldására képi és szimbolikus modelleket, stratégiákat alkalmaz és alkot, ezáltal fejlődik problémamegoldó és problémaalkotó képessége.

A kombinatív képességek területén a lehetőségek strukturált felsorolásából fokozatosan kialakulnak a rendszerezést segítő konkrét eszközök, stratégiák alkalmazásának készségei.

Felső tagozatban az ismert számok köre bővül a törtekkel és a negatív számokkal úgy, hogy a tanuló ezekkel műveleteket tud végezni. A tanulás-tanítás egyik lényeges elvárása, hogy a különböző, szöveggel, számokkal megadott matematikai szituációk képi, majd szimbolikus modelljeinek bevezetése fokozatos legyen. A tanuló a megismert szimbólumokkal egyszerű műveleteket végez, ismeri ezek tulajdonságait.

Az 5–8. évfolyamon a természettudományi, a digitális technológiai és a gazdasági ismeretek tanulási-tanítási tartalmakban való megjelenése lehetővé teszi a matematika alkalmazhatóságának, hasznosságának bemutatását.

Fejlődnek a tanuló készségei a matematikai kommunikáció terén is. A matematikai kifejezéseket helyesen használja, a fogalmakat értelmezi, megmagyarázza, gyakorlati helyzetekben jól alkalmazza. Ismereteit összefoglalva prezentálni tudja.

A tanuló a közös munkában tevékenyen részt vesz. Eseti feladatokban és projektekben mások véleményét elfogadja, és ha különbözik a véleményük, igyekszik érvekkel meggyőzni társait. Az új fogalmak, magasabb szintű absztrakciót igénylő tudástartalmak bevezetésekor az egyéni adottságokhoz, ismeretekhez alkalmazkodó differenciálás biztosítja a megfelelő tempójú haladást annak a tanulónak, akinél ezek a lépések hosszabb időt, több szemléltetést igényelnek. Ezzel a lassabban haladó tanuló sem veszíti el érdeklődését és reményét a matematika megértése iránt.

A matematikai fejlesztő játékok és a számítógép, illetve más digitális eszközök mellett a tanuló megismerkedik olyan matematikai szoftverekkel, amelyek a matematikai tudást és a digitális kompetenciákat együtt fejlesztik.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban az ellenőrzés, értékelés csak a tanult ismeretek alkalmazására terjed ki.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–12. évfolyamon

A matematika tanulása-tanítása tekintetében az egyik legfőbb feladat a középfokú képzés évfolyamain a tanuló önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. A 9. évfolyamtól kezdve a spirális felépítésnek megfelelően – a meglévő készségekre, képességekre és ismeretekre alapozva – fokozatosan, egyre absztraktabb formában épül fel a matematika belső struktúrája (fogalmak definíciója, tételek, bizonyítások).

Az alapfokú képzés nevelési-oktatási szakaszait jellemző tanuláshoz és tanításhoz képest a 9–12. évfolyamokon fokozatosan hangsúlyosabbá válik a matematika deduktív jellege, de az új fogalmakat, ismereteket továbbra is szemléltetéssel, tapasztalással, tanulói tevékenységekre építve, a valósághoz kapcsolva kell bevezetni.

Jól megválasztott problémák tárgyalása során válik szükségessé az új fogalmak bevezetése és pontos definiálása, valamint tanári irányítással a tételek, általános összefüggések is felfedeztetők a tanulókkal. Ezen folyamat során fejlődik a szintetizáló és modellalkotó képesség. A felfedezett tételek és összefüggések egy része bizonyítás nélkül is gyarapítja a matematikai eszköztárat. Néhány tétel bizonyítása azonban elengedhetetlen része a matematika tanításának, hiszen a bizonyításokon keresztül mutatható meg a matematika logikus és következetes felépítése. Az új fogalmak megalkotása, az összefüggések, stratégiák felfedezése és az ismereteknek feladatok, problémák megoldása során történő tudatos alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a meglévő ismeretek mobilizálásának készségeit, a problémamegoldó gondolkodás eltérő típusainak adekvát használatát. A matematika tanulásának-tanításának egyik célja, hogy fejlődjön a tanuló mérlegelő gondolkodása, az adatok elemzését, szintézisét és értékelését lehetővé tevő készségek rendszere.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban az ismert számok köre az irracionális számokkal bővül, új műveletek bevezetésére kerül sor a permanenciaelv alapján, a tanuló egyre inkább képes lesz szimbólumokkal műveleteket végezni.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technika és a humán tanulási területek ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák, a természeti és a gazdasági folyamatok értelmezéséhez és kezeléséhez.

A tanuló a matematika szaknyelvét érti és tudatosan használja. Életkorának megfelelő matematikai, matematikatörténeti szöveget képes önállóan olvasni, értelmezni. Mind írásban, mind szóban képes gondolatait a matematika szaknyelvének megfelelő alkalmazásával közölni. A tanuló különböző forrásokat (tankönyv, függvénytáblázat, saját jegyzet, digitális források) használhat az órákon és a számonkérések alkalmával bizonyos tételek, azonosságok, képletek felidézésére.

A tanuló társaival közösen tervez és hajt végre kooperatív tevékenységeket, projekteket. A közös munkában érvel, képes a vitára, az érvei ütköztetésére.

Ebben az életkorban is érvényesül a tanuló érdeklődésének, adottságának, absztrakciós szintjének megfelelő differenciálás. Ez jelentheti a Nat-ban leírt tananyagtartalmak lehetőségekhez igazított bővítését is.

A tanuló számoló- és számítógépet, a tanulást és szemléltetést segítő szoftvereket, digitális információforrásokat használ, a matematika alkalmazását segítő számítógépes programokat ismer meg.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

1. Gondolkodási módszerek – halmazszemlélet, matematikai logika, rendszerezés
2. Gondolkodási módszerek – szöveges feladatok
3. Aritmetika, algebra – számok, számtulajdonságok és számok közötti kapcsolatok
4. Aritmetika, algebra – alpműveletek
5. Aritmetika, algebra – mérés, mennyiségi viszonyok
6. Függvények és sorozatok
7. Geometria – tájékozódás térben, síkban
8. Geometria – alkotások és transzformációk térben, síkban
9. Geometria – testek és alakzatok
10. Statisztika és valószínűség

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Gondolkodási módszerek – halmazok, matematikai logika
2. Gondolkodási módszerek – kombinatorika, gráfok
3. Aritmetika, algebra – természetes számok, számelmélet, egész számok, racionális számok, törtek

4. Aritmetika, algebra – arányosság, százalékszámítás
5. Aritmetika, algebra – hatvány, négyzetgyök
6. Aritmetika, algebra – betűs kifejezések, egyenletek
7. Függvények és sorozatok
8. Geometria – síkgeometria
9. Geometria – térgeometria
10. Statisztika és valószínűség

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. Gondolkodási módszerek – halmazok, matematikai logika
2. Gondolkodási módszerek – kombinatorika, gráfok
3. Aritmetika, algebra – alpműveletek, valós számok, százalékszámítás, betűs kifejezések
4. Aritmetika, algebra – hatvány, gyök, logaritmus
5. Aritmetika, algebra – természetes számok halmaza, számelméleti ismeretek
6. Aritmetika, algebra – egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek
7. Függvények és sorozatok
8. Geometria – síkgeometria
9. Geometria – térgeometria
10. Geometria – trigonometria
11. Geometria – koordinátagéometria
12. Statisztika és valószínűség

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatos megfigyeléseket tesz a környező világ tárgyaira, ezek viszonyára vonatkozóan;
2. tájékozódik a környező világ mennyiségi és formai világában;
3. megérti a tanult ismereteket és használja azokat a feladatok megoldása során;
4. a környezetében lévő dolgokat szétválogatja, összehasonlítja és rendszerezi egy-két szempont alapján;
5. jártas a mérőeszközök használatában, a mérési módszerekben;
6. helyes képzete van a természetes számokról, érti a számnevek és számjelek épülésének rendjét;
7. helyesen értelmezi az alpműveleteket tevékenységekkel, szövegekkel, és jártas azok elvégzésében fejből és írásban;
8. megfigyeli jelenségek matematikai tartalmát, és le tudja ezeket írni számokkal, műveletekkel vagy geometriai alakzatokkal;
9. életkorának megfelelően eligazodik környezetének térbeli és időbeli viszonyaiban;
10. érti a korának megfelelő, matematikai tartalmú hallott és olvasott szövegeket;
11. megszerzett ismereteit digitális eszközökön is alkalmazza.

RENDSZEREZŐ GONDOLKODÁS

VÁLOGATÁS, HALMAZOK ALKOTÁSA, VIZSGÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönböztet, azonosít egyedi konkrét látott, hallott, mozgással, tapintással érzékelhető tárgyakat, dolgokat, helyzeteket, jeleket;
2. válogatásokat végez saját szempont szerint személyek, tárgyak, dolgok, számok között;
3. felismeri a mások válogatásában együvé kerülő dolgok közös és a különválogatottak eltérő tulajdonságát;
4. folytatja a megkezdett válogatást felismert szempont szerint;
5. személyek, tárgyak, dolgok, szavak, számok közül kiválogatja az adott tulajdonsággal rendelkező összes elemet;
6. azonosítja a közös tulajdonsággal rendelkező dolgok halmazába nem való elemeket;
7. megnevezi egy adott tulajdonság szerint ki nem válogatott elemek közös tulajdonságát a tulajdonság tagadásával;
8. barkochbázis valóságos és elképzelt dolgokkal is, kerüli a felesleges kérdéseket;
9. halmazbrán is elhelyez elemeket adott címkék szerint;
10. adott, címkéssel ellátott halmazbrán elhelyezett elemekről eldönti, hogy a megfelelő helyre kerültek-e; a hibás elhelyezést javítja;
11. talál megfelelő címkéket halmazokba rendezett elemekhez;
12. megfogalmaz adott halmazra vonatkozó állításokat; értelemszerűen használja a „mindegyik”, „nem mindegyik”, „van köztük...”, „egyik sem...” és a velük rokon jelentésű szavakat;
13. két szempontot is figyelembe vesz egyidejűleg;
14. két meghatározott tulajdonság egyszerre történő figyelembevételével szétválogat adott elemeket: tárgyakat, személyeket, szavakat, számokat, alakzatokat;
15. felsorol elemeket konkrét halmazok közös részéből;

16. megfogalmazza a halmazábra egyes részeibe kerülő elemek közös, meghatározó tulajdonságát; helyesen használja a logikai „nem” és a logikai „és” szavakat, valamint velük azonos értelmű kifejezéseket;
17. megítéli, hogy adott halmazra vonatkozó állítás igaz-e, vagy hamis;
18. keresi az okát annak, ha a halmazábra valamelyik részébe nem kerülhet egyetlen elem sem;
19. hiányos állításokat igazzá tevő elemeket válogat megadott alaphalmazból.

HALMAZOK MINT A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK EGYIK TAPASZTALATI ALAPJA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összehasonlítja véges halmazokat az elemek száma szerint;
2. ismeri két halmaz elemeinek kölcsönösen egyértelmű megfeleltetését (párosítását) az elemszámok szerinti összehasonlításra;
3. helyesen alkalmazza a feladatokban a több, kevesebb, ugyanannyi fogalmakat 10 000-es számkörben;
4. helyesen érti és alkalmazza a feladatokban a „valamennyivel” több, kevesebb fogalmakat.

RENDEZÉS, RENDSZEREZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott elemeket elrendez választott és megadott szempont szerint is;
2. sorba rendezett elemek közé elhelyez további elemeket a felismert szempont szerint;
3. két, három szempont szerint elrendez adott elemeket többféleképpen is; segédeszközként használja a táblázatos elrendezést és a fadiagramot;
4. megkeresi egyszerű esetekben a két, három feltételnek megfelelő összes elemet, alkotást;
5. megfogalmazza a rendezés felismert szempontjait;
6. megkeresi két, három szempont szerint teljes rendszert alkotó, legfeljebb 48 elemű készlet hiányzó elemeit, felismeri az elemek által meghatározott rendszert.

Problémamegoldó gondolkodás

PROBLÉMAMEGOLDÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tevékenysége során felmerülő problémahelyzetben megoldást keres;
2. megfogalmazott problémát tevékenységgel, megjelenítéssel, átfogalmazással értelmez;
3. az értelmezett problémát megoldja;
4. a problémamegoldás során a sorrendben végzett tevékenységeket szükség szerint visszafelé is elvégzi;
5. megoldását értelmezi, ellenőrzi;
6. kérdést tesz fel a megfogalmazott probléma kapcsán.

SZÖVEGES FELADATOK MEGOLDÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi, elképzei, megjeleníti a szöveges feladatban megfogalmazott hétköznapi szituációt;
2. szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémát megold matematikai ismeretei segítségével;
3. tevékenység, ábrarajzolás segítségével megold egyszerű, következtetési, szöveges feladatokat;
4. megkülönbözteti az ismert és a keresendő (ismeretlen) adatokat;
5. megkülönbözteti a lényeges és a lényegtelen adatokat;
6. az értelmezett szöveges feladathoz hozzákapcsol jól megismert matematikai modellt;
7. a megválasztott modellen belül meghatározza a keresett adatokat;
8. a modellben kapott megoldást értelmezi az eredeti problémára; arra vonatkoztatva ellenőrzi a megoldást;
9. választ fogalmaz meg a felvetett kérdésre.

ISMERETEK FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan emlékezetébe vési az észlelt tárgyakat, személyeket, dolgokat, és ezek jellemző tulajdonságait, elrendezését, helyzetét;
2. tudatosan emlékezetébe vés szavakat, számokat, utasítást, adott helyzetre vonatkozó megfogalmazást;
3. kérésre, illetve problémahelyzetben felidézi a kívánt, szükséges emlékképet;
4. alkalmazza a felismert törvényszerűségeket analógiás esetekben;
5. összekapcsolja az azonos matematikai tartalmú tevékenységek során szerzett tapasztalatait;
6. példákat gyűjt konkrét tapasztalatai alapján matematikai állítások alátámasztására;
7. egy állításról ismeretei alapján eldönti, hogy igaz vagy hamis;
8. ismeretei alapján megfogalmaz önállóan is egyszerű állításokat;
9. egy- és többszemélyes logikai játékokban döntéseit mérlegelve előre gondolkodik.

TÁJÉKOZÓDÁS MENNYISÉGI VISZONYOK KÖZÖTT

TERMÉSZETES SZÁMOK ÉS KAPCSOLATAIK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti és helyesen használja a több, kevesebb, ugyanannyi relációkat halmazok elemszámával kapcsolatban, valamint a kisebb, nagyobb, ugyanakkora relációkat a megismert mennyiségekkel (hosszúság, tömeg, irtartalom, idő, terület, pénz) kapcsolatban 10 000-es számkörben;
2. használja a kisebb, nagyobb, egyenlő kifejezéseket a természetes számok körében;

3. kis darabszámokat ránézésre felismer többféle rendezett alakban;
4. megszámlál és leszámllál; adott (alkalmilag választott vagy szabványos) egységgel meg- és kimér a 10 000-es számkörben; oda-vissza számlál kerek tízesekkel, százásokkal, ezresekkel;
5. ismeri a következő becslési módszereket: közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés az egység többszörösével; becslését finomítja újrabecsléssel;
6. nagyság szerint sorba rendez számokat, mennyiségeket;
7. megadja és azonosítja számok sokféle műveletes alakját;
8. megtalálja a számok helyét, közelítő helyét egyszerű számegyenesen, számtáblázatokban, a számegyenesnek ugyanahhoz a pontjához rendeli a számokat különféle alakjukban a 10 000-es számkörben;
9. megnevezi a 10 000-es számkör számainak egyes, tízes, százás, ezres szomszédjait, tízesekre, százásokra, ezresekre kerekített értékét;
10. számokat jellemez tartalmi és formai tulajdonságokkal;
11. számot jellemez más számokhoz való viszonyával;
12. helyesen írja az arab számjeleket;
13. ismeri a római számjelek közül az I, V, X jeleket, hétköznapi helyzetekben felismeri az ezekkel képzett számokat.

SZÁMOK HELYI ÉRTÉKES ALAKJA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összekapcsolja a tízes számrendszerben a számok épülését a különféle számrendszerekben végzett tevékenységeivel;
2. érti a számok ezresek, százások, tízesek és egyesekből való épülését, ezresek, százások, tízesek és egyesek összegére való bontását;
3. érti a számok számjegyeinek helyi, alaki, valódi értékét;
4. helyesen írja és olvassa a számokat a tízes számrendszerben 10 000-ig.

MÉRŐESZKÖZ HASZNÁLATA, MÉRÉSI MÓDSZEREK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megbecsül, mér alkalmi és szabványos mértékegységekkel hosszúságot, tömeget, űrtartalmat és időt;
2. helyesen alkalmazza a mérési módszereket, használ skálázott mérőeszközöket, helyes képze van a mértékegységek nagyságáról;
3. helyesen használja a hosszúságmérés, az űrtartalom- és a tömegmérés szabványegységei közül a következőket: mm, cm, dm, m, km; ml, cl, dl, l; g, dkg, kg;
4. ismeri az időmérés szabványegységeit: az órát, a percet, a másodpercet, a napot, a hetet, a hónapot, az évet;
5. ismer hazai és külföldi pénzcímleteket 10 000-es számkörben;
6. alkalmazza a felváltást és beváltást különböző pénzcímletek között;
7. összeveti azonos egységgel mért mennyiség és mérőszáma nagyságát, összeveti ugyanannak a mennyiségnek a különböző egységekkel való mérésekor kapott mérőszámait;
8. megméri különböző sokszögek területét különböző egységekkel;
9. területet mér különböző egységekkel lefedéssel vagy darabolással;
10. ismer a terület és kerület mérésére irányuló tevékenységeket.

ALAPMŰVELETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen értelmezi a 10 000-es számkörben az összeadást, a kivonást, a szorzást, a bennfoglaló és az egyenlő részekre osztást;
2. helyesen használja a műveletek jeleit;
3. hozzákapcsolja a megfelelő műveletet adott helyzethez, történéshez, egyszerű szöveges feladathoz;
4. értelmezi a műveleteket megjelenítéssel, modellezéssel, szöveges feladattal;
5. megérti a következő kifejezéseket: tagok, összeg, kisebbítendő, kivonandó, különbség, tényezők, szorzandó, szorzó, szorzat, osztandó, osztó, hányados, maradék;
6. számolásaiban felhasználja a műveletek közti kapcsolatokat, számolási során alkalmazza konkrét esetekben a legfontosabb műveleti tulajdonságokat;
7. megold hiányos műveletet, műveletsort az eredmény ismeretében, a műveletek megfordításával is;
8. alkalmazza a műveletekben szereplő számok (kisebbitendő, kivonandó és különbség; tagok és összeg; tényezők és szorzat; osztandó, osztó és hányados) változtatásának következményeit;
9. szöveghez, valós helyzethez kapcsolva zárójelet tartalmazó műveletsort értelmez, elvégez.

SZÁMOLÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkalmazza a számolást könnyítő eljárásokat;
2. fejből pontosan összead és kivon a 100-as számkörben;
3. érti a szorzó- és bennfoglaló táblák kapcsolatát;
4. emlékezetből tudja a kisegyszeregy és a megfelelő bennfoglalások, egyenlő részekre osztások eseteit a számok tízszereséig;
5. fejből pontosan számol a 100-as számkörben egyjegyűvel való szorzás és maradék nélküli osztás során;

6. fejben pontosan számol a 10 000-es számkörben a 100-as számkörben végzett műveletekkel analóg esetekben;
7. érti a 10-zel, 100-zal, 1000-rel való szorzás, osztás kapcsolatát a helyiérték-táblázatban való jobbra, illetve balra tolódással, fejben pontosan számol a 10 000-es számkörben a számok 10-zel, 100-zal, 1000-rel történő szorzásakor és maradék nélküli osztásakor;
8. elvégzi a feladathoz szükséges észszerű becslést, mérlegeli a becslés során kapott eredményt;
9. teljes négyjegyűek összegét, különbségét százásokra kerekített értékekkel megbecsüli, teljes kétjegyűek két- és egyjegyűvel való szorzatát megbecsüli;
10. helyesen végzi el az írásbeli összeadást, kivonást;
11. helyesen végzi el az írásbeli szorzást egy- és kétjegyű szorzóval, az írásbeli osztást egyjegyű osztóval.

TÖRTRÉSZEK, NEGATÍV SZÁMOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tevékenységekkel megjelenít egység törtet és azok többszöröseit különféle mennyiségek és többféle egységválasztás esetén;
2. a kirakást, mérést és a rajzot mint modellt használja a törtreszek összehasonlítására;
3. a negatív egész számokat irányított mennyiségként (hőmérséklet, tengerszint alatti magasság, idő) és hiányként (adósság) értelmezi;
4. nagyság szerint összehasonlítja a természetes számokat és a negatív egész számokat a használt modellen belül.

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON

ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szabadon épít, kirak formát, mintát adott testekből, síklapokból;
2. minta alapján létrehoz térbeli, síkbeli alkotásokat;
3. sormintát, síkmintát felismer, folytat;
4. alkotásában követi az adott feltételeket;
5. testeket épít élekből, lapokból; elkészíti a testek élvázát, hálóját; testeket épít képek, alaprajzok alapján; elkészíti egyszerű testek alaprajzát;
6. síkidomokat hoz létre különféle eszközök segítségével;
7. alaklemez, vonalzót, körzőt használ alkotáskor;
8. megtalálja az összes, több feltételnek megfelelő építményt, síkbeli kirakást;
9. megfogalmazza az alkotásai közti különbözőséget.

ALAKZATOK GEOMETRIAI TULAJDONSÁGAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti és szétválogatja szabadon választott vagy meghatározott geometriai tulajdonságok szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat;
2. megfigyeli az alakzatok közös tulajdonságát, megfelelő címkéket talál megadott és halmazokba rendezett alakzatokhoz;
3. megtalálja a közös tulajdonsággal nem rendelkező alakzatokat;
4. megnevezi a tevékenységei során előállított, válogatásai során előkerülő alakzatokon megfigyelt tulajdonságokat;
5. különbséget tesz testek és síkidomok között;
6. megnevezi a sík és görbült felületeket, az egyenes és görbe vonalakat, szakaszokat tapasztalati ismeretei alapján;
7. kiválasztja megadott síkidomok közül a sokszögeket;
8. megnevezi a háromszögeket, négyszögeket, köröket;
9. megkülönböztet tükrösen szimmetrikus és tükrösen nem szimmetrikus síkbeli alakzatokat;
10. megszámlálja az egyszerű szögletes test lapjait;
11. megnevezi a téglatest lapjainak alapját, felismeri a téglatesten az egybevágó lapokat, megkülönbözteti a téglatesten az éleket, csúcsokat;
12. tudja a téglalap oldalainak és csúcsainak számát, összehajtással megmutatja a téglalap szögeinek egyenlőségét;
13. megmutatja a téglalap azonos hosszúságú oldalait és elhelyezkedésüket, megmutatja és megszámlálja a téglalap átlóit és szimmetriatengelyeit;
14. megfigyeli a kocka mint speciális téglatest és a négyzet mint speciális téglalap tulajdonságait;
15. megnevezi megfigyelt tulajdonságai alapján a téglatestet, kockát, téglalapot, négyzetet;
16. megfigyelt tulajdonságaival jellemzi a létrehozott síkbeli és térbeli alkotást, mintázatot.

TRANSZFORMÁCIÓK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalattal rendelkezik mozgással, kirakással a tükrökép előállításáról;
2. szimmetrikus alakzatokat hoz létre térben, síkban különböző eszközökkel; felismeri a szimmetriát valóságos dolgokon, síkbeli alakzatokon;
3. megépíti, kirakja, megrajzolja hálón, jelölés nélküli lapon sablonnal, másolópapír segítségével alakzat tükröképét, eltolt képét;
4. ellenőrzi a tükrözés, eltolás helyességét tükrözés vagy másolópapír segítségével;

5. követi a sormintában vagy a síkmintában lévő szimmetriát;
6. térben, síkban az eredetihez hasonló testeket, síkidomokat alkot nagyított vagy kicsinyített elemekből; az eredetihez hasonló síkidomokat rajzol hálón.

TÉRBELI ÉS SÍKBELI TÁJÉKOZÓDÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen használja az irányokat és távolságokat jelölő kifejezéseket térben és síkon;
2. tájékozódik lakóhelyén, bejárt terepen: bejárt útvonalon visszatalál adott helyre, adott utca és házszám alapján megtalál házat;
3. térképen, négyzethálón megtalál pontot két adat segítségével.

FÜGGVÉNYSZERŰ GONDOLKODÁS

ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KAPCSOLATOK FELISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz memóriajátékokban különféle tulajdonságok szerinti párok keresésében;
2. megfogalmazza a személyek, tárgyak, dolgok, időpontok, számok, testek, síklapok közötti egyszerű viszonyokat, kapcsolatokat;
3. érti a problémákban szereplő adatok viszonyát;
4. megfogalmazza a felismert összefüggéseket;
5. összefüggéseket keres sorozatok elemei között.

SZABÁLYOK ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megadott szabály szerint sorozatot alkot; megértett probléma értelmezéséhez, megoldásához sorozatot, táblázatot állít elő modellként;
2. tárgyakkal, logikai készletek elemeivel kirakott periodikus sorozatokat folytat;
3. elsorolja az évszakokat, hónapokat, napokat, napszakokat egymás után, tetszőleges kezdőponttól is;
4. ismert műveletekkel alkotott sorozat, táblázat szabályát felismeri; ismert szabály szerint megkezdett sorozatot, táblázatot helyesen, önállóan folytat;
5. tárgyakkal, számokkal kapcsolatos gépjátékhoz szabályt alkot; felismeri az egyszerű gép megfordításával nyert gép szabályát;
6. felismer kapcsolat elempárok, elemhármások tagjai között;
7. szabályjátékok során létrehoz a felismert kapcsolat alapján további elempárokat, elemhármásokat;
8. a sorozatban, táblázatban, gépjátékokban felismert összefüggést megfogalmazza saját szavaival, nyíljelöléssel vagy nyitott mondattal.

ADATOK MEGFIGYELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adatokat gyűjt a környezetében;
2. adatokat rögzít későbbi elemzés céljából;
3. gyűjtött adatokat táblázatba rendez, diagramon ábrázol;
4. adatokat gyűjt ki táblázatból, adatokat olvas le diagramról;
5. jellemzi az összességeket.

VALÓSZÍNŰSÉGI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz olyan játékokban, kísérletekben, melyekben a véletlen szerepet játszik;
2. különbséget tesz tapasztalatai alapján a „biztos”, „lehetetlen”, „lehetséges, de nem biztos” események között;
3. megítéli „biztos”, „lehetetlen”, „lehetséges, de nem biztos” eseményekkel kapcsolatos állítások igazságát;
4. tapasztalatai alapján tippet fogalmaz meg arról, hogy két esemény közül melyik esemény valószínűbb olyan véletlentől függő szituációk során, melyekben a két esemény valószínűsége között jól belátható a különbség;
5. tetszőleges vagy megadott módszerrel összeszámolja az egyes kimenetek előfordulásait olyan egyszerű játékokban, kísérletekben, amelyekben a véletlen szerepet játszik;
6. a valószínűségi játékokban, kísérletekben megfogalmazott előzetes sejtését, tippjét összeveti a megfigyelt előfordulásokkal.

MATEMATIKAI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan értelmezi a hallott, olvasott matematikai tartalmú szöveget;
2. helyesen használja a mennyiségi viszonyokat kifejező szavakat, nyelvtani szerkezeteket;
3. szöveges feladatokban a különböző kifejezésekkel megfogalmazott műveleteket megérti;
4. megfelelő szóincset és jeleket használ mennyiségi viszonyok kifejezésére szóban és írásban;
5. megfelelően használja szóban és írásban a nyelvtani szerkezeteket matematikai tartalmuk szerint;
6. szöveget, ábrát alkot matematikai jelekhez, műveletekhez;
7. játékos feladatokban személyeket, tárgyakat, számokat, formákat néhány meghatározó tulajdonsággal jellemez;
8. kérdést fogalmaz meg, ha munkája során nehézségbe ütközik;
9. nyelvi szempontból megfelelő választ ad a feladatokban megjelenő kérdésekre.

DIGITÁLISESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használ matematikai képességfejlesztő számítógépes játékokat, programokat;
2. alkalmazza a tanult infokommunikációs ismereteket matematikai problémák megoldása során.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendelkezik a matematikai problémamegoldáshoz szükséges eszközrendszerrel, melyet az adott problémának megfelelően tud alkalmazni;
2. felismeri a hétköznapi helyzetekben a matematikai vonatkozásokat, és ezek leírására megfelelő modellt használ;
3. megfogalmaz sejtéseket, és logikus érveléssel ellenőrzi azokat;
4. helyesen használja a matematikai jelöléseket írásban;
5. olvassa és érti az életkorának megfelelő matematikai tartalmú szövegeket;
6. tanulási módszerei változatosak: szóbeli közlés, írott szöveg és digitális csatornák útján egyaránt képes az ismeretek elsajátítására;
7. matematikai ismereteit össze tudja kapcsolni más tanulásterületeken szerzett tapasztalatokkal;
8. matematikai ismereteit alkalmazza a pénzügyi tudatosság területét érintő feladatok megoldásában.

**RENDSZEREZŐ GONDOLKODÁS
ESZKÖZRENDSZER ALKALMAZÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző szövegekhez megfelelő modelleket készít;
2. számokat, számhalmazokat, halmazműveleti eredményeket számegyenesen ábrázol;
3. konkrét szituációkat szemléltet gráfok segítségével;
4. egyismeretlenes elsőfokú egyenletet lebontogatással és mérlegelvével megold.

ÁLLÍTÁSOK KEZELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. állítások logikai értékét (igaz vagy hamis) megállapítja;
2. igaz és hamis állításokat fogalmaz meg;
3. tanult minták alapján néhány lépésből álló bizonyítási gondolatsort megért és önállóan összeállít;
4. a logikus érvelésben a matematikai szaknyelvet következetesen alkalmazza társai meggyőzésére.

RENDEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elemeket halmazba rendez több szempont alapján;
2. részhalmazokat konkrét esetekben felismer és ábrázol;
3. véges halmaz kiegészítő halmazát (komplementerét), véges halmazok közös részét (metszetét), egyesítését (unióját) képezi és ábrázolja konkrét esetekben;
4. a természetes számokat osztóik száma alapján és adott számmal való osztási maradékuk szerint csoportosítja;
5. síkbeli tartományok közül kiválasztja a szögtartományokat, nagyság szerint összehasonlítja, méri, csoportosítja azokat;
6. csoportosítja a háromszögeket szögeik és oldalaiak szerint;
7. ismeri a speciális négyszögek legfontosabb tulajdonságait, ezek alapján elkészíti a halmazábrájukat;
8. valószínűségi játékokat, kísérleteket végez, ennek során az adatokat tervszerűen gyűjti, rendezi és ábrázolja digitálisan is.

ISMERETEK ALKALMAZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összeszámlálási feladatok megoldása során alkalmazza az összes eset áttekintéséhez szükséges módszereket;
2. a háromszögek és a speciális négyszögek tulajdonságait alkalmazza feladatok megoldásában;
3. a kocka, a téglatest, a hasáb, a gúla, a gömb tulajdonságait alkalmazza feladatok megoldásában;
4. konkrét adatsor esetén átlagot számol, megállapítja a leggyakoribb adatot (módusz), a középső adatot (medián), és ezeket összehasonlítja.

PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. matematikából, más tantárgyakból és a mindennapi életből vett egyszerű szöveges feladatokat következtetéssel vagy egyenlettel megold;
2. gazdasági, pénzügyi témájú egyszerű szöveges feladatokat következtetéssel vagy egyenlettel megold;
3. gyakorlati problémák megoldása során előforduló mennyiségeknél becslést végez;
4. megoldását ellenőrzi;
5. ismeri a százalék fogalmát, gazdasági, pénzügyi és mindennapi élethez kötődő százalékszámítási feladatokat megold.

TÁJÉKOZÓDÁS MENNYISÉGI VISZONYOK KÖZÖTT RACIONÁLIS SZÁMOK FELÉPÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti és alkalmazza a számok helyi értékes írásmódját nagy számok esetén;
2. érti és alkalmazza a számok helyi értékes írásmódját tizedes törtek esetén;
3. ismeri a római számjelek közül az L, C, D, M jeleket, felismeri az ezekkel képzett számokat a hétköznapi helyzetekben;
4. ismeri az egész számokat;
5. meghatározza konkrét számok ellentettjét, abszolút értékét;
6. ábrázol törtrészeket, meghatároz törtrészeknek megfelelő törtszámokat;
7. megfelelteti egymásnak a racionális számok közös nevezőre tört és tizedes tört alakját;
8. ismeri a racionális számokat, tud példát végtelen nem szakaszos tizedes törtre;
9. meghatározza konkrét számok reciprokát.

MŰVELETEK ELVÉGZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és helyesen alkalmazza a műveleti sorrendre és a zárójelre vonatkozó szabályokat fejből, írásban és géppel számolás esetén is a racionális számok körében;
2. ismeri és alkalmazza a 2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 6-tal, 9-cel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság szabályait;
3. ismeri a prímszám és az összetett szám fogalmakat; el tudja készíteni összetett számok prímtényezőszabontását 1000-es számkörben;
4. meghatározza természetes számok legnagyobb közös osztóját és legkisebb közös többszörösét;
5. pozitív egész számok pozitív egész kitevőjű hatványát kiszámolja;
6. négyzetszámok négyzetgyökét meghatározza;
7. egyszerű betűs kifejezésekkel összeadást, kivonást végez, és helyettesítési értéket számol;
8. egy- vagy kéttagú betűs kifejezést számmal szoroz, két tagból közös számtényezőt kiemel;
9. írásban összead, kivon és szoroz;
10. gyakorlati feladatok megoldása során legfeljebb kétjegyű egész számmal írásban oszt. A hányadost megbecsüli;
11. gyakorlati feladatok megoldása során tizedes törtet legfeljebb kétjegyű egész számmal írásban oszt. A hányadost megbecsüli;
12. a műveleti szabályok ismeretében ellenőrzi számolását. A kapott eredményt észszerűen kerekíti;
13. a gyakorlati problémákban előforduló mennyiségeket becsülni tudja, feladatmegoldásához ennek megfelelő tervet készít;
14. elvégzi az alpműveleteket a racionális számok körében, eredményét összeveti előzetes becslésével.

MÉRÉS, MÉRTÉKEGYSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az idő, a tömeg, a hosszúság, a terület, a térfogat és az űrtartalom szabványmértékegységeit, használja azokat mérések és számítások esetén;
2. egyenes hasáb, téglalest, kocka alakú tárgyak felszínét és térfogatát mérésrel megadja, egyenes hasáb felszínét és térfogatát képlet segítségével kiszámolja; a képleteket megalapozó összefüggéseket érti;
3. idő, tömeg, hosszúság, terület, térfogat és űrtartalom mértékegységeket átvált helyi értékes gondolkodás alapján, gyakorlati célszerűség szerint;
4. meghatározza háromszögek és speciális négyszögek kerületét, területét.

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a kocka, a téglalest, a hasáb és a gúla hálóját elkészíti;
2. testeket épít képek, nézetek, alaprajzok, hálók alapján;
3. ismeri a gömb tulajdonságait;
4. ismeri a kocka, a téglalest, a hasáb és a gúla következő tulajdonságait: határoló lapok típusa, száma, egymáshoz viszonyított helyzete; csúcsok, élek száma; lapátló, testátló.

TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a tengelyesen szimmetrikus háromszöget;
2. ismeri a speciális négyszögeket: trapéz, paralelogramma, téglalap, deltoid, rombusz, húrtrapéz, négyzet;
3. tapasztalatot szerez a síkbeli mozgásokról gyakorlati helyzetekben;
4. felismeri a síkban az egybevágó alakzatokat;
5. felismeri a kicsinyítést és a nagyítást hétköznapi helyzetekben;
6. ismeri a kör részeit; különbséget tesz egyenes, félegyenes és szakasz között;
7. ismeri a háromszögek tulajdonságait: belső és külső szögek összege, háromszög-egyenlőtlenség;
8. ismeri a Pitagorasz-tételt és alkalmazza számítási feladatokban;
9. ismeri a négyszögek tulajdonságait: belső és külső szögek összege, konvex és konkáv közti különbség, átló fogalma.

ALKOTÁS SÍKON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a szerkesztéshez tervet, előzetes ábrát készít;
2. ismeri az alapszerkesztéseket: szakaszfelező merőleget, szögfelezőt, merőleges és párhuzamos egyeneseket szerkeszt, szöveget másol;
3. megszerkeszti alakzatok tengelyes és középpontos tükrképét;
4. geometriai ismereteinek felhasználásával pontosan szerkeszt több adott feltételnek megfelelő ábrát.

FÜGGVÉNYSZERŰ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. konkrét halmazok elemei között megfeleltetést hoz létre;
2. felismeri az egyenes és a fordított arányosságot konkrét helyzetekben;
3. tájékozódik a koordináta-rendszerben: koordinátaival adott pontot ábrázol, megadott pont koordinátáit leolvassa;
4. értéktáblázatok adatait grafikusán ábrázolja;
5. egyszerű grafikonokat jellemez;
6. felismeri és megalkotja az egyenes arányosság grafikonját;
7. sorozatokat adott szabály alapján folytat;
8. néhány tagjával adott sorozat esetén felismer és megfogalmaz képzési szabályt.

VALÓSZÍNŰSÉGI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. valószínűségi játékokban érti a lehetséges kimeneteleket, játékában stratégiát követ;
2. ismeri a gyakoriság és a relatív gyakoriság fogalmát. Ismereteit felhasználja a „lehetetlen”, a „biztos” és a „kisebb, nagyobb eséllyel lehetséges” kijelentések megfogalmazásánál.

MATEMATIKAI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen használja a tanult matematikai fogalmakat megnevező szakkifejezéseket;
2. adatokat táblázatba rendez, diagramon ábrázol hagyományos és digitális eszközökkel is;
3. különböző típusú diagramokat megfeleltet egymásnak;
4. megadott szempont szerint adatokat gyűjt ki táblázatból, olvas le hagyományos vagy digitális forrásból származó diagramról, majd rendszerezés után következtetéseket fogalmaz meg;
5. konkrét esetekben halmazokat felismer és ábrázol;
6. értelmezi a táblázatok adatait, az adatoknak megfelelő ábrázolási módot kiválasztja, és az ábrát elkészíti.

DIGITÁLISESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer táblázatkezelő programot, tud adatokat összehasonlítani, elemezni;
2. a fejszámoláson és az írásban végzendő műveleteken túlmutató számolási feladatokhoz és azok ellenőrzéséhez számológépet használ;
3. ismer és használ dinamikus geometriai szoftvereket, tisztában van alkalmazási lehetőségeikkel;
4. ismer és használ digitális matematikai játékokat, programokat;
5. alkalmazza a tanult infokommunikációs ismereteket matematikai problémák megoldása során.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeretei segítségével, a megfelelő modell alkalmazásával megold hétköznapi és matematikai problémákat, a megoldást ellenőrzi és értelmezi;
2. megérti a környezetében jelen lévő logikai, mennyiségi, függvényyszerű, térbeli és statisztikai kapcsolatokat;
3. sejtéseket fogalmaz meg és logikus lépésekkel igazolja azokat;
4. adatokat gyűjt, rendez, ábrázol, értelmez;
5. a matematikai szakkifejezéseket és jelöléseket helyesen használja írásban és szóban egyaránt;
6. megérti a hallott és olvasott matematikai tartalmú szövegeket;
7. felismeri a matematika különböző területei közötti kapcsolatokat;
8. a matematika tanulása során digitális eszközöket és különböző információforrásokat használ;
9. a matematikát más tantárgyakhoz kapcsolódó témákban is használja;
10. matematikai ismereteit alkalmazza a pénzügyi tudatosság területét érintő feladatok megoldásában.

RENDSZEREZŐ GONDOLKODÁS**RENDSZEREZÉS**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott halmazt diszjunkt részhalmazaira bont, osztályoz;
2. matematikai vagy hétköznapi nyelven megfogalmazott szövegből a matematikai tartalmú információkat kigyűjti, rendszerezi;
3. felismeri a matematika különböző területei közötti kapcsolatot.

HALMAZOK, MATEMATIKAI LOGIKA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. látja a halmazműveletek és a logikai műveletek közötti kapcsolatokat;
2. halmazokat különböző módokon megad;
3. halmazokkal műveleteket végez, azokat ábrázolja és értelmezi;
4. véges halmazok elemszámát meghatározza;
5. alkalmazza a logikai szita elvét;
6. adott állításról eldönti, hogy igaz vagy hamis;
7. alkalmazza a tagadás műveletét egyszerű feladatokban;
8. ismeri és alkalmazza az „és”, a (megengedő és kizáró) „vagy” logikai jelentését;
9. megfogalmazza adott állítás megfordítását;
10. megállapítja egyszerű „ha..., akkor...” és „akkor és csak akkor” típusú állítások logikai értékét;
11. helyesen használja a „minden” és „van olyan” kifejezéseket;
12. tud egyszerű állításokat indokolni és tételeket bizonyítani.

KOMBINATORIKA, GRÁFOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megold sorba rendezési és kiválasztási feladatokat;
2. konkrét szituációkat szemléltet és egyszerű feladatokat megold gráfok segítségével.

PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS**PROBLÉMAMEGOLDÁS**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott problémához megoldási stratégiát, algoritmust választ, készít;
2. a problémának megfelelő matematikai modellt választ, alkot;
3. a kiválasztott modellben megoldja a problémát;
4. a modellben kapott megoldását az eredeti problémába visszahelyettesítve értelmezi, ellenőrzi és az észszerűségi szempontokat figyelembe véve adja meg választát;
5. geometriai szerkesztési feladatoknál vizsgálja és megállapítja a szerkeszthetőség feltételeit.

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK, EGYENLETRENDSZEREK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a következő egyenletmegoldási módszereket: mérlegelv, grafikus megoldás, szorzattá alakítás;
2. megold elsőfokú egyismeretlenes egyenleteket és egyenlőtlenségeket, elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszereket;
3. megold másodfokú egyismeretlenes egyenleteket és egyenlőtlenségeket; ismeri és alkalmazza a diszkriminánst, a megoldóképletet és a gyöktényezőző alakot;
4. megold egyszerű, a megfelelő definíció alkalmazását igénylő exponenciális egyenleteket, egyenlőtlenségeket;
5. egyenletek megoldását behelyettesítéssel, értékészlet-vizsgálattal ellenőrzi.

TÁJÉKOZÓDÁS MENNYISÉGI VISZONYOK KÖZÖTT**MÉRÉS, MÉRTÉKEGYSÉGEK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mérés alapelvét, alkalmazza konkrét alap- és származtatott mennyiségek esetén;
2. ismeri a hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, idő mértékegységeit és az átváltási szabályokat. Származtatott mértékegységeket átvált;
3. sík- és térgeometriai feladatoknál a problémának megfelelő mértékegységben adja meg választát.

A TERMÉSZETES SZÁMOK HALMAZA, SZÁMELMÉLETI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az oszthatóság alapvető fogalmait;
2. összetett számokat felbont prímszámok szorzatára;
3. meghatározza két természetes szám legnagyobb közös osztóját és legkisebb közös többszörösét, és alkalmazza ezeket egyszerű gyakorlati feladatokban;
4. ismeri és alkalmazza az oszthatósági szabályokat;
5. érti a helyi értékes írásmódot 10-es és más alapú számrendszerekben.

VALÓS SZÁMOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a számhalmazok épülésének matematikai vonatkozásait a természetes számoktól a valós számokig;
2. a kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás műveleti azonosságokat helyesen alkalmazza különböző számolási helyzetekben;
3. racionális számokat tizedes tört és közös nevezőű tört alakban is felír;
4. ismer példákat irracionális számokra;
5. ismeri a valós számok és a számegetlen kapcsolatát;
6. ismeri és alkalmazza az abszolút érték, az ellentett és a reciprokl fogalmát;
7. a számolással kapott eredményeket nagyságrendileg megbecsüli, és így ellenőrzi az eredményt;
8. valós számok közelítő alakjaival számol, és megfelelően kerekít.

HATVÁNY, GYÖK, LOGARITMUS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a négyzetgyök fogalmát és azonosságait;
2. ismeri és alkalmazza az n -edik gyök fogalmát;
3. ismeri és alkalmazza a normálalak fogalmát;
4. ismeri és alkalmazza az egész kitevőjű hatvány fogalmát és a hatványozás azonosságait;
5. ismeri és alkalmazza a racionális kitevőjű hatvány fogalmát és a hatványozás azonosságait;
6. ismeri és alkalmazza a logaritmus fogalmát;
7. műveleteket végez algebrai kifejezésekkel;
8. ismer és alkalmaz egyszerű algebrai azonosságokat;
9. átalakít algebrai kifejezéseket összevonás, szorzattá alakítás, nevezetes azonosságok alkalmazásával.

ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az egyenes és a fordított arányosságot;
2. ismeri és alkalmazza a százalékalap, -érték, -láb, -pont fogalmát.

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON**GEOMETRIAI ALAPFOGALMAK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja a pont, egyenes, sík (tételek) és szög fogalmát;
2. ismeri és feladatmegoldásban alkalmazza a tételek kölcsönös helyzetét, távolságát és hajlásszögét;
3. ismeri és alkalmazza a nevezetes szögpárok tulajdonságait;
4. ismeri az alapszerkesztéseket, és ezeket végre tudja hajtani hagyományos vagy digitális eszközzel.

HÁROMSZÖGEK, NÉGYSZÖGEK, SOKSZÖGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a háromszögek oldalai, szögei, oldalai és szögei közötti kapcsolatokat; a speciális háromszögek tulajdonságait;
2. ismeri és alkalmazza a háromszög nevezetes vonalaira, pontjaira és köreire vonatkozó fogalmakat és tételeket;
3. ismeri és alkalmazza a Pitagorasz-tételt és megfordítását;
4. kiszámítja háromszögek területét;
5. ismeri és alkalmazza speciális négyszögek tulajdonságait, területüket kiszámítja;
6. ismeri és alkalmazza a szabályos sokszög fogalmát; kiszámítja a konvex sokszög belső és külső szögeinek összegét;
7. átdarabolással kiszámítja sokszögek területét.

A KÖR ÉS RÉSZEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ki tudja számolni a kör és részeinek kerületét, területét;
2. ismeri a kör érintőjének fogalmát, kapcsolatát az érintési pontba húzott sugárral;
3. ismeri és alkalmazza a Thalész-tételt és megfordítását.

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer példákat geometriai transzformációkra;
2. ismeri és alkalmazza a síkbeli egybevágósági transzformációkat és tulajdonságaikat; alakzatok egybevágóságát;
3. ismeri és alkalmazza a középpontos hasonlósági transzformációt, a hasonlósági transzformációt és az alakzatok hasonlóságát;
4. ismeri és alkalmazza a hasonló síkidomok kerületének és területének arányára vonatkozó tételeket;
5. megszerkeszti egy alakzat tengelyes, illetve középpontos tükrképét, pont körüli elforgatottját, párhuzamos eltöltjét hagyományosan és digitális eszközzel;
6. ismeri a vektorokkal kapcsolatos alapvető fogalmakat;
7. ismer és alkalmaz egyszerű vektorműveleteket;
8. alkalmazza a vektorokat feladatok megoldásában.

TRIGONOMETRIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri hegyesszögek szögfüggvényeinek definícióját a derékszögű háromszögben;
2. ismeri tompaszögek szögfüggvényeinek származtatását a hegyesszögek szögfüggvényei alapján;
3. ismeri a hegyes- és tompaszögek szögfüggvényeinek összefüggéseit;
4. alkalmazza a szögfüggvényeket egyszerű geometriai számítási feladatokban;
5. a szögfüggvény értékének ismeretében meghatározza a szöveget;
6. ismeri és alkalmazza a szinusz- és a koszinusztételt.

TÉRGEOMETRIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a hasáb, a henger, a gúla, a kúp, a gömb, a csonkagúla, a csonkakúp (speciális testek) tulajdonságait;
2. lerajzolja a kocka, téglatest, egyenes hasáb, egyenes körhenger, egyenes gúla, forgáskúp hálóját;

3. kiszámítja a speciális testek felszínét és térfogatát egyszerű esetekben;
4. ismeri és alkalmazza a hasonló testek felszínének és térfogatának arányára vonatkozó tételeket.

KOORDINÁTAGEOMETRIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megad pontot és vektort koordinátaival a derékszögű koordináta-rendszerben;
2. koordináta-rendszerben ábrázol adott feltételeknek megfelelő pontthalmazokat;
3. koordináták alapján számításokat végez szakaszokkal, vektorokkal;
4. ismeri és alkalmazza az egyenes egyenletét;
5. egyenesek egyenletéből következtet az egyenesek kölcsönös helyzetére;
6. kiszámítja egyenesek metszéspontjainak koordinátáit az egyenesek egyenletének ismeretében;
7. megadja és alkalmazza a kör egyenletét a kör sugarának és a középpont koordinátáinak ismeretében.

FÜGGVÉNYSZERŰ GONDOLKODÁS

FÜGGVÉNYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megad hétköznapi életben előforduló hozzárendeléseket;
2. adott képlet alapján helyettesítési értékeket számol, és azokat táblázatba rendezi;
3. táblázattal megadott függvény összetartozó értékeit ábrázolja koordináta-rendszerben;
4. képlettel adott függvényt hagyományosan és digitális eszközzel ábrázol;
5. adott értékészletbeli elemhez megtalálja az értelmezési tartomány azon elemeit, amelyekhez a függvény az adott értéket rendeli;
6. a grafikonról megállapítja függvények alapvető tulajdonságait.

SOROZATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. számtani és mértani sorozatokat adott szabály alapján felír, folytat;
2. a számtani, mértani sorozat n -edik tagját felírja az első tag és a különbség (differencia)/hányados (kvóciens) ismeretében;
3. a számtani, mértani sorozatok első n tagjának összegét kiszámolja;
4. mértani sorozatokra vonatkozó ismereteit használja gazdasági, pénzügyi, természettudományi és társadalomtudományi problémák megoldásában.

VALÓSZÍNŰSÉGI GONDOLKODÁS

LEÍRÓ STATISZTIKA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott cél érdekében tudatos adatgyűjtést és rendszerezést végez;
2. hagyományos és digitális forrásból származó adatsokaság alapvető statisztikai jellemzőit meghatározza, értelmezi és értékeli;
3. adatsokaságból adott szempont szerint oszlop- és kördiagramot készít hagyományos és digitális eszközzel;
4. ismeri és alkalmazza a sodrófa (box-plot) diagramot adathalmazok jellemzésére, összehasonlítására;
5. felismer grafikus manipulációkat diagramok esetén.

VALÓSZÍNŰSÉGSZÁMÍTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalatai alapján véletlen jelenségek jövőbeni kimenetelére észszerűen tippel;
2. ismeri és alkalmazza a klasszikus valószínűségi modellt és a Laplace-képletet;
3. véletlen kísérletek adatait rendszerezi, relatív gyakoriságokat számol, nagy elemszám esetén számítógépet alkalmaz;
4. konkrét valószínűségi kísérletek esetében az esemény, eseménytér, elemi esemény, relatív gyakoriság, valószínűség, egymást kizáró események, független események fogalmát megkülönbözteti és alkalmazza;
5. ismeri és egyszerű esetekben alkalmazza a valószínűség geometriai modelljét;
6. meghatározza a valószínűséget visszatevéses, illetve visszatevés nélküli mintavétel esetén.

MATEMATIKAI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a megfelelő matematikai tankönyveket, feladatgyűjteményeket, internetes tartalmakat értőn olvassa, a matematikai tartalmat rendszerezetten kigyűjti és megérti;
2. a matematikai fogalmakat és jelöléseket megfelelően használja;
3. önállóan kommunikál matematika tartalmú feladatokkal kapcsolatban;
4. matematika feladatok megoldását szakszerűen prezentálja írásban és szóban a szükséges alapfogalmak, azonosságok, definíciók és tételek segítségével;
5. szöveg alapján táblázatot, grafikont készít, ábrát, kapcsolatokat szemléltető gráfot rajzol, és ezeket kombinálva prezentációt készít és mutat be;
6. ismer a tananyaghoz kapcsolódó matematikatörténeti vonatkozásokat.

DIGITÁLISESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. számítógép segítségével alapműveletekkel felírható számolási eredményt; négyzetgyököt; átlagot; szögfüggvények értékét, illetve abból szöveget; logaritmust; faktoriális; binomiális együtthatót; szórást meghatároz;
2. digitális környezetben matematikai alkalmazásokkal dolgozik;

3. megfelelő informatikai alkalmazás segítségével szöveget szerkeszt, táblázatkezelő programmal diagramokat készít;
4. ismereteit digitális forrásokból kiegészíti, számítógép segítségével elemzi és bemutatja;
5. prezentációhoz informatív diákat készít, ezeket logikusan és következetesen egymás után fűzi és bemutatja;
6. kísérletezéshez, sejtés megfogalmazásához, egyenlet grafikus megoldásához és ellenőrzéshez dinamikus geometriai, grafikus és táblázatkezelő szoftvereket használ;
7. szerkesztési feladatok euklideszi módon történő megoldásához dinamikus geometriai szoftvert használ.

II.3.4. Történelem és állampolgári ismeretek

A tanulási terület a *történelem*, az *állampolgári ismeretek*, valamint a *hon- és népismeret* tantárgyakat foglalja magában. Középpontjában az emberi civilizáció – és annak részeként a magyarság – által létrehozott kulturális, társadalmi, politikai és gazdasági eredmények bemutatása, emberek és közösségeik viszonyának tanulmányozása áll.

A történelem az emberi közösségeknek a múltról alkotott tudása; egyfelől az emberekkel megtörtént eseményekről tanúszkodó különböző források és bizonyítékok, másfelől az ezekről alkotott interpretációk és vélekedések összessége.

A történelmi tudás meghatározó önmagunk és mások megismerése szempontjából, hiszen az egyén és közösségeinek helyzete mindig annak a következménye, amit előtte más emberek és közösségek gondoltak, tettek és tapasztaltak. A mai politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális jelenségek és a hozzájuk kapcsolódó vélekedések a történelmi folyamatok aktuális termékei, jelenkori állomásai. A történelmi tudás érthetővé teszi egyrészt azt, hogy a múlt alakította a jelent, és emiatt érdemes tanulmányozni; másrészt azt, hogy a jövőt a jelen fogja alakítani, ezért ennek a múlt segítségével történő megértése fontos és szükséges. A történelem tanulása során lényeges annak felismerése, hogy a történelmi folyamatoknak okai és következményei vannak – ezért is értelmezhetőek utólag –, de nem determináltak: emberi értékvalasztások, szándékok, cselekedetek alakítják őket.

A történelemtanítás fő feladata olyan ismeretek és értékek közvetítése, valamint kompetenciák elsajátíttatása, amelyek hozzásegítik a tanulót, hogy tájékozott, aktív és elkötelezett állampolgárrá, kisebb és nagyobb közösségeinek felelős tagjává váljék.

A történelemtanítás feladata továbbá, hogy a tanuló ismerje fel, hogy a történelem szereplői különféle mintákat közvetítenek a jelen embere számára is, a múlt tanulságai kihatnak saját döntéseinkre. Fontos, hogy tudatosítsa, a jelen, annak minden eseménye a jövő történelme, s így ő is annak résztvevője.

A történelemtanulás során a tanuló megismerkedik a magyar és a világtörténelem legfontosabbnak tartott eseményeivel, jelenségeivel, folyamataival és szereplőivel. Ez jelentős mértékben elősegíti, hogy a tanuló megismerje és elsajátítsa azt a kulturális kódrendszert, amely lehetővé teszi számára identitása, valamint a magyar nemzet és a keresztény normarendszeren alapuló európai civilizáció iránti elkötelezettsége kialakítását és megerősítését.

A történelem tantárgy tanulása folyamán a tanuló számos olyan történettel, konfliktussal, dilemmával, emberi magatartással és sorssal találkozik és foglalkozik, amely nemcsak tájékozottsága, életismerete és gondolkodási képessége kibontakozásához járul hozzá, hanem erkölcsi és érzelmi fejlődését is szolgálja. A magyar történelem tanulása és tanulmányozása segít megértenie Magyarországot és a magyar nemzet helyét és helyzetét a világban, és segít elmélyíteni benne a hazaszeretet érzését.

Az *állampolgári ismeretek* tantárgynak a megszerzett történelmi tudásra szervesen épülő témái és tevékenységei – az alap- és középfokú tanulmányok zárásaként a 8. és 12. évfolyamon – a tanuló számára fontos és hasznos ismereteket ad az állam működéséről és intézményeiről, valamint a család és az állam gazdasági szerepéről. A tantárgy tudást, kultúrát és normákat közvetít, és a tanulót hozzásegíti ahhoz, hogy hazáját szerető, önálló és felelős, demokratikus gondolkodású polgárrá, a kisebb-nagyobb közösségek értékalkotó tagjává váljon, valamint ahhoz, hogy ismerje és gyakorolni tudja az aktív és felelős állampolgári létezés szükséges eljárásokat, élni tudjon a társadalmi intézményrendszer nyújtotta lehetőségekkel.

Fő cél a normakövető magatartás és a társadalmi felelősségvállalás megalapozása, a szabadság és felelősség, valamint az alapvető jogok és köteleességek egyensúlyának megismerése. További cél a jogrendszer mindennapi élettel való összefüggéseinek értelmezése, a jogérvényesülés területeinek és az érdekvérvényesítés lehetőségeinek feltárása. Cél továbbá az alkotmányosságon alapuló politikai kultúra ismérveinek és jelentőségének megértése, mely így a tanuló szocializációjának szerves részévé válik.

Az is cél, hogy a tanuló ismerje és értelmezze a nemzeti és európai identitás kettős jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is.

A tantárgy műveltség tartalmában nem az elméleti jelleg dominál. Az állampolgári ismeretek elsajátítása és aktív kialakítása a tanuló tapasztalataira, élményvilágára, önálló és csoportos vizsgálódásaira épít. A kooperatív tanulási technikák elősegítik a másik ember véleményének megértését, az empatikus viszonyulást, a társadalmi kérdések közös megbeszélését és az erkölcsi dilemmák megvitatását.

A *hon- és népismeret* tantárgy tanulása során a tanuló megismerkedik nemzeti kultúránk nagy hagyományú elemeivel, a magyar néphagyománnyal és a hazánkban élő nemzetiségek kulturális emlékeivel, szokásaival, jelenével.

Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld tiszteletét alapozzák meg. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti, nemzetiségi identitástudat és történelmi tudat kialakítását.

Tudatosítja a tanulóban, hogy elsősorban nemzete saját hagyományainak, értékeinek megismerése, elsajátítása és gyakorlása mellett nyitottá válhat a velünk élő nemzetiségek, vallási közösségek, a szomszéd és a rokon népek, valamint a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt is.

II.3.4.1. Történelem

A) ALAPELVEK, CÉLOK

Az iskolai történelemtanulás alapját a történettudomány, valamint a hagyomány által legfontosabbnak elismert történetek, tények, személyek, események, folyamatok és jelenségek megismerése adja. A történelmi ismeretek egyfelől megalapozzák a történelmi műveltséget, amely a tanulót hozzásegíti nemzeti identitása erősítéséhez, valamint ahhoz, hogy azonosulni tudjon kultúránk alapértékeivel. Másfelől a történelem ismerete alapvető feltétele annak is, hogy a tanulóban kialakuljon a történelemről, illetve a társadalmi kérdésekről való árnyalt gondolkodás és kommunikáció képessége. A történelemtanulás során a tanuló különböző tevékenységeket, műveleteket végez, így elsajátítja azokat a kompetenciákat, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy megértse a múlt és a jelen társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális jelenségeit.

A történelem természete szerint értelmező jellegű, a tényekről alkotott különböző vélemények szükségszerűen vitákat eredményeznek. A történelemtanulás során ezek a viták arra ösztönzik a tanulót, hogy elgondolkodjon az emberi értékekről, illetve az élet alapvető dilemmáit megjelenítő olyan fogalmakról, mint például az igazságosság, hűség, hatékonyság, empátia és felelősség. A viták úgy szolgálhatják a történelemtanulást, ha a tanulóban világossá válik a történelmi tény és interpretáció közötti különbség, illetve ha megerősödnek benne társadalmunk és európai, zsidó-keresztény gyökerű civilizációnk alapértékei.

A történelemtanítás egyik irányítóelve, hogy a magyar történelmet kontinuitásában, az európai, illetve egyetemes történelmet szigetszerűen tárgyalja. A történelem tantárgy tantervének középpontjában a magyar nemzet és Magyarország története áll. Ez a témák arányán, az egyes témák részletezettségén túl abban is megmutatkozik, hogy több általános európai jelenség is konkrét magyar példákon keresztül kerül bemutatásra. Ennek révén a tanuló a magyar történelmi jelenségeket elsősorban nem általános modellek alapján, hanem a konkrét történelmi helyzet jellegzetességeit figyelembe véve tanulmányozhatja. Ez a megközelítés hozzásegíti a tanulót, hogy megértse és méltányolja a magyarság, a magyar nemzet, illetve Magyarország sajátos helyzetéből adódó jelenségeket és folyamatokat, így alakulhat ki benne a tényeken alapuló reális és pozitív nemzettudat.

A történelemtanuláshoz kapcsolódnak a tantervi tartalmakon és a tanórai munkán kívül a nemzeti ünnepek és emléknapok is, amelyek iskolai megrendezése segíti a sorsfordító események felidézését, a kollektív emlékezetben való rögzítést, az emlékezetkultúra kialakítását és ápolását.

A tanulási folyamat hatékonyságát elősegítik az egyéni és társas tanulás változatos módszerei és formái, melyek az együttműködés közösségi élményének a megélését eredményezik. Az iskolai történelemtanítás akkor tudja elérni a céljait, ha a régmúlt és közelmúlt megismerése változatos, a tantárgy sajátosságaiból adódó módszerekkel történik, miközben törekszik az élményszerűsége. Az egyes témák és módszerek kiválasztása során fontos szempont a tanuló érdeklődésének felkeltése és fenntartása. Az iskolai történelemtanulás ez által olyan örömforrás lehet, amely arra ösztönzi a tanulót, hogy az iskolából kilépve is megmaradjon benne a történelem, illetve a közélet iránti érdeklődés.

A történelemtanulás célja, hogy a tanuló:

1. alapvető ismereteket szerezzen a magyarság, a magyar nemzet és Magyarország, az európai civilizáció, valamint az emberiség múltjáról;
2. a megszerzett ismeretek által erős, határozott magyar identitással rendelkezzen, és így a magyarságot egyszerre tekintse a történelem során kialakult emberi közösségnek, valamint természetes vonatkoztatási pontnak;
3. elsajátítsa a közös kulturális kód leglényegesebb elemeit (szimbólumok, történelmi személyek, történetek, fogalmak, alkotások);
4. képes legyen a múlt és a jelen társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatairól és jelenségeiről árnyalt, megalapozott véleményt alkotni, illetve ezek alakításában cselekvően részt vállalni;
5. ismerje a demokratikus államszervezet működését, a jogállamiság elveit, az emberi jogokat, és legyen tisztában állampolgári jogaival és kötelességeivel;
6. képes legyen a társadalmi viszonyok és folyamatok értelmezésére;
7. ismerje a piacgazdaság működésének elveit, előnyeit és hátrányait, lehetőségeit, valamint veszélyeit, és ismereteit alkalmazni tudja saját döntései meghozatala során.

A történelemtanulás célja továbbá, hogy a tanulóban:

1. kialakuljon a magyar nemzet és az emberiség története során megnyilvánuló kiemelkedő emberi teljesítmények iránti tisztelet, a történelmi tragédiák áldozatainak szenvedése iránti együttérzés és méltó megemlékezés igénye;
2. kialakuljon az európai civilizációs identitás is, amely az antikvitás, a zsidó-keresztény kultúra, valamint a polgári jogrend alapértékeire épül;
3. kialakuljon a demokratikus elkötelezettség, amely alapvető értéknek tartja a többségi döntéshozatalt, az emberi jogokat, valamint az állampolgári jogokat és kötelességeket;
4. kialakuljon a társadalmi felelősség, szolidaritás és normakövetés, amely alapvető értéknek tartja a közösség iránti elköteleződést, valamint az egyéni választási lehetőségeket;
5. kialakuljon az egyéni kezdeményezőkézség és felelősségvállalás, amely egyszerre tartja alapvető értéknek a szabadságot és a felelősséget, valamint a közösség számára a fenntarthatóság, az élhető élet biztosítását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

A tantárgy sajátosságából következően jellemző a kronológiai rendezőelv, de ez a tanulás-tanítás egyes szakaszaiban nem élvez kizárólagosságot. A magyar történelmet jellemzően kontinuitásában, az egyetemes történelmet szigetszerűen, csak a legjelentősebb, illetve a nemzeti történelemre hatást gyakorló eseményeken keresztül látatja.

A történelemtanulás ugyan az ötödik évfolyamon kezdődik, de iskolai előzményekre is támaszkodik; az 1–4. évfolyamon elsajátított kompetenciákra éppúgy, mint az alsó tagozat történelmi tárgyú olvasmányaira, illetve a tanulónak a nemzeti ünnepek iskolai megünneplése és az emléknapok nyomán keletkező tudására.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően az 5–6. évfolyamon konkrét élethelyzetek, szokások képszerű bemutatása, történetek elmesélése, azaz a történettanításon alapuló történelemtanítás jellemző, amely a történelmi tudatosság és szemlélet kialakítását alapozza meg. A tantervi témák nagyobb részét történelmi korok szerint beágyazott életmód-történelmi és portré típusú témakörök adják. Előbbiek a régmúlt korok embereinek életét mutatják be egy-egy konkrét, ám tipikus település mikrovilágán, illetve az ezekhez kapcsolódó történeteken keresztül. Utóbbiak a magyar történelem néhány kiemelkedő személyiségének életét, munkásságát és történelmi jelentőségét dolgozzák fel. A tanítási folyamatban az egyetemes és a magyar történelem integráltan jelenik meg. Az egyetemes történelem általánosan jellemző jelenségei, folyamatai elsősorban magyar példákon keresztül kerülnek bemutatásra. Az életmódtörténetet és a történelmi portrékat olyan témák egészítik ki, amelyek a mondák és legendák világát, a kereszténységet, illetve egy-egy korszak hadviselését és világképét dolgozzák fel.

A 7–8. évfolyamra a tanuló formálódó absztrakt gondolkodása és az ok-okozati összefüggések jobb megértése jellemző, s ez megengedi, hogy a tananyag alapvetően kronologikus elrendezésű legyen, ami a legalkalmasabb a mai világot meghatározó 19–20. századi folyamatok értelmezésére. Az egyetemes és a magyar történelmi témák vegyesen, korszakokhoz köthető témakörökbe rendezve jelennek meg. Kisebb mértékben, de továbbra is jellemző, hogy az általános jelenségeket a magyar történelem példáin keresztül mutatjuk be. Az eseménytörténetet a tanítási időszak végén egy tematikus egység (*Együttélés a Kárpát-medencében*), illetve több szintetizáló témakör egészíti ki. Utóbbiak hosszsmetszeti jellegűek: a demokrácia, demográfia, a valamint egyes kiemelt régiók történetét tekintik át kezdetektől napjainkig, valamint külön témakörként szerepel a *Mérlegen a magyar történelem*, amely hazánk múltjának közös értékelésére ad lehetőséget. Ezen témakörök legfőbb célja a négy év alatt tanultak áttekintése mellett a bennük szereplő témáknak magasabb szintű, szintetizáló értelmezése.

Az általános iskolai történelemtanulásban a történetmesélés, a képszerűség és a tevékenység-központú megközelítés a témák kiválasztásának, illetve feldolgozásának egyaránt fontos vezérelve. Mind az egyes korszakok életmódját bemutató témakörök, témák, mind a kiemelkedő személyiségeket bemutató portrék, mind pedig az egyéb témák tárgyalásakor a tanuló képzeletét megragadó történeteken, a személyes életéhez kapcsolható élményeken keresztül vezet az út. Ugyanakkor a történetmesélésen keresztül fejlődik a tanulónak a történelemtanuláshoz elengedhetetlen elbeszélő képessége, narratív kompetenciája is.

A Nat tanévenként legfeljebb 20 téma feldolgozását írja elő. Egy-egy téma feldolgozásához minimálisan 2–6 tanóra szükséges, ami általában a rendelkezésre álló időkeret kb. 80%-át veszi igénybe. Miközben az éves időkeret a korábbi tantervekhez képest nem változott, a kötelező témák a korábinál kevesebb ismeretet ölelnek fel. Mindez időt és alkalmat ad a tevékenység alapú tanulásra, az ismeretek alkalmazására, a tanulási eredményekben megfogalmazott kompetenciák fejlesztésére, valamint a tanár által leghatékonyabbnak tartott tanulási technikák alkalmazására. Az évfolyamonkénti fennmaradó szabad órakeretet a tanár a kerettantervvel és a helyi tantervvel összhangban szabadon használhatja fel a helyi tantervben szereplő helytörténelmi vagy egyéb téma tanítására, speciális órák szervezésére, illetve más tantárgyakkal együttműködve közös projektek megvalósítására. A szabad órakeret felhasználása alapvetően a készségek és képességek fejlesztését, az élményközpontú tanulás erősítését szolgálja.

A helyi tanterv alapján a tanár a kerettantervből évente két témát mélységelvű feldolgozásra jelöl ki, amelyre több idő, a javasolt időkereten felül összesen további 6–10 óra tervezhető. A mélységelvű témákra tervezett órák legalább 70%-a a magyar történelemhez kapcsolódó téma feldolgozására használható. A mélységelvű tanítás lehetőséget ad az adott téma részletesebb ismeretekkel, többféle megközelítési móddal és tevékenységgel történő feldolgozására.

A történelemtanítás során a múlt megismertetése mellett nagy hangsúlyt kap a történelem értelmezése, a differenciált történelmi gondolkodás megalapozása, amelyben meghatározó a tartalmi és értelmező kulcsfogalmak adaptív használata. Az értelmező kulcsfogalmak értő használata segíti a tanulókat az összefüggések feltárásában és megértésében, ezáltal gyakorlattá válnak magasabb szintű gondolati műveletek (analízis, szintézis, értékelés) végrehajtásában. A tartalmi kulcsfogalmak olyan fogalmi eszközkészletet alkotnak, amelynek belső tartalmi elemei a történelemtanulás során folyamatosan bővülnek. Tudatos használatuk elősegíti a történelmi ismeretek rendszerezését, felidézését és alkalmazását. Az értelmező és tartalmi kulcsfogalmak megértése és elsajátítása a történelemtanulás egész idején át tartó folyamat, amely különböző kontextusokban való használatuk során valósul meg. Az 5–8. évfolyamokban ennek megalapozása történik.

A tanuló az 5–8. évfolyamon a következő kulcsfogalmakat használja:

Értelmező kulcsfogalmak: történelmi idő, történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi jelentőség, értelmezés, történelmi nézőpont.

Tartalmi kulcsfogalmak:

1. politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, monarchia, köztársaság, egyeduralom, demokrácia, önkormányzat, jog, törvény, birodalom;
2. társadalmi: társadalom, társadalmi csoport, réteg, nemzet, népcsoport, életmód;

3. gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, árutermelés, falu, város;
4. eszme- és vallástörténeti: kultúra, művészet, hit, vallás, egyház, világgép.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–12. évfolyamon

A történelemtanulás elsősorban a narratív megismerésre épül: történetek, leírások, sémák és interpretációk egymásra rakódása és kölcsönhatása révén fejlődik a tanuló történelmi tudása. Míg az általános iskolában történetek elbeszélése az elsődleges, a középiskolai történelemtanulásban előtérbe kerül a történelmi források feldolgozása és értelmezése, ami segíti a problémamegoldó, elemző gondolkodás fejlődését, a történelmi szemléletmód kialakulását.

A 9–12. évfolyamok tanterve spirális módon épül az 5–8. évfolyamokéra, és nem ismétli automatikusan azokat. A kronológiai rendezőelv a középiskolai szakaszban dominánsabbá válik.

A 9–10. évfolyamon egyetemes történelemből csak az általános, illetve a magyar történelemre hatással bíró jelenségek kerülnek előtérbe, klasszikus eseménytörténet, egyes országok története nem. A hangsúly a korszakok gazdasági változásainak, társadalmi szerkezetének, politikai modelljeinek és világgépének bemutatásán van. Az egyetemes és a magyar történeti témák általában külön témakörökbe szerveződnek, mivel előbbiek jobbra tematikus, utóbbiak pedig tematikus és eseménytörténeti jellegűek. A magyar történelem eseményei és folyamatai az egyetemes történelem által felrajzolt háttér előtt, nemzetközi összefüggésekbe ágyazva jelennek meg.

A 11–12. évfolyamon kerülnek sorra a jelenismeret szempontjából legfontosabb 19–21. századi események, jelenségek, folyamatok. Itt gyakran már az egyetemes történelem is eseménytörténeti jelleggel szerepel.

Egy-egy téma feldolgozásához minimálisan 2–6 tanóra szükséges, ami általában a rendelkezésre álló időkeret kb. 80%-át veszi igénybe. Mindez időt és alkalmat ad a tevékenység alapú tanulásra, az ismeretek alkalmazására, a tanulási eredményekben megfogalmazott kompetenciák fejlesztésére, valamint a tanár által leghatékonyabbnak tartott tanulási technikák alkalmazására. Az évfolyamonkénti fennmaradó szabad órakeretet a tanár a kerettantervvel és a helyi tantervvel összhangban szabadon használhatja fel a helyi tantervben szereplő helytörténeti vagy egyéb téma tanítására, speciális órák szervezésére, illetve más tantárgyakkal együttműködve közös projektek megvalósítására. A szabad órakeret felhasználása alapvetően a készségek és képességek fejlesztését, az élményközpontú tanulás erősítését szolgálja.

A helyi tanterv alapján a tanár a kerettantervből évente két témát mélységelvű feldolgozásra jelöl ki, amelyre több idő, a javasolt időkereten felül összesen további 6–10 óra tervezhető. A mélységelvű témákra tervezett órák legalább 70%-a a magyar történelemhez kapcsolódó téma feldolgozására használható. A mélységelvű tanítás lehetőséget ad az adott téma részletesebb ismeretekkel, többféle megközelítési móddal és tevékenységgel történő feldolgozására.

Az értelmező és tartalmi kulcsfogalmak megértése és elsajátítása a történelemtanulás egész idején át tartó folyamat, amely különböző kontextusokban való használatuk során valósul meg. A 9–12. évfolyamokon az 5–8. évfolyamokon bevezetett értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használatának elmélyítése történik.

A tanuló a 9–12. évfolyamon a következő kulcsfogalmakat használja:

Értelmező kulcsfogalmak: történelmi idő, történelmi forrás és bizonyíték; ok és következmény; változás és folyamatosság; történelmi jelentőség, értelmezés, történelmi nézőpont és interpretáció.

Tartalmi kulcsfogalmak:

1. politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, köztársaság, diktatúra, demokrácia, parlamentarizmus, monarchia, önkormányzat, közigazgatás, hatalmi ágak, jog, alkotmány, alaptörvény, törvény, rendelet, birodalom;

2. társadalmi: társadalom, társadalmi csoport, illetve réteg, népesedés, demográfia, migráció, nemzet, etnikum, identitás, életmód;

3. gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, árutermelés;

4. eszme- és vallástörténeti: kultúra, művészet, vallás, hit, egyház, civilizáció, eszme, ideológia, világgép.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Személyes történelem: körülöttem a történelem; címer, zászló, pecsét, az idő mérése.
2. Fejezetek az ókor történetéből: az ókori Egyiptom világa; az ókori Hellász öröksége; az ókori Róma öröksége; a görög-római hadviselés; képek a népvándorlás korából.
3. A kereszténység: az Ószövetség népe; Jézus élete, tanításai és a kereszténység.
4. A középkor világai: élet a várban – egy magyar vár (pl. Visegrád) és uradalom bemutatásával; élet a kolostorban – egy magyar kolostor (pl. Pannonhalma) bemutatásával; élet a középkori városban – egy magyar város (pl. Buda) bemutatásával; a keresztes lovagok világa.
5. Képek és portrék az Árpád-kor történetéből: történetek a magyarok eredetéről; honfoglalás és kalandozások; Szent István és a magyar állam; Árpád-házi királyportrék; Árpád-kori szentek; Árpád-kori győztes harcok és csaták; Magyarország koronázási jelvényei.
6. Képek és portrék a középkori magyar állam virágkorából: magyar királyportrék a 14–15. századból; Hunyadi János, a törökverő; Hunyadi Mátyás, a reneszánsz uralkodó.
7. Új látóhatárok: a földrajzi felfedezések; korai kapitalizmus; a vallási megújulás; az új világgép kialakulása.

8. Portrék és történetek Magyarország kora újkori történetéből: a török háborúk hősei; Bocskai, Bethlen és Zrínyi; II. Rákóczi Ferenc és szabadságharca; Mária Terézia.
9. Élet a kora újkori Magyarországon: élet a török hódoltság kori Magyarországon – egy konkrét település (pl. Debrecen vagy Kecskemét) bemutatásával; élet a 18. századi Magyarországon – egy konkrét település (pl. Temesvár) bemutatásával.
10. Forradalmak kora: ipari forradalom; társadalmi-politikai forradalom.
11. A magyar nemzeti ébredés és polgárosodás kora: a reformkor; a forradalom; képek a szabadságharc történetéből; a kiegyezés.
12. A modern kor születése: a nemzeti eszme és a birodalmak kora; politikai eszmék: liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus.
13. A dualizmus kora: felzárkózás Európához: a modernizálódó Magyarország; a millenniumi Magyarország.
14. Az első világháború és következményei: az első világháború, Magyarország a háborúban; Magyarország 1918–1919-ben; a trianoni békediktátum.
15. Totális diktatúrák: a kommunista Szovjetunió; a nemzetiszocialista Németország.
16. A Horthy-korszak: a politika irányai; gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés.
17. A második világháború: háború földön, tengeren és levegőben; Magyarország a világháború idején; a háború borzalmai; a holokauszt.
18. A megosztott világ: a hidegháború; a Nyugat.
19. Magyarország szovjetizálása: a kommunista diktatúra kiépítése Magyarországon; a Rákosi-diktatúra; deportálások „békeidőben”.
20. A forradalomtól az ezredfordulóig: az 1956-os forradalom és szabadságharc; a kádári diktatúra; élet a Kádár-rendszerben; a rendszerváltoztatás; Magyarország a rendszerváltoztatás után.
21. Együttélés a Kárpát-medencében: a határon túli magyarok; a magyarországi nemzetiségek a 19. századtól napjainkig.
22. Népesedés és társadalom: a hagyományos, illetve agrártársadalmak; a modern, illetve ipari társadalmak.
23. A demokratikus állam: a modern demokrácia gyökerei; a modern magyar állam.
24. Régiók története: Magyarország és az Európai Unió; Közép-Európa; az Amerikai Egyesült Államok; India; Kína; a Közel-Kelet.
25. Mérlegen a magyar történelem: lábnymaink a nagyvilágban; a magyar megmaradás kérdései.

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. Civilizáció és államszervezet az ókorban: a Közel-Kelet civilizációi; a görög civilizáció; az athéni demokrácia; a római civilizáció; a római köztársaság.
2. Vallások az ókorban: politeizmus és monoteizmus; a kereszténység kezdete.
3. Hódító birodalmak: egy eurázsiai birodalom: a hunok; az Arab Birodalom és az iszlám.
4. A középkori Európa: a parasztság világa; az egyházi rend; a nemesi rend; a polgárok világa.
5. A magyar nép eredete és az Árpád-kor: magyar őstörténet és honfoglalás; az államalapítás; a magyar állam megszilárdulása az Árpád-korban.
6. A középkori Magyar Királyság fénykora: az Anjouk; a török fenyegetés árnyékában; Hunyadi Mátyás; a magyar középkor kulturális hagyatéka.
7. A kora újkor: a földrajzi felfedezések; a korai kapitalizmus; reformáció Európában és Magyarországon; „Hitviták tüzeiben”.
8. A török hódoltság kora Magyarországon: az ország három részre szakadása; a két magyar állam; a török kiűzése és a török kor mérlege.
9. A felvilágosodás kora: a felvilágosodás; a brit alkotmányos monarchia és az amerikai köztársaság működése; a francia forradalom és hatása.
10. Magyarország a 18. században: a Rákóczi-szabadságharc; Magyarország újranépesülése és újranépesítése; a felvilágosult abszolutizmus reformja.
11. Új eszmék és az iparosodás kora: liberalizmus, nacionalizmus és konzervativizmus; az ipari forradalom hullámai.
12. A reformkor: a politikai élet színterei; a reformkor fő kérdései.
13. A forradalom és szabadságharc: a forradalom céljai és eredményei; a szabadságharc főbb eseményei és kiemelkedő szereplői.
14. Nemzetállamok születése és a szocialista eszmék megjelenése: a szocializmus és a munkásmozgalom; a polgári nemzetállam megteremtése (Németország, Amerikai Egyesült Államok, Japán).
15. A dualizmus kori Magyarország: a kiegyezés és a dualizmus rendszere; a nemzeti és nemzetiségi kérdés, a cigányság helyzete; az ipari forradalom Magyarországon; társadalom és életmód a dualizmus korában.
16. A nagy háború: az első világháború előzményei: az első világháború; az első világháború jellemzői és hatása; Magyarország a világháborúban.
17. Az átalakulás éve: szocialista és nemzeti törekvések: a birodalmak bomlása; az Osztrák-Magyar Monarchia és a történelmi Magyarország szétesése; a tanácsköztársaság és az ellenforradalom; a Párizs környéki békék; a trianoni békediktátum.

18. A két világháború között: a kommunista Szovjetunió; a Nyugat és a gazdasági világválság; a nemzetiszocialista Németország.
19. A Horthy-korszak: talpra állás Trianon után; az 1930-as évek Magyarországáéa.
20. A második világháború: a tengelyhatalmak sikerei; a szövetségesek győzelme; Magyarország a második világháborúban: mozgástér és kényszerpálya; a holokauszt; a második világháború jellemzői; az ország pusztulása, deportálások a Gulágra.
21. A két világrendszer szembenállása: a kétpólusú világ kialakulása; a hidegháború; a gyarmatok felszabadulása.
22. Háborútól forradalomig: az átmenet évei Magyarországon; a szovjetizálás Magyarországon; a Rákosi-diktatúra.
23. Az 1956-os forradalom és szabadságharc: a forradalom; a nemzet szabadságharca.
24. A kádári diktatúra: a pártállami diktatúra és működése; gazdaság, társadalom, életmód.
25. A kétpólusú világ és felbomlása: a Nyugat a 20. század második felében; a szocializmus válsága és megrendülése; a kétpólusú világ megszűnése.
26. A rendszerváltoztatás folyamata: a Kádár-rendszer végnapjai; a rendszerváltoztatás; a piacgazdaság kiépülése.
27. A világ a 21. században: az átalakuló világ; a globális világ.
28. Magyarország a 21. században: a demokrácia működése Magyarországon; a magyar bel- és külpolitika főbb jellemzői; Magyarország és az Európai Unió.
29. A magyarság és a magyarországi nemzetiségek a 20–21. században: a határon túli magyarok; a magyarországi nemzetiségek, a magyarországi cigányság.

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alapvető ismeretekkel rendelkezik a magyar nemzet, Magyarország és az európai civilizáció és Földünk legfontosabb régióinak múltjáról és jelenéről;
2. képes a múlt és jelen alapvető társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatairól, jelenségeiről véleményt alkotni;
3. megérti, hogy minden történelmi eseménynek és folyamatnak okai és következményei vannak;
4. ismeri a közös magyar nemzeti, az európai, valamint az egyetemes emberi civilizáció kulturális örökségének, kódrendszerének legalapvetőbb elemeit;
5. különbséget tud tenni a múltrol szóló fiktív történetek és a történelmi tények között;
6. megérti és méltányolja, hogy a múlt viszonyai, az emberek gondolkodása, értékítélete eltért a maitól;
7. alapvető ismereteket szerez a demokratikus államszervezetről, a társadalmi együttműködés szabályairól és a piacgazdaságról.

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanulóban:

1. kialakul a múlt iránti érdeklődés;
2. megerősödik benne a nemzeti identitás és hazaszeretet érzése; büszke népe múltjára, ápolja hagyományait, és méltón emlékezik meg hazája nagyjairól;
3. kialakulnak az európai civilizációs identitás alapelemei;
4. kialakulnak a társadalmi felelősség és normakövetés, az egyéni kezdeményezőkézség és a hazája, közösségei és embertársai iránti felelősségvállalás, az aktív állampolgárság, valamint a demokratikus elkötelezettség alapelemei.

TÖRTÉNELMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és fel tudja idézni a magyar és az európai történelmi hagyományhoz kapcsolódó legfontosabb mítoszokat, mondákat, történeteket, elbeszéléseket;
2. be tudja mutatni a különböző korok életmódjának és kultúrájának főbb vonásait és az egyes történelmi korszakokban élt emberek életét befolyásoló tényezőket;
3. tisztában van a kereszténység kialakulásának főbb állomásaival, ismeri a legfontosabb tanításait és hatását az európai civilizációra és Magyarországra;
4. ismeri a magyar történelem kiemelkedő alakjait, cselekedeteiket, illetve szerepüket a magyar nemzet történetében;
5. fel tudja idézni a magyar történelem legfontosabb eseményeit, jelenségeit, folyamatait és fordulópontjait a honfoglalástól napjainkig;
6. képes felidézni a magyar nemzet honvédő és szabadságharcait, példákat hoz a hazaszeretet, önfeláldozás és hősiesség megnyilvánulásaira;
7. tisztában van a középkor és újkor világképének fő vonásaival, a 19. és 20. század fontosabb politikai eszméivel és azok hatásaival;
8. ismeri és be tudja mutatni a 19. és 20. századi modernizáció gazdasági, társadalmi és kulturális hatásait Magyarországon és a világban;
9. ismeri a különböző korok hadviselési szokásait, az első és a második világháború legfontosabb eseményeit, jellemzőit, valamint napjainkra is hatással bíró következményeit;

10. fel tudja idézni az első és második világháború borzalmait, érveket tud felsorakoztatni a békére való törekvés mellett;
11. ismeri a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúrák főbb jellemzőit, az emberiség ellen elkövetett bűneiket, ellentmondásait és ezek következményeit, továbbá a velük szembeni ellenállás példáit;
12. felismeri a különbségeket a demokratikus és a diktatórikus berendezkedések között, érvel a demokrácia értékei mellett;
13. példákat tud felhozni arra, hogy a történelem során miként jártak hozzá a magyarok Európa és a világ kulturális, tudományos és politikai fejlődéséhez;
14. ismeri a magyarság, illetve a Kárpát-medence népei együttélésének jellemzőit néhány történelmi korszakban, beleértve a határon kívüli magyarság sorsát, megmaradásáért folytatott küzdelmét, példákat hoz a magyar nemzet és a közép-európai régió népeinek kapcsolatára és együttműködésére;
15. valós képet alkotva képes elhelyezni Magyarországot a globális folyamatokban a történelem során és napjainkban;
16. ismeri hazája államszervezetét.

ISMERETSZERZÉS ÉS FORRÁSHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes ismereteket szerezni személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek megfigyeléséből, olvasott és hallott, valamint a különböző médiumok által felkínált szöveges és képi anyagokból;
2. kiemel lényeges információkat (kulcsszavakat, tételmondatokat) elbeszélő vagy leíró, illetve rövidebb magyarázó írott és hallott szövegekből és az ezek alapján megfogalmazott kérdésekre egyszerű válaszokat adni;
3. megadott szempontok alapján, tanári útmutatás segítségével történelmi információkat gyűjt különböző médiumokból és forrásokból (könyvek, atlaszok, kronológiák, könyvtárak, múzeumok, médiatárak, filmek; nyomtatott és digitális, szöveges és vizuális források);
4. képes élethelyzetek, magatartásformák megfigyelése által értelmezni azokat;
5. megadott szempontok alapján tudja értelmezni és rendszerezni a történelmi információkat;
6. felismeri, hogy melyik szöveg, kép, egyszerű ábra, grafikon vagy diagram kapcsolódik az adott történelmi témához;
7. képen, egyszerű ábrán, grafikonon, diagramon ábrázolt folyamatot, jelenséget saját szavaival le tud írni;
8. képes egyszerű esetekben forráskritikát végezni, valamint különbséget tenni források között típus és szövegösszefüggés alapján;
9. össze tudja vetni a forrásokban található információkat az ismereteivel, párhuzamot tud vonni különböző típusú (pl. szöveges és képi) történelmi források tartalma között;
10. meg tudja vizsgálni, hogy a történet szerzője résztvevője vagy kortársa volt-e az eseményeknek;
11. egyszerű következtetéseket von le, és véleményt tud alkotni különböző források hitelességéről és releváns voltáról.

TÁJÉKOZÓDÁS IDŐBEN ÉS TÉRBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a nagy történelmi korszakok elnevezését és időhatárait, néhány kiemelten fontos esemény, jelenség és történelmi folyamat időpontját;
2. biztonsággal használja az idő tagolására szolgáló kifejezéseket, történelmi eseményre, jelenségre, folyamatra, korszakra való utalással végez időmeghatározást;
3. ismeretei segítségével időrendbe tud állítani történelmi eseményeket, képes az idő ábrázolására pl. időszalag segítségével;
4. a tanult történelmi eseményeket, jelenségeket, személyeket, ikonikus szimbólumokat, tárgyakat, képeket hozzá tudja rendelni egy adott történelmi korhoz, régióhoz, államhoz;
5. biztonsággal használ különböző történelmi térképeket a fontosabb történelmi események helyszíneinek azonosítására, egyszerű jelenségek, folyamatok leolvasására, értelmezésére, vaktérképen való elhelyezésére;
6. egyszerű alaprajzokat, modelleket, térképvázlatokat (pl. települések, épületek, csaták) tervez és készíti.

SZAKTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan, folyamatos beszéddel képes eseményeket, történeteket elmondani, történelmi személyeket bemutatni, saját véleményt megfogalmazni;
2. össze tudja foglalni saját szavaival hosszabb elbeszélő vagy leíró, valamint rövidebb magyarázó szövegek tartalmát;
3. az általa gyűjtött történelmi adatokból, szövegekből rövid tartalmi ismertetőt tud készíteni;
4. képes önálló kérdések megfogalmazására a tárgyalt történelmi témával, eseményekkel, folyamatokkal kapcsolatban;
5. képes rövid fogalmazások készítésére egy-egy történetről, történelmi témáról;
6. különböző történelmi korszakok, történelmi és társadalmi kérdések tárgyalása során szakszerűen alkalmazza az értelmező és tartalmi kulcsfogalmakat, továbbá használja a témához kapcsolódó történelmi fogalmakat;

7. tud egyszerű vizuális rendezőket készíteni és kiegészíteni hagyományos vagy digitális módon (táblázatok, ábrák, tablók, rajzok, vázlatok) egy történelmi témáról;
8. egyszerű történelmi témáról tanári útmutatás segítségével kiselőadást és digitális prezentációt állít össze és mutat be;
9. egyszerű történelmi kérdésekről tárgyilagos véleményt tud megfogalmazni, állításait alátámasztja;
10. meghallgatja és megérti – adott esetben elfogadja – mások véleményét, érveit;
11. tanári segítséggel dramatikusan, szerepjáték formájában tud megjeleníteni történelmi eseményeket, jelenségeket, személyiségeket.

TÖRTÉNELMI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott történetben különbséget tud tenni fiktív és valós, irreális és reális elemek között;
2. képes megfigyelni, értelmezni és összehasonlítani a történelemben előforduló különböző emberi magatartásformákat és élethelyzeteket;
3. a történelmi eseményekkel, folyamatokkal és személyekkel kapcsolatban önálló kérdéseket fogalmaz meg;
4. feltételezéseket fogalmaz meg történelmi személyek cselekedeteinek mozgatórugóiról, és adatokkal, érvekkel alátámasztja azokat;
5. a történelmi szereplők megnyilvánulásainak szándékot tulajdonít, álláspontjukat azonosítja;
6. önálló véleményt képes megfogalmazni történelmi szereplőkről, eseményekről, folyamatokról;
7. felismeri és értékeli a különböző korokra és régiókra jellemző tárgyakat, alkotásokat, életmódokat, szokásokat, változásokat, képes azokat összehasonlítani egymással, illetve a mai korral;
8. társadalmi és erkölcsi problémákat azonosít adott történetek, történelmi események, különböző korok szokásai alapján;
9. példákat hoz a történelmi jelenségekre, folyamatokra;
10. feltételezéseket fogalmaz meg néhány fontos történelmi esemény és folyamat feltételeiről, okairól és következményeiről, és tényekkel alátámasztja azokat;
11. több szempontból képes megkülönböztetni a történelmi jelenségek és események okait és következményeit (pl. hosszú vagy rövid távú, gazdasági, társadalmi vagy politikai);
12. felismeri, hogy az emberi cselekedet és annak következménye között szoros kapcsolat van.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megbízható ismeretekkel bír az európai, valamint az egyetemes történelem és mélyebb tudással rendelkezik a magyar történelem fontosabb eseményeiről, történelmi folyamatairól, fordulópontjairól;
2. képes a múlt és jelen társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatairól, jelenségeiről többszempontú, tárgyilagos érveléssel alátámasztott véleményt alkotni, ezekkel kapcsolatos problémákat megfogalmazni;
3. ismeri a közös magyar nemzeti és európai, valamint az egyetemes emberi civilizáció kulturális örökségének, kódrendszerének lényeges elemeit;
4. különbséget tud tenni történelmi tények és történelmi interpretáció, illetve vélemény között;
5. képes következtetni történelmi események, folyamatok és jelenségek okaira és következményeire;
6. képes a tanulási célhoz megfelelő információforrást választani, a források között szelektálni, azokat szakszerűen feldolgozni és értelmezni;
7. kialakul a hiteles és tárgyilagos forráshasználat és kritika igénye;
8. képes a múlt eseményeit és jelenségeit a saját történelmi összefüggésükben értelmezni, illetve a jelen viszonyait kapcsolatba hozni a múltban történetekkel;
9. ismeri a demokratikus államszervezet működését, a társadalmi együttműködés szabályait, a piacgazdaság alapelveit; autonóm és felelős állampolgárként viselkedik.

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanulóban:

1. kialakul és megerősödik a történelmi múlt, illetve a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális kérdések iránti érdeklődés;
2. kialakulnak a saját értékrend és történelemszemlélet alapjai;
3. elmélyül a nemzeti identitás és hazaszeretet, büszke népe múltjára, ápolja hagyományait, és méltón emlékezik meg hazája nagyjairól;
4. megerősödnek az európai civilizációs identitás alapelemei;
5. megerősödik és elmélyül a társadalmi felelősség és normakövetés, az egyéni kezdeményezőkézség, a hazája, közösségei és embertársai iránt való felelősségvállalás, valamint a demokratikus elkötelezettség.

TÖRTÉNELMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az ókori civilizációk legfontosabb jellemzőit, valamint az athéni demokrácia és a római állam működését, hatásukat az európai civilizációra;
2. felidézzi a monoteista vallások kialakulását, legfontosabb jellemzőiket, tanításaik főbb elemeit, és bemutatja terjedésüket;

3. bemutatja a keresztény vallás civilizációformáló hatását, a középkori egyházat, valamint a reformáció és a katolikus megújulás folyamatát és kulturális hatásait; érvel a vallási türelem, illetve a vallásszabadság mellett;
4. képes felidézni a középkor gazdasági és kulturális jellemzőit, világképét, a kor meghatározó birodalmait és bemutatni a rendi társadalmat;
5. ismeri a magyar nép őstörténetére és a honfoglalásra vonatkozó tudományos elképzeléseket és tényeket, tisztában van legfőbb vitatott kérdéseivel, a különböző tudományterületek kutatásainak főbb eredményeivel;
6. értékeli az államalapítás, valamint a kereszténység felvételének jelentőségét;
7. felidézi a középkori magyar állam történetének fordulópontjait, legfontosabb uralkodóink tetteit;
8. ismeri a magyarság törökellenes küzdelmeit, fordulópontjait és hőseit; felismeri, hogy a magyar és az európai történelem alakulását meghatározóan befolyásolta a török megszállás;
9. be tudja mutatni a kora újkor fő gazdasági és társadalmi folyamatait, ismeri a felvilágosodás eszméit, illetve azok kulturális és politikai hatását, valamint véleményt formál a francia forradalom európai hatásáról;
10. összefüggéseiben és folyamatában fel tudja idézni, miként hatott a magyar történelemre a Habsburg Birodalomhoz való tartozás, bemutatja az együttműködés és konfrontáció megnyilvánulásait, a függetlenségi törekvéseket és értékeli a Rákóczi-szabadságharc jelentőségét;
11. ismeri és értékeli a magyar nemzetnek a polgári átalakulás és nemzeti függetlenség elérésére tett erőfeszítéseit a reformkor, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, illetve az azt követő időszakban; a kor kiemelkedő magyar politikusait és azok nézeteit, véleményt tud formálni a kiegyezésről;
12. fel tudja idézni az ipari forradalom szakaszait, illetve azok gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai hatásait; képes bemutatni a modern polgári társadalom és állam jellemzőit és a 19. század főbb politikai eszméit, valamint felismeri a hasonlóságot és különbséget azok mai formái között;
13. fel tudja idézni az első világháború előzményeit, a háború jellemzőit és fontosabb fordulópontjait, értékeli a háborúkat lezáró békék tartalmát, és felismeri a háborúnak a 20. század egészére gyakorolt hatását;
14. bemutatja az első világháború magyar vonatkozásait, a háborús vereség következményeit; példákat tud hozni a háborús helytállásra;
15. képes felidézni azokat az okokat és körülményeket, amelyek a történelmi Magyarország felbomlásához vezettek;
16. tisztában van a trianoni békediktátum tartalmával és következményeivel, be tudja mutatni az ország talpra állását, a Horthy-korszak politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyait, felismeri a magyar külpolitika mozgásterének korlátozottságát;
17. össze tudja hasonlítani a nemzetiszocialista és a kommunista ideológiát és diktatúrát, példák segítségével bemutatja a rendszerek embertelenségét és a velük szembeni ellenállás formáit;
18. képes felidézni a második világháború okait, a háború jellemzőit és fontosabb fordulópontjait, ismeri a holokausztot és a hozzávezető okokat;
19. bemutatja Magyarország revíziós lépéseit, a háborús részvételét, az ország német megszállását, a magyar zsidóság tragédiáját, a szovjet megszállást, a polgári lakosság szenvedését, a hadifoglyok embertelen sorsát;
20. össze tudja hasonlítani a nyugati demokratikus világ és a kommunista szovjet blokk politikai és társadalmi berendezkedését, képes jellemezni a hidegháború időszakát, bemutatni a gyarmati rendszer felbomlását és az európai kommunista rendszerek összeomlását;
21. bemutatja a kommunista diktatúra magyarországi kiépítését, működését és változatait, az 1956-os forradalom és szabadságharc okait, eseményeit és hőseit, összefüggéseiben szemléli a rendszerváltoztatás folyamatát, felismerve annak történelmi jelentőségét;
22. bemutatja a gyarmati rendszer felbomlásának következményeit, India, Kína és a közel-keleti régió helyzetét és jelentőségét;
23. ismeri és reálisan látja a többpólusú világ jellemzőit napjainkban, elhelyezi Magyarországot a globális világ folyamataiban;
24. bemutatja a határon túli magyarság helyzetét, a megmaradásért való küzdelmét Trianontól napjainkig;
25. ismeri a magyar cigányság történetének főbb állomásait, bemutatja jelenkori helyzetét;
26. ismeri a magyarság, illetve a Kárpát-medence népei együttélésének jellemzőit, példákat hoz a magyar nemzet és a közép-európai régió népeinek kapcsolatára, különös tekintettel a visegrádi együttműködésre;
27. ismeri hazája államszervezetét, választási rendszerét.

ISMERETSZERZÉS ÉS FORRÁSHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan tud használni általános és történelmi, nyomtatott és digitális információforrásokat (tankönyv, kézikönyvek, szakkönyvek, lexikonok, képzőművészeti alkotások, könyvtár és egyéb adatbázisok, filmek, keresők);
2. önállóan információkat tud gyűjteni, áttekinteni, rendszerezni és értelmezni különböző médiumokból és írásos vagy képi forrásokból, statisztikákból, diagramokból, térképekről, nyomtatott és digitális felületekről;

3. tud forráskritikát végezni és különbséget tenni a források között hitelesség, típus és szövegösszefüggés alapján;
4. képes azonosítani a különböző források szerzőinek a szándékát, bizonyítékok alapján értékeli egy forrás hitelességét;
5. képes a szándékainak megfelelő információkat kiválasztani különböző műfajú forrásokból;
6. összehasonlítja a forrásokban talált információkat saját ismereteivel, illetve más források információival és megmagyarázza az eltérések okait;
7. képes kiválasztani a megfelelő forrást valamely történelmi állítás, vélemény alátámasztására vagy cáfolására.

TÁJÉKOZÓDÁS IDŐBEN ÉS TÉRBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a magyar és az európai történelem tanult történelmi korszakait, időszakait, és képes azokat időben és térben elhelyezni;
2. az egyes események, folyamatok idejét konkrét történelmi korhoz, időszakhoz kapcsolja vagy viszonyítja, ismeri néhány kiemelten fontos esemény, jelenség időpontját, kronológiát használ és készít;
3. össze tudja hasonlítani megadott szempontok alapján az egyes történelmi korszakok, időszakok jellegzetességeit az egyetemes és a magyar történelem egymáshoz kapcsolódó eseményeit;
4. képes azonosítani a tanult egyetemes és magyar történelmi személyiségek közül a kortársakat;
5. felismeri, hogy a magyar történelem az európai történelem része, és példákat tud hozni a magyar és európai történelem kölcsönhatásaira;
6. egyszerű történelmi térképábrát alkot hagyományos és digitális eljárással;
7. a földrajzi környezet és a történelmi folyamatok összefüggéseit példákkal képes alátámasztani;
8. képes különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítására, a történelmi tér változásainak és a történelmi mozgások követésére megadott szempontok alapján a változások hátterének feltárásával.

SAKTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes a történelmi jelenségeket általános és konkrét történelmi fogalmak, tartalmi és értelmező kulcsfogalmak felhasználásával értelmezni és értékelni;
2. fel tud ismerni fontosabb történelmi fogalmakat meghatározás alapján;
3. képes kiválasztani, rendezni és alkalmazni az azonos korhoz, témához kapcsolható fogalmakat;
4. össze tudja foglalni rövid és egyszerű szaktudományos szöveg tartalmát;
5. képes önállóan vázlatot készíteni és jegyzetelni;
6. képes egy-egy korszakot átfogó módon bemutatni;
7. történelmi témáról kiselőadást, digitális prezentációt alkot és mutat be;
8. történelmi tárgyú folyamatábrákat, digitális táblázatokat, diagramokat készít, történelmi, gazdasági, társadalmi és politikai modelleket vizuálisan is meg tud jeleníteni;
9. megadott szempontok alapján történelmi tárgyú szerkesztett szöveget (esszét) tud alkotni, amelynek során tételmondatokat fogalmaz meg, állításait több szempontból indokolja és következtetéseket von le;
10. társaival képes megvitatni történelmi kérdéseket, amelynek során bizonyítékokon alapuló érvekkel megindokolja a véleményét, és választékosan reflektál mások véleményére, árnyalja saját álláspontját.

TÖRTÉNELMI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes felismerni, megfogalmazni és összehasonlítani különböző társadalmi és történelmi problémákat, értékrendeket, jelenségeket, folyamatokat;
2. a tanult ismereteket problémaközpontúan tudja rendezni;
3. hipotéziseket alkot történelmi személyek, társadalmi csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról;
4. önálló kérdéseket fogalmaz meg történelmi folyamatok, jelenségek és események feltételeiről, okairól és következményeiről;
5. önálló véleményt tud alkotni történelmi eseményekről, folyamatokról, jelenségekről és személyekről;
6. képes különböző élethelyzetek, magatartásformák megfigyelése által következtetések levonására, erkölcsi kérdéseket is felvető történelmi helyzetek felismerésére és megítélésére;
7. a változás és a fejlődés fogalma közötti különbséget ismerve képes felismerni és bemutatni azokat azonos korszakon belül, vagy azokon átívelően;
8. képes összevetni, csoportosítani és súlyozni az egyes történelmi folyamatok, jelenségek, események okait, következményeit, és ítéletet alkotni azokról, valamint a benne résztvevők szándékairól;
9. összehasonlítja különböző, egymáshoz hasonló történelmi helyzeteket, folyamatokat, jelenségeket;
10. képes felismerni konkrét történelmi helyzetekben, jelenségekben és folyamatokban valamely általános szabályszerűség érvényesülését;
11. összehasonlítja és kritikusan értékeli az egyes történelmi folyamatokkal, eseményekkel és személyekkel kapcsolatos eltérő álláspontokat;
12. feltevéseket fogalmaz meg, azok mellett érveket gyűjt, illetve mérlegeli az ellenérveket;

13. felismeri, hogy a jelen társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális viszonyai a múltbeli események, tényezők következményeiként alakultak ki.

II.3.4.2. Állampolgári ismeretek

A) Alapelvek, célok

A globalizáció korában az ember és a magyar nemzet számos új kihívással szembesül. Az egyénnek olyan kérdésekre kell válaszokat találnia, olyan problémákra szükséges megoldásokat keresnie, amelyek befolyásolják, esetenként pedig meghatározzák lehetőségeit, mindennapi életének alakítását, lokális és tágabb környezetét egyaránt. Az emberi létezésre, az egyén és a közösség viszonyára, a társadalmi változásokra vonatkozó válaszoknak nemcsak az egyéni akaratok, érdekek érvényesítése, hanem a társadalom alapegységét jelentő család, a lokális közösségek és a nemzet jövőjének alakítása szempontjából is jelentősége van.

A tantárgy civilizációs értékeket és mintákat közvetít, erősíti a felelősségtudatot és a nemzethez tartozás érzését. Ennek érdekében segíti a szituációhoz igazodó kommunikáció kialakítását, a másik ember gondolatainak, véleményének megértését, az együttműködés lehetőségeinek feltérképezését és közösségformáló erejének megtapasztalását, a hazafias érzés kialakítását, az alapvető honvédelmi ismeretek elsajátítását, a nemzedékek közötti párbeszéd erősítését, valamint a környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság feltételeinek kiemelését.

A tantárgy keretében a tanuló elsajátítja a tudatos és felelős állampolgári létezés szükséges alapvető ismereteket, a szociális kompetenciák fejlesztése révén megismeri és gyakorolja azokat az eljárásokat, készségeket, amelyek a társadalmi részvételhez, mindennapi boldogulásához szükségesek. A tanuló megismeri és megérti, hogy a haza védelme nem csak a fegyveres erők feladata, hanem minden magyar állampolgáré, ezért a honvédelem ügye a lehető legszélesebb nemzeti egységet képviseli.

A tantárgy a saját tapasztalatokra épülő ismeretszerzésre, élményalapú tanulásra, továbbá javaslatok megfogalmazására, tervek készítésére is lehetőséget biztosít, számos esetben feltételezi a több nézőpontú mérlegelő gondolkodás és szemléletmód érvényesülését. Segíti a mindennapi élet megszervezését, támpontokat nyújt a felnőtt szerepekre való felkészüléshez.

A jogi kultúra fejlesztése, az alapvető emberi jogok értelmezése, a szabadságértékek kiemelése, a társadalmi normák, a szabadság és felelősség kapcsolatának tudatosítása segíti az autonóm személyiség kialakulását. A saját vélemény kifejezése, a társak gondolatainak, véleményének megértése, a vitakultúra fejlesztése a demokratikus attitűd megalapozásához járul hozzá.

Az állampolgári ismeretek tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. megértse a jogérvényesülés és a jogi, erkölcsi normák társadalmi jelentőségét, hogy képes legyen egyensúlyt teremteni a közösség érdekei és az egyén törekvései között;
2. ismerje a demokratikus jogállam felépítését és működését, hogy tájékozott, a közügyek iránt érdeklődő személyiséggé válhasson;
3. nevezze meg a magyar nemzettudat sajátosságait, értse meg a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
4. ismerje lakóhelye kulturális és néprajzi értékeit, váljék élményalapúvá lokálpatriotizmusa, személyiségébe épüljenek be a nemzeti közösséghez tartozás emocionális összetevői; mélyüljön el hazaszeretete;
5. értse meg a haza védelmének fontosságát, ismerje meg, hogy a honvédelem milyen feladatköröket foglal magában, és milyen kötelezettséget ró minden magyar állampolgárra;
6. sajátítsa el azokat az ismereteket és készségeket, amelyek a mindennapi életben való tájékozódását segítik;
7. segítséget kapjon a felnőtt szerepekre való felkészüléséhez, hogy életpályáját, jövőjét megalapozottan tervezhesse meg;
8. törekedjék a generációk közötti kapcsolat kialakítására, a nemzedékek közötti párbeszéd erősítésére;
9. értse meg a környezeti és gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság jelentőségét a mindennapi életben, az egyén, a család, a település, a régió és az állam szintjén, valamint globális perspektívában is;
10. támpontokat kapjon ahhoz, hogy pénzügyi döntéseit körültekintően és megalapozottan hozhassa meg;
11. szemléletét problémamegoldó attitűd jellemezze, fejlődjék rendszerszemlélete, nyitottá váljon javaslatok megfogalmazására, tervek, tervezetek elkészítésére;
12. fejlessze a konstruktív alkalmazkodáson alapuló hiteles és hatékony kommunikációs készségeit;
13. megtapasztalja a társas együttműködés közösségformáló szerepét, és felismerje társadalmi jelentőségét;
14. az információk szerzéséhez és rendszerezéséhez, fotógalériák összeállításához, beszámolók elkészítéséhez használja az infokommunikációs eszközöket.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 8. évfolyamon

Az állampolgári ismeretek tantárgy tevékenységei révén segíti a tanuló szocializációját: tájékozódását a mindennapi életben, felelős állampolgárrá válását, egyúttal felkészülését a felnőtt szerepekre.

A tanuló tapasztalataira és élményeire építve a 8. évfolyamon a tantárgy keretében vizsgálja saját társadalmi környezetét, lakóhelyének intézményeit.

Tudatosul benne, hogy a jogérvényesülés feltételezi a normakövető magatartást is. A közösen kiválasztott témák és a minden résztvevő által elfogadott szabályrendszer alapján megrendezett viták, vitanapok nemcsak az érvek-ellenérvek ütköztetésére alkalmasak, hanem végső soron a politikai kultúra megalapozását is jelenthetik.

A családhoz, a lakóhelyhez, a kortárscsoporthoz, az iskolához és a nemzethez mint közösségekhez való kapcsolódás, a velük történő azonosulás a tanulási tevékenységek sokféle lehetőségét biztosítják. A tanuló megtanulja a másik ember életének, értékeinek, gondolatainak tiszteletben tartását, erősödik benne az empátia, kialakul benne az emberi cselekedetek okai megismerésének igénye. A tantárgy elősegíti az előítéletek csökkentését és a nemzedékek közötti kapcsolat és párbeszéd erősítését. Az igazságszolgáltatás és az alapvető ellátórendszerek funkciójának és működésének bemutatásával, a mindennapi ügyintézésben való jártasság megalapozásával is segíti a tanuló társadalmi integrációját, felkészülését a felnőtt szerepekre.

A fenntarthatósági szemlélet alakítása elsősorban a családi háztartásra, a környezettudatos életvitel kialakítására vonatkozik, ugyanakkor elősegíti a globális problémák kontextusban történő értelmezését is. A pénzügyi tudatosság fejlesztése elősegíti, hogy a tanuló pénzügyeit megfontoltan intézze, és tudatos fogyasztóvá váljon.

Az állampolgári ismeretek tantárgy lehetőséget biztosít az egyéni és a társas tanulásra is, amelyek egyaránt fejlesztik a szociális kompetenciákat és az önismeretet.

A *Családtörténeti kutatás, a Településkutatás* és a *Szaktmák, foglalkozások, mesterség és hivatás* projektet az iskolai témahetek, tematikus hetek, tematikus napok keretében valósíthatják meg az osztályok, illetve a tanulócsoporthoz.

A tantárgy tanulási folyamatában a következő értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használata segíti a tanulót a megértésben, a rendszerezésben, a magyarázatok és következtetések megfogalmazásában és a problémaközpontú kérdések megvitatásában.

Értelmező kulcsfogalmak: okok és következmények, folyamatosság és változás, interpretáció, identitás, szocializáció; honvédelem; haza; pénzügyi tudatosság; környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; település, intézmény, szervezet; társadalmi csoport; nemzet, nemzetiség; állampolgár; társadalombiztosítás; közteherviselés; katonai szolgálat; demokratikus jogállam.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

Az állampolgári ismeretek tantárgy tanulása révén a 12. évfolyamon a tanuló támpontokat kap a mindennapi életben történő tájékozódáshoz és eligazodáshoz, ismereteket és értelmezési szempontokat hasznosít a társadalmi jelenségek megértéséhez. Az ismeretek, az alapvető fogalmak elsajátításán túl lehetőség nyílik készségfejlesztésre, olyan tevékenységek kipróbálására és gyakorlására, amelyek segítik felkészülését a felnőttkori szerepekre, élethelyzetekre, megalapozzák a tájékozott, nyitott, érdeklődő és kritikus polgári mentalitást. Az egyéni szocializáció alakítását, fejlesztését a családra vonatkozó tanulási eredmények támogatják: a párvalasztás, a felelős családtervezés szempontjainak értelmezésével és megbeszélésével, a gyermekvállalás demográfiai jelentőségének kiemelésével.

A tanuló történelmi tanulmányai során szerzett tudását felidézve, megszerzett ismereteit tovább építi az alapjogok elemzése, a szabadság és felelősség kapcsolatának értelmezése, az önálló életvitel kialakításához, a mindennapi élet megszervezéséhez szükséges jogi ismeretek elsajátításával. A tanuló értelmezi a nemzeti identitás alkotóelemeit, társaival megbeszéli a lokálpatriotizmus és a hazafiság lehetséges megnyilvánulási formáit, megismeri a határon túl és a diaszpórában élő magyar közösségek életét, eredményeit, törekvéseit és gondjait. Értelmezi és társaival megvitatja a honvédelem és a biztonságpolitika alapkérdéseit.

A környezeti, gazdasági fenntarthatóság és a pénzügyi tudatosság továbbfejlesztésekor lehetőség nyílik a különböző vélemények, álláspontok értelmezésére, tervek készítésére, megvalósításuk közös mérlegelésére és a kockázatvállalás tudatosítására.

A tanuló felismeri, hogy a véleménynyilvánítás, az érvelés és a vita nem öncélú tevékenység, mert a középpontban egy fontos téma vagy probléma áll. Megismeri mások véleményét, és számíthat arra, hogy ő is kifejezheti álláspontját. A vita révén több szempontot figyelembe vevő megoldás születhet. Felismeri, hogy a vita közösségi élménye mintául szolgálhat későbbi életrészeiben is.

A tanuló tudatosan készül későbbi munkavállalói szerepére, ezért megismeri a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, illetve tájékozódik a munkaerő-piaci szerepekről, a munkaerőpiac helyzetéről, változásairól. Felismeri a szerepét a társadalmi munkamegosztásban.

A tantárgy tanulási folyamatában a következő értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használata segíti a tanulót a megértésben, a rendszerezésben, a magyarázatok és következtetések megfogalmazásában és a problémaközpontú kérdések megvitatásában.

Értelmező kulcsfogalmak: okok és következmények, folyamatosság és változás, interpretáció, identitás, szocializáció; pénzügyi tudatosság; környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság; hazaszeretet; honvédelem.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; település, intézmény, szervezet; társadalmi csoport; nemzet; alkotmány, állam, állampolgár, állampolgári jogok és köteleességek, norma; választójog; önkormányzat; családi háztartás, államháztartás, adó, közteherviselés; pénzügyi intézmény, bank, hitel; fogyasztóvédelem; vállalkozás; nemzetiség; katonai szolgálat; rendvédelem; katasztrófavédelem.

B) Fő témakörök

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. A család, a családi szocializáció jellemzői, a hagyományos családmodell
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Településünk, lakóhelyünk megismerése

4. Nemzet, nemzetiség; a haza iránti kötelezettségeink
5. A magyar állam alapvető intézményei, az állam szerepe a gazdaságban
6. Mindennapi ügyintézés, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
7. A fogyasztóvédelem alapjai
8. A nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. A család, a családi szocializáció
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Szabadság és felelősség; jogok és kötelezettségek, a társadalmi felelősségvállalás
4. Nemzet, nemzettudat; lokálpatriotizmus, hazafiság, honvédelem
5. A magyar állam intézményei, az állam gazdasági szerepvállalása
6. A mindennapi ügyintézés területei és megszervezése
7. Fogyasztóvédelem
8. Környezet- és természetvédelem
9. Bankrendszer, hitelfelvétel
10. Vállalkozás és vállalat

C) Tanulási eredmények

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT TANULÁSI EREDMÉNYEK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a család, mint a társadalom alapvető intézményének szerepét, és értelmezi jellemzőit.
2. lokálpatriotizmusa megerősödik, személyiségébe beépülnek a nemzeti közösséghez tartozás, a hazaszeretet emocionális összetevői.
3. ismeri a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait, alapvető kötelezettségeit.
4. jártasságot szerez mindennapi ügyeinek intézésében.
5. saját pénzügyeiben tudatos döntéseket hoz.

AZ EGYÉNI ÉS CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ SEGÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a család mint a társadalom alapvető intézményének szerepét és jellemzőit;
2. értelmezi a családi kohézió alapelemeit, jellemzőit: együttműködés, szeretetközösség, kölcsönösség, tisztelet;
3. felismeri a családi szocializációnak az ember életútját befolyásoló jelentőségét.

AZ AKTÍV TÁRSADALMI CSELEKVÉS ÉS A FELELŐS ÁLLAMPOLGÁRI MAGATARTÁS MEGALAPOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a magyar állam alapvető intézményeinek feladatkörét és működését;
2. értelmezi a törvényalkotás folyamatát;
3. ismeri a saját településének, lakóhelyének alapvető jellemzőit, értelmezi a településen működő intézmények és szervezetek szerepét és működését;
4. a lakóhelyével kapcsolatos javaslatokat fogalmaz meg, tervet készít a település fejlesztésének lehetőségeiről;
5. felismeri a jogok és köteleességek közötti egyensúly kialakításának és fenntartásának fontosságát, megismeri a haza iránti kötelezettségeit, feladatait.

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri településének, lakóhelyének kulturális, néprajzi értékeit, a település történetének alapvető eseményeit és fordulópontjait;
2. megfogalmazza a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
3. felismeri a nemzetek, nemzetállamok fontosságát a globális világban;
4. megismeri és értelmezi a honvédelem jelentőségét, feladatait és szerepét.

FELKÉSZÜLÉS A FELNŐTT SZEREPEKRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a mindennapi ügyintézés alapintézményeit, az alapvető ellátó rendszerek funkcióját és működési sajátosságait;
2. azonosítja az igazságszolgáltatás intézményeit és működésük jellemzőit, megismeri az alapvető ellátórendszereket és funkcióikat;
3. megismeri és értelmezi a diák munka alapvető jogi feltételeit, kereteit;
4. információkat gyűjt és értelmez a foglalkoztatási helyzetről, a szakmaszerkezet változásairól.

A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG SZEMLÉLETÉNEK ÉS GYAKORLATÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a családi háztartás összetevőit, értelmezi a család gazdálkodását meghatározó és befolyásoló tényezőket;

2. felismeri a családi háztartás gazdasági-pénzügyi fenntarthatóságának és a környezettudatos életvitel kialakításának társadalmi jelentőségét;
3. értelmezi az állam gazdasági szerepvállalásának területeit;
4. felismeri a közteherviselés gazdasági, társadalmi és erkölcsi jelentőségét, a társadalmi felelősségvállalás fontosságát;
5. fogyasztási szokásaiban érvényesíti a tudatosság szempontjait is.

A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS TÁMOGATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát;
2. képes arra, hogy feladatai egy részét a társas tanulás keretében végezze el;
3. önállóan vagy társaival együttműködve javaslatokat fogalmaz meg, tervet, tervezetet készít;
4. önállóan vagy segítséggel használja az infokommunikációs eszközöket.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT TANULÁSI EREDMÉNYEK A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a család szerepét, alapvető feladatait az egyén és a nemzet szempontjából egyaránt;
2. értékeli a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
3. ismeri a választások alapelveit és a törvényhozás folyamatát;
4. megismeri a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait;
5. érti és vallja a haza védelmének, a nemzetért történő tenni akarás fontosságát;
6. a mindennapi életének megszervezésében alkalmazza a jogi és gazdasági-pénzügyi ismereteit;
7. saját pénzügyeiben tudatos döntéseket hoz;
8. felismeri az életpálya-tervezés és a munkavállalás egyéni és társadalmi jelentőségét;
9. ismeri a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, a munkaerőpiac jellemzőit, tájékozódik a foglalkoztatás és a szakmaszerkezet változásairól.

AZ EGYÉNI ÉS A CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ SEGÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi az család mint a társadalom alapvető intézményének szerepét és jellemzőit;
2. társaival megbeszéli a párválasztás, a családtervezés fontos szakaszait, szempontjait és a gyermekvállalás demográfiai jelentőségét: tájékozódás, minták, orientáló példák, átgondolt tervezés, felelősség;
3. felismeri, hogy a családtagok milyen szerepet töltenek be a szocializáció folyamatában;
4. értelmezi a családi szocializációnak az ember életútját befolyásoló jelentőségét.

AZ AKTÍV TÁRSADALMI CSELEKVÉS ÉS FELELŐS ÁLLAMPOLGÁRI MAGATARTÁS MEGALAPOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az alapvető emberi jogok egyetemes és társadalmi jelentőségét;
2. bemutatja Magyarország Alaptörvényének legfontosabb részeit: Alapvetés; Az állam; Szabadság és felelősség;
3. érti a társadalmi normák és az egyéni cselekedetek, akaratok, célok egyeztetésének, összehangolásának követelményét. Elméleti és tapasztalati úton ismereteket szerez a társadalmi felelősségvállalásról, a segítségre szorulóknak támogatásának lehetőségeiről;
4. megérti a honvédelem szerepét az ország biztonságának fenntartásában, megismeri a haza védelmének legfontosabb feladatcsoportjait és területeit, az egyén kötelezettségeit;
5. felismeri és értelmezi az igazságosság, az esélyegyenlőség biztosításának jelentőségét és követelményeit;
6. értelmezi a választójog feltételeit és a választások alapelveit;
7. értelmezi a törvényalkotás folyamatát.

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE, A HONVÉDELEM SZEREPÉNEK, FELADATAINAK ÉS LEHETSÉGES MÓDOZATAINAK MEGISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a nemzeti érzület sajátosságait és a hazafiság fontosságát, lehetséges megnyilvánulási formáit;
2. véleményt alkot a nemzetállamok és a globalizáció összefüggéseiről;
3. felismeri a világ magyarsága mint nemzeti közösség összetartozásának jelentőségét;
4. érti és felismeri a honvédelem mint nemzeti ügy jelentőségét;
5. felismeri és értékeli a helyi, regionális és országos közgyűjtemények nemzeti kulturális örökség megőrzésében betöltött szerepét.

FELKÉSZÜLÉS A FELNŐTT SZEREPEKRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a mindennapi ügyintézés alapintézményeit;
2. életkori sajátosságainak megfelelően jártasságot szerez a jog területének mindennapi életben való alkalmazásában;
3. tájékozott a munkavállalással kapcsolatos szabályokban.

A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG SZEMLÉLETÉNEK ÉS GYAKORLATÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megtervezi egy fiktív család költségvetését;
2. saját pénzügyi döntéseit körültekintően, megalapozottan hozza meg;
3. megismeri a megalapozott, körültekintő hitelfelvétel szempontjait, illetve feltételeit;
4. azonosítja az állam gazdasági szerepvállalásának elemeit;
5. felismeri és megérti a közteherviselés nemzetgazdasági, társadalmi és morális jelentőségét;
6. életvitelébe beépülnek a tudatos fogyasztás elemei, életmódjában figyelmet fordít a környezeti terhelés csökkentésére, érvényesíti a fogyasztóvédelmi szempontokat;
7. értelmezi a vállalkozás indítását befolyásoló tényezőket.

A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS TÁMOGATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát;
2. képes arra, hogy feladatait akár önálló, akár társas tanulás révén végezze el, célorientáltan képes az együttműködésre;
3. önállóan vagy társaival együttműködve javaslatokat fogalmaz meg;
4. tiszteletben tartja a másik ember értékvilágát, gondolatait és véleményét, ha szükséges, kritikusan viszonyul emberi cselekedetekhez, magatartásformákhoz;
5. megismerkedik a tudatos médiafogyasztói magatartással és a közösségi média használatával;
6. a tanulási tevékenységek szakaszaiban használja az infokommunikációs eszközöket, lehetőségeket, tisztában van azok szerepével, innovációs potenciáljával és veszélyeivel is.

II.3.4.3. Hon- és népismeret

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A globalizációs folyamatok térhódítása mellett egyre nagyobb szükség van arra, hogy a felnövekvő nemzedék stabil értékrenddel, erős gyökerekkel rendelkezzen, ismerje és becsülje nemzeti értékeinket, alakuljon ki benne a nemzethez tartozás tudata. A nemzeti és családi hagyományok, értékek elhalványulása, a nevelés folyamatának háttérbe szorulása miatt a hagyományos értékrend közvetítését, a szülőföldhöz kötődés megerősítését, a nemzeti értékek megismertetését az iskolának is hangsúlyosan fel kell vállalnia.

A tantárgy lehetőséget ad a tapasztalati úton történő tanulásra, az ismeretek élménypedagógiai módszerekkel történő elsajátítására. Fontos szerepet kap a saját gyűjtőmunka, a szűkebb és tágabb szülőföld értékeinek, hagyományainak tanári támogatással történő felfedezése, a megismert néphagyományok feldolgozása, megjelenítése egyéni és csoportmunkában. Az önálló ismeretszerzésben szerepet kap a család és a tágabb rokoni, szomszédi környezet. Az idősebb korosztály ismereteinek befogadása erősíti a nemzedékek közötti párbeszédet, formálja a nemzethez, a családhoz, valamint a szűkebb és tágabb közösséghez tartozás tudatát. A különböző generációk ismereteinek, életmódjának felfedezése fejleszti a több nézőpontú gondolkodást, a mérlegelés képességét. A tantárgy a múltra támaszkodva erősíti a tanulóban a családjá és a nemzete jövőjéért érzett felelősségtudatot.

A tantárgy keretében a tanuló megismeri, megérti a hagyományos gazdálkodó életmód szemléletét, amely a természettel való harmonikus együttélésre alapul, valamint a városi polgári életforma hagyományait. Mintát kap a közösségi életforma működésére, az egymásnak nyújtott kölcsönös segítség megvalósítható formáira. Részesen lehet a játékok segítségével megvalósuló nevelési folyamatnak, amely életkori sajátosságainak megfelelően nyújt mintát a hagyományos, családon belüli szerepkörök, feladatkörök elsajátítására.

A nevelési-oktatási szakaszok közötti átmenet rugalmasabbá tételét biztosítja az alsó tagozat módszertanának átvezető alkalmazása, az önálló tanulás magasabb szintjére történő fokozatos áttérés. A hon- és népismeret körébe tartozó ismeretek az alsó tagozat legtöbb tantárgyában megjelennek (magyar nyelv és irodalom, természetismeret, ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés), ezért a célkitűzés itt az előzetes tudás rendszerezése, az új ismeretek rendszerbe illesztése, az összefüggések megláttatása, amelyek megvalósítását az alsó tagozat tudáselemeinek átfogó ismerete és a modern tanítói módszertan képes támogatni.

A hon- és népismeret a hagyományos népi élet társadalmi jelenségeinek személyes megközelítésével, a magyar népszokások megismerésével megalapozza a jelenkori társadalom felépítésének, működésének megértését, összehasonlítási alapot biztosít, és lehetőséget teremt a változások felfedezésére, az ok-okozati összefüggések feltárására, ezáltal a tanuló elkötelezetté válik a közösségért végzett munkára és a felelősségvállalásra.

A hon- és népismeret tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. felfedezze, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi tradíció közel hozza a múltat, és segít eligazodni a jelenben, egyben irányt mutat a jövő számára is;
2. megértse, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltség része;
3. megalapozza saját nemzeti önismeretét, megértse a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából egyaránt;
4. indíttatást kapjon a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére;

5. megismerje szűkebb környezete nemzeti értékeit, mintát kapjon a lokálpatriotizmus élményszerű kifejezésére;
6. nyitottá váljon a velünk élő nemzetiségek, a szomszéd és rokon népek, a világ többi népének értékei iránt;
7. mintát kapjon a hagyományos férfi és női szerepekre való felkészüléshez, hogy a klasszikus családmódel alapjait el tudja sajátítani;
8. megismerje az önellátó és a városi életmód jellemzőit, szokáselemeit;
9. elsajátítson népi játékokat, népdalokat, köszöntő és színjátékszerű népszokásokat;
10. megismerje a magyarság és a Magyarországon élő nemzetiségek népművészetét, népszokásait.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

A hon- és népismeret tartalmazza a népünk kulturális örökségére leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt. Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megbecsüléséhez, a velük való azonosuláshoz vezetnek. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti azonosságtudat és a hazaszeretet kialakítását. Megalapozza és áthatja a különböző tanítási területeket. Rendszerezett ismeretanyagként pedig lehetőséget teremt a magyar népi kultúra értékein keresztül a saját és a különböző népek kultúráinak megismerésére, a környezet értékeit megbecsülő és védő magatartás, illetve a szociális érzékenység kialakítására.

A tanuló felfedezi, hogy a nemzedékek során át létrehozott közösségi hagyomány összeköti őt a múlttal, segít neki eligazodni a jelenben, és irányt mutat a jövőre nézve. Felismeri, hogy az emberiség évezredek óta felhalmozódott tapasztalatai a legegyszerűbb, és éppen ezért a legfontosabb mindennapi kérdésekre adott gyakorlati válaszok tárházát alkotják. Megérti, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója is, ezért ismerete az általános műveltséghez tartozik.

A tantárgy megalapozza a tanuló nemzeti önismeretét, nemzettudatát, a tevékeny hazaszeretetet. Tudatosítja a tanulóban, hogy először minden népnek a saját hagyományát, nemzeti értékeit kell megismernie, hogy azután másokét – a nemzetiségek, a szomszéd- és rokon népek, a világ többi népének kultúráját –, az egyetemes értékeket, a köztük lévő kölcsönhatást is megérthesse. Ösztönöz a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület és a Kárpát-medence hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, a még emlékezetből felidézhető vagy élő néphagyományok gyűjtésére. Bővíti a tanuló művelődéstörténeti ismereteit, ösztönzi a hagyományörzést, népi kultúránk, nemzeti értékeink megbecsülését. Értékrendjével hozzájárul a tanuló értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai neveléséhez, a természettel való harmonikus kapcsolata kialakításához és a társadalomba való beilleszkedéséhez.

A tanítás során – pedagógiai és néprajzi szempontok szerint kiválasztott hon- és népismereti, néprajzi forrásanyagok felhasználásával – minél több lehetőséget kell teremteni a néphagyományok élményszerű megismerésére. Törekedni kell a tanuló cselekvő és alkotó részvételére a tanulás során, hogy tapasztalati úton, személyes élményeken keresztül jusson el az elméleti ismeretekig, az összefüggések meglátásáig. Az ismeretek megszerzésében fontos szerepet kap a tanulók kooperatív csoportokban történő együttműködése is. A pedagógusnak az oktatási folyamat során törekednie kell az önszabályozó tanulás kialakítására, a tanulási folyamat koordinálására. Ismeretközvetítő tevékenysége mellett a hangsúly a segítő-támogató szerepkörre kerül.

A tanulási területen belül a távoli ismeretek közötti összefüggések felkutatását elősegítő feladatok, az aktív tanulási formák és a változatos tanulásszervezési módok alkalmazása elősegíti az alkalmazásképes tudás megszerzését, és segíti a motivált tanulás fenntartását.

A tanulócsoporthoz részére ajánlott, választható projektek lehetővé teszik egy-egy témakör komplex megismerését, élményszerű feldolgozását, az ismeretek többféle kontextusban való vizsgálatát.

A tanév során legalább egy alkalommal ajánlott ellátogatni a helyi vagy a közelben lévő tájházba, szabadtéri néprajzi múzeumba, hogy a tanuló autentikus környezetben találkozzon a tárgyi kultúrával, és külső szakértői tudás igénybevételével részt vehessen múzeumpedagógiai foglalkozáson.

A hon- és népismeret tantárgy bemutatja a régebbi korok városi és falusi életét, középpontba helyezve a mindennapi tevékenységeket és az ünnepi szokásokat, valamint ezek táji eltéréseit. Az ismeretkörnek a lokális értékek megismerése ad keretet.

A hagyományos életmód értelmezését, a mai kor életmódjával való összevetését segíti a tartalmi és értelmező kulcsfogalmak használata.

Az értelmező kulcsfogalmak használata segíti a tanulót az összefüggések feltárásában és megértésében, a tartalmi kulcsfogalmak tudatos használata pedig segíti a hon- és népismeret ismereteinek rendszerezését, felidézését és alkalmazását.

Értelmező kulcsfogalmak: identitás, nevelés, normarendszer, változás, ok-okozati összefüggés.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; lakóhely, néprajzi táj, közösség, haza, nemzet, nemzetiség, életmód, népszokás, hagyomány.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Az én világom: Családunk története; Szomszédtság, rokonság; Az én városom, falum; A hazai táj. Helytörténet, helyi hagyományok, nevezetességek; Gyermekek- és diákélet a múltban.

2. Találkozás a múlttal: Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban; A paraszti ház és háztartás. Népi mesterségek; A hétköznapiak rendje (életvitel, étkezési szokások, ruházat-népviselet); Jeles napok, hagyományos népi és vallási ünnepi szokások; Hitélet és közösségi élet falun és városban; Az emberi élet meghatározó állomásai; Szórakozás a múltban falun és városban.
3. Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink: Az ősi magyar kultúra hagyatéka; Magyarok a Kárpát-medencében és Moldvában; Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok a Kárpát-medencében. A szomszédos országok; A hazánkban élő nemzetiségek kultúrája és hagyományai (pl.: roma/cigány népismeret elemei); Természeti és épített örökségünk; Hungarikumok; A magyar tudomány és kultúra eredményei és hatásai a világban.

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képessé válik a nemzedékek közötti párbeszédre;
2. megismeri Magyarország és a Kárpát-medence kulturális hagyományait, tiszteletben tartja más kultúrák értékeit;
3. ismeri és adekvát módon használja az ismeretkör tartalmi kulcsfogalmait;
4. az önálló ismeretszerzés során alkalmazni tudja az interjúkészítést, a forráselemzés módszerét;
5. képes az együttműködésre csoportmunkában, alkalmazza a tevékenységek lezárásakor az önértékelést és a társak értékelését.

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri a közvetlen környezetében található helyi értékeket, felhasználva a digitálisan elérhető adatbázisokat is;
2. megbecsüli szűkebb lakókörnyezetének épített örökségét, természeti értékeit, helyi hagyományait;
3. megéli a közösséghez tartozást, nemzeti önazonosságát, kialakul benne a haza iránti szeretet és elköteleződés.

A CSALÁD, A CSALÁDTAGOK, A KÖZÖSSÉG EMBERI ÉRTÉKEI IRÁNTI ÉRZÉKENYSÉG FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megtapasztalja a legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez tartozás érzését;
2. nyitottá válik a hagyományos családi és közösségi értékek befogadására;
3. felismeri a néphagyományok közösségformáló, közösségmegtartó erejét;
4. tiszteletben tartja más kultúrák értékeit.

A NEMZEDÉKEK KÖZÖTTI TÁVOLSÁG CSÖKKENTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érdeklődő attitűdjével erősíti a nemzedékek közötti párbeszédet;
2. megbecsüli és megismeri az idősebb családtagok tudását, tapasztalatait, nyitott a korábbi nemzedékek életmódjában, normarendszerének megismerésére.

A KÖRNYEZETTUDATOS SZEMLELET FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a természeti környezet meghatározó szerepét a más tájakon élő emberek életmódbeli különbségében;
2. belátja, hogy a természet kínálta lehetőségek felhasználásának elsődleges szempontja a szükségletek kielégítése, a mértéktartás alapelveinek követése;
3. megismeri a gazdálkodó életmódra jellemző újrahasznosítás elvét, és saját életében is megpróbálja alkalmazni.

AZ ÖNÁLLÓ ISMERETSZERZÉSBEN VALÓ JÁRTASSÁG NÖVELESE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önálló néprajzi gyűjtés során, digitális archívumok, írásos dokumentumok tanulmányozásával ismereteket szerez családjá, lakóhelye múltjáról, hagyományairól;
2. szöveges és képi források, digitalizált archívumok elemzése, feldolgozása alapján bővíti tudását.

A KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉG, A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS GYAKORLATÁNAK ERŐSÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének, készségeinek és képességeinek, érdeklődési körének legjobban megfelelő feladatok vállalására;
2. tevékenyen részt vesz a csoportmunkában zajló együttműködő alkotási folyamatban, digitális források közös elemzésében;
3. meghatározott helyzetekben önálló véleményt tud alkotni, a társak véleményének meghallgatását követően álláspontját felül tudja bírálni, döntéseit át tudja értékelni.

II.3.5. Etika / hit- és erkölcsstan

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A tantárgy középpontjában az erkölcsi nevelés áll, amely a tanuló erkölcsi érzékének és erkölcsi gondolkodásának fejlesztését jelenti. A tanulás folyamán az erkölcsi kategóriák jelentéstartalmának folyamatos gazdagítása, szükség esetén újraértelmezése, élethelyzetekre vonatkoztatása, valamint az ezekből következő etikai kérdések felvetése történik. A tananyag alapvető értékeit közvetíti: a segítség, megértés, együttérzés, törődés, szabadság, felelősség, igazságosság, becsületesség, méltányosság, tolerancia, önzonosság. Ezek a tanuló lelkiismeretének fejlődését szolgálják. A témák feldolgozása a tanulót megfontolt döntésre, kulturált véleményalkotásra és felelős tevékenységre készíteti.

A tanulóközösség tevékenységei mintát nyújtanak arra, hogy milyen érzelmi-, érdekkonfliktusok és viselkedésmódok segítik vagy akadályozzák az együttműködést. Az ajánlott tantárgyi tartalmak és tanulói tevékenységek olyan képességeket is fejlesztenek, melyek a tanulót az életvezetésében hatékonyá és tudatosabbá, társai és környezete problémái iránt érzékenyebbé teszik, erősítik identitását, aktív társadalmi cselekvésre készítik és segítik a nehéz helyzetek megoldásában.

A tantárgy – jellegénél fogva – elsősorban a személyes és társas képességeket, illetve a tudatos társadalmi részvételt és felelősségvállalást fejleszti. Fő feladata olyan ismeretek és értékek közvetítése, valamint kompetenciák elsajátíttatása, amelyek hozzásegítik a tanulót, hogy tájékozott, aktív és elkötelezett állampolgárrá, kisebb és nagyobb közösségeinek felelős tagjává váljék.

Az etika tanulása során a tanuló megismerkedik a magyar, az európai és a világtörténelem etikailag is fontos eseményeivel, jelenségeivel, folyamataival és szereplőivel. Ez jelentős mértékben elősegíti, hogy a tanuló megismerje és elsajátítsa azt a kulturális kódrendszert, amely lehetővé teszi számára identitása, valamint a magyar nemzet és a keresztény, keresztyén normarendszeren alapuló európai civilizáció iránti elkötelezettsége kialakítását és megerősítését.

A tantárgy tanulása folyamán a tanuló számos olyan történettel, konfliktussal, dilemmával, emberi magatartással és sorssal találkozik és foglalkozik, amely nemcsak tájékozottsága, életismerete és gondolkodási képessége kibontakozásához járul hozzá, hanem erkölcsi és érzelmi fejlődését is szolgálja.

Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld tiszteletét alapozzák meg. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti, nemzetiségi identitástudat és történeti tudat kialakítását.

Tudatosítja a tanulóban, hogy elsősorban nemzete saját hagyományainak, értékeinek megismerése, elsajátítása és gyakorlása mellett válhat nyitottá a velünk élő nemzetiségek, vallási közösségek, a szomszéd és a rokon népek, valamint a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt is.

Az etika tanterv főbb pedagógiai alapelvei:

1. A tanulók komplex személyiségfejlesztése, értelmi, érzelmi, társas-lelkületi formálás és a cselekvő magatartásra, viselkedésre buzdítás.
2. A teljes személyiség aktivizálása, a belső motiváció felkeltése és ébren tartása.
3. Célrendszere és ajánlásai élményt adók, személyiséget, meggyőződést formálók.
4. A tananyagok kiválasztása és annak megvalósítása során figyelembe veszi az egyes korosztályok tipikus életkori sajátosságait és lehetséges élethelyzeteit, valamint lehetőséget kíván adni a tanulók és tanulócsoportok egyéni sajátosságai szerinti differenciálásra.
5. Az aktív, cselekvő viselkedés, magatartás megélésére ösztönzi a tanulókat a különböző élethelyzeteikben.
6. Fontosnak tartja a nevelés három színterét: család, iskola, társadalom.
7. Az etika tantárgyban elsődleges az érzelmi, érületi nevelés, a morál- és morális fejlesztés, amely során a gyermekek cselekedtetése, meggyőződésének formálása elengedhetetlenül szükséges a lelkiismeretes magatartás megszilárdulása érdekében.
8. A nevelés mindig egy társadalmi közegben történik, így a nemzeti értékeink megismerése és megőrzése alapfeladat.

Az etika természete szerint értelmező jellegű is, a tényekről alkotott különböző vélemények szükségszerűen vitákat eredményeznek. A tanulás során ezek a viták arra ösztönzik a tanulót, hogy elgondolkodjon az emberi értékekről, illetve az élet alapvető dilemmáit megjelenítő olyan fogalmakról, mint például az igazságosság, hűség, hatékonyság, empátia és felelősség. A viták úgy szolgálhatják a tanulást, ha a tanulóban megerősödnek társadalmunk és európai zsidó-keresztény, keresztyén gyökerű civilizációnk alapértékei.

Ez a megközelítés hozzásegíti a tanulót, hogy megértse és méltányolja a magyarság, a magyar nemzet, illetve Magyarország sajátos helyzetéből adódó jelenségeket és folyamatokat, így alakulhat ki benne a tényeken alapuló reális és pozitív nemzettudat.

A tanulási folyamat hatékonyságát elősegítik az egyéni és társas tanulás változatos módszerei és formái, melyek az együttműködés közösségi élményének a megélését eredményezik.

Az etika tantárgy alapvető célja annak felismertetése, hogy a kulturális hagyományokban gyökerező etikai elvek, társas szabályok, szocio-emocionális készségek miként járulnak hozzá az egyéni és közösségi identitás formálódásához, stabilitásához, valamint az egyének és csoportok közti együttműködés megteremtéséhez. A tanuló elsősorban az európai vallásokkal való megismerkedésen keresztül, az elsajátított információkra reflektálva tanulmányozza, hogy az egyes hitrendszerek milyen értékek mentén kínálnak értelmezési keretet az emberi létezésre vonatkozó gondolkodáshoz. A társadalmi együttélést szabályozó, egymástól eltérő jogrendszerek egyes elemeinek értékközpontú vizsgálata elősegíti a társadalmi csoportok és egyének érdekérvényesítésének megértését.

Az etika tantárgy tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. olyan tartalmakat kapjon, amelyek segítik saját értékrendjének gazdagításában, és az alapvető értékek emberi életben betöltött szerepének megértésében;
2. tisztelettel tekintszen az életre, az emberi méltóságra;
3. az európai, a nemzeti hitvilág megismerése során tekintse át, hogy a vallás mit tart értékesnek az emberi viszonyulások tekintetében;
4. támogatást kapjon a kultúra elemeinek elsajátítása során;
5. legyen képes céltudatos, felelősségteljes, alaposan mérlegelt döntések meghozatalára;
6. törekedjen tudatos, cselekvő magatartásra, életvezetésre, közösségi felelősségvállalásra;
7. sajátítsa el a közös kulturális kód leglényegesebb elemeit: szimbólumok, történelmi személyek, történetek, fogalmak, alkotások;
8. fejlessze társas-lelkületi készségeit, öntudatos gondolkodását, jövőképét.

Célja továbbá, hogy a tanulóban:

9. kialakuljon a magyar nemzet és az emberiség története során megnyilvánuló kiemelkedő emberi teljesítmények iránti tisztelet, a történelmi tragédiák áldozatainak szenvedése iránti együttérzés és méltó megemlékezés igénye;
10. kialakuljon az európai civilizációs identitás is, amely az antikvitás, a zsidó-keresztény kultúra, valamint a polgári jogrend alapértékeire épül;
11. kialakuljon a demokratikus elkötelezettség, amely alapvető értéknek tartja a többségi döntéshozatalt, az emberi jogokat, valamint az állampolgári jogokat és kötelességeket;
12. kialakuljon a társadalmi felelősség, szolidaritás és normakövetés, amely alapvető értéknek tartja a közösség iránti elkötelezettséget, valamint az egyéni választási lehetőségeket;
13. kialakuljon az egyéni kezdeményező-készség és felelősségvállalás, amely egyszerre tartja alapvető értéknek a szabadságot és a felelősséget, valamint a közösség számára a fenntarthatóság, az élhető élet biztosítását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az 1–4. évfolyamon a tanuló kognitív fejlődésére művelet előtti és konkrét műveleti szakaszok egyaránt jellemzőek. Az erkölcsi normák és szabályok keletkezésének magyarázatában, a tevékenységek motivációjában és a transzcendens hit fejlődésében is nagy szerepet kap a tanuló által elfogadott tekintélyszemély véleménye, viselkedési mintája; ugyanakkor a jó-rossz cselekedetek elbírálásában már megjelennek a tettek – egyénre és környezetre vonatkoztatott következmények mérlegelése is. Az éntudat és önismeret fejlődésében a pszichológiai én kibontakozásának folyamata kezdődik el.

Az etika tantárgy célkitűzéseinek elérése érdekében fontos olyan nevelési-oktatási módszerek kiválasztása, amelyek figyelembe veszik a gyermekek fejlődési sajátosságait, és megfelelően reagálnak arra, hogy a tanulócsoportokban minden esetben egyének közötti különbségekkel, fejlettségi szintekkel kell számolni. A tanulók közötti különbségekre történő megfelelő reagálás fontos feltétele, hogy a motivált tanulás elérése érdekében nyitott társas tanulási környezet jöjjön létre, amelyben minden tanuló úgy érzi, meghallgatják őt és értékesnek tekintik aktivitását. A tanulás fizikai környezete a foglalkozások és munkaformák jellegéhez rugalmasan alkalmazkodik. A pedagógus által vezetett, érdeklődés alapján kialakított tanulói csoportokban a megbeszélések funkcionális tevékenységekkel, mesékkel, történetekkel, csoportos önismereti játékokkal, zenével, képzőművészettel és drámajátékkal gazdagodnak. Az egyéni és a csoportos feladatok megtervezésénél és kivitelezésénél digitális eszközöket is alkalmaznak.

Az alkalmazott pedagógiai módszerek olyan feltételeket teremtenek, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók rácsodálkozzanak a jelenségekre, kérdezzenek, igazolják saját véleményüket és meghallgassák mások véleményét. A nevelési-oktatási folyamatban alkalmazott többféle módszer lehetővé teszi, hogy a tanulók a tanulás aktív szereplőiként fejlesszék kompetenciáikat.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

Az 5–8. évfolyamon tanulók kognitív fejlődésére a fejlettségi szintek heterogenitása következtében a konkrét műveleti és a formális műveleti szakaszok sajátosságai egyaránt jellemzőek. A normák megállapításában, cselekedetek elbírálásában, a büntetés megállapításának mértékében a tekintély helyét átveszik a közös megegyezésen alapuló szabályok, az erkölcsi ítéletekben megjelenik a cselekvő szándékának megítélése. Az adott kortárs csoportnak és a tanuló által elfogadott tekintélyszemélynek való megfelelés motiváló ereje mellett megjelenik az aktuális csoportnormák megkérdőjelezése, az igazságosság hiányának felismerése is.

Az éntudat és önismeret fejlődésének következtében kialakul a saját érzelmek és gondolatok megfigyelése és ellenőrzése. A szükségletek szabályozása tekintetében az 5–6. évfolyamokhoz tartozó, jellemzően 11–12 éves tanulók énefejlődését a kapcsolatuk által szerzett tapasztalatok uralják. A tanuló számos helyzetben változtatja társas identitását, ami a saját szükségletek társas elvárásoknak való alávetéséhez is vezethet. A hit fejlődésében még a csoport többségének értékrendjéhez való igazodás dominál, de már megkezdődik az önálló identitás kialakítása is.

Az érzelmszabályozás területén a feltétel nélküli elfogadás igénye a családtól a kortárs csoport irányába mozdul el. Különbség jelenik meg a fiúk és lányok között az érzelmek elrejtésének és kinyilvánításának szabályozásában. A fiúk szocializációjában egyre jelentősebb szerepet kap a félelem és a szomorúság elrejtésének igénye, mert ezeknek az érzelmeknek a kinyilvánítása az erőtlenség kifejezéseként is értelmezhető. Serdülőkorban a szociális

készségek alapvető elemét képező empátia fejlődésére jellemző, hogy határai jelentősen kitágulnak, mert a serdülő fogékonyvá válik a társadalmi életben megnyilvánuló igazságtalanságokra. A személyes kapcsolatokban a fiúk a lányokkal szemben úgy szocializálódnak, hogy az érzelmeiket titkolják, és elsősorban a kognitív empátia kinyilvánításával ápolják személyes kapcsolataikat.

A tantárgy célkitűzéseinek elérése érdekében olyan nevelési-oktatási módszerek kiválasztása ajánlott, amelyek figyelembe veszik a serdülők fejlődési sajátosságait, és megfelelően reagálnak arra, hogy a tanulócsoportokban minden esetben egyének közötti különbségekkel, fejlettségi szintbeli heterogenitással kell számolni. A tanulók közötti különbségekre történő megfelelő reagálás fontos feltétele, hogy a motivált tanulás elérése érdekében olyan társas tanulási környezet jöjjön létre, ahol minden tanuló úgy érzi, meghallgatják őt, és értékesnek tekintik aktivitását. A pedagógus által vezetett, érdeklődésen alapuló tanulói csoportokban a tréninggyakorlatokhoz kapcsolódó megbeszélések funkcionális tevékenységekkel, történetekkel, csoportos önismereti játékokkal, zenével, képzőművészettel és drámajátékkal gazdagodnak. Az egyéni és a csoportos feladatok megtervezésénél és kivitelezésénél folyamatosan biztosítani kell a szükséges digitális eszközök alkalmazásának lehetőségét.

Az alkalmazott pedagógiai módszerek olyan feltételeket teremtenek, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók rácsodálkozzanak a jelenségekre, kérdezzenek, igazolják saját véleményüket és meghallgassák mások véleményét. A munkaformák között fontos szerepet tölt be a kooperatív csoportmunka, az egyéni és csoportos projektfeladatok szervezése és értékelése.

A tantárgy támogatja a tanulók pozitív érzelmi fejlődését és tanulását, a tanulóknak készségfejlesztési lehetőségeket és fogalmi eszközöket biztosít ahhoz, hogy megvizsgálják, felépítsék identitásukat, világszemléletüket. Minden tanulónak a fejlődést segítő pedagógiai attitűddel megvalósított segítségnyújtásra, iránymutatásra van szüksége, különösen a társas képességek és a gondolkodási készségek fejlesztéséhez. Fontos, hogy differenciált bánásmód keretében a tanulók egyéni támogatást nyerjenek a tanulási és tanítási módszerek megválasztásában.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

1. Éntudat – Önismeret
2. Család – Helyem a családban
3. Helyem az osztály közösségében
4. A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet – Helyem a társadalomban
5. A természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében
6. Az európai kultúra hatása az egyén értékrendjére

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Éntudat – Önismeret
2. Család – Helyem a családban
3. Társas tudatosság és társas kapcsolatok – Helyem a társas-lelkületi közösségekben
4. A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet – Helyem a társadalomban
5. A természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében
6. Az európai kultúra emberképe, hatása az egyén értékrendjére

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja saját helyzetét, erősségeit és fejlesztendő területeit, és ennek tudatában rövid távú célokat tartalmazó tervet tud kialakítani saját egyéni fejlődésére vonatkozóan;
2. felismeri a hatékony kommunikációt segítő és akadályozó verbális és nonverbális elemeket és magatartásformákat;
3. törekszik az érzelmek konstruktív és együttérző kifejezőmódjainak alkalmazására;
4. felismeri az egyes cselekvésekre vonatkozó erkölcsi szabályokat, viselkedése szervezésénél figyelembe veszi ezeket;
5. törekszik szabadságra, alkalmazkodásra, bizalomra, őszinteségre, tiszteletre és igazságosságra a különféle közösségekben;
6. felismeri saját lelkiismerete működését;
7. pozitív attitűddel viszonyul a nemzeti és a nemzetiségi hagyományok, a nemzeti ünnepek és az egyházi ünnepkörök iránt;
8. érdeklődést tanúsít a gyermeki jogok és kötelezettségek megismerése iránt a családban, az iskolában és az iskolán kívüli közösségekben;
9. megfogalmazza gondolatait az élet néhány fontos kérdéséről és a róluk tanított elképzelésekkel kapcsolatosan;

10. erkölcsi fogalomkészlete tudatosodik és gazdagodik, az erkölcsi értékfogalmak, a segítség, önzetlenség, tisztelet, szeretet, felelősség, igazságosság, méltányosság, lelkiismeretesség, mértékletesség jelentésével;
11. megismeri az élet tiszteletének és a felelősségvállalásának az elveit, hétköznapi szokásai alakításánál tekintettel van társas és fizikai környezetére.

ÖNISMERETI ÉS ÖNSZABÁLYOZÁSI KÉSZSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a csoportos tevékenységek keretében felismeri és megjeleníti az alapérzelmeket, az alapérzelmeken kívül is felismeri és megnevezi a saját érzelmi állapotokat;
2. felismeri, milyen tevékenységeket, helyzeteket kedvel, illetve nem kedvel, azonosítja saját viselkedésének jellemző elemeit;
3. célokat tűz ki maga elé, és azonosítja a saját céljai eléréséhez szükséges főbb lépéseket;
4. meggyőződése, hogy a hiányosságok javíthatók, a gyengeségek fejleszthetők, és ehhez teljesíthető rövid távú célokat tűz maga elé saját tudásának és képességeinek fejlesztése céljából;
5. céljai megvalósítása során önkontrollt, siker esetén önjutalmazást gyakorol.

A NEHÉZ ÉLETHELYZETEKEL TÖRTÉNŐ MEGKÜZDÉS KÉSZSÉGEI (REZILIENCIA)

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a testi-lelki egészség fogalmát és főbb szempontjait, motivált a krízisek megelőzésében, és a megoldáskeresésben;
2. rendelkezik a stresszhelyzetben keletkezett negatív érzelmek kezeléséhez saját módszerekkel;
3. felismeri az őt ért bántalmazást, ismer néhány olyan segítő bizalmi személyt, akihez segítségért fordulhat;
4. megfogalmazza a nehéz élethelyzettel (pl.:új családtag érkezése vagy egy családtag eltávozása) kapcsolatos érzéseit;
5. felismeri annak fontosságát, hogy sorsfordító családi események kapcsán saját érzelmeit felismerje, megélje, feldolgozza, s azokat elfogadható módon kommunikálja a környezete felé.

TÁRSAS HELYZETEK ÉSZLELÉSE; INTERPERSONÁLIS KÉSZSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az életkorának megfelelő beszélgetés alapvető szabályait;
2. mások helyzetébe tudja képzelni magát, és megérti a másik személy érzéseit;
3. különbséget tesz verbális és nem verbális jelzések között;
4. megkülönbözteti a felnőttekkel és társakkal folytatott társas helyzeteket;
5. megkülönbözteti a sértő és tiszteletteljes közlési módokat fizikai és digitális környezetben egyaránt, barátságos alakuló kapcsolatokat kezdeményez;
6. saját érdekeit másokat nem bántó módon fejezi ki, az ehhez illeszkedő kifejezőmódokat ismeri és alkalmazza;
7. alkalmazza az asszertív viselkedés elemeit konfliktushelyzetben és másokkal kezdeményezett interakcióban, baráti kapcsolatokat tart fenn.

ÉRTÉKEKRE ÉS ERKÖLCSI ALAPELVEKRE ALAPOZOTT DÖNTÉSHOZATAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a „jó” és „rossz” közötti különbséget a közösen megbeszélte eseményekben és történetekben;
2. erkölcsi érzékenységgel reagál az igazmondást, a becsületességet, a személyes és szellemi tulajdont, valamint az emberi méltóság tiszteletben tartását érintő helyzetekre fizikai és digitális környezetben is.

AKTÍV SZEREPVÁLLALÁS A CSALÁDBAN ÉS A CSALÁDON KÍVÜLI KÖZÖSSÉGEK ÉLETÉBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérte a családi szokások jelentőségét és ezek természetes különbözőségét (alkalmazkodik az éjszakai pihenéshez, az étkezéshez, a testi higiénéhez fűződő, a tanulási és a játékidőt meghatározó családi szokásokhoz);
2. megérte az ünneplés jelentőségét, elkülöníti a családi, a nemzeti, az állami és egyéb ünnepeket, és az egyházi ünnepköröket, aktív résztvevője a közös ünnepek előkészületeinek;
3. szerepet vállal iskolai rendezvényeken, illetve azok előkészítésében, vagy iskolán belül szervezett szabadidős programban vesz részt;
4. képes azonosítani a szeretet és az elfogadás jelzéseit.

A NEMZETI ÉS EURÓPAI IDENTITÁST MEGHATÁROZÓ KULTURÁLIS ÉRTÉKEK MEGISMERÉSE ÉS POZITÍV ÉRTÉKELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a közvetlen lakóhelyéhez kapcsolódó nevezetességeket ismeri, ezekről információkat gyűjt fizikai és digitális környezetben, társaival együtt meghatározott formában bemutatót készít;
2. érdeklődést mutat Magyarország történelmi emlékei iránt, ismer közülük néhányat;
3. az életkorához illeszkedő mélységben ismeri a nemzeti, az állami ünnepek, egyházi ünnepkörök jelentését, a hozzájuk kapcsolódó jelképeket;
4. a lakóhelyén élő nemzetiségek tagjai, hagyományai iránt nyitott, ezekről információkat gyűjt fizikai és digitális környezetben.

KÖZÖSSÉGI AKTIVITÁS TERVEZÉSE A JOGRENDSZEREK ISMERETÉRE TÁMASZKODÓ GONDOLKODÁS ALAPJÁN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tájékozott a testi és érzelmi biztonságra vonatkozó gyermeki jogokról;
2. tájékozott a képességek kibontakoztatását érintő gyermeki jogokról, ennek családi, iskolai és iskolán kívüli következményeiről, a gyermekek kötelességeiről;
3. irodalmi szemelvények alapján példákat azonosít igazságos és igazságtalan cselekedetekre, saját élmény alapján példát hoz ilyen helyzetekre, valamint részt vesz ezek megbeszélésében, tanítói vezetéssel;
4. magatartásával az igazságosság, a fair play elveinek betartására törekszik, és ezáltal igyekszik mások bizalmát elnyerni.

SZEMÉLYES VÉLEMÉNY KIALAKÍTÁSA A VILÁGVALLÁSOK EMBERKÉPÉRŐL ÉS ETIKAI TANÍTÁSÁRÓL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a bibliai szövegekre támaszkodó történetek megismerése alapján értelmezi, milyen vallási eseményhez kapcsolódik egy-egy adott ünnep;
2. más vallások ünnepei közül ismer néhányat;
3. azonosítja az olvasott vagy hallott bibliai tanításokban, mondákban, mesékben a megjelenő együttélési szabályokat;
4. a bibliai történetekben megnyilvánuló igazságos és megbocsátó magatartásra saját életéből példákat hoz, vagy megkezdett történetet a megadott szempont szerint fejez be.

TÁRSADALMI FELELŐSÉGVÁLLALÁS ÉS ELKÖTELEZŐDÉS A FENNTARTHATÓ JÖVŐ IRÁNT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer néhány kihalt vagy kihalófélben lévő élőlényt, tájékozott a jelenség magyarázatában, és ezekről információt gyűjt fizikai és digitális környezetben is;
2. a szabályok jelentőségét különböző kontextusokban azonosítja és társaival megvitatja, a szabályszegés lehetséges következményeit megfogalmazza;
3. játékvásárlási szokásaiban példát hoz olyan elemekre, amelyek révén figyelembe vehetők a környezetvédelmi szempontok, és felhívja társai figyelmét is ezekre;
4. a naponta használt csomagolóeszközök kiválasztásában megindokolja, hogy milyen elvek alkalmazása támogatja a környezetvédelmi szempontok érvényesülését, és ezekre társai figyelmét is felhívja.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. fogalmi rendszerében kialakul az erkölcsi jó és rossz, mint minősítő kategória, az erkölcsi dilemma és az erkölcsi szabályok fogalma, ezeket valós vagy fiktív példákhoz tudja kötni;
2. erkölcsi szempontok alapján vizsgálja személyes helyzetét; etikai alapelvek és az alapvető jogok szerint értékeli saját és mások élethelyzetét, valamint néhány társadalmi problémát;
3. környezetében felismeri azokat a személyeket, akiknek tevékenysége példaként szolgálhat mások számára; ismeri néhány kiemelkedő személyiség életművét, és elismeri hozzájárulását a tudomány, a technológia, a művészetek gyarapításához, nemzeti és európai történelmünk alakításához;
4. azonosítja saját szerepét a családi viszonyrendszerben, felismeri azokat az értékeket, amelyek a család összetartozását, harmonikus működését és az egyén egészséges fejlődését biztosítják;
5. felismeri saját és mások érzelmi állapotát, az adott érzelmi állapotot kezelő viselkedést tud választani; a helyzethez igazodó társas konfliktus-megoldási eljárás alkalmazására törekszik;
6. elfogadott attitűdöt tanúsít az eltérő társadalmi, kulturális helyzetű vagy különleges bánásmódot igénylő tanulók iránt;
7. véleményt formál a zsidó keresztény, keresztény értékrenden alapuló vallások erkölcsi értékeiről, feltárja, hogy hogyan jelennek meg ezek az értékek az emberi viselkedésben a közösségi szabályokban;
8. a személyes életben is megvalósítható tevékenységeket végez, ami összhangban van a teremtett rend megőrzésével, a fenntartható jövővel;
9. strukturált önfigyelésre alapozva megismeri személyiségének egyes jellemzőit, saját érdeklődési körét, speciális pályaeérdeklődését.

ÖNISMERETI ÉS ÖNSZABÁLYOZÁSI KÉSZSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri az identitás fogalmát és jellemzőit, azonosítja saját identitásának néhány elemét;
2. különbséget tesz a valóságos és a virtuális identitás között, megérti a virtuális identitás jellemzőit;
3. megfelelő döntéseket hoz arról, hogy az online térben milyen információkat oszthat meg önmagáról;
4. reflektív tanulási gyakorlatot alakít ki, önálló tanulási feladatot kezdeményez;
5. dramatikus eszközökkel megjelenített helyzetekben különböző érzelmi állapotok által vezérelt viselkedést eljátszik, és ennek a másik személyre tett hatását a csoporttal közösen megfogalmazza;
6. valóságúen elmondja, hogy a saját érzelmi állapotai milyen hatást gyakorolnak a társas kapcsolatainak alakítására, a tanulási tevékenységére;
7. kérdőívek használatával felismeri pályaeérdeklődését és továbbtanulási céljait.

A NEHÉZ ÉLETHELYZETEKEL TÖRTÉNŐ MEGKÜZDÉS KÉSZSÉGEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer testi és mentális egészséget őrző tevékenységeket és felismeri a saját egészségét veszélyeztető hatásokat; megfogalmazza saját intim terének határait;
2. megismer olyan mintákat és lehetőségeket, amelyek segítségével a krízishelyzetek megoldhatók, és tudja, hogy adott esetben hová fordulhat segítségért;
3. azonosítja a valós és virtuális térben történő zaklatások fokozatait és módjait, van terve a zaklatások elkerülésére, kivédésére, tudja, hogy hová fordulhat segítségért.

TÁRSAS HELYZETEK ÉSZLELÉSE ÉS INTERPERSZONÁLIS KÉSZSÉGEK

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes a saját véleményétől eltérő véleményekhez tisztelettel viszonyulni, a saját álláspontja mellett érvelni, konszenzusra törekszik;
2. felismeri a konfliktus kialakulására utaló jelzéseket, vannak megoldási javaslatai a konfliktusok békés megoldására;
3. azonosítja a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének legjobban megfelelő feladatok ellátására;
4. törekszik mások helyzetének megértésére, felismeri a mások érzelmi állapotára és igényeire utaló jelzéseket, a fizikai és a digitális környezetben egyaránt;
5. nyitott és segítőkész a nehéz helyzetben lévő személyek iránt;
6. értelmezi a szabadság és önkorlátozás, a tolerancia és a szeretet megjelenését és határait egyéni élethelyzeteiben.

ÉRTÉKEKRE ÉS ERKÖLCSI ALAPELVEKRE ALAPOZOTT DÖNTÉSHOZATAL

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a számára fontos közösségi értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében;
2. azonosítja, értékeli az etikus és nem etikus cselekvések lehetséges következményeit;
3. a csoporthoz való csatlakozás vagy az onnan való kiválás esetén összeveti a csoportnormákat és saját értékrendjét, mérlegeli az öt érő előnyöket és hátrányokat.

AKTÍV SZEREPVÁLLALÁS A CSALÁDBAN ÉS A CSALÁDON KÍVÜLI KÖZÖSSÉGEK ÉLETÉBEN

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja és összehasonlítja a családban betöltött szerepeket és feladatokat;
2. érzékeli a családban előforduló, bizalmat érintő konfliktusos területeket;
3. felismeri saját családjának viszonyrendszerét, átéli a családot összetartó érzelmeket és társas lelkületi értékeket, a különböző generációk családot összetartó szerepét;
4. megfogalmazza, hogy a szeretetnek, hűségnek, elkötelezettségnek, bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a társas lelkületi kapcsolatokban.

A NEMZETI ÉS EURÓPAI IDENTITÁST MEGHATÁROZÓ KULTURÁLIS ÉRTÉKEK MEGISMERÉSE ÉS POZITÍV ÉRTÉKELÉSE

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. fizikai vagy digitális környezetben információt gyűjt és megosztja tudását a sport, a technika vagy a művészetek területén a nemzet és Európa kultúráját meghatározó kiemelkedő személyiségekről és tevékenységükről;
2. ismeri a nemzeti identitást meghatározó kulturális értékeket, indokolja miért fontos ezek megőrzése;
3. azonosítja a nemzeti és az európai értékek közös jellemzőit, az európai kulturális szellemiség, értékrendszer meghatározó elemeit;
4. összefüggéseket gyűjt a keresztény, keresztényen vallás és az európai, nemzeti értékvilágról, a közös jelképekről, szimbólumokról, az egyházi ünnepekről.

KÖZÖSSÉGI AKTIVITÁS TERVEZÉSE A JOGRENDSZEREK ISMERETÉRE TÁMASZKODÓ GONDOLKODÁS ALAPJÁN

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a rá vonatkozó gyermekjogokat, az ezeket szabályozó főbb dokumentumokat, értelmezi kötelezettségeit, részt vesz a szabályalkotásban;
2. részt vesz a különleges bánásmódot igénylő tanulók megértését segítő feladatokban, programokban, kifejtja saját véleményét;
3. értelmezi a norma- és szabályszegés következményeit, és etikai kérdéseket vet fel velük kapcsolatban;
4. azonosítja az egyéni, családi és a társadalmi boldogulás, érvényesülés feltételeit;
5. életkorának megfelelő szinten értelmezi a családi élet mindennapjait befolyásoló fontosabb jogszabályok nyújtotta lehetőségeket (például családi pótlék, családi adókedvezmény, gyermekvédelmi támogatás).

SZEMÉLYES VÉLEMÉNY KIALAKÍTÁSA A VALLÁS ETIKAI TANÍTÁSÁRÓL

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. feltárja, hogyan jelenik meg a hétköznapok során a vallás emberi életre vonatkozó tanítása;
2. értelmezi a szeretetnek, az élet tisztelete elvének a kultúrára gyakorolt hatását;
3. egyéni cselekvési lehetőségeket fogalmaz meg az erkölcsi értékek érvényesítésére;
4. saját életét meghatározó világnézeti meggyőződés birtokában a kölcsönös tolerancia elveit valósítja meg a tőle eltérő nézetű személyekkel való kapcsolata során.

TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS ÉS ELKÖTELEZŐDÉS A FENNTARTHATÓ JÖVŐ IRÁNT

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. folyamatosan frissíti az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásaival kapcsolatos ismereteit fizikai és digitális környezetben, mérlegelő szemlélettel vizsgálja a technikai fejlődés lehetőségeit;
2. megismeri és véleményezi a természeti erőforrások felhasználására, a környezetszennyeződés, a globális és társadalmi egyenlőtlenségek problémájára vonatkozó etikai felvetéseket;
3. értelmezi a teremtett rend, világ, a fenntarthatóság összefüggéseit, az emberiség ökológiai cselekvési lehetőségeit.

II.3.6. Természettudomány és földrajz

A tanulásterület az anyagi világ jelenségeit, az élővilágot és földrajzi környezetet a természettudományok módszereivel vizsgálja, valamint megjelenít ezzel összefüggő társadalomtudományi és gazdasági ismereteket is. Megalapozza a természettudományos műveltség mindennapi életben felhasználható képességeit és ismereteit, elősegíti a természettudományos és műszaki életpályák választását. A tanulás-tanítás tervezése során figyelembe kell venni a tanulóknak a természetes gyermeki kíváncsiságtól a tudományos megismerés képességének megszerzéséig jellemző személyiségfejlődését. A tanulók aktív részvételére épülő tanulási módszerekkel a tartalmi tudás és a képességek együttes fejlesztését, a tudás közösségi interakciókban történő építését kell lehetővé tenni. Ebben nagyobb teret kaphat a tanuló érdeklődése, aki a vizsgált jelenségeket több tudományterület összefüggésében elemezheti, felhasználva az információs és kommunikációs technológiák adta lehetőségeket. A természettudományos műveltség az alapvető fogalmak és elméletek mellett a tudomány természetéről szerzett tudást és a mindennapi életben alkalmazható vizsgálati és probléma-megoldási készségek fejlesztését is magában foglalja olyan területeken, mint az egészségtudatosság, a természeti és épített környezet védelme, vagy a tudatos technológiahasználat. A tanulásterület fontos részét képezik a természettudomány alkalmazásának etikai kérdései, amelyek kapcsolódhatnak az etika tantárgy releváns tartalmaihoz. A természettudományos és műszaki életpályákra való felkészülés, az MTMI kompetenciák fejlesztése részletesebb tartalmi tudást és mélyebb megértést kíván, ezt a tanulók érdeklődése, igénye és képességei szerinti emelt szintű képzésekkel és tematikus programokkal lehet biztosítani.

A természettudományos és földrajzi tudáselemek az alapfokú nevelési-oktatási szakaszban az 1–2. évfolyamon a magyar nyelv és irodalom tanulási területének tudásbővítést és olvasásfejlődést támogató olvasmányokban kaphatnak helyet. Ezt követően a 3–4. évfolyamon az alapkészségek fejlesztését középpontba állító környezetismeret tantárgy jeleníti meg a tanulási területet. Az 5–6. évfolyamon a biológia, a kémia és a fizika tartalmi moduljaiból egységes keretbe foglalt természettudomány tantárgy a tartalmi tudás bővítése mellett a természettudomány vizsgálati módszereinek megismertetését, a gondolkodás és tudásalkalmazás készségeinek fejlesztését is célul tűzi ki. A 7–8. évfolyamokon önállóan jelennek meg a fizika, kémia és a biológia tantárgyak, de továbbra is fontos cél az összefüggések megismerése, a tudásalkalmazáshoz szükséges kompetenciák megszerzése, ezért is szükséges, hogy a témakörök zárásához lehetőleg integráló tanórák is kapcsolódjanak. A tárgyi és személyi feltételek megléte esetén az intézmény helyi tanterve alapján ebben a szakaszban is lehetőség van egységes természettudományos tantárgy kialakítására.

A középfokú nevelési-oktatási szakaszban, a 9–12. évfolyamon a gimnáziumokban fizika, kémia, biológia és földrajz szaktárgyakban folytatódik a tanulásterület tanítása. A 10. évfolyam végéig kitűzött tanulási eredmények elérése minden tanuló számára kötelező. A 11–12. évfolyamon az intézmények a tanulók számára választható módon, a szabadon felhasználható órakeretből biztosíthatják a természettudományi tantárgyak emelt óraszámú történő tanulását. A természettudományos és műszaki életpályákra való felkészítés mellett fontos, hogy az intézmények ebben a képzési szakaszban is biztosítsanak választható lehetőséget a természettudományos műveltség életkorhoz igazodó fejlesztésére. A természettudományos ismeretek és kiemelten az MTMI készségek fejlesztése érdekében a gimnáziumban a 11. évfolyamon azon tanulóknak, akik nem tanulnak emelt óraszámú vagy fakultáción természettudományos tantárgyat, egy jelenségek vizsgálatán alapuló, komplex szemléletmóddal oktatott, a természettudományos műveltséget bővítő integrált természettudomány tantárgyat vagy a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyak egyikét kell tanulniuk heti két óra időkeretben.

Speciális esetben a gimnáziumi típusú középiskolák a 9–12. évfolyamon, a helyi tantervükben meghatározott módon, integrált tantárgy szervezésével is biztosíthatják a természettudományos szaktárgyak részletes tanulási eredményeinek teljesítését. A szakgimnáziumok, technikumok 9-10. évfolyamán és a szakképző iskolák 9. évfolyamán egységes természettudomány tantárgy tanulására kerül sor. A szakgimnáziumokban és a technikumokban ezt követően az adott szakterülethez kapcsolódó diszciplináris tantárgy (biológia, kémia, fizika vagy földrajz) oktatása folyik.

A földrajz tantárgy tanítása-tanítása a 7. évfolyamon a természettudományos szaktantárgyakkal párhuzamosan kezdődik. A tantárgy a természettudomány és társadalomtudomány jellemzőit egyszerre hordozza, ezért a természettudományos tudástartalmakhoz való kapcsolódást a kereszttartalmak illeszkedésével, a nem tantárgyspecifikus készségek alkalmazásával, és a transzverzális kompetenciákra épülő tudásalkalmazással kell megvalósítani (például gazdaság- és társadalomföldrajzi ismeretek, hon- és népismeret). A megszerzendő ismereteket, a kialakítandó készségeket és a középiskolai szintnek megfelelő kompetenciákat a 10. évfolyam végéig minden tanuló számára elérhető tanulási eredmények alapján kell meghatározni. A 11–12. évfolyamon az alap, illetve emelt óraszámú folytatódó tanulás-tanítást a szabadon választható órakereten belül kell kialakítani.

II.3.6.1. KÖRNYEZETISMERET

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A környezetismeret tantárgy a természettudomány és földrajz tanulási terület bevezető tantárgya. A tantárgy keretein belül végzett, aktív tanulásra épülő tevékenységek olyan tapasztalatokat tesznek lehetővé a tanulók számára, amelyek illeszkednek életkori sajátosságaikhoz, kognitív fejlődésükhöz, és belső motivációjukra támaszkodnak. Ezek a tevékenységek támogatást nyújtanak ahhoz, hogy a tanulók megismerjék testi jellemzőiket, a szűkebb és tágabb környezetüket, megértsék a fizikai tulajdonságaik mentén és a környezetben zajló változásokat, ráébredjenek alapvető ok-okozati összefüggésekre. Az olyan tevékenységek, mint a megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, mérés, kísérletezés, a tanulók kíváncsiságára támaszkodnak, és megalapozzák a tanulás későbbi szakaszaiban megjelenő tantárgyak tudásbázisának kialakítását. A tantárgy tanulása erősíti az ember és a természet, az élő, az élettelen és a kultúra által létrehozott környezet iránti érdeklődést, felkelti a tanulók motivációját a természettudományok és a földrajz tárgykörébe tartozó problémák egyre mélyebb megismerése iránt.

A környezetismeret tanításának legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. elsajátítsa és gyakorolja a természettudományos ismeretszerzés módszereit;
2. fejlessze a megfigyelő, leíró, azonosító, megkülönböztető képességét;
3. fejlessze a mérési technikáját és a kísérletezésekhez szükséges képességeit;
4. fejlessze problémamegoldó gondolkodását, kommunikációs és vitakészségét;
5. rendezze tapasztalatain keresztül szerzett ismereteit;
6. a mindennapi életben és a szaktárgyak eredményes tanulásában alkalmazásra képes tudásra tegyen szert;
7. tanulja meg szeretni, tisztelni és védeni a környezetét, ismerje a környezettudatos életmód szokásait;
8. ismerje az egészségtudatos életmód szokásait.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 3–4. évfolyamon

Az alsó tagozatos gyermek többnyire érdeklődéssel fordul az élő és élettelen környezet felé. Erre az érdeklődésre alapozva kell biztosítani számára a megismerés, felfedezés örömét, így formálható a természethez való viszonya, arról való gondolkodása.

A környezetismeret tanításának legfontosabb célja a 3–4. évfolyamon azon képességek, szokások fejlesztése, melyek a felsőbb évfolyamokon a természettudományos tárgyak tanulásához szükségesek.

Az életkorból és a fejlesztési feladatokból következően biztosítani kell, hogy a tanuló cselekvő tapasztalatszerzés útján elemi szinten sajátítsa el a természettudományos ismeretszerzés alapvető módszereit, ne csupán biológiai, földrajzi, kémiai, fizikai ismeretek átadása történjen. A tanulási folyamat során az ismeretszerző módszerek elsajátításán keresztül a megismerési képességek fejlesztése a fő cél, az ismeretanyag pedig az ezek megtanulását, gyakorlását szolgáló eszköz.

A megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, mérés, kísérletezés módszereit gyakorolva fejlődik tehát a tanuló megfigyelő, leíró, azonosító, megkülönböztető képessége, mérési technikája, valamint kísérletezési képessége.

A megértéshez, a fogalomalkotás tapasztalati előkészítéséhez szükség van a célzott és folyamatos megfigyelésre. A minőségi, azaz érzékelhető tulajdonságok megismerése kapcsán fontos kiemelni, hogy a pusztán érzékelés nem azonos a megfigyeléssel. A megfigyelés során az érzékelt jelenség lényeges jellemzőit kell kiemelni a lényegtelenek közül.

A tanuló a leírás alkalmazásával szóban, rajzban, írásban rögzíti tapasztalatait, és ennek során jut el a megnevezéshez.

Az összehasonlítás vezet el a lényeges jegyek kiemelésén túl az összefüggések meglátásához. Ha a tanuló felismeri az azonos és különböző tulajdonságokat, képessé válik a megfigyelt jellemzők rendezésére, az azonos fogalmi jegyek alapján történő csoportosításra.

Fontos a mérhető, úgynevezett mennyiségi tulajdonságok megismerése, ehhez az alapvető mennyiségek mérésének megbízható szinten történő elsajátítása, mert a mérés módszerét mindegyik természettudományos tantárgy alkalmazza. Ehhez szükséges a mérések metodikájának, szabályainak, a helyes eszközhasználat módjának megismerése, gyakorlása.

Egyszerű kísérletek végzésével kell előkészíteni a későbbi természettudományos módszer megismerését. A kísérletezésnek ebben az életkorban a kíváncsiságra építve kell megvalósulnia, a gyermeket körülvevő mindennapi problémák körüljárására, érdekes jelenségek megfigyeltetésére kell irányulnia. A módszer alkalmazása közben tovább fejlődik minden megismerési képesség, alapozódnak a tanuló szokásai, megismerkedik a kísérletezés során használt számos eszközzel.

Az ismeretszerző módszerek elsajátítása közben megindul a fogalmak kialakításának folyamata, de ez nem zárul le a 4. évfolyam végén. Ekkorra még nem alakulnak ki a kész fogalmak, csupán tapasztalati előkészítésük zajlik.

A környezetismeret tanítása a 3. évfolyamon kezdődik, és a technika és tervezés, a magyar nyelv és irodalom, a vizuális kultúra, a matematika és az etika tantárgyak keretei között, az 1–2. évfolyamon megvalósult fejlesztésekre és tevékenységekre épül.

Az összehasonlítás, csoportosítás, rendezés, mérés a matematikai készségfejlesztést is segíti, illetve a leírás módszerével fejleszthetők a kommunikációs képességek is. A környezetismeret-órán végzett tevékenységek többsége a társak közötti kooperációt igényli.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK**FŐ TÉMAKÖRÖK A 3–4. ÉVFOLYAMON**

1. Megismerési módszerek
2. Tájékozódás az időben
3. Tájékozódás a térben
4. Élő környezet
5. Anyagok és folyamatok

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK**ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 3–4. ÉVFOLYAMON**

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeretei bővítéséhez nyomtatott és digitális forrásokat használ;
2. megfigyelés, mérés és kísérletezés közben szerzett tapasztalatairól szóban, rajzban, írásban beszámol;
3. projektmunkában, csoportos tevékenységekben vesz részt;
4. felismeri a helyi természet- és környezetvédelmi problémákat;
5. szöveggel, táblázattal és jelekkel adott információkat értelmez.

MEGISMERÉSI MÓDSZEREK**MEGFIGYELÉS, ÖSSZEHASONLÍTÁS, CSOPORTOSÍTÁS**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok alapján algoritmus szerint élettelen anyagokon és élőlényeken megfigyeléseket végez;
2. felismeri az élőlényeken, élettelen dolgokon az érzékelhető tulajdonságokat;
3. összehasonlítja az élőlényeket és az élettelen anyagokat;
4. adott szempontok alapján képes élettelen anyagokat összehasonlítani, csoportosítani;
5. adott szempontok alapján képes élőlényeket összehasonlítani, csoportosítani;
6. megfigyeléseinek, összehasonlításainak és csoportosításainak tapasztalatait szóban, rajzban, írásban rögzíti, megfogalmazza;
7. figyelemmel kíséri rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például olvadás, forrás, fagyás, párolgás, lecsapódás, égés, ütközés);
8. a megfigyelésekhez, összehasonlításokhoz és csoportosításokhoz kapcsolódó ismereteit felidézi.

MÉRÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az élettelen anyagokon és az élőlényeken a mérhető tulajdonságokat;
2. algoritmus szerint, előzetes viszonyítás, majd becslés után méréseket végez, becslött és mért eredményeit összehasonlítja;
3. a méréshez megválasztja az alkalmi vagy szabvány mérőeszközt, mértékegységet;
4. az adott alkalmi vagy szabvány mérőeszközt megfelelően használja;
5. a mérésekhez kapcsolódó ismereteit felidézi;
6. a méréseket és azok tapasztalatait a mindennapi életben alkalmazza.

KÍSÉRLETEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanítói segítséggel egyszerű kísérleteket végez;
2. a kísérletezés elemi lépéseit annak algoritmusa szerint megvalósítja;
3. a tanító által felvetett problémákkal kapcsolatosan hipotézist fogalmaz meg, a vizsgálatok eredményét összeveti hipotézisével;
4. az adott kísérlethez választott eszközöket megfelelően használja;
5. a kísérletek tapasztalatait a mindennapi életben alkalmazza;
6. figyelemmel kíséri rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például a természet változásai, időjárási elemek);
7. a vizsgálatok tapasztalatait megfogalmazza, rajzban, írásban rögzíti;
8. a feladatvégzés során társaival együttműködik.

TÁJÉKOZÓDÁS AZ IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelően eligazodik az időbeli relációkban, ismeri és használja az életkorának megfelelő időbeli relációs szókinccset;
2. megfelelő sorrendben sorolja fel a napszakokat, a hét napjait, a hónapokat, az évszakokat, ismeri ezek időtartamát, relációit;
3. felismeri a napszakok, évszakok változásai, valamint a Föld mozgásai közötti összefüggéseket;
4. az évszakokra vonatkozó megfigyeléseket végez, tapasztalatait rögzíti, és az adatokból következtetéseket von le;
5. figyelemmel kíséri rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például víz körforgása, emberi élet szakaszai, növények csírázása, növekedése);
6. naptárt használ, időintervallumokat számol, adott eseményeket időrend szerint sorba rendez;

7. napirendet tervez és használ;
8. analóg és digitális óráról leolvassa a pontos időt.

TÁJÉKOZÓDÁS A TÉRBEN

TÉRKÉPÉSZETI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja az életkorának megfelelő térbeli relációs szókinccset;
2. megnevezi és iránytű segítségével megállapítja a fő- és mellékvilágítójakat;
3. irányokat ad meg viszonyítással;
4. megkülönböztet néhány térképfajtát: domborzati, közigazgatási, turista, autós;
5. felismeri és használja az alapvető térképjeleket: felszínformák, vizek, települések, útvonalak, államhatárok;
6. a tanterméről, otthona valamely helyiségéről egyszerű alaprajzot készít és leolvas;
7. tájékozódik az iskola környékéről és településéről készített térképvázlattal és térképpel, az iskola környezetéről egyszerű térképvázlatot készít;
8. felismeri a különböző domborzati formákat, felszíni vizeket, ismeri jellemzőiket, ezeket terepasztalon vagy saját készítésű modellen előállítja;
9. felismeri lakóhelyének jellegzetes felszínformáit;
10. domborzati térképen felismeri a felszínformák és vizek jelölését.

TOPOGRÁFIAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. térkép segítségével megnevezi hazánk szomszédos országait, megyéit, saját megyéjét, megyeszékhelyét, környezetének nagyobb településeit, hazánk fővárosát, és ezeket megtalálja a térképen is;
2. térkép segítségével megnevezi Magyarország jellemző felszínformáit (síkság, hegy, hegység, domb, dombság), vizeit (patak, folyó, tó), ezeket terepasztalon vagy saját készítésű modellen előállítja;
3. térkép segítségével megmutatja hazánk nagytájtait, felismeri azok jellemző felszínformáit.

ÉLŐ KÖRNYEZET

A NÖVÉNYEK ÉS AZ ÁLLATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri, megnevezi és megfigyeli az életfeltételeket, életjelenségeket;
2. felismeri, megnevezi és megfigyeli egy konkrét növény választott részeit, algoritmus alapján a részek tulajdonságait, megfogalmazza, mi a növényi részek szerepe a növény életében;
3. növényt ültet és gondoz, megfigyeli a fejlődését, tapasztalatait rajzos formában rögzíti;
4. felismeri, megnevezi és megfigyeli egy konkrét állat választott részeit, algoritmus alapján a részek tulajdonságait, megfogalmazza, mi a megismert rész szerepe az állat életében.

ÉLETKÖZÖSSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. algoritmus alapján megfigyeli és összehasonlítja a saját lakókörnyezetében fellelhető, jellemző növények és állatok jellemzőit, a megfigyelt tulajdonságok alapján csoportokba rendezi azokat;
2. ismeri a lakóhelyéhez közeli életközösségek (erdő, mező-rét, víz-vízpart) főbb jellemzőit;
3. algoritmus alapján megfigyeli és összehasonlítja hazánk természetes és mesterséges élőhelyein, életközösségeiben élő növények és állatok jellemzőit, a megfigyelt jellemzőik alapján csoportokba rendezi azokat;
4. megnevezi a megismert életközösségekre jellemző élőlényeket, használja az életközösségekhez kapcsolódó kifejezéseket;
5. konkrét példán keresztül megfigyeli és felismeri az élőhely, életmód és testfelépítés kapcsolatát;
6. felismeri a lakóhelyéhez közeli életközösségek és az ott élő élőlények közötti különbségeket (pl. természetes – mesterséges életközösség, erdő – mező, rét – víz, vízpart – park, díszkert – zöldséges, gyümölcsös kert esetében);
7. megfigyeléseit mérésekkel (például időjárási elemek, testméret), modellezéssel, egyszerű kísérletek végzésével (például láb- és csőrtípusok) egészíti ki;
8. felismeri, hogy az egyes fajok környezeti igényei eltérőek;
9. felismeri az egyes életközösségek növényei és állatai közötti jellegzetes kapcsolatokat;
10. példákkal mutatja be az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatását, felismeri a természetvédelem jelentőségét;
11. egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formákat ismer meg és gyakorol közvetlen környezetében.

AZ EMBER SZERVEZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megnevezi az ember életszakaszait;
2. ismeri az emberi szervezet fő életfolyamatait;
3. megnevezi az emberi test részeit, fő szerveit, ismeri ezek működését, szerepét;
4. megnevezi az érzékszerveket és azok szerepét a megismerési folyamatokban;
5. belátja az érzékszervek védelmének fontosságát, és ismeri ezek eszközeit, módjait;
6. ismer betegségeket, felismeri a legjellemzőbb betegségeket, a betegségek megelőzésének alapvető módjait.

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az egészséges, gondozott környezet jellemzőit, megfogalmazza, milyen hatással van a környezet az egészségre;
2. tisztában van az egészséges életmód alapelveivel, összetevőivel, az emberi szervezet egészséges testi és lelki fejlődéséhez szükséges szokásokkal, azokat igyekszik betartani;
3. felismeri, mely anyagok szennyezhetik környezetünket a mindennapi életben, mely szokások vezetnek környezetünk károsításához, egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formákat ismer meg és gyakorol közvetlen környezetében (pl. madárbarát kert, iskolakert kiépítésében, fenntartásában való részvétel, iskolai környezet kialakításában, rendben tartásában való részvétel, települési természet- és környezetvédelmi tevékenységben való részvétel);
4. elsajátít olyan szokásokat és viselkedésformákat, amelyek a károsítások megelőzésére irányulnak (pl. hulladékmínimalizálás – anyagtakarékosság, újrahasználát és -felhasználás, tömegközlekedés, gyalogos vagy kerékpáros közlekedés előnyben részesítése, energiatakarékosság);
5. felelősségtudattal rendelkezik a szűkebb, illetve tágabb környezete iránt.

ANYAGOK ÉS FOLYAMATOK**AZ ÉLŐLÉNYEK ÉS AZ ÉLETTELEN ANYAGOK TULAJDONSÁGAI**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az élőlényeken, élettelen anyagokon az érzékelhető és mérhető tulajdonságokat;
2. adott szempontok alapján élettelen anyagokat és élőlényeket összehasonlít, csoportosít;
3. azonosítja az anyagok halmazállapotait, megnevezi és összehasonlíttja azok alapvető jellemzőit;
4. egyszerű kísérletek során megfigyeli a halmazállapot-változásokat: fagyás, olvadás, forrás, párolgás, lecsapódás;
5. megismeri és modellezi a víz természetben megtett útját, felismeri a folyamat ciklikus jellegét;
6. tanítói segítséggel égéssel kapcsolatos egyszerű kísérleteket végez, csoportosítja a megvizsgált éghető és éghetetlen anyagokat;
7. megfogalmazza a tűz és az égés szerepét az ember életében;
8. megnevezi az időjárás fő elemeit, időjárási megfigyeléseket tesz, méréseket végez;
9. megfigyeli a mozgások sokféleségét, csoportosítja a mozgásformákat: hely- és helyzetváltoztató mozgás;
10. megfigyeli a növények csírázásának és növekedésének feltételeit, ezekre vonatkozóan egyszerű kísérletet végez.

II.3.6.2. TERMÉSZETTUDOMÁNY**A) ALAPELVEK, CÉLOK**

A természettudomány tantárgy alapvető szerepet játszik a tudományos és technológiai műveltség kialakításában, a természettudományokkal való ismerkedés korai szakaszában. Összekötő szerepet tölt be az alsó tagozatos környezetismeret és a 7. osztálytól diszciplináris keretek között oktatott természettudományos tárgyak (biológia, fizika, földrajz, kémia) között. Ugyanakkor a tantárgynak van egy horizontális vetülete is, hiszen a természettudományi tanulmányok sok esetben építenek a más tantárgyak (főleg a magyar nyelv és irodalom, a matematika és a történelem) keretében megszerzett tudásra, készségekre, kompetenciákra.

A fenti megállapításokból kiindulva a természettudomány tárgy négy olyan alapidiszciplína (biológia, fizika, földrajz és kémia) köré szerveződik, amelyek a természeti törvényszerűségek, rendszerek és folyamatok megismerésével foglalkoznak. Ennek megfelelően a természettudomány tárgy célja e komplex tudásanyag integrálása az egyes természeti rendszerek közötti alapvető összefüggések megvilágítása révén.

A természettudomány tanulási-tanítási folyamatában alapvető szerepe van a tanuló számára releváns problémák, életszerű helyzetek megismerésének, amit a tantárgy a felvetett probléma integrált szemléletű tárgyalásával, a tanuló aktív közreműködésével, egyszerű – akár otthon is elvégezhető – kísérletek tervezésével, végrehajtásával, megfigyelésével és elemzésével érhet el. Mindezeket nagyon fontos kiegészíteni terepi tevékenységekkel is, amik nem csupán a természetben történő vizsgálódásokat jelentik, hanem akár városi környezetben is megvalósulhatnak. Az élményszerű, a tanuló gondolkodásához, problémáihoz közel álló, gyakorlatorientált ún. kontextusalapú tananyag-feldolgozás hatékonyabb, mert az ismeretek rendszerezésével zárul.

A természettudomány tananyaga tehát mindenkire szól, nem csak azokhoz, akik a későbbiekben komolyabban szeretnék a természettudományokkal foglalkozni. Szervesen kapcsolódik a hétköznapi élethez és erősen gyakorlatorientált. Feltárja a természettudományok társadalmunkban és az egyén életében betöltött szerepét. Nem tartalmaz sok ismeretet és fogalmat, viszont annál több gyakorlati jellegű tevékenységet, megfigyelést, tapasztalást épít be. Hagy időt az elmélyült feldolgozásra, az esetleges megértési problémák megbeszélésére, tekintettel van az információfeldolgozás memóriakapacitására, a kognitív terhelésre. Figyel a megfelelő, már részben szakmai nyelvhasználatra és kommunikációra. A tárgy célja inkább a fogalmi megértés, és nem az információk szigorú megtanítása, valódi problémamegoldást kínál. Előnyben részesíti az életszerű természettudományos problémák csoportmunkában (projekt módszerrel, kutatásalapú tanítással) történő feldolgozását. Megfelelően használja a kísérleteket, a terepi foglalkozásokat, megfigyeléseket, melyeknek mindig világos a célja, és a manuális készségek mellett a fogalmi megértést is fejlesztik. Hangsúlyozza a kísérleti problémamegoldás lépéseit, különös tekintettel a várható eredmény becslésére (hipotézisalkotásra). Az ellenőrzés során döntően a megértést, a logikus gondolkodást méri.

Az 5–6. évfolyamon oktatott természettudomány tantárgy a helyi tantervben szabályozott módon egy az 5–8. évfolyamon oktatott integrált természettudomány tantárgy alapmoduljaként is tanítható.

A természettudomány tanításának legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. ráébredjen a természeti rendszerek és a természetben zajló folyamatok komplexitására, alapvető okaira és magyarázataira;
2. képessé váljon az önálló ismeretszerzésre, az összefüggések felismerésére és az egyszerű elemzések elvégzésére a tanulói kísérletek, terepi megfigyelések és vizsgálatok révén, azzal, hogy a távlati cél a felsőbb évfolyamokon való értő és önálló munkavégzés lehetőségének megalapozása;
3. elsajátítsa a természettudományok egységét szem előtt tartó szintetizáló gondolkodásmódot, legyen képes folyamatokat rendszerben szemlélni;
4. tudjon kritikusan gondolkodni az adott természeti, környezeti problémáról, illetve hogy felismerje az áltudományos információkat, amely nagyban hozzájárul a felelős és tudatos állampolgári szerepvállalás kialakításához;
5. hozzáférjen a mindennapi életben hasznosítható természettudományos tudáshoz, amelynek révén a mindennapi életükben előforduló egyszerűbb problémákat tudjon megoldani, és kialakuljon benne az értő, felelős döntéshozás képessége;
6. a természetben lejátszódó folyamatok vizsgálatával, a várható következmények megértésével cselekvőképes, a környezetért felelősséggel tenni akaró állampolgárrá váljon, ezzel is hangsúlyozva, hogy az ember egyenként és egy nagyobb közösség részeként egyaránt felelős természeti környezetéért, annak jövőbeni állapotáért;
7. felismerje és megértse, hogy az élhető jövő záloga a környezettudatos, fenntarthatóságot szem előtt tartó gondolkodás;
8. tudatos eszközhasználóvá váljon az infokommunikációs eszközök használata és a digitális kompetenciák fejlesztése révén;
9. segítséget kapjon a későbbi műszaki vagy természettudományos pályaválasztáshoz.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–6. évfolyamon

Az 5–6. osztályos gyerekek korcsoportjai sajátosságaikból adódóan többnyire kíváncsisággal, érdeklődéssel fordulnak az élő és élettelen környezet, a természet felé. Erre az érdeklődésre alapozva kell biztosítani számukra azoknak a készségeknek és képességeknek a fejlesztését, amelyek alkalmassá teszik majd őket a felsőbb évfolyamokon a magasabb szintű természettudományok világában történő eligazodásra. A természettudomány tanításának legfontosabb célja tehát azoknak a képességeknek, készségeknek, szokásoknak a fejlesztése, amelyek alsó tagozatban a környezetismeret tantárggyal lettek megalapozva, és amelyek a felsőbb évfolyamokon a természettudományos tárgyak tanulásához szükségesek.

Az életkorból és a fejlesztési feladatokból következően biztosítani kell, hogy a tanuló cselekvő tapasztalatszerzés útján már haladó szinten és integrált módon sajátítsa el a természettudományos ismeretszerzés módszereit és ne diszciplináris természettudományos tárgyakat tanuljon egymás mellett az összefüggések nélkülözésével. A tanulási folyamat során a későbbi diszciplináris tárgyakat megalapozó ismeretanyag megtanulása mellett az ismeretszerző módszerek elsajátítása, begyakorlása a fő cél.

A megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, rendezés, mérés, kísérletezés módszereit önállóan gyakorolva fejlődik a tanuló megfigyelő, leíró, azonosító és megkülönböztető képessége, mérési technikája, amelyet az alsó tagozattal ellentétben már tanári segítség nélkül is képes megvalósítani.

A megértéshez, fogalomalkotáshoz szükség van a célzott és folyamatos megfigyelésre, ami azonban nem csupán érzékelést jelent. A megfigyelés annyival több, mint az érzékelés, hogy a megfigyelés során a jelenségeket valamilyen szempontból elemezni kell, a lényegtelen dolgokat ki kell emelni a lényegesek közül. A megfigyelt jelenségeket ezután leírják valamilyen formában, ami ebben az életkorban nem csak írás lehet, hanem gyakran rajz vagy más manuális vagy verbális készségeket igénylő forma.

Az összehasonlítás vezet el a lényeges elemek kiemelésén túl az összefüggések meglátásához. A tanuló a hasonló és a különböző tulajdonságok felismerésével képessé válik a megfigyelt jellemzők rendszerezésére, csoportosítására.

Az alapvető mennyiségek mérését a tanuló már alsó tagozatban megbízhatóan elsajátította, 5–6. osztályban ennek elmélyítése és begyakorlása, a mérendő mennyiségek körének kibővítése történik, hiszen a mérés módszerét a későbbiekben minden természettudományos tárgy alkalmazza.

A tanuló egyszerű kísérletek megtervezésével, kivitelezésével és a következtetések levonásával készül fel a felsőbb évfolyamokon is jellemző természettudományos kísérletezésekre.

Mindezen gyakorlati jellegű kompetenciák elsajátítása közben folytatódik az alsó tagozatban megkezdett fogalomalkotás folyamata, amely 7. osztálytól a diszciplináris tárgyak keretein belül mélyül el.

A természettudomány órán használt logikai feladatok jól kiegészítik a matematikai készségfejlesztést, a tapasztalatok és következtetések leírása vagy szóbeli kifejtése pedig fejleszti mind a szóbeli, mind az írásbeli kommunikációs képességeket is. A természettudomány órán végzett tevékenységek többsége csoportosan vagy páros munkában történik, ami a kooperációs képességeket fejleszti.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK**FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–6. ÉVFOLYAMON**

1. Megfigyelési és mérési módszerek
2. Tájékozódás az időben
3. Tájékozódás a térben
4. Élő környezetünk
5. Anyagok és folyamatok

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK**ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–6. ÉVFOLYAMON**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeléseket, összehasonlításokat, csoportosításokat, méréseket és kísérleteket végez;
2. megfigyeléseiről, tapasztalatairól szóban, írásban, rajzban beszámol;
3. a szöveggel, táblázattal és jelekkel kapott információt önállóan értelmezi, azokból következtetéseket von le;
4. ismeretei bővítéséhez tanári útmutatás mellett kutatásokat végez a nyomtatott és digitális források felhasználásával;
5. kialakul benne a szűkebb, illetve tágabb környezet iránti felelősségtudat;
6. kialakul benne a természettudomány iránti érdeklődés.

AZ ÉLŐ ÉS ÉLETTELEN KÖRNYEZET VIZSGÁLATÁNAK ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és megfigyeli a környezetben előforduló élő és élettelen anyagokat, megadott vagy önállóan kitalált szempontok alapján csoportosítja azokat;
2. felismer és megfigyel különböző természetes és mesterséges anyagokat, ismeri azok tulajdonságait, felhasználhatóságukat, ismeri a természetes és mesterséges környezetre gyakorolt hatásukat;
3. önállóan végez becsléseket, méréseket és használ mérőeszközöket különféle fizikai paraméterek meghatározására;
4. önállóan végez egyszerű kísérleteket.

ANYAGOK ÉS TULAJDONSÁGAIK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. korábbi tapasztalatai és megfigyelései révén felismeri a víz különböző tulajdonságait, különböző szempontok alapján rendszerezi a vizek fajtáit;
2. bizonyítja, és hétköznapi példákkal alátámasztja a víz fagyásakor történő térfogat-növekedést;
3. megfigyeli a különböző halmazállapot-változásokhoz (olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás) kapcsolódó folyamatokat, példákat gyűjt hozzájuk a természetben, a háztartásban és az iparban;
4. kísérletek során megfigyeli a különböző halmazállapotú anyagok vízben oldódásának folyamatát;
5. felismeri az olvadás és az oldódás közötti különbséget kísérleti tapasztalatok alapján;
6. elsajátítja a tűzveszélyes anyagokkal való bánásmódot, ismeri tűz esetén a szükséges teendőket;
7. megfigyeli a talaj élő és élettelen alkotóelemeit, tulajdonságait, összehasonlít különböző típusú talajfelelosztásokat, valamint következtetések révén felismeri a talajnak, mint rendszernek a komplexitását;
8. korábbi tapasztalatai és megfigyelései révén felismeri a levegő egyes tulajdonságait;
9. vizsgálat révén azonosítja a tipikus lágyszárú és fásszárú növények részeit;
10. megkülönbözteti a hely- és helyzetváltoztatást és példákat keres ezekre megadott szempontok alapján.

MÉRÉSEK, MÉRTÉKEGYSÉGEK, MÉRŐESZKÖZÖK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan végez becsléseket, méréseket és használ mérőeszközöket a hőmérséklet, a hosszúság, a tömeg, az úrtartalom és az idő meghatározására;
2. észleli, méri az időjárási elemeket, a mért adatokat rögzíti, ábrázolja;
3. Magyarországra vonatkozó adatok alapján kiszámítja a napi középhőmérsékletet, a napi és évi közepes hőingást;
4. leolvassa és értékeli a Magyarországra vonatkozó éghajlati diagramok és éghajlati térképek adatait.

MEGFIGYELÉS, KÍSÉRLETEZÉS, TAPASZTALÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli a mágneses kölcsönhatásokat, kísérlettel igazolja a vonzás és a taszítás jelenségét, példákat ismer a mágnesesség gyakorlati életben való felhasználására;
2. megfigyeli a testek elektromos állapotát és a köztük lévő kölcsönhatásokat, ismeri ennek gyakorlati életben való megjelenését;
3. megfigyeléseken és kísérleten keresztül megismeri az energiatermelésben szerepet játszó anyagokat és az energiatermelés folyamatát;
4. kísérletekkel igazolja a növények életfeltételeit;
5. kísérleti úton megfigyeli az időjárás alapvető folyamatait, magyarázza ezek okait és következményeit.

TÁJÉKOZÓDÁS AZ IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az idő múlásával bekövetkező változásokat és ezek összefüggéseit az élő és élettelen környezet elemein;
2. tudja értelmezni az időt különböző dimenziójú skálákon;
3. tervet készít saját időbeosztására vonatkozóan;
4. megfigyeli a természet ciklikus változásait;
5. megérti a Föld mozgásai és a napi, évi időszámítás közötti összefüggéseket;
6. modellezi a Nap és a Föld helyzetét a különböző napszakokban és évszakokban.

A TÉRBELI TÁJÉKOZÓDÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. meghatározza az irányt a valós térben;
2. érti a térkép és a valóság közötti viszonyt;
3. tájékozódik a térképen és a földgömbön.

ALAPVETŐ TÉRKÉPÉSZETI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mágneses kölcsönhatásként értelmezi az iránytű működését;
2. felismeri a felszínformák ábrázolását a térképen;
3. megérti a méretarány és az ábrázolás részletessége közötti összefüggéseket;
4. fő- és mellékégtájak segítségével meghatározza különböző földrajzi objektumok egymáshoz viszonyított helyzetét;
5. felismeri és használja a térképi jelrendszert és a térképfajtákat (domborzati térkép, közigazgatási térkép, autós térkép, turista térkép).

TOPOGRÁFIAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a földrészeket és az óceánokat a különböző méretarányú és ábrázolásmódú térképeken;
2. felismeri a nevezetes szélességi köröket a térképen;
3. megfogalmazza Európa és Magyarország tényleges és viszonylagos földrajzi fekvését;
4. ismeri a főfolyó, a mellékfolyó és a torkolat térképi ábrázolását;
5. felismeri és megnevezi a legjelentősebb hazai álló- és folyóvizeket;
6. bejelöli a térképen Budapestet és a saját lakóhelyéhez közeli fontosabb nagyvárosokat és a szomszédos országokat.

GYAKORLATI JELLEGŰ TÉRKÉPÉSZETI ISMERETEK (AZ ISKOLA KÖRNYÉKÉNEK MEGISMERÉSE SORÁN, TEREPI MUNKÁBAN)

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a valóságban megismert területről egyszerű, jelrendszerrel ellátott útvonaltervet, térképet készít;
2. tájékozódik a terepen térkép-vázlat, iránytű és GPS segítségével;
3. meghatározott szempontok alapján útvonalat tervez a térképen;
4. használni tud néhány egyszerű térinformatikai alkalmazást.

AZ ÉLŐLÉNYEK FELÉPÍTÉSE ÉS AZ ÉLŐLÉNYTÁRSULÁSOK ALAPVETŐ FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. komplex rendszerként értelmezi az élő szervezeteket és az ezekből felépülő élőlénytársulásokat;
2. tisztában van az életfeltételek és a testfelépítés közti kapcsolattal;
3. tisztában van azzal, hogy az élő rendszerekbe történő beavatkozás káros hatásokkal járhat.

A NÖVÉNYEK TESTFELÉPÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és megnevezi a növények életfeltételeit, életjelenségeit;
2. összehasonlítja ismert hazai természet vagy vadon élő növényeket adott szempontok (testfelépítés, életfeltételek, szaporodás) alapján;
3. felismeri és megnevezi a növények részeit, megfigyeli jellemzőiket, megfogalmazza ezek funkcióit;
4. összehasonlítja ismert hazai természet vagy vadon élő növények részeit megadott szempontok alapján;
5. ismert hazai természet vagy vadon élő növényeket különböző szempontok szerint csoportosít;
6. azonosítja a lágyszárú és a fás szárú növények testfelépítése közötti különbségeket.

AZ ÁLLATOK TESTFELÉPÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és megnevezi az állatok életfeltételeit és életjelenségeit;
2. összehasonlítja ismert hazai házi vagy vadon élő állatokat adott szempontok (testfelépítés, életfeltételek, szaporodás) alapján;
3. felismeri és megnevezi az állatok testrészeit, megfigyeli jellemzőiket, megfogalmazza ezek funkcióit;
4. az állatokat különböző szempontok szerint csoportosítja;
5. azonosítja a gerinctelen és a gerinces állatok testfelépítése közötti különbségeket;
6. mikroszkóp segítségével megfigyel egyszelű élőlényeket.

ÉLŐLÉNYTÁRSULÁSOK ALAPVETŐ FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli hazánk erdei élőlénytársulásainak főbb jellemzőit;
2. életközösségként értelmezi az erdőt, mezőt, vizes élőhelyeket;

3. felismeri és magyarázza az élőhely – életmód – testfelépítés összefüggéseit az erdők életközössége esetén;
4. példákkal bizonyítja, rendszerezi és következtetéseket von le az erdei élőlények környezethez történő alkalmazkodására vonatkozóan;
5. táplálékláncokat és azokból táplálékhálózatot állít össze a megismert erdei növény- és állatfajokból;
6. példákon keresztül bemutatja az erdőgazdálkodási tevékenységek életközösségre gyakorolt hatásait;
7. tisztában van az erdő természetvédelmi értékével, fontosnak tartja annak védelmét;
8. megfigyeli hazánk fátlan élőlénytársulásainak főbb jellemzőit;
9. megadott szempontok alapján összehasonlítja a rétek és a szántóföldek életközösségeit;
10. felismeri és magyarázza az élőhely – életmód – testfelépítés összefüggéseit a rétek életközössége esetén;
11. példákkal bizonyítja, rendszerezi és következtetéseket von le a mezei élőlények környezethez történő alkalmazkodására vonatkozóan;
12. táplálékláncokat és azokból táplálékhálózatot állít össze a megismert mezei növény- és állatfajokból;
13. példákon keresztül mutatja be a mezőgazdasági tevékenységek életközösségre gyakorolt hatásait;
14. tisztában van a fátlan társulások természetvédelmi értékével, fontosnak tartja annak védelmét;
15. megfigyeli hazánk vízi és vízparti élőlénytársulásainak főbb jellemzőit;
16. összehasonlítja a vízi és szárazföldi élőhelyek környezeti tényezőit;
17. felismeri és magyarázza az élőhely – életmód – testfelépítés összefüggéseit a vízi és vízparti életközösségek esetén;
18. példákkal bizonyítja, rendszerezi és következtetéseket von le a vízi élőlények környezethez történő alkalmazkodására vonatkozóan;
19. táplálékláncokat és ezekből táplálékhálózatot állít össze a megismert vízi és vízparti növény- és állatfajokból;
20. példákon keresztül bemutatja a vízhasznosítás és a vízszennyezés életközösségre gyakorolt hatásait;
21. tisztában van a vízi társulások természetvédelmi értékével, fontosnak tartja annak védelmét.

AZ EMBERI SZERVEZET EGÉSZSÉGES MŰKÖDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti, hogy a szervezet rendszerként működik;
2. tisztában van a testi és lelki egészség védelmének fontosságával;
3. tisztában van az egészséges környezet és az egészségmegőrzés közti összefüggéssel;
4. felismeri és megnevezi az emberi test fő részeit, szerveit;
5. látja az összefüggéseket az egyes szervek működése között;
6. érti a kamaszkori testi és lelki változások folyamatát, élettani hátterét;
7. tisztában van az egészséges életmód alapelveivel, azokat igyekszik betartani.

AZ ÉLETTELEN KÖRNYEZET ELEMEI, ALAPVETŐ FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összetett rendszerként értelmezi az egyes földi szférák működését;
2. ismeri a természeti erőforrások energiatermelésben betöltött szerepét;
3. tisztában van a természeti erők szerepével a felszínalakításban.

AZ ENERGIA FOGALMA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosítja az energiahordozókat különböző szempontok alapján;
2. példákat hoz a megújuló és a nem megújuló energiaforrások felhasználására;
3. megismeri az energiatermelés hatását a természetes és a mesterséges környezetre.

A FÖLD BELSŐ ÉS KÜLSŐ ERŐI ÉS FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megállapítja, összehasonlítja és csoportosítja néhány jellegzetes hazai kőzet egyszerűen vizsgálható tulajdonságait;
2. példákat hoz a kőzetek tulajdonságai és a felhasználásuk közötti összefüggésekre;
3. tisztában van azzal, hogy a talajpusztulás világméretű probléma;
4. ismer olyan módszereket, melyek a talajpusztulás ellen hatnak (tápanyag-visszapótlás, komposztkészítés, ökológiai kertművelés);
5. felismeri és összehasonlítja a gyűrődés, a vetődés, a földrengés és a vulkáni tevékenység hatásait;
6. magyarázza a felszín lejtése, a folyó vízhozama, munkavégző képessége és a felszínformálás közti összefüggéseket;
7. magyarázza az éghajlat és a folyók vízjárása közötti összefüggéseket;
8. megnevezi az éghajlat fő elemeit;
9. jellemezi és összehasonlítja az egyes éghajlati övezeteket (forró, mérsékelt, hideg);
10. értelmezi az évszakok változását;
11. értelmezi az időjárás-jelentést;
12. piktogramok alapján megfogalmazza a várható időjárást.

II.3.6.3. BIOLÓGIA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A nevelés-oktatás alapvető értékeinek közvetítése és az emberkép formálása a tantárgy kiemelt feladata. Erre jó lehetőséget biztosít az a tartalmi és készségfejlesztési kapcsolódás, ami a biológia és a testi-lelki egészségre nevelés, az önismeret, emberismeret, valamint a fenntarthatóság pedagógiája között fennáll. A korábbi évek tanulmányai után a tanulók részletesebben és elmélyültebben foglalkozhatnak az életjelenségek megértésével, az élőlények sokféleségével és az életközösségek működésével. Az emberi szervezetről szerzett ismeretek fejlesztik a tanulók testképét és önismeretét, hozzájárulnak az egészséges életvitel értékének felismeréséhez, az ezt segítő attitűdök és szokások kialakításához. Az életközösségek vizsgálata, folyamataik azonosítása összekötheti a múlt adatait a jelenben észlelhető változásokkal, amelyből előrejelzés tehető a várható jövővel kapcsolatban is. A fenntarthatóságot a biológiai rendszerekre vonatkoztatva vizsgálják a tanulók, összefüggéseket keresnek az emberi tevékenységgel, a gazdaság és társadalom működésével is. A tartalmi tudás építése kiegészül a természettudományos vizsgálati és gondolkodási módszerek elsajátításával, amely a mindennapi életben felmerülő problémák vizsgálatában is alkalmazható. A tudomány természetének és működésének megértése és begyakorlása aktív tanulási módszerekkel történik, amely a tanulók együttműködésére és kommunikációjára alapozódik. Az interaktív tanulás megnyitja a problémaazonosítástól a vizsgálatokon át a magyarázat kereséséig vezető megismerési utat, amelyen többféle nyomtatott és elektronikus információforrás felhasználásával, megfelelő támogatással, de önállóan, az egyéni érdeklődés és tanulási szükségletek figyelembevételével haladhatnak a tanulók. A mindenki által megszerzhető és alkalmazható természettudományos műveltség fejlesztése mellett fontos, hogy különféle tanulói utak nyíljanak az életpálya-építés, a szakirányú továbbtanulás felé is. Ezt szolgálhatja az MTMI alapismeretek beépítése a biológiatanulás folyamatába. A problémamegoldás, kreativitás és innovatív gondolkodás fejlesztésének feltétele a tanulók érdeklődésének fenntartása, az önálló ismeretszerzés képességének erősítése. A tanulás második, középiskolai szakaszában a tartalmi tudás elmélyítése és a további képességfejlesztés alapot ad a biológia szakirányú továbbtanulás felé vezető, fakultatív tanulás számára is. A biológia a 7–8. évfolyamon a helyi tantervben szabályozott módon, integrált természettudomány tantárgy részeként, annak biológia moduljaként is tanítható. Speciális esetben az integrált tanulószervezésre a középiskolai szakaszban is lehetőség van.

A biológia tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. ismerje a biológiai kutatások célját és módszereit: hipotézisalkotás, megfigyelés, kísérlettervezés és kivitelezés, adatelemzés és következtetés;
2. elemezzon megvalósult kutatásokat, kísérlet leírásokat, végezzen el egyszerűbb biológiai kísérleteket;
3. biológiai problémák vizsgálata során alkalmazza a következtetés, a korrelatív, analógiás, statisztikus és rendszerszintű gondolkodás műveleteit, fejlessze és alkalmazza mérlegelő gondolkodását, kreativitását;
4. konkrét példák alapján ismerje meg az élettudományok különböző alkalmazási lehetőségeit, alkosson tényekre alapozott véleményt ezek társadalmi, etikai, gazdasági, technológiai és környezeti következményeiről;
5. tudjon biológiai vonatkozású információkat keresni, azok hitelességének, használhatóságának elemzéséhez széleskörűen tájékozódjon könyvtári és egyéb adatbázisok, nyomtatott és digitális források segítségével;
6. ismerje fel az élőlények sokféleségét, lássa, hogy közös leszármazás alapján hogyan sorolhatók csoportokba;
7. ismerje, és konkrét biológiai problémák magyarázatában alkalmazza az evolúció elméletét;
8. érdeklődjön az élő természet megismerése iránt, szerezzen személyes élményeket a természetben, igyekezzon ezeket alkotó módon kifejezni;
9. vizsgáljon a környezetében előforduló életközösségeket, tapasztalatait használja fel a felépítésük és működésük megértésére, fogalmazzon meg javaslatot a védelmükre;
10. legyen tájékozott a természetvédelem fontosságával, módszereivel és törvényi szabályozásával kapcsolatban;
11. értelmezze átfogóan, a természet, a társadalom és a gazdaság területére kiterjedően a fenntarthatóság fogalmát, ismerje a fenntarthatóság gondolatára vezető tudományos tényeket, modelleket;
12. ismerje fel a földi életközösségek jövőjéért viselt felelősségét, a személyes cselekvés lehetőségét;
13. az emberi test felépítéséről és működéséről szerzett tudását használja fel a személyes és közösségi egészségmegőrzéssel kapcsolatos döntéseiben;
14. tájékozódjon és gondolkodjon saját testi-lelki egészségéről, tekintse azt olyan értéknek, amely megőrzéséért nap mint nap tennie kell;
15. ismerje saját testi-szellemi fejlődésének biológiai alapjait, a növekedéssel, a nemi éréssel járó változásokat, ismerje fel és fogadja el az ebben megfigyelhető egyéni különbségeket;
16. egészségértése és egészségműveltsége segítse az eligazodását az egészségügyi ellátórendszerben, valamint a betegség esetén szükséges tennivalók ellátásában;
17. élettani, egészségügyi ismeretei és gyakorlati felkészültsége alapján, szükség esetén tudjon elsősegélyt nyújtani.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7–8. évfolyamon

A korábbi évek egységes szemléletét megőrizve, fokozatosan ki kell építeni a természeti jelenségek szaktudományos módszerekkel történő vizsgálatát lehetővé tevő tanulói *kompetenciákat*. Ezek a megfigyelések a mérés és a kísérletezés gyakorlati eszköztárát alkotják, valamint olyan gondolkodási műveletek, amelyek segítik a természettudományos modellek kialakítását. A természeti jelenségekkel kapcsolatban a tanuló kutatási kérdéseket, előfeltevéseket fogalmaz meg, néhányat ezek közül kísérletekkel is vizsgál. A természeti környezetben végzett vizsgálatok során méréseket végez, adatokat rögzít és értékkel. Felkeresi a természettudományi bemutatóhelyeket, állat- és növénykerteket, nemzeti parkokat és természetvédelmi területeket, ismerkedik a mezőgazdasági technológiák biológiai alapjaival. Az élet biológiai értelmezését a mikroszkópos vizsgálatok során mélyíti el, megismerve a sejtek és szövetek szerveződési szintjét. Egyszerű élettani kísérletekkel vizsgálja az élet kémiai és fizikai alapjait, összefüggésbe hozza ezeket a szervezetszintű életfolyamatokkal. Tudását szövegek, grafikonok, táblázatok elemzésével bővíti, képessé válik az információk különféle formáinak átalakítására.

A képességek fejlesztése mellett a biológia tantárgy *műveltségkövetítő* szerepe részben a fogalmak és elméletek elsajátítását, részben a tudás működő rendszerre formálását jelenti. A tanuló az egyedi objektumok és jelenségek vizsgálata során alkalmazza és elmélyíti a már megismert fogalmakat, elméleteket. Tanulmányozza az élet folytonosságát, a fajok változását, melyet az evolúció elméletével hozhat összefüggésbe. Egyre teljesebb képe alakul ki az emberi szervrendszerekről, saját testéről. Megismeri a sejtalkotók felépítését és működését, a szervezetszintű folyamatokat a sejtek működésével is kapcsolatba hozza. Az élet folytonosságát az egyed szintjén is értelmezi, megérti a növekedés és a fejlődés jellegzetességeit. Tudatosul benne az egészség megőrzésének fontossága, megismeri az ehhez szükséges életvitel elemeit, megérti az orvosi, szűrővizsgálatok és védőoltások lényegét, fontosságát.

Az aktív és interaktív tanulási helyzetek a tanuló *személyiségét* is fejlesztik. A kérdések felvetése és a válaszok keresése másokkal együttműködve történik, eközben a kommunikációs készségek is fejlődnek. A tanuló megfelelő tanári támogatással, de növekvő önállósággal dolgozhat, lehetőséget kap kreatív ötletek megfogalmazására vagy a mérlegelő gondolkodás gyakorlására. Megtanul egy feladat megoldása érdekében hatékonyan együttműködni társaival, a viták és megbeszélések során tudományosan megalapozott érveket fogalmaz meg. Konkrét példák alapján felismeri a tudomány bizonyítékokra alapozott működését, valamint az elméletek adott korra és tudásszintre vonatkozó érvényességét.

A biológia a 7–8. évfolyamon önálló tantárgyként, vagy a helyi tantervben szabályozott módon, integrált természettudomány tantárgy részeként, annak biológia moduljaként is tanítható.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–10. évfolyamon

A középiskola első éveiben a tanuló mélyebben megismeri a biológia tudományának működését, a problémák vizsgálatára kísérleteket végez, esetenként tervez. Megismeri a változók típusait, a beállításuk módját, a tudományosság kritériumait. Meglévő tudása és új információk keresése által képessé válik hipotézisei megfogalmazására, amelyet a kísérleti eredmények alapján bizonyít vagy cáfol. Csoportos tanulási helyzetekben megosztja társaival eredményeit és elképzeléseit, a felelősségteljes döntési helyzetekben és vitákban koherens és tudományosan megalapozott érvekkel támasztja alá véleményét. Az életközösségeket a természetben is vizsgálja, képes hosszabb, projektalapú tanulási feladatok elvégzésére. A megfigyelésekből és mérésekből kapott információkat szövegesen, adatbázisokban és képek, videók formájában is rögzíti, ezek alapján következtetéseket, magyarázatokat fogalmaz meg. Az életfolyamatok megértésének új szintjét jelentik a korszerű molekuláris biológiai ismeretek, amelyek elmélyítik a sejtekről tanultakat és elvezetnek a modern biológiai témák felé. A tanuló felvet és társaival megbeszél olyan, a biológia technológiai alkalmazásával összefüggő kérdéseket, mint például a géntechnológia, a klónozás vagy az őssejtek gyógyászati célú alkalmazása. Megismerkedik a biológiai adatbázisokkal, a biológiai hálózatok törvényszerűségeivel, a hálózatelmélet adta kutatási lehetőségekkel és eredményekkel. Az élet szerveződésével és jövőjével kapcsolatos kép teljessége a bioszféra szintű folyamatok tanulmányozásával rajzolódik ki. A történeti előzményeket a biológiai evolúció modellje alapján értelmezi, a jelen globális problémáit összefüggésbe hozza az emberi tevékenységgel is. A cselekvési lehetőségek számbavételével formálódik a tanuló természeti örökségünkért, a Föld jövőjéért érzett felelős attitűdje is. Ebben a tanulási szakaszban ágazódik el a természettudományos műveltség építése és a természettudományos életpályákra való felkészítés. A továbbtanulásra vállalkozók számára ez a korábban megismert témák elmélyítését, a fogalmak és elméletek tudományos igényű rendszerezését jelenti, és a modern biológia tanulására is több lehetőségük nyílik. Olyan témakörök kerülnek feldolgozásra, amelyek a mindennapi élet kontextusaihoz kapcsolódnak és több tudományterületről elsajátított tudás alkalmazását teszik lehetővé. Speciális esetben, a helyi tanterv által szabályozott módon a biológia más természettudományos tantárgyakkal integrált tanulására is lehetőség van.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7–8. ÉVFOLYAMON

1. A biológia tudományának céljai és vizsgálati módszerei
2. Az élet kialakulása és szerveződése
3. Az élet formái, működése és fejlődése
4. Életközösségek vizsgálata
5. Az élővilág és az ember kapcsolata

6. A fenntarthatóság fogalma, biológiai összefüggései
7. Az emberi szervezet felépítése, működése
8. Életmód és egészség

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–10. ÉVFOLYAMON

1. A biológia kutatási céljai és módszerei
2. Az élet eredete és szerveződése
3. Az életközösségek jellemzői és típusai
4. Öröklődés és evolúció
5. A biotechnológia módszerei és alkalmazása
6. Az ember szervezete és egészsége
7. A bioszféra egyensúlya, fenntarthatóság

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti a természettudományosan vizsgálható és nem vizsgálható problémákat, ismeri és megfelelő támogatás mellett alkalmazza a megfigyelés, mérés, kísérletezés módszereit;
2. a biológiai problémák vizsgálata során keresi a kapcsolatot az okok és okozatok, az egyedi jelenségek és az általános törvényszerűségek között;
3. felismeri és a biológiai jelenségek vizsgálata során figyelembe veszi az élő rendszerek egymásba épülő szerveződési szintjeit;
4. lényegi biológiai jellemzőik alapján megkülönbözteti az élővilág főbb csoportjait, a mikrobákat, növényeket és állatokat, tényekre alapozottan magyarázza a közöttük fennálló kapcsolatokat;
5. felismeri és példákkal bizonyítja az élőlények és környezetük közötti kölcsönhatásokat, az alkalmazkodás evolúciós jelentőségét;
6. több szempont figyelembevételével elemzi a környezet- és természetvédelmi problémákat, felismeri a védelemre szoruló élő természeti értékeket, ismeri az ezt szolgáló törvényi háttérrel és a közösségi cselekvési lehetőségeket;
7. életmódját az egészségmegőrzés szempontjait figyelembe véve, tudatosabban alakítja.

A BIOLÓGIA TUDOMÁNYA

A BIOLÓGIA KUTATÁSI CÉLJAI ÉS MÓDSZEREI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a biológia tudományának kutatási céljait, elismeri a tudósok munkáját és felelősségét, képet alkot a biológia fejlődéséről, érti a jelenkori kutatások jelentőségét;
2. érti és példákkal igazolja, hogy a tudományos elképzelések az adott kor tudásán és világképén nyugszanak, fejlődésük és cseréjük a megismerési folyamat természetes jellemzője.

A BIOLÓGIA TANULÁSÁHOZ SZÜKSÉGES KÉSZSÉGEK, KÉPESSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai jelenségekkel kapcsolatban kérdéseket, előfeltevéseket fogalmaz meg, tudja, hogy ezek akkor vizsgálhatók tudományosan, ha lehetőség van a bizonyításra vagy cáfolatra;
2. útmutató alapján, másokkal együttműködve kísérleteket hajt végre, azonosítja és beállítja a kísérleti változókat, a kapott adatok alapján következtetéseket fogalmaz meg;
3. tisztában van a mérhetőség jelentőségével, törekszik az elérhető legnagyobb pontosságra, de tisztában van ennek korlátaival is;
4. alapfokon alkalmazza a rendszerszerű gondolkodás műveleteit, azonosítani tudja egy biológiai rendszer részeit, kapcsolatait és funkcióit, érti a csoportképzés jelentőségét, a tanult csoportokba besorolást végez;
5. digitális eszközökkel képeket, videókat, adatokat rögzít, keres és értelmez, kritikus és etikus módon használ fel, alkotásokat készít;
6. megkülönbözteti a bulvár, a népszerűsítő és a tudományos típusú közléseket, médiatermékeket, törekszik a megtévesztés, az áltudományosság leleplezésére;
7. biológiai rendszerekkel, jelenségekkel kapcsolatos képi információkat szóban vagy írásban értelmez, alkalmazza a vizualizálás, az ábrákban való összefoglalás módszerét;
8. a vizsgált biológiai jelenségekkel kapcsolatos megfigyeléseit, következtetéseit és érveit érthetően és pontosan fogalmazza meg, ezeket szükség esetén rajzokkal, fotókkal, videókkal egészíti ki;
9. természetvédelmi, bioetikai, egészségműveltségi témákban tényekre alapozottan érvel, vitákban többféle nézőpontot is figyelembe vesz;
10. önállóan vagy másokkal együttműködve kivitelez tanulási projekteket.

AZ ÉLŐVILÁG FEJLŐDÉSE ÉS SZERVEZŐDÉSE

AZ ÉLET LEGEGYSZERŰBB FORMÁI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tényekre alapozott érveket fogalmaz meg a baktériumok jelentőségével kapcsolatban, értékeli egészségügyi, környezeti és biotechnológiai jelentőségüket;

2. vázlatrajz, fotó vagy mikroszkópos megfigyelés alapján felismeri és megnevezi a sejtmagvas sejtípus legfontosabb alkotórészeit, megfogalmazza a sejtekben zajló életfolyamatok lényegi jellemzőit;
3. képek, videók és mikroszkópos megfigyelések alapján összehasonlítja a növényi és az állati sejtek felépítését és működését, példák alapján értelmezi az egysejtű életmód jellegzetességeit.

AZ ÉLŐVILÁG FEJLŐDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai problémák vizsgálatában figyelembe veszi az evolúciós fejlődés szempontjait, a földtörténeti időskálán el tudja helyezni ennek mérföldköveit;
2. értelmezi a rátermetség és a természetes szelekció fogalmát, tudja, hogy azt a véletlenszerű események és az önszerveződés is befolyásolhatják.

AZ ÉLŐVILÁG ORSZÁGAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alaktani jellemzők összehasonlítása alapján felismer néhány fontosabb növény- és állatcsoportot, ezekbe besorolást végez;
2. konkrét példák vizsgálata alapján összehasonlítja a gombák, a növények és az állatok testfelépítését, életműködéseit és életmódját, ennek alapján érvel az önálló rendszertani csoportba sorolásuk mellett.

KÖRNYEZET ÉS ÉLŐVILÁG KAPCSOLATA, FENNTARTHATÓSÁG

BOLYGÓNK ÉLŐVILÁGA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alapfokon ismeri a földrészek, óceánok legjellegzetesebb növény és állatfajait;
2. a földrészek természetes növényzetét ábrázoló tematikus térképek, fényképek, ábrák segítségével azonosítja bolygónk biómjait;
3. néhány jellegzetes faj példáján keresztül felismeri a kontinensek éghajlati övezetei, kialakult talajtípusai és az ott élő növényvilág közötti kapcsolatokat;
4. néhány jellegzetes faj példáján keresztül felismeri a kontinensek jellegzetes növényei és az ott élő állatvilág közötti kapcsolatokat;
5. néhány tengeri növény és állatfaj megismerése során felismeri, hogy bolygónk legnagyobb életközössége a világtengerekben él.

ÉLETKÖZÖSSÉGEK VIZSGÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. másokkal együttműködve vizsgál környezetében található életközösségeket, az elkészített rajzok, fotók, videók és adatok alapján elemzi az élettelen környezeti tényezők és az élőlények közötti kapcsolatokat;
2. leírások, fotók, ábrák, filmek alapján értelmezi és bemutatja az élőlények környezethez való alkalmazkodásának jellegzetes módjait és példáit;
3. leírások, filmek és saját megfigyelései alapján elemzi az állatok viselkedésének alaptípusait, ezek lényegi jellemzőit konkrét példák alapján bemutatja;
4. esetleírások, filmek és saját megfigyelései alapján felismeri az adott életközösségek biológiai értékeit, értékeli a lakókörnyezetében található életközösségek környezeti állapot és életminőség-javító hatását;
5. érti és elfogadja, hogy az élő természet rendelkezik olyan értékekkel, amelyeket törvényi eszközökkel is védeni kell, ismeri ennek formáit, felhívja a figyelmet az általa észlelt természetkárosításra;
6. az életformák sokféleségét megőrzendő értéként kezeli, felismeri a benne rejlő esztétikai szépséget, érvel a biológiai sokféleség veszélyeztetése ellen;
7. tájékozódik a környezetében található védett fajokról, életközösségekről, ezek eszmei értékéről és biológiai jelentőségéről, ismeri a hazai nemzeti parkok számát, területi elhelyezkedését, bemutatja védendő életközösségeik alapvető jellemzőit;
8. kritikusan és önkritikusan értékeli az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatását, életvitelében tudatosan követi a természet- és környezetvédelem szempontjait;
9. egységben látja az életközösségek múltbeli, jelenkori és várható jövőbeli állapotát, azok jövőbeli állapotára valószínűségi előrejelzést fogalmaz meg, felismeri és vállalja a jövőjük iránti egyéni és közösségi felelősséget;
10. ismeri a növények gondozásának biológiai alapjait, több szempontot is figyelembe véve értékeli a növények, a növénytermesztés élelmezési, ipari és környezeti jelentőségét;
11. kritikusan vizsgálja a haszonállatok tartási módjai és a fajra jellemző igények közötti ellentmondásokat, ismeri és érti a nagyüzemi technológiák és a humánus állattartási módok közötti különbségeket.

AZ EMBER SZERVEZETE, AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD SZERVRENDSZEREK ÉS SZERVEK FELÉPÍTÉSE ÉS MŰKÖDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és megfelelő szempontok szerint értékeli az emberi szervezet állapotát, folyamatait jellemző fontosabb adatokat, azokat összefüggésbe hozza a testi és lelki állapotával, egészségével;
2. kiegyensúlyozott saját testképpel rendelkezik, amely figyelembe veszi az egyéni adottságokat, a nem és a korosztály fejlődési jellegzetességeit, valamint ezek sokféleségét;
3. az emberi test megfigyelése alapján azonosítja a főbb testtájakat és testrészeket, elemzi ezek arányait és szimmetria viszonyait;

4. felismeri az emberi bőr, a csontváz és vázizomzat főbb elemeit, ezek kapcsolódási módjait, értelmezi a mozgási szervrendszer felépítése és az ember mozgásképesége közötti összefüggéseket;
5. felismeri a gyakorolt sportok testi és lelki fejlesztő hatását és a velük járó terheléseket, baleseti veszélyeket, tanácsokat fogalmaz meg ezek elkerülésére;
6. szövegek, ábrák, folyamatvázlatok, videók és szimulációk alapján azonosítja a táplálkozási-, keringési-, légzési-, kiválasztási szervrendszerek alapvető biológiai funkcióit, az életfolyamatok lépéseit;
7. ábrák, makettek alapján felismeri az ember ideg- és hormonrendszerének fontosabb szerveit, folyamatvázlatok, videók és szimulációk alapján azonosítja az alapvető biológiai funkcióit, értelmezi a szabályozás elvét;
8. felismeri, hogy az immunrendszer is információkat dolgoz fel, azonosítja a rendszer főbb szerveit, sejtjeit és kémiai összetevőit;
9. azonosítja az emberi egyedfejlődés főbb szakaszait, bemutatja az emberi nemek testi különbözőségének kialakulását, tisztában van a felelős szexuális magatartás ismerveivel, értékeli a szexualitás egyéni életviteli és párkapcsolati jelentőségét.

EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS, ELSŐSEGÉLY

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az egészséggel, életmóddal foglalkozó weboldalak, tematikus média források információit kritikusan elemzi, igyekszik tudományos bizonyítékokra alapozott híreket, érveket és tanácsokat elfogadni;
2. az egészséget személyes és közösségi értéként értelmezi, érdeklődik az egészségmegőréssel kapcsolatos információk iránt, mérlegeli azok tudományos hitelességét, kritikusan kezeli a gyógyszerekkel, gyógyászattal kapcsolatos reklámokat;
3. értékeli a személyi és környezeti higiénia egészségmegőréssel kapcsolatos jelentőségét, ennek alapelveit személyes környezetében is igyekszik alkalmazni;
4. ismeri a kórokozó, a fertőzés és a járvány fogalmait, megkülönbözteti a vírusos és bakteriális fertőző betegségeket, felismeri az antibiotikumok helyes használatának fontosságát;
5. ismeri a szív- és érrendszeri betegségek kockázati tényezőit, igyekszik tudatosan alakítani étkezési szokásait, törekszik az életmódjának megfelelő energia- és tápanyagbevitelre, a normál testsúly megőrzésére;
6. tudja, hogy a daganatos betegségek kialakulását az életmód és a környezet is befolyásolja, és hogy gyógyításuk esélyét a korai felismerés nagymértékben növeli;
7. érti az orvosi diagnosztikai eljárások célját, ismeri ennek elvét és főbb módszereit, értékeli a megfelelő diagnózis felállításának jelentőségét;
8. felméri a baleseti sérülések kockázatait, igyekszik ezeket elkerülni, a bekövetkezett balesetek esetében felismeri a sérülés, vérzés vagy mérgezés jeleit, ezekről megfelelő beszámoló tud adni;
9. a bekövetkezett balesetet, rosszulletet felismeri, segítséget (szükség esetén mentőt) tud hívni, valamint a tőle elvárható módon (életkori sajátosságainak megfelelően) elsősegélyt tud nyújtani;
10. tudja alkalmazni az alapszintű újraélesztést mellkas kompressziók és lélegeztetés (CPR) kivitelezésével, felismeri ennek szükségességét és vállalja a beavatkozást;
11. tényekkel igazolja a testi és lelki egészség közötti kapcsolatot, tud ennek egyéni és társadalmi összefüggéseiről, érvel az egészségkárosító szokások és függőségek ellen.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a mindennapi élettel összefüggő problémák megoldásában alkalmazza a természettudományos gondolkodás műveleteit, rendelkezik a biológiai problémák vizsgálatához szükséges gyakorlati készségekkel;
2. az élő rendszerek belső működése és környezettel való kapcsolataik elemzésében alkalmazza a rendszerszintű gondolkodás műveleteit;
3. életközösségek vizsgálata alapján értelmezi a környezet és az élőlények felépítése és működése közötti összefüggést, érti az ökológiai egyensúly jelentőségét, érvel a biológiai sokféleség megőrzése mellett;
4. az emberi test és pszichikum felépítéséről és működéséről szerzett ismereteit önismeretének fejlesztésében, egészséges életvitelének kialakításában alkalmazza;
5. felismeri a helyi és a globális környezeti problémák összefüggését, érvel a Föld és a Kárpát-medence természeti értékeinek védelme mellett, döntéseket hoz és cselekszik a fenntarthatóság érdekében.

A BIOLÓGIA TUDOMÁNYA ÉS TANULÁSA

KUTATÁSI CÉLOK, TÁRSADALMI, TECHNOLÓGIAI JELENTŐSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a biológiai kutatások alapvető céljait, legfontosabb területeit, értékeli az élet megértésében, az élővilág megismerésében és megóvásában játszott szerepét;
2. példákkal igazolja a biológiai ismereteknek a világgépünk és a technológia fejlődésében betöltött szerepét, gazdasági és társadalmi jelentőségét.

KUTATÁSI ÉS GONDOLKODÁSI KÉSZSÉGEK, ESZKÖZÖK ÉS MÓDSZEREK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az élő rendszerek vizsgálata során felismeri az analógiákat, korrelációkat, alkalmazza a statisztikus és a rendszerszintű gondolkodás műveleteit, kritikusan és kreatívan mérlegeli a lehetőségeket, bizonyítékokra alapozva érvel, több szempontot is figyelembe vesz;
2. a vizsgált biológiai jelenségek magyarázatára előfeltevést fogalmaz meg, ennek bizonyítására vagy cáfolatára kísérletet tervez és kivitelez, azonosítja és beállítja a kísérleti változókat, megfigyeléseket és méréseket végez;
3. biológiai vonatkozású adatokat elemez, megfelelő formába rendez, ábrázol, ezek alapján előrejelzéseket, következtetéseket fogalmaz meg, a már ábrázolt adatokat értelmezi;
4. egyénileg és másokkal együttműködve célszerűen és biztonságosan alkalmaz biológiai vizsgálati módszereket, ismeri a fénymikroszkóp működésének alapelvét, képes azt használni;
5. érti a biológia molekuláris szintű vizsgálati módszereinek elméleti alapjait és felhasználási lehetőségeit, értékeli a biológiai kutatásokból származó nagy mennyiségű adat feldolgozásának jelentőségét.

DIGITÁLIS KOMPETENCIA, KOMMUNIKÁCIÓ ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai jelenségek vizsgálata során digitális szöveget, képet, videót keres, értelmez és felhasznál, vizsgálja azok megbízhatóságát, jogszerű és etikus felhasználhatóságát;
2. biológiai vizsgálatok során elvégzi az adatrögzítés és -rendezés műveleteit, ennek alapján tényekkel alátámasztott következtetéseket von le;
3. ismeri a tudományos közlések lényegi jellemzőit;
4. tájékozódik a biotechnológia és a bioetika kérdéseiben, ezekről folyó vitákban tudományosan megalapozott érveket alkot;
5. a valós és virtuális tanulási közösségekben, másokkal együttműködve megtervez és kivitelez biológiai vizsgálatokat, projekteket.

AZ ÉLŐ RENDSZEREK SZERVEZŐDÉSE**AZ ÉLŐVILÁG EGYSÉGE, A FELÉPÍTÉS ÉS MŰKÖDÉS ALAPELVEI**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja a biológiai problémákat és magyarázatokat a megfelelő szinttel összefüggésben értelmezni;
2. tényekkel bizonyítja az élőlények elemi összetételének hasonlóságát, a biogén elemek, a víz, az ATP és a makromolekulák élő szervezetekben betöltött alapvető szerepét;
3. megérti, miért és hogyan mehetnek végbe viszonylag alacsony hőmérsékleten, nagy sebességgel kémiai reakciók a sejtekben, vizsgálja az enzimműködést befolyásoló tényezőket;
4. értékeli és példákkal igazolja a különféle szintű biológiai szabályozás szerepét az élő rendszerek normál működési állapotának fenntartásában;
5. magyarázza, hogy a sejt az élő szervezetek szerkezeti és működési egysége;
6. ábrák, animációk alapján értelmezi, és biológiai tényekkel alátámasztja, hogy a vírusok az élő és élettelen határán állnak.

A SEJT ÉS A GENOM SZERVEZŐDÉSE ÉS MŰKÖDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a felépítés és működés összehasonlítása alapján bemutatja a sejt szerkezetének kétféle formájának közös jellemzőit és alapvető különbségeit, értékeli ezek jelentőségét;
2. tényekkel igazolja a baktériumok anyagcsere sokfélesége, gyors szaporodása és alkalmazkodóképessége közötti összefüggést;
3. felismeri az összetett sejtípus mikroszkóppal megfigyelhető sejtalkotóit, magyarázza a sejt anyagcsere-folyamatainak lényegét;
4. ismeri az örökítőanyag többszintű szerveződését, képek, animációk alapján értelmezi a sejtekben zajló biológiai információ tárolásának, átírásának és kifejeződésének folyamatait;
5. tudja, hogy a sejtekben és a sejtek között bonyolult jelforgalmi hálózatok működnek, amelyek befolyásolják a génműködést, és felelősek lehetnek a normál és a kóros működésért is;
6. összehasonlítja a sejtosztódás típusait, megfogalmazza ezek biológiai szerepét, megérti, hogy a soksejtű szervezetek a megtermékenyített petesejt és utódsejtjei meghatározott számú osztódásával és differenciálódásával alakulnak ki;
7. felismeri az összefüggést a rák kialakulása és a sejtciklus zavarai között, megérti, hogy mit tesz a sejt és a szervezet a daganatok kialakulásának megelőzéséért.

A SEJT ÉS A MAGASABB SZERVEZŐDÉSI SZINTEK KAPCSOLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az őssejt fogalmát, különféle típusait és azok jellemzőit, különbséget tesz őssejt és daganatsejt között;
2. fénymikroszkópban, ábrán vagy fotón felismeri és jellemzi a főbb állati és növényi szövettípusokat, elemzi, hogy milyen funkciók hatékony elvégzésére specializálódtak;
3. ismeri és példákkal bizonyítja az élőlények szén- és energiaforrásainak különféle lehetőségeit, az anyagcseretípusok közötti különbséget;
4. vázlatrajzok, folyamatábrák és animációk alapján azonosítja a fotoszintézis és a sejtlegzés fő szakaszainak sejten belüli helyét és struktúráit, a fontosabb anyagokat és az energiaátalakítás jellemzőit;

5. a sejtszintű anyagcsere folyamatok alapján magyarázza a növények és állatok közötti ökológiai szintű kapcsolatot, a termelő és fogyasztó szervezetek közötti anyagforgalmat.

AZ ÉLŐVILÁG FEJLŐDÉSE, BIOLÓGIAI EVOLÚCIO

AZ ÉLET EREDETE ÉS FELTÉTELEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a földi élet keletkezését biológiai kísérletek és elméletek alapján magyarázza;
2. érti és tényekkel igazolja az ósbaktériumok különleges élőhelyeken való életképességét;
3. biológiai és csillagászati tények alapján mérlegeli a Földön kívüli élet valószínűsíthető feltételeit és lehetőségeit.

A VÁLTOZÉKONYSÁG MOLEKULÁRIS ALAPJAI, EGYEDSZINTŰ ÖRÖKLŐDÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az örökítőanyag bázissorrendjének vagy bázisainak megváltozásához vezető folyamatokat, konkrét esetekben azonosítja ezek következményeit;
2. a géntechnológia céljának és módszertani alapjainak ismeretében, kritikai szemlélettel elemzi a genetikai módosítások előnyeit és kockázatait;
3. érti az örökítőanyagban tárolt információ és a kifejeződő tulajdonságok közötti összefüggést, megkülönbözteti a genotípust és a fenotípust;
4. megérti a genetikai információ nemzedékek közötti átadásának törvényszerűségeit, ezeket konkrét esetek elemzésében alkalmazza;
5. felismeri a kapcsolatot az életmód és a gének kifejeződése között, érti, hogy a sejt és az egész szervezet jellemzőinek kialakításában és fenntartásában kiemelt szerepe van a környezet általi génaktivitás-változásoknak.

A BIOLÓGIAI EVOLÚCIO, ADAPTÍV ÉS NEM ADAPTÍV FOLYAMATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a természetes változatosság szerveződését, az evolúciós változások eredetét és elterjedését magyarázó elemi folyamatokat, felismer és magyaráz mikro- és makroszintű evolúciós jelenségeket; példákkal igazolja, hogy a szelekció a különböző szerveződési szinteken értelmezhető tulajdonságokon keresztül egyidejűleg hat;
2. példákkal mutatja be az élővilág főbb csoportjainak evolúciós újításait, magyarázza, hogy ezek hogyan segítették elő az adott élőlénycsoport elterjedését;
3. érti és elfogadja, hogy a mai emberek egy fajhoz tartoznak, és az evolúció során kialakult nagyrasszok értékükben nem különböznek, a biológiai és kulturális örökségük az emberiség közös kincse;
4. morfológiai, molekuláris biológiai adatok alapján egyszerű származástani kapcsolatokat elemez, törzsfát készít;
5. ismeri az evolúció befolyásolásának lehetséges módjait (például mesterséges szelekció, fajtanemesítés, géntechnológia), értékeli ezek előnyeit és esetleges hátrányait.

AZ EMBER SZERVEZETE ÉS EGÉSZSÉGE

AZ EMBERI SZERVEZET ANATÓMIÁJA, ÉLETTANA ÉS EGÉSZSÉGVÉDELME

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a környezeti állapot és az ember egészsége közötti összefüggéseket, azonosítja az ember egészségét veszélyeztető tényezőket, felismeri a megelőzés lehetőségeit, érvényesíti az elővigyázatosság elvét;
2. elemzi az ember mozgásképességének biokémiai, szövettani és biomechanikai alapjait, ezeket összefüggésbe hozza a mindennapi élet, a sport és a munka mozgásformáival, értékeli a rendszeres testmozgás szerepét egészségének megőrzésében;
3. az emberi test kültakarójának, váz- és izomrendszerének elemzése alapján magyarázza az ember testképének, testalkatának és mozgásképességének biológiai alapjait;
4. a táplálkozás-, a légzés-, a keringés- és a kiválasztás szervrendszerének elemzése alapján magyarázza az emberi szervezet anyag- és energiaforgalmi működésének biológiai alapjait;
5. az ideg-, hormon- és immunrendszer elemzése alapján magyarázza az emberi szervezet információs rendszerének biológiai alapjait;
6. felsorolja az emberi egyedfejlődés főbb szakaszait, magyarázza hogyan és miért változik a szervezetünk az életkor előrehaladásával, értékeli a fejlődési szakaszok egészségvédelmi szempontjait, önmagát is elhelyezve ebben a rendszerben.

AZ EMBERI NEMEK ÉS A SZAPORODÁS BIOLÓGIAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a férfi és a női nemi szervek felépítését és működését, a másodlagos nemi jellegeket és azok kialakulási folyamatát, ismereteit összekapcsolja a szaporító szervrendszer egészségtanával;
2. biológiai ismereteit is figyelembe véve értékeli az emberi szexualitás párkapcsolattal és a tudatos családtervezéssel összefüggő jelentőségét;
3. megérti a fogamzásgátlók hatékonyságáról szóló információkat, a személyre szabott, orvosilag ellenőrzött fogamzásgátlás fontosságát;
4. ismeri a fogamzás feltételeit, a terhesség jeleit, bemutatja a magzat fejlődésének szakaszait, értékeli a terhesség alatti egészséges életmód jelentőségét.

A LELKI EGYENSÚLY ÉS A TESTI ÁLLAPOT ÖSSZEFÜGGÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai működések alapján magyarázza a stressz fogalmát, felismeri a tartós stressz egészségre gyakorolt káros hatásait, igyekszik azt elkerülni, csökkenteni;
2. ismeri a gondolkodási folyamatokat és az érzelmi és motivációs működéseket meghatározó tényezőket, értékeli az érzelmi és az értelmi fejlődés kapcsolatát;
3. ismeri a mentális egészség jellemzőit, megérti annak feltételeit, ezek alapján megtervezi az egészségmegőrző magatartásához szükséges életviteli elemeket;
4. megérti az idegsejtek közötti jelátviteli folyamatokat, és kapcsolatba hozza azokat a tanulás és emlékezés folyamataival, a drogok hatásmechanizmusával;
5. az agy felépítése és funkciója alapján magyarázza az információk feldolgozásával, a tanulással összefüggő folyamatokat, értékeli a tanulási képesség jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából;
6. biológiai folyamatok alapján magyarázza a függőség kialakulását, felismeri a függőségekre vezető tényezőket, ezek kockázatait és következményeit.

AZ EGÉJSZÉGÜGYI RENDSZER ISMERETE, ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az orvosi diagnosztika, a szűrővizsgálatok és védőoltások célját, lényegét, értékeli ezek szerepét a betegségek megelőzésében és a gyógyulásban;
2. megkülönbözteti a házi- és a szakorvosi ellátás funkcióit, ismeri az orvoshoz fordulás módját, tisztában van a kórházi ellátás indokaival, jellemzőivel;
3. ismeri a leggyakoribb fertőző betegségek kiváltó okait, ismeri a fertőzések elkerülésének lehetőségeit és a járványok elleni védekezés módjait;
4. ismeri a leggyakoribb népbetegségek (pl. szívinfarktus, stroke, cukorbetegség, allergia, asztma) kockázati tényezőit, felismeri ezek kezdeti tüneteit;
5. képes a bekövetkezett balesetet, rosszulletet felismerni;
6. képes a sérült vagy beteg személy ellátását a rendelkezésre álló eszközökkel (vagy eszköz nélkül) megkezdeni, segítséget (szükség esetén mentőt) hívni;
7. szükség esetén alkalmazza a felnőtt alapszintű újraélesztés műveleteit (CPR), képes a félautomata defibrillátort alkalmazni.

KÖRNYEZET ÉS ÉLŐVILÁG KAPCSOLATA**AZ ÉLŐHELYEK JELLEMZŐI, A POPULÁCIÓK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. példákkal mutatja be a fontosabb hazai szárazföldi és vizes életközösségek típusait, azok jellemzőit és előfordulásait;
2. megfigyelések, leírások és videók alapján azonosítja a populációk közötti kölcsönhatások típusait, az ezzel összefüggő etológiai jellemzőket, bemutatja ezek jellegét, jelentőségét;
3. érti az ökológiai mutatókkal, bioindikációs vizsgálatokkal megvalósuló környezeti állapotelemzések céljait, adott esetben alkalmazza azok módszereit;
4. ismeri a levegő-, a víz- és a talajszennyezés forrásait, a szennyező anyagok típusait és példáit, konkrét esetek alapján elemzi az életközösségekre gyakorolt hatásukat.

AZ ÉLŐHELYI KÖRNYEZETHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és példákkal igazolja az állatok viselkedésének a környezethez való alkalmazkodásban játszott szerepét;
2. felismeri a természetes élőhelyeket veszélyeztető tényezőket, kifejti álláspontját az élőhelyvédelem szükségességéről, egyéni és társadalmi megvalósításának lehetőségeiről.

AZ ÉLETKÖZÖSSÉGEK BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a biológiai sokféleség fogalmát, ismer a meghatározásra alkalmas módszereket, értékeli a bioszféra stabilitásának megőrzésében játszott szerepét;
2. érti az ökológiai egyensúly fogalmát, értékeli a jelentőségét, példákkal igazolja az egyensúly felborulásának lehetséges következményeit;
3. érti az ökológiai rendszerek működése és a biológiai sokféleség közötti kapcsolatot, konkrét életközösségek vizsgálata alapján táplálkozási piramist, hálózatot elemez.

A FENNTARTHATÓSÁG ELVE, SZEMPONTJAI**AZ EMBERI TEVÉKENYSÉG HATÁSA A BIOSZFÉRÁRA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. konkrét példák alapján vizsgálja a bioszférában végbemenő folyamatokat, elemzi ezek idő- és térbeli viszonyait, azonosítja az emberi tevékenységgel való összefüggésüket;
2. a kutatások adatai és előrejelzései alapján értelmezi a globális éghajlatváltozás élővilágra gyakorolt helyi és bioszféra szintű következményeit;
3. példák alapján elemzi a levegő-, a víz- és a talajszennyeződés, az ipari és természeti katasztrófák okait és ezek következményeit, az emberi tevékenységnek az élőhelyek változásához vezető hatását, ennek alapján magyarázza egyes fajok veszélyeztetettségét.

A FENNTARTHATÓ ÉLETVITEL, TECHNOLÓGIA ÉS GAZDÁLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti és elfogadja, hogy a jövőbeli folyamatokat a jelen cselekvései alakítják, tudja, hogy a folyamatok tervezése, előrejelzése számítógépes modellek alapján lehetséges;
2. értékeli a környezet- és természetvédelem fontosságát, megérti a nemzetközi összefogások és a hazai törekvések jelentőségét, döntéshozatalai során saját személyes érdekein túl a természeti értékeket és egészség-megőrzési szempontokat is mérlegeli;
3. történeti adatok és jelenkori esettanulmányok alapján értékeli a mezőgazdaság, erdő- és vadgazdaság, valamint a halászat természetes életközösségekre gyakorolt hatását, példák alapján bemutatja az ökológiai szempontú, fenntartható gazdálkodás technológiai lehetőségeit;
4. megérti a biotechnológiai eljárások és a bionika eredményeinek alkalmazási lehetőségeit, értékeli az információs technológiák alkalmazásának orvosi, biológiai jelentőségét.

A FÖLD ÉS A KÁRPÁT-MEDENCE ÉRTÉKEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érvel a Föld, mint élő bolygó egyedisége mellett, tényekre alapozottan és kritikusan értékeli a természeti okokból és az emberi hatásokra bekövetkező változásokat;
2. ismeri a Kárpát-medence élővilágának sajátosságait, megőrzendő értékeit, ezeket összekapcsolja a hazai nemzeti parkok tevékenységével.

II.3.6.4. FIZIKA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A természettudományok, és így a fizika az emberi megismerés fontos és hatékony eszközei. A természet alaptörvényeinek feltárása, azok alkalmazása világunk jobb megértése, és technikai civilizációnk fejlesztése érdekében közvetlen, életminőségünket befolyásoló előnyökkel jár. A fizikai műveltség alapvető kulturális érték, megőrzése és gyarapítása az egymást követő nemzedékek kiemelt feladata, a jövő iránti elkötelezettség megnyilvánulása.

A fizika oktatása során a hangsúly a fizikai gondolkodásmódra, a fizika megismerési módszereire, mindennapi életben való alkalmazhatóságára esik, olyan ismeretekre, melyekre a nem szakirányba továbbtanuló tanulóknak is szüksége van. Az oktatási, tanulási folyamat mélyíti a szükséges szakmai ismereteket, támogatja a tudásalkalmazást, összekapcsolja a tantárgyon belüli és a tantárgyak közötti releváns információkat és szervesen épít a jelenségalapú tudásszervezés alapelveire.

A 7–8. évfolyamon a tanuló életkori sajátosságainak megfelelően a tananyag feldolgozása szorosan kapcsolódik a mindennapok problémáihoz, azokból indul ki és azokra keresi a választ. Kerüli a túlzott absztrakciót, miközben az aktív tanulás megvalósításával, a kísérletezésre, megfigyelésre épülő tapasztalatok összegyűjtésével, értelmezésével megteremtí a szaktudományos ismeretek befogadásának valódi alapjait. A fizika a 7–8. évfolyamon a helyi tantervben szabályozott módon integrált természettudomány tantárgy részeként, annak fizika moduljaként is oktatható.

A középiskola szintjén a tapasztalatok összegyűjtése, azok formalizálása, egyszerűbb modellek alkotása, a modell és a valóság összevetése új készségek kialakítását igényli annak érdekében, hogy olyan hatékony megismerési rendszer alakuljon ki, amely megalapozza az elméleti kutatást, valamint a mérnöki, technikai fejlesztéseket is. A természettudományos megismerési folyamat élményszerű megélése a fizika oktatásának meghatározó eleme ebben a nevelési szakaszban. Speciális esetben a középiskolában is lehetőség nyílik az integrált tanulásszervezésre.

A mai korban az információkat, a szakismereteket az egyre könnyebben és hatékonyabban használható digitális adatbázisok biztosítják. Ugyanakkor az adatbázisok sikeres használatához személyes tudásra is szükség van. A természettudományos és mérnöki pályákra készülőknek tisztában kell lenniük az ismeretrendszerek fő struktúrájával, kulcsfogalmainak jelentésével és megfelelő matematikai kompetenciákkal is rendelkezniük kell.

A tantárgy céljai közt szerepel a fizika természettudományos és általános társadalmi kontextusának kibontása, mely leginkább a tudománytörténet érdekesebb fejezeteinek tanulmányozása révén válik lehetővé. A fizika művelése, mint minden természettudományos tevékenység, működése és hatásai okán társadalmi jelenség.

A fizika tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. azonosítani tudja a fizika körébe tartozó problémákat, a természeti és technikai környezet leírására a megfelelő fizikai mennyiségeket használja, a jelenségek értelmezése során a megismert fizikai elveket alkalmazza;
2. a megismert jelenségek kapcsán egyszerű számolásokat végezzen, grafikus formában megfogalmazott feladatokat oldjon meg, egyszerű méréseket, megfigyeléseket tervezzen, végrehajtsa, kiértékeljen, ábrákat készítsen;
3. tudjon információkat keresni a vizsgált tudományterülethez kapcsolódóan a rendelkezésre álló információforrásokban, elektronikus adathordozókon, nyitottan közelítsen az újdonságokhoz folyamatos érdeklődés mellett;
4. ismerje meg a fenntartható fejlődés fogalmát és fizikai vonatkozásait, elősegítve ezzel a természet és környezet, illetve a fenntartható fejlődést segítő életmód iránti felelősségteljes elköteleződés kialakulását;
5. felismerjen és megértse a természettudományok különböző területei között fennálló kapcsolatokat konkrét jelenségek kapcsán;

6. eligazodjon a közvetlen természeti és technikai környezetükben, illetve a tanultakat alkalmazni tudja a mindennapokban használt eszközök működési elvének megértésére, a biztonságos eszközhasználat elsajátítására;

7. felismerje az ember és környezetének kölcsönhatásából fakadó előnyöket és problémákat, tudatosítsa az emberiség felelősségét a környezet megóvásában;

8. fel tudja táni a megfigyelt jelenségek ok-okozati hátterét;

9. képessé váljon Univerzumunkat és az embert kölcsönhatásában szemlélni, az emberiség fejlődéstörténetét, jelenét és jövőjét és az Univerzum történetét összekapcsolni;

10. tisztába kerüljön azzal, hogy a tudomány művelése alapvetően társadalmi jelenség;

11. megtanuljon különbséget tenni a valóság és az azt leképező természettudományos modellek, leírások és világról alkotott képek között;

12. felismerje, hogy a természet egységes egész, szétválasztását rész tudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja, a fizika törvényei általánosak, amelyek a kémia, a biológia, a földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7–8. évfolyamon

A fizika a 7–8. évfolyamon önálló tantárgyként vagy a helyi tantervben szabályozott módon, az integrált természettudomány tantárgy részeként, annak fizika moduljaként is oktatható. Az életkori szakasznak megfelelően a tananyag feldolgozása jelenségek központú, tehát valamilyen megfogható, megfigyelhető, megtapasztalható jelenségből kiindulva kerül feldolgozásra. A témaválasztás gyakorlatorientált, az egyes témák feldolgozásának célja mindig valamilyen gyakorlati, a mindennapokban hasznos ismeret megszerzése. Fontos szempont a tananyagválasztás során az aktualitásra való törekvés, tehát az anyag a hétköznapjainkban aktuálisan használt eszközeink működésének megértésére fókuszál, ahol lehetséges, az aktuális hírekre reflektál. Ebben az életkori szakaszban a tananyag feldolgozása elsődlegesen kvalitatív, és ebben a minőségében inkább leíró, megfigyelő, mint értelmező, miközben cél az értelmező gondolkodás fejlesztése, az életkornak megfelelő szintű modellalkotás. Nem cél, hogy ezek a modellek maradéktalanul megfeleljenek a magasabb tudományosság igényeinek, inkább a tanuló életkori sajátosságaiból, előzetes tudásából kiindulva szolgálnak eszközként a természettudományos gondolkodás elsajátításához. A tananyag feldolgozása során alkalmazandók a differenciálás elvei, a magyarázatok mélységét a diákcsoport képességeihez kell igazítani. A műveltségterületben ebben az életkori szakaszban a közvetlen környezet jelenségeinek megfigyeléséhez, a mindennapokban használt eszközök működésének leírásához kapcsolódnak. Ugyanakkor a tanuló általános képet szerez a Világegyetem nagyságrendjeiről, ezen belül a Föld elhelyezkedéséről az Univerzumban, valamint a természeti folyamatokat és technikai eszközök működését egyaránt meghatározó energetikai viszonyokról.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–10. évfolyamon

A fizika a középiskolában a szaktárgyi ismeretek elmélyítésén, az összefüggések megértésén túl a mindenki számára fontos, mindennapokban használható ismeretek bemutatására törekszik. A tanulónak a tantárggyal való foglalkozás során fel kell ismernie, hogy a fizika hasznos, az élet minden fontos területén megjelenik, ismerete gyakorlati előnyökkel jár. A cél a problémaközpontúság, a gyakorlatiasság és az ismeretek egyensúlyának megteremtése a motiváció folyamatos fenntartásának és minden tanuló eredményes tanulásának érdekében, megteremtve a lehetőségét annak, hogy a tanuló logikusan gondolkodó, a világ belső összefüggéseit megértő, felelős döntésekre kész felnőtté váljon. Korunkban a hatékony oktatás elképzelhetetlen aktív tanulás nélkül, ami a tanár részéről egyszerűen kíván módszertani sokféleséget és új értékelési eljárások meghonosítását. Fontos megmutatni a tanulónak azt, hogy természettudományos tudásunk az osztatlan emberi műveltség része, és ezer szálon kapcsolódik a humán kultúrához, a lét nagy kérdéseire. A fizika tanulása-tanítása során a természettudományos világkép fejlődik, átalakul, és ez a fejlődés a technikai fejlődést alapozza meg. A fizika tanulása során elsajátítandó az a szemlélet, amely a tudomány működését olyan társadalmi jelenségnek tekinti, amelynek szabályozása, háttérintézményei, témaválasztása, következtetései megjelennek mindennapi döntéseinkben, értékítéletünkben. A tudomány és a gazdaság szoros kapcsolatban van, és kapcsolatrendszerük legfőbb jellemzőinek megismerése elengedhetetlen a felelős állampolgári viselkedés elsajátításához. A tudomány egyben olyan módszer, működési forma, szabályrendszer, mely pontosan definiálja önmagát, és ennek köszönhetően könnyen azonosíthatóvá válnak a tudományosság látszatát keltő, de valójában tudományosan megalapozatlan elképzelések. A tanulási terület műveltségterületi a közvetlen környezetünkről megszerezhető ismereteket mélyítik el, ugyanakkor kitekintést adnak a tágabb környezetre is. Az emberiség globális problémáira hívják fel a figyelmet, s bemutatják a modern természettudomány újszerű, szemléletformáló eredményeit, valamint azt az eredményekben rejlő perspektívát, mely az elméleti kutatás és a technikai fejlődés előtt áll.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7–8. ÉVFOLYAMON

A javasolt kontextusalapú tananyag-felépítés nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé. Így a fizikai ismeretek feldolgozása mind diszciplináris, mind integrált oktatás formájában megvalósítható.

1. Fizikai jelenségek megfigyelése, egyszerű értelmezése
2. Mozgások a környezetünkben, a közlekedés
3. A levegő, a víz, a szilárd anyagok

4. Fontosabb mechanikai, hőtani, elektromos és optikai eszközeink működésének alapjai, fűtés és világítás a háztartásban
5. Az energia megjelenési formái, megmaradása, energiatermelés és felhasználás
6. A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem, a Föld jövője, megóvása

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–10. ÉVFOLYAMON

1. A fizikai jelenségek megfigyelése, modellalkotás, értelmezés, tudományos érvelés
2. Mozgások a környezetünkben, a közlekedés kinematikai és dinamikai vonatkozásai
3. A halmazállapotok és változásuk, a légnemű, folyékony és szilárd anyagok tulajdonságai
4. Az emberi test fizikájának elemei
5. Fontosabb mechanikai, hőtani és elektromos eszközeink működésének alapjai, fűtés és világítás a háztartásban
6. A hullámok szerepe a képek és hangok rögzítésében, továbbításában
7. Az energia megjelenési formái, megmaradása, energiatermelés és -felhasználás
8. Az atom szerkezete, fénykibocsátás, radioaktivitás
9. A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem, a Föld jövője, megóvása, az űrkutatás eredményei

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a legfontosabb természeti jelenségeket, azok életkorának megfelelően egyszerűsített, a fizikai mennyiségeken és törvényeken alapuló magyarázatait;
2. értelmezni tudja lakóhelyét a Földön, a Föld helyét a Naprendszerben, a Naprendszer helyét a galaxisunkban és az Univerzumban;
3. tájékozott a Földünket és környezetünket fenyegető globális problémákban, ismeri az emberi tevékenység lehetséges szerepét ezek kialakulásában;
4. felismeri, hogyan jelennek meg a fizikai ismeretek a gyakran használt technikai eszközök működésében;
5. ismeri a világot leíró fontos fizikai mennyiségeket, azok jelentését, jellemző nagyságrendjeit a mindennapokban;
6. egyszerű, a megértést segítő számítási feladatokat old meg;
7. szemléletes példákon keresztül felismeri a fizikai ismeretek bővülése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot;
8. önállóan keres és olvas fizikai témájú ismeretterjesztő szövegeket, törekszik a lényeg kiemelésére.

A FIZIKA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER

FIZIKAI MEGFIGYELÉSEK, KÍSÉRLETEK VÉGZÉSE, AZ EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeléseket és kísérleteket végez a környezetében, az abból származó tapasztalatokat rögzíti;
2. felismeri a tudomány által vizsgálható jelenségeket, azonosítani tudja a tudományos érvelést, kritikusan vizsgálja egy elképzelés tudományos megalapozottságát;
3. hétköznapi eszközökkel méréseket végez, rögzíti a mérések eredményeit, leírja a mérésorozatokban megfigyelhető tendenciákat, ennek során helyesen használja a közismert mértékegységeket;
4. jó becsléseket tud adni egyszerű számítás, következtetés segítségével;
5. értelmezni tud egy jelenséget, megfigyelést valamilyen korábban megismert vagy saját maga által alkotott egyszerű elképzelés segítségével.

A FIZIKA TUDOMÁNYÁNAK TERÜLETEI, LEGÚJABB EREDMÉNYEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a fizika fontosabb szakterületeit;
2. tájékozott a fizika néhány új eredményével kapcsolatban.

A FIZIKA MŰVELÉSÉNEK TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDATOSSÁG

A FIZIKA SZEREPE A KÖRNYEZET MEGÓVÁSÁBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja azonosítani a széles körben használt technológiák környezetkárosító hatásait, és fizikai ismeretei alapján javaslatot tesz a károsító hatások csökkentésének módjára;
2. környezetében zajszintméréseket végez számítógépes mérőeszközzel, értelmezi a kapott eredményt;
3. ismeri az ózonpajzs elvékonyodásának és az ultraibolya sugárzás erősödésének tényét és lehetséges okait.

AZ ENERGIAGAZDÁLKODÁS FIZIKAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van azzal, hogy az energiának ára van, gyakorlati példákon keresztül ismerteti az energiatakarékosság fontosságát, ismeri az energiatermelés környezeti hatásait, az energiabiztonság fogalmát;

2. ismeri a jövő tervezett energiaforrásaira vonatkozó legfontosabb elképzeléseket;
3. ismeri a zöldenergia és fosszilis energia fogalmát, az erőművek energiaátalakításban betöltött szerepét, az energiafelhasználás módjait és a háztartásokra jellemző fogyasztási adatokat.

A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK EGYSZERŰBB FIZIKAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az éghajlatváltozás problémájának összetevőit, lehetséges okait. Tisztában van a hagyományos ipari nyersanyagok földi készleteinek végességével és e tény lehetséges következményeivel;
2. tudatában van az emberi tevékenység természetre gyakorolt lehetséges negatív hatásainak és az ezek elkerülésére használható fizikai eszközöknek és eljárásoknak (pl. porszűrés, szennyezők távolról való érzékelése alapján elrendelt forgalomkorlátozás);
3. tisztában van az úrkutatás aktuális céljaival, legérdekesebb eredményeivel.

A FIZIKAI ISMERETEK BŐVÜLÉSÉNEK GAZDASÁGI, TÁRSADALMI HATÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri jelentős fizikusok életének és tevékenységének legfontosabb részleteit, azok társadalmi összefüggéseit (pl. Isaac Newton, Arkhimédész, Galileo Galilei, Jedlik Ányos);
2. felismeri a fizikai kutatás által megalapozott technikai fejlődés egyes fejezeteinek a társadalomra, illetve a történelemre gyakorolt hatását, meg tudja fogalmazni a természettudomány fejlődésével kapcsolatos alapvető etikai kérdéseket.

A TERMÉSZETI JELENSÉGEK ÉS A TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLÓGIÁK FIZIKÁJA

A LEGÁLTALÁNOSABB TERMÉSZETI JELENSÉGEK FIZIKAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a környezetében előforduló legfontosabb természeti jelenségek (például időjárási jelenségek, fényviszonyok változásai, égi jelenségek) fizikai magyarázatát;
2. tudja, miben nyilvánulnak meg a kapilláris jelenségek, ismer ezekre példákat a gyakorlatból (pl. növények tápanyagfelvétele a talajból).

A GYAKRAN HASZNÁLT TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLÓGIÁK FIZIKAI ALAPJAI, BIZTONSÁGOS HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a legfontosabb, saját maga által használt eszközök (például közlekedési eszközök, elektromos háztartási eszközök, szerszámok) működésének fizikai lényegét;
2. tisztában van az önvezérelt járművek működésének elvével, illetve néhány járműbiztonsági rendszer működésének fizikai hátterével;
3. ismeri az aktuálisan használt elektromos fényforrásokat, azok fogyasztását és fényerejét meghatározó mennyiségeket, a háztartásban gyakran használt áramforrásokat;
4. ismeri a villamos energia felhasználását a háztartásban, az energiatakarékosság módozatait, az érintésvédelmi és biztonsági rendszereket és szabályokat;
5. ismeri néhány gyakran használt optikai eszköz részeit, átlátja működési elvüket;
6. érti a színek kialakulásának elemi fizikai hátterét.

AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD FIZIKAI HÁTTERE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a hallás folyamatát, a levegő hullámzásának szerepét a hang továbbításában. Meg tudja nevezni a halláskárosodáshoz vezető főbb tényezőket;
2. ismeri a látás folyamatát, a szem hibáit és a szemüveg szerepét ezek kijavításában, a szem megerősítésének (például számítógép) következményeit;
3. átlátja a táplálékok energiatartalmának szerepét a szervezet energia-háztartásában és az ideális testsúly megtartásában.

FIZIKAI SZAKISMERETEK

MOZGÁSOK A KÖRNYEZETÜNKBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelően tudja összekapcsolni a hely- és időadatokat. Különbséget tesz az út és elmozdulás fogalma között, ismeri, és ki tudja számítani az átlagsebességet, a mértékegységeket megfelelően használja, tudja, hogy lehetnek egyenletes és nem egyenletes mozgások, ismeri a testek sebességének nagyságrendjét;
2. meghatározza az egyenes vonalú egyenletes mozgást végző test sebességét, a megtett utat, az út megtételéhez szükséges időt;
3. tisztában van a mozgások kialakulásának okával, ismeri az erő szerepét egy mozgó test megállításában, elindításában, valamilyen külső hatás kompenzálásában;
4. egyszerű eszközökkel létrehoz periodikus mozgásokat, méri a periódusidőt, fizikai kísérleteket végez azzal kapcsolatban, hogy mitől függ a periódusidő;
5. érti a hullámmozgás lényegét és a jellemző legfontosabb mennyiségeket: frekvencia, amplitúdó, hullámhossz, terjedési sebesség.

AZ ENERGIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kvalitatív ismeretekkel rendelkezik az energia szerepéről, az energiaforrásokról, az energiaátalakulásokról;

2. előidéz egyszerű energiaátalakulással járó folyamatokat (melegítés, szabadesés), megnevezi az abban szereplő energiákat.

AZ ANYAG ÉS HALMAZÁLLAPOTAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. jellemzi az anyag egyes halmazállapotait, annak sajátságait, ismeri a halmazállapot-változások jellemzőit, a halmazállapot-változások és a hőmérséklet alakulásának kapcsolatát;
2. kísérletezés közben, illetve a háztartásban megfigyeli a folyadékok és szilárd anyagok melegítésének folyamatát, és szemléletes képet alkot a melegedést kísérő változásokról, a melegedési folyamatot befolyásoló tényezőkről;
3. tudja magyarázni a folyadékokban való úszás, lebegés és elmerülés jelenségét, az erre vonatkozó sűrűségfeltételt;
4. tisztában van a rugalmasság és rugalmatlanság fogalmával, az erő és az általa okozott deformáció közötti kapcsolat jellegével, be tudja mutatni az anyag belső szerkezetére vonatkozó legegyszerűbb modelleket, kvalitatív jellemzőket.

ELEKTROMOS ÉS MÁGNESES JELENSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az elektromos állapot fogalmát, kialakulását, és magyarázza azt az anyagban lévő töltött részecskék és a közöttük fellépő erőhatások segítségével;
2. szemléletes képpel rendelkezik az elektromos áramról, ismeri az elektromos vezetők és szigetelők fogalmát;
3. használja a feszültség, áramerősség, ellenállás mennyiségeket egyszerű áramkörök jellemzésére;
4. tudja, hogy a Földnek mágneses tere van, ismeri ennek legegyszerűbb dipól közelítését. Ismeri az állandó mágnes sajátságait, az iránytűt;
5. tisztában van a fény egyenes vonalú terjedésével, szabályos visszaverődésének törvényével, erre hétköznapi példákat hoz;
6. gyakorlati példákon keresztül ismeri a fény és anyag legegyszerűbb kölcsönhatásait (fénytörés, fényvisszaverődés, elnyelés, sugárzás), az árnyékjelenségeket, mint a fény egyenes vonalú terjedésének következményeit, a fehér fény felbonthatóságát.

A VILÁGEGYETEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a nappalok és éjszakák változásának fizikai okát, megfigyelésekkel feltárja a holdfázisok változásának fizikai hátterét, látja a Nap szerepét a Naprendszerben mint gravitációs centrum és mint energiaforrás;
2. ismeri a csillagok fogalmát, számuk és méretük nagyságrendjét, ismeri a világűr fogalmát, a csillagászati időegységeket (nap, hónap, év) és azok kapcsolatát a Föld és Hold forgásával és keringésével;
3. tisztában van a galaxisok mibenlétével, számuk és méretük nagyságrendjével. Ismeri a Naprendszer bolygóinak fontosabb fizikai jellemzőit.

A DIGITÁLIS TECHNOLÓGIÁK HASZNÁLATA INTERNETHASZNÁLAT, PREZENTÁCIÓKÉSZÍTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. fizikai szövegben, videóban el tudja különíteni a számára világos és nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket;
2. az internet segítségével adatokat gyűjt a legfontosabb fizikai jelenségekről;
3. tanári útmutatás felhasználásával magabiztosan használ magyar nyelvű mobiltelefonos, táblagépes applikációkat fizikai tárgyú információk keresésére;
4. ismer megbízható fizikai tárgyú magyar nyelvű internetes forrásokat;
5. egyszerű számítógépes prezentációkat készít egy adott témakör bemutatására;
6. projektfeladatok megoldása során önállóan, illetve a csoporttagokkal közösen különböző prezentációkat hoz létre a tapasztalatok és eredmények bemutatására.

MÉRÉS, TERVEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a sportolást segítő kisalkalmazások által mért fizikai adatokat. Méréseket végez a mobiltelefon szenzorainak segítségével.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŪZOTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a helyét a Világegyetemben, látja a Világegyetem időbeli fejlődését, lehetséges jövőjét, az emberiség és a Világegyetem kapcsolatának kulcskérdéseit;
2. tisztában van azzal, hogy a fizika átfogó törvényeket ismer fel, melyek alkalmazhatók jelenségek értelmezésére, egyes események minőségi és mennyiségi előrejelzésére;
3. felismeri, hogyan jelennek meg a fizikai ismeretek a mindennapi tevékenységek során, valamint a gyakran használt technikai eszközök működésében;

4. ismeri a világot leíró legfontosabb természeti jelenségeket, az azokat leíró fizikai mennyiségeket, azok jelentését, jellemző nagyságrendjeit;
5. gyakorlati oldalról ismeri a tudományos megismerési folyamatot: megfigyel, mér, adatait összeveti az egyszerű modellekkel, korábbi ismereteivel. Ennek alapján következtet, megerősít, cáfol;
6. egyszerű fizikai rendszerek esetén a lényeges elemeket a lényegtelenektől el tudja választani, az egyszerűbb számításokat el tudja végezni és a helyes logikai következtetéseket le tudja vonni, illetve táblázatokat, ábrákat, grafikonokat tud értelmezni;
7. tájékozott a Földünket és környezetünket fenyegető globális problémákban, ismeri az emberi tevékenység szerepét ezek kialakulásában;
8. látja a fizikai ismeretek bővülése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot;
9. tud önállóan fizikai témájú ismeretterjesztő szövegeket olvasni, a lényeget kiemelni, el tudja különíteni a számára világos, valamint a nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket;
10. tudományos ismereteit érveléssel meg tudja védeni, vita során ki tudja fejteni véleményét, érveit és ellenérveit, mérlegelni tudja egy elképzelés tudományos megalapozottságát.

A FIZIKA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER FIZIKAI MEGFIGYELÉSEK, KÍSÉRLETEK VÉGZÉSE, AZ EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű méréseket, kísérleteket végez, az eredményeket rögzíti;
2. fizikai kísérleteket önállóan is el tud végezni;
3. ismeri a legfontosabb mértékegységek jelentését, helyesen használja a mértékegységeket számításokban, illetve az eredmények összehasonlítása során;
4. a mérések és a kiértékelés során alkalmazza a rendelkezésre álló számítógépes eszközöket, programokat;
5. megismételt mérések segítségével, illetve a mérés körülményeinek ismeretében következtet a mérés eredményét befolyásoló tényezőkre;
6. egyszerű, a megértést segítő számolási feladatokat old meg, táblázatokat, ábrákat, grafikonokat értelmez, következtetést von le, összehasonlít;
7. el tudja választani egyszerű fizikai rendszerek esetén a lényeges elemeket a lényegtelenektől;
8. gyakorlati oldalról ismeri a tudományos megismerési folyamatot: megfigyelés, mérés, a tapasztalatok, mérési adatok rögzítése, rendszerezése, ezek összevetése valamilyen egyszerű modellel vagy matematikai összefüggéssel, a modell (összefüggés) továbbfejlesztése.

A FIZIKA TUDOMÁNYA, LEGÚJABB EREDMÉNYEI, MÓDSZEREI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja, hogyan születnek az elismert, új tudományos felismerések, ismeri a tudományosság kritériumait;
2. tisztában van azzal, hogy a fizika átfogó törvényeket ismer fel, melyek alkalmazhatók jelenségek értelmezésére, egyes események minőségi és mennyiségi előrejelzésére;
3. felismeri a tudomány által vizsgálható jelenségeket, azonosítani tudja a tudományos érvelést, kritikusan vizsgálja egy elképzelés tudományos megalapozottságát;
4. ismeri a fizika főbb szakterületeit, néhány új eredményét.

A TUDOMÁNYOS ÉRVELÉS ÉS VITA, AZ EREDMÉNYEK PREZENTÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kialakult véleményét mérési eredményekkel, érvekkel támasztja alá.

A FIZIKA MŰVELÉSÉNEK TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDATOSSÁG A FIZIKA SZEREPE A KÖRNYEZET MEGÓVÁSÁBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van a különböző típusú erőművek használatának előnyeivel és környezeti kockázatával;
2. érti az atomreaktorok működésének lényegét, a radioaktív hulladékok elhelyezésének problémáit;
3. ismeri a környezet szennyezésének leggyakoribb forrásait, fizikai vonatkozásait.

AZ ENERGIAGAZDÁLKODÁS FIZIKAI KÉRDÉSEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a megújuló és a nem megújuló energiaforrások használatának és az energia szállításának legfontosabb gyakorlati kérdéseit;
2. az emberiség energiafelhasználásával kapcsolatos adatokat gyűjt, az információkat szemléletesen mutatja be;
3. tudja, hogy a Föld elsődleges energiaforrása a Nap, ismeri a napenergia felhasználási lehetőségeit, a napkollektor és a napelem mibenlétét, a közöttük lévő különbséget.

A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK FIZIKAI HÁTTERE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. átlátja az ózonpajzs szerepét a Földet ért ultraibolya sugárzással kapcsolatban;
2. tisztában van az éghajlatváltozás kérdésével, az üvegházhatás jelenségével a természetben, a jelenség erőssége és az emberi tevékenység kapcsolatával;
3. ismeri az űrkutatás történetének főbb fejezeteit, jövőbeli lehetőségeit, tervezett irányait;
4. tisztában van az űrkutatás ipari-technikai civilizációra gyakorolt hatásával, valamint az űrkutatás tágabb értelemben vett céljaival (értelmes élet keresése, új nyersanyagforrások felfedezése).

A FIZIKA ÉS A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FEJLŐDÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. néhány konkrét példa alapján felismeri a fizika tudásrendszerének fejlődése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot;
2. el tudja helyezni lakóhelyét a Földön, a Föld helyét a Naprendszerben, a Naprendszer helyét a galaxisunkban és az Univerzumban;
3. átlátja az emberiség és a Világegyetem kapcsolatának kulcskérdéseit.

NEVES FIZIKUSOK ÉLETE, MUNKÁSSÁGA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adatokat gyűjt és dolgoz fel a legismertebb fizikusok életével, tevékenységével, annak gazdasági, társadalmi hatásával, valamint emberi vonatkozásaival kapcsolatban (Galileo Galilei, Michael Faraday, James Watt, Eötvös Loránd, Marie Curie, Ernest Rutherford, Niels Bohr, Albert Einstein, Szilárd Leó, Wigner Jenő, Teller Ede).

A TERMÉSZETI JELENSÉGEK ÉS TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLÓGIÁK FIZIKÁJA**A LEGÁLTALÁNOSABB TERMÉSZETI JELENSÉGEK FIZIKAI ALAPJAI**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a legfontosabb természeti jelenségeket (például légköri jelenségek, az égbolt változásai, a vízzel kapcsolatos jelenségek), azok megfelelően egyszerűsített, a fizikai mennyiségeken és törvényeken alapuló magyarázatait;
2. tudja, hogyan jönnek létre a természet színei, és hogyan észleljük azokat;
3. ismeri a villámok veszélyét, a villámhárítók működését, a helyes magatartást zivataros, villámcsapás-veszélyes időben;
4. ismeri a légnyomás változó jellegét, a légnyomás és az időjárás kapcsolatát.

A GYAKRAN HASZNÁLT TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLÓGIÁK FIZIKAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a legfontosabb közlekedési eszközök – gépjárművek, légi és vízi járművek – működésének fizikai elveit;
2. átlátja a korszerű lakások és házak hőszabályozásának fizikai kérdéseit (fűtés, hűtés, hőszigetelés);
3. ismeri a háztartásban használt fontosabb elektromos eszközöket, az elektromosság szerepét azok működésében, szemléletes képe van a váltakozó áramról;
4. tisztában van a konyhai tevékenységek (melegítés, főzés, hűtés) fizikai vonatkozásaival;
5. átlátja a jelen közlekedése, közlekedésbiztonsága szempontjából releváns gyakorlati ismereteket, azok fizikai hátterét;
6. ismeri az egyszerű gépek elvének megjelenését a hétköznapokban, mindennapi eszközeinkben;
7. tisztában van az aktuálisan használt világító eszközeink működési elvével, energiafelhasználásának sajátosságaival, a korábban alkalmazott megoldásokhoz képesti előnyeivel;
8. ismeri a mindennapi életben használt legfontosabb elektromos energiaforrásokat, a gépkocsi-, mobiltelefon-akkumulátorok legfontosabb jellemzőit;
9. ismeri az elektromágneses hullámok szerepét az információ- (hang-, kép-) átvitelben, ismeri a mobiltelefon legfontosabb tartozékait (SIM kártya, akkumulátor stb.), azok kezelését, funkcióját;
10. ismeri a digitális fényképezőgép működésének elvét;
11. tisztában van az elektromágneses hullámok frekvenciartományával, a rádióhullámok, mikrohullámok, infravörös hullámok, a látható fény, az ultraibolya hullámok, a röntgensugárzás, a gamma-sugárzás gyakorlati felhasználásával;
12. tisztában van az elektromos áram veszélyeivel, a veszélyeket csökkentő legfontosabb megoldásokkal (gyerekbiztos csatlakozók, biztosíték, földvezeték szerepe);
13. ismeri az elektromos fogyasztók használatára vonatkozó balesetvédelmi szabályokat;
14. ismeri az elektromos hálózatok kialakítását a lakásokban, épületekben, az elektromos kapcsolási rajzok használatát;
15. érti a generátor, a motor és a transzformátor működési elvét, gyakorlati hasznát.

AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD FIZIKAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az emberi hangérzékelés fizikai alapjait, a hang mint hullám jellemzőit, keltésének eljárásait;
2. átlátja a húros hangszerek és a sípok működésének elvét, az ultrahang szerepét a gyógyászatban, ismeri a zajszennyezés fogalmát;
3. ismeri az emberi szemet mint képalkotó eszközt, a látás mechanizmusát, a gyakori látáshibák (rövid- és távollátás) okát, a szemüveg és a kontaktlencse jellemzőit, a dioptria fogalmát;
4. ismeri a radioaktív izotópok néhány orvosi alkalmazását (nyomjelzés);
5. tisztában van az elektromos áram élettani hatásaival, az emberi test áramvezetési tulajdonságaival, az idegi áramvezetés jelenségével;
6. ismeri a szervezet energia-háztartásának legfontosabb tényezőit, az élelmiszerek energiatartalmának szerepét;
7. átlátja a gyakran alkalmazott orvosi diagnosztikai vizsgálatok, illetve egyes kezelések fizikai megalapozottságát, felismeri a sarlatán, tudományosan megalapozatlan kezelési módokat.

FIZIKAI SZAKISMERETEK MOZGÁSOK A KÖRNYEZETÜNKBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen használja az út, a pálya és a hely fogalmát, valamint a sebesség, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, gyorsulás, elmozdulás fizikai mennyiségeket a mozgás leírására;
2. tud számításokat végezni az egyenes vonalú egyenletes mozgás esetében: állandó sebességű mozgások esetén a sebesség ismeretében meghatározza az elmozdulást, a sebesség nagyságának ismeretében a megtett utat, a céltól való távolság ismeretében a megérkezéshez szükséges időt;
3. ismeri a szabadesés jelenségét, annak leírását, tud esésidőt számolni, mérni, becsapódási sebességet számolni;
4. egyszerű számításokat végez az állandó gyorsulással mozgó testek esetében;
5. ismeri a periodikus mozgásokat (ingamozgás, rezgőmozgás) jellemző fizikai mennyiségeket, néhány egyszerű esetben tudja mérni a periódusidőt, megállapítani az azt befolyásoló tényezőket;
6. ismeri az egyenletes körmozgást leíró fizikai mennyiségeket (pályasugár, kerületi sebesség, fordulatszám, keringési idő, centripetális gyorsulás), azok jelentését, egymással való kapcsolatát;
7. érti, hogyan alakulnak ki és terjednek a mechanikai hullámok, ismeri a hullámhossz és a terjedési sebesség fogalmát;
8. egyszerű esetekben kiszámolja a testek lendületének nagyságát, meghatározza irányát;
9. egyszerűbb esetekben alkalmazza a lendületmegmaradás törvényét, ismeri ennek általános érvényességét;
10. tisztában van az erő mint fizikai mennyiség jelentésével, mértékegységével, ismeri a newtoni dinamika alaptörvényeit, egyszerűbb esetekben alkalmazza azokat a gyorsulás meghatározására, a korábban megismert mozgások értelmezésére;
11. egyszerűbb esetekben kiszámolja a mechanikai kölcsönhatásokban fellépő erőket (nehézségi erő, nyomóerő, fonálóerő, súlyerő, súrlódási erők, rugóerő), meghatározza az erők eredőjét;
12. ismeri a bolygók, üstökösök mozgásának jellegzetességeit;
13. tudja, mit jelentenek a kozmikus sebességek (körsebesség, szökési sebesség);
14. érti a testek súlya és a tömege közötti különbséget, a súlytalanság állapotát, a gravitációs mező szerepét a gravitációs erő közvetítésében;
15. érti a tömegvonzás általános törvényét, és azt, hogy a gravitációs erő bármely két test között hat.

AZ ENERGIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mechanikai munka fogalmát, kiszámításának módját, mértékegységét, a helyzeti energia, a mozgási energia, a rugalmas energia, a belső energia fogalmát;
2. konkrét esetekben alkalmazza a munkatételt, a mechanikai energia megmaradásának elvét a mozgás értelmezésére, a sebesség kiszámolására;
3. néhány egyszerűbb, konkrét esetben (mérleg, libikóka) a forgatónyomatékok meghatározásának segítségével vizsgálja a testek egyensúlyi állapotának feltételeit, összeveti az eredményeket a megfigyelések és kísérletek tapasztalataival.

AZ ANYAG ÉS HALMAZÁLLAPOTAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a Celsius- és az abszolút hőmérsékleti skálát, a gyakorlat szempontjából nevezetes néhány hőmérsékletet, a termikus kölcsönhatás jellemzőit;
2. gyakorlati példákon keresztül ismeri a hővezetés, hőáramlás és hősugárzás jelenségét, a hőszigetelés lehetőségeit, ezek anyagszerkezeti magyarázatát;
3. értelmezi az anyag viselkedését hőközlés során, tudja, mit jelent az égéshő, a fűtőérték és a fajhő;
4. tudja a halmazállapot-változások típusait (párolgás, forrás, lecsapódás, olvadás, fagyás, szublimáció);
5. tisztában van a halmazállapot-változások energetikai viszonyaival, anyagszerkezeti magyarázatával, tudja, mit jelent az olvadáshő, forráshő, párolgáshő, egyszerű számításokat végez a halmazállapot-változásokat kísérő hőközlés meghatározására;
6. ismeri a hőtágulás jelenségét, jellemző nagyságrendjét;
7. ismeri a hőtan első főtételét, és tudja alkalmazni néhány egyszerűbb gyakorlati szituációban (palackba zárt levegő, illetve állandó nyomású levegő melegítése);
8. tisztában van a megfordítható és nem megfordítható folyamatok közötti különbséggel;
9. ismeri a víz különleges tulajdonságait (rendhagyó hőtágulás, nagy olvadáshő, forráshő, fajhő), ezek hatását a természetben, illetve mesterséges környezetünkben;
10. ismeri az időjárás elemeit, a csapadékformákat, a csapadékok kialakulásának fizikai leírását;
11. ismeri a nyomás, hőmérséklet, páratartalom fogalmát, a levegő mint ideális gáz viselkedésének legfontosabb jellemzőit. Egyszerű számításokat végez az állapotváltozások megváltozásával kapcsolatban;
12. tisztában van a repülés elvével, a légellenállás jelenségével;
13. ismeri a hidrosztatika alapjait, a felhajtóerő fogalmát, hétköznapi példákon keresztül értelmezi a felemelkedés, elmerülés, úszás, lebegés jelenségét, tudja az ezt meghatározó tényezőket, ismeri a jelenségre épülő gyakorlati eszközöket.

ELEKTROMOS ÉS MÁGNESES JELENSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az elektrosztatikus alapjelenségeket (dörzselektromosság, töltött testek közötti kölcsönhatás, földelés), ezek gyakorlati alkalmazásait;
2. átlátja, hogy az elektromos állapot kialakulása a töltések egyenletes eloszlásának megváltozásával van kapcsolatban;
3. érti Coulomb törvényét, egyszerű esetekben alkalmazza elektromos töltéssel rendelkező testek közötti erő meghatározására;
4. tudja, hogy az elektromos kölcsönhatást az elektromos mező közvetíti;
5. tudja, hogy az áram a töltött részecskék rendezett mozgása, és ez alapján szemléletes elképzelést alakít ki az elektromos áramról;
6. gyakorlati szinten ismeri az egyenáramok jellemzőit, a feszültség, áramerősség és ellenállás fogalmát;
7. érti Ohm törvényét, egyszerű esetekben alkalmazza a feszültség, áramerősség, ellenállás meghatározására, tudja, hogy az ellenállás függ a hőmérséklettől;
8. ki tudja számolni egyenáramú fogyasztók teljesítményét, az általuk felhasznált energiát;
9. ismeri az egyszerű áramkör és egyszerűbb hálózatok alkotórészeit, felépítését;
10. értelmezni tud egyszerűbb kapcsolási rajzokat, ismeri kísérleti vizsgálatok alapján a soros és a párhuzamos kapcsolások legfontosabb jellemzőit;
11. elektromágnes készítése közben megfigyeli és alkalmazza, hogy az elektromos áram mágneses mezőt hoz létre;
12. megmagyarázza, hogyan működnek az általa megfigyelt egyszerű felépítésű elektromos motorok: a mágneses mező erőt fejt ki az árammal átjárt vezetőre;
13. ismeri az elektromágneses indukció jelenségének lényegét, fontosabb gyakorlati vonatkozásait, a váltakozó áram fogalmát.

AZ ATOMOK ÉS A FÉNY

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja, hogy a fény elektromágneses hullám, és hogy terjedéséhez nem kell közeg;
2. ismeri az elektromágneses hullámok jellemzőit (frekvencia, hullámhossz, terjedési sebesség), azt, hogy milyen körülmények határozzák meg ezeket. A mennyiségek kapcsolatára vonatkozó egyszerű számításokat végez;
3. ismeri a színek és a fény frekvenciája közötti kapcsolatot, a fehér fény összetett voltát, a kiegészítő színek fogalmát, a szivárvány színeit;
4. ismeri a fénytörés és visszaverődés törvényét, megmagyarázza, hogyan alkot képet a síktükör;
5. a fókuszpont fogalmának felhasználásával értelmezi, hogyan térítik el a fényt a domború és homorú tükrök, a domború és homorú lencsék;
6. ismeri az optikai leképezés fogalmát, a valódi és látszólagos kép közötti különbséget. Egyszerű kísérleteket tud végezni tükrökkel és lencsékkel;
7. megfigyeli a fényelektromos jelenséget, tisztában van annak Einstein által kidolgozott magyarázatával, a frekvencia (hullámhossz) és a foton energiája kapcsolatával;
8. ismeri Rutherford szórás kísérletét, mely az atommag felfedezéséhez vezetett;
9. ismeri az atomról alkotott elképzelések változásait, a Rutherford-modellt és Bohr-modellt, látja a modellek hiányosságait;
10. megmagyarázza az elektronmikroszkóp működését az elektron hullámtermészetének segítségével;
11. átlátja, hogyan használják a vonalas színképet az anyagvizsgálat során;
12. ismeri az atommag felépítését, a nukleonok típusait, az izotóp fogalmát, a nukleáris kölcsönhatás jellemzőit;
13. átlátja, hogy a maghasadás és magfúzió miért alkalmas energiatermelésre, ismeri a gyakorlati megvalósulásuk lehetőségeit, az atomerőművek működésének alapelvét, a csillagok energiatermelésének lényegét;
14. ismeri a radioaktív sugárzások típusait, az alfa-, béta- és gamma-sugárzások leírását és tulajdonságait;
15. ismeri a felezési idő, aktivitás fogalmát, a sugárvédelem lehetőségeit.

A VILÁGEGYETEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megvizsgálja a Naprendszer bolygóin és holdjain uralkodó, a Földétől eltérő fizikai környezet legjellemzőbb példáit, azonosítja ezen eltérések okát, a legfontosabb esetekben megmutatja, hogyan érvényesülnek a fizika törvényei a Föld és a Hold mozgása során;
2. szabad szemmel vagy távcsővel megfigyeli a Holdat, a Hold felszínének legfontosabb jellemzőit, a holdfogyatkozás jelenségét, a látottakat fizikai ismeretei alapján értelmezi;
3. ismeri a Nap, mint csillag legfontosabb fizikai tulajdonságait, a Nap várható jövőjét, a csillagok lehetséges fejlődési folyamatait;
4. átlátja és szemlélteti a természetre jellemző fizikai mennyiségek nagyságrendjeit (atommag, élőlények, Naprendszer, Univerzum);
5. a legegyszerűbb esetekben azonosítja az alapvető fizikai kölcsönhatások és törvények szerepét a Világegyetem felépítésében és időbeli változásaiban.

A DIGITÁLIS TECHNOLÓGIÁK HASZNÁLATA FIZIKAI ADATBÁZISOK, INTERAKTÍV SZIMULÁCIÓK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használ helymeghatározó szoftvereket, a közeli és távoli környezetünket leíró adatbázisokat, szoftvereket;
2. a vizsgált fizikai jelenségeket, kísérleteket bemutató animációkat, videókat keres és értelmez.

AZ INTERNET KRITIKUS HASZNÁLATA FIZIKAI INFORMÁCIÓK GYŰJTÉSÉRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer magyar és idegen nyelvű megbízható fizikai tárgyú honlapokat;
2. készségszinten alkalmazza a különböző kommunikációs eszközöket, illetve az internetet a főként magyar, illetve idegen nyelvű, fizikai tárgyú tartalmak keresésére;
3. fizikai szövegben, videóban el tudja különíteni a számára világos, valamint nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket;
4. az interneten talált tartalmakat több forrásból is ellenőrzi.

SZÁMÍTÓGÉPES PREZENTÁCIÓK KÉSZÍTÉSE FIZIKAI INFORMÁCIÓK BEMUTATÁSÁRA, MEGOSZTÁSÁRA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a forrásokból gyűjtött információkat számítógépes prezentációban mutatja be;
2. az egyszerű vizsgálatok eredményeinek, az elemzések, illetve a következtetések bemutatására prezentációt készít;
3. a projektfeladatok megoldása során önállóan, illetve a csoporttagokkal közösen különböző médiatartalmakat, prezentációkat, rövidebb-hosszabb szöveges produktumokat hoz létre a tapasztalatok, eredmények, elemzések, illetve következtetések bemutatására.

MÉRÉSI ADATOK SZÁMÍTÓGÉPES KIÉRTÉKELÉSE, TÁBLÁZATOK, GRAFIKONOK KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizsgálatok során kinyert adatokat egyszerű táblázatkezelő szoftver segítségével elemzi, az adatokat grafikonok segítségével értelmezi;
2. használ mérésre, adatelemzésre, folyamatelemzésre alkalmas összetett szoftvereket (például hang és mozgókép kezelésére alkalmas programokat).

II.3.6.5. KÉMIA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A kémia olyan ismeretek, módszerek, eljárások összessége, amelyek ismerete és értő alkalmazása nélkül nem lenne fenntartható az életünk. A kémia által tervezett, fejlesztett molekulák, anyagok teremtik meg az alapját pl. az informatikai lehetőségeknek, épített környezetünk kialakításának, az emberi élet és annak minősége biztosításának. A kémia oktatása során hangsúlyozni kell az új, izgalmas, az emberi élet minőségét javító anyagok felfedezésének, kifejlesztésének célját, utalni kell az orvosi biológiai alkalmazásokra, az űrkutatásra, az elektronikus eszközökben felhasználható új anyagok kialakítására, hangsúlyozni kell a gyógyszerkutatás, a gyógyszeripar és a vegyipar szerepét.

Mély kémiai ismeretekre van szükség a gazdaság számos kiemelt fontosságú területén: például a vegyiparban, a gyógyszeriparban, az atomenergia-termelésben, az egészségügyben, a környezetvédelemben, a minőségbiztosításban vagy éppen a biotechnológiában.

A kémiai ismeretek az anyag tulajdonságaiban bekövetkező változásokhoz, illetve az ezen változásokat alapvetően meghatározó hatásokhoz kapcsolódnak (összetétel, szerkezet, energia, kémiai reakció). Alapvetően azok az elvek, törvények tartoznak ide, amelyek az anyag- és energia-megmaradással foglalkoznak, a változásokat kísérő atomszerkezethez köthető jelenségek leírását tartalmazzák. A kémia tárgyalásmódjára jellemző, hogy az összetétel és a szerkezet alapvetően meghatározza a tulajdonságokat, illetve az anyagok tulajdonságaiból következtethetünk a szerkezetre, esetleg az összetételre is. Az anyagot felépítő részecskék (atomok, ionok, molekulák) egymáshoz viszonyított elhelyezkedése (halmazszerkezet) és a köztük kialakuló kölcsönhatások határozzák meg az anyagok jellemzőit.

A kémia tanulási-tanítási folyamatában alapvető szerepe van a tanuló számára releváns problémák, életszerű helyzetek során megjelenő kémiai vonatkozások megismerésének, amit a tanuló aktív közreműködésével, egyszerű – akár otthon is elvégezhető – kísérletek tervezésével, végrehajtásával, megfigyelésével és elemzésével célszerű elérni. Az élményszerű, a tanuló gondolkodásához, problémáihoz közel álló ún. kontextusalapú tananyag-feldolgozás – különösen a 7–8. évfolyamon – hatékonyabb, mivel az ismeretek rendszerezésével zárul.

A kémia az anyagok tulajdonságainak és változásainak feltárása és leírása mellett a változások mennyiségi viszonyaival is foglalkozik, ezért a kémia tanulás során az alapvető mennyiségekkel való ismerkedés is a tananyag részét képezi.

A kémia tananyaga mindenképp szól, nem csak azokhoz, akik vegyészek vagy természettudósok akarnak lenni. Szervesen kötődik a hétköznapi élethez és hangsúlyozottan élmény- és alkalmazásközpontú. Feltárja a kémia társadalmunkban és az egyén életében betöltött szerepét. Nem tartalmaz túlzottan sok, a tanulók számára csak nehezen megérthető és feldolgozható fogalmat, ismeretet. Az összefüggések megértésére és a természettudományos gondolkodásmód kialakítására fekteti a hangsúlyt. Hagy időt az elmélyült feldolgozásra, az esetleges megértési problémák megbeszélésére, tekintettel van az információfeldolgozás memóriakapacitására, a kognitív terhelésre. A részecske- és szimbólumszintű fogalmak nem túl korai bevezetése a tananyag megértését szolgálja. A képletek és egyenletek gyakoroltatása pont akkora hangsúlyt kap, hogy a tanuló a mindennapokban előforduló jelöléseket képes legyen értelmezni. Figyel a megfelelő nyelvhasználatra és a kommunikációra. Célja a

fogalmi megértés, valódi problémamegoldást kínál, és nem az információk megtanítására törekszik. Az algoritmikus problémák helyett inkább nyílt végű és játékos feladatokat használ. Előnyben részesíti az életszerű kémiai problémák aktív tanulással, lehetőleg csoportmunkában történő feldolgozását.

Megfelelően használja a kémiai kísérleteket, melyeknek mindig világos a célja, és elsősorban a fogalmi megértést fejlesztik, és csak másodsorban a manuális készségeket. A felsőbb évfolyamokon hangsúlyozza a kísérleti problémamegoldás lépéseit, különös tekintettel a várható eredmény becslésére (hipotézisalkotásra). Az ellenőrzés során döntően a megértést, és nem a visszamondást, a gondolkodást, és nem a memorizálást méri.

A kémia tanítása is hozzájárul a Nat bevezetőjében megfogalmazott tanulási és nevelési célok eléréséhez.

A testi-lelki egészségre nevelést segíti elő a helyes táplálkozás, valamint a káros szenvedélyek kémiai alapjainak megismerése. Az önismeret és az együttműködő képesség fejlesztését szolgálják – többek között – azok a kooperatív tevékenységek, amelyekkel a kémia néhány anyagresztét dolgozzák fel a tanulók. A kémiai információk gyűjtése, rendszerbe foglalása és bemutatása fejleszti a kommunikációs kultúrát és a médiahasználatot. A kémiával kapcsolatos pályán dolgozó kutatók és mérnökök munkájának a megismerése hozzájárul a tudatos életpálya-tervezéshez. A híres magyar kémikusok és kémiai Nobel-díjasok bemutatása erősíti a tanulók nemzeti és európai azonosságtudatát, hazaszeretetét. Az emberiség néhány globális problémája (éghajlatváltozás, víz-, levegő- és talajszennyezés) kémiai vonatkozásának tárgyalása hozzájárul a tanulónak a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettségének kialakításához és megerősítéséhez.

A kémia oktatása a 7. évfolyamon kezdődik. A 7–8. évfolyamon – a helyi tantervben szabályozott módon – önálló tárgyként vagy a természettudomány integrált tantárgy részeként, mint kémia modul is oktatható. Speciális esetben az integrált tanulásszervezésre a középiskolai szakaszban is lehetőség van.

A kémia tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. érdeklődését felkeltse a környezetben zajló fizikai és kémiai változások okai, magyarázata, komplexitása, elméleti háttere iránt;
2. ismerje a mindennapi életben előforduló alapvető vegyülettípusokat, legyen tisztában alapvető kémiai fogalmakkal, jelenségekkel és reakciókkal, legyen anyagismerete;
3. önálló ismeretszerzési, illetve összefüggés-felismerési készségei fejlődjenek a kísérletek, laboratóriumi vizsgálatok, nyomtatott vagy digitális információforrások önálló vagy csoportban történő elemzése révén, ami megalapozza az értő, önálló munkavégzés lehetőségét;
4. problémaorientált, elemző és mérlegelő gondolkodása alakuljon ki, ami nélkülözhetetlen az információs társadalomra jellemző hír- és információdömpingben történő eligazodáshoz, a felelős és tudatos állampolgári szerepvállaláshoz;
5. tanulmányozza a természetben lejátszódó folyamatokat, valamint átgondolja a várható következményeket, cselekedni képes, a környezetért felelősséggel tenni akaró magatartást alakítson ki, ezzel is hangsúlyozva, hogy az ember egyénként és egy nagyobb közösség részeként egyaránt felelős a természeti környezetéért, annak jövőbeni állapotáért, felismeri és megérti, hogy a környezettudatos, a fenntarthatóságot szem előtt tartó gondolkodás az elérhető jövő záloga;
6. a köznapi életben használt vegyi anyagok és az azokkal végzett felelősségteljes munka alapvető ismereteinek elsajátítása mellett tanulja meg a mindennapi életben hasznosítható kémiai ismereteket, és alakuljon ki benne az értő, felelős döntési képesség készsége.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7–8. évfolyamon

A kémia oktatása a 7. évfolyamon kezdődik. A 7–8. évfolyamon – a helyi tantervben szabályozott módon – önálló tárgyként vagy a természettudomány integrált tantárgy részeként, mint kémia modul is oktatható.

Az általános iskolai kémiai ismeretek tanításának célja egyrészt a természettudományok iránti érdeklődés felkeltése, a természettudományos szemléletmód kialakításának megkezdése, valamint a kémia a társadalom és az egyén életében betöltött szerepének bemutatása. E célokat a tanuló számára releváns problémák, életszerű helyzetek kémiai vonatkozásainak tárgyalásával, a tanuló aktív közreműködésével, egyszerű – akár otthon is elvégezhető – kísérletek tervezésével, végrehajtásával, megfigyelésével és elemzésével kell elérni. Az érdeklődés felkeltése és fenntartása érdekében célszerű a kémia tanítását, valamint az egyes témakörök tárgyalását is a tanuló számára érdekes problémák, kísérletek tanulmányozásával és megbeszélésével kezdeni.

Ebben a szakaszban kezdődik el a részecskeszemlélet kialakítása, a tudományos ismeretek és a hétköznapi tapasztalatokon alapuló naiv elméletek ütköztetése is. Kiemelt figyelmet kell szentelni a tanuló gondolkodásának megismerésére, a fogalmi megértési problémák feltárására, a metafogalmi tudás kialakítására.

A kémiatanítás ezen szakaszának fő célja a környezetünkben található legfontosabb anyagok, folyamatok és jelenségek megismerése. Olyan ismeretek és kompetenciák biztosítása, amelyek segítik a tanulók mindennapi életét, ugyanakkor biztosítják a természettudományos gondolkodás továbbfejlesztésének és a továbbtanulásnak a lehetőségét is.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–10. évfolyamon

A középiskolai kémiai ismeretek tanításának célja egyrészt a természettudományos szemléletmód továbbfejlesztése, a különböző tantárgyakban tanult ismeretek természettudományos műveltséggé történő integrálása, másrészt az elvontabb kémiai ismeretek, fogalmak feldolgozása, a kémiát továbbtanulásra választó tanulók ismereteinek megalapozása.

A természettudományos műveltség kialakítását olyan komplex problémák tárgyalásával lehet elősegíteni, melyek megoldása igényli a kémiai, fizikai, biológiai és természetföldrajzi ismeretek integrálását. Ilyenek lehetnek

például: a megújuló és nem megújuló energiahordozók felhasználása; a víz, a talaj és a levegő szennyezése, tisztítása; a hulladékkezelés és hulladékhasznosítás; ételeink és italaink; gyógyszerek és „csodaszerek”.

A gimnáziumi kémiatanulás hozzájárul ahhoz, hogy a fizika, kémia, biológia és földrajz tantárgyak által közvetített tartalmak egységes természettudományos műveltséggé rendeződjenek. 14–16 éves korban a tanuló szellemileg és érzelmiileg is nagyon fogékony a környezeti kérdésekre. Már kezdi átlátni a világot, érzékeli és érti az ellentmondásos helyzeteket, erős a kritikai érzéke, és érzelmiileg, értelmileg is nagyon nyitott. Fontos cél és egyben lehetőség a gimnáziumi környezeti nevelés érdekében a biológia, a földrajz, a fizika és a kémia tárgyak ismeretanyagának beépítése a rokon tantárgyak ismeretrendszerébe. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a tanuló világképe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásai tekintetében is.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7–8. ÉVFOLYAMON

A javasolt kontextusalapú tananyag-felépítés nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé. Így a kémiai ismeretek feldolgozása mind diszciplináris, mind integrált oktatás formájában megvalósítható.

1. A kísérleti megfigyeléstől a modellalkotásig
2. Az anyagi halmazok
3. Atomok, molekulák, ionok
4. Kémiai reakciók
5. Kémia a természetben
6. Kémia a mindennapokban

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–10. ÉVFOLYAMON

A 9–10. évfolyamra is javasolt kontextusalapú tananyag-felépítés nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé. A tartalmi elemek a következő témakörök köré szerveződnek:

1. Az anyagok szerkezete és tulajdonságai
2. A kémiai átalakulások
3. A szén egyszerű szerves vegyületei
4. Az életműködések kémiai alapjai
5. Elemek és szervetlen vegyületeik
6. Kémia az ipari termelésben és a mindennapokban
7. Környezeti kémia és környezetvédelem

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanári segítséggel vagy csoportban el tud végezni egyszerű kémiai kísérleteket, és precízen meg tudja figyelni és lejegyezni a tapasztalatait;
2. alkalmazza a természettudományos problémamegoldás lépéseit egyszerű kémiai problémák megoldásában;
3. képes analógiás és mérlegelő gondolkodásra kémiai kontextusban;
4. tudja használni az internetet kémiai információk keresésére, képes számítógépes prezentáció formájában kémiával kapcsolatos eredmények, információk bemutatására, megosztására;
5. képes mobiltelefon, táblagép segítségével a vizsgálatait fénykép, illetve videófelvétel formájában dokumentálni;
6. tudja használni a részecskemodellt az anyagok tulajdonságainak értelmezésére;
7. ismeri a kémiának az egyén és a társadalom életében betöltött szerepét, ezt konkrét példákkal tudja alátámasztani;
8. tisztában van a háztartásban leggyakrabban előforduló anyagok felhasználásának előnyeivel és veszélyeivel, a biztonságos vegyszerhasználat szabályaival;
9. ismeri az alapvető laboratóriumi vegyszereket, azok tulajdonságait és felhasználását;
10. ismeri a környezetben végbemenő alapvető folyamatok tudományos hátterét.

A KÉMIA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER

A KÉMIAI KÍSÉRLET MINT MEGISMERÉSI MÓDSZER

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti a kísérletet, a tapasztalatot és a magyarázatot;
2. megismeri egy egyszerű laboratórium felépítését, anyagait és eszközeit;
3. megismeri néhány köznapi anyag legfontosabb tulajdonságait és az anyagok vizsgálatának egyszerű módszereit.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS GONDOLKODÁS ALAPVETŐ MŰVELETEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja és érti, hogy közkeletű hiedelmeket nem szabad tényeknek tekinteni;
2. tudja és érti, hogy a hétköznapi, a mindennapi tapasztalatokon alapuló gondolkodás nem elégséges a tudományos problémák megoldásához;
3. tudja és érti, hogy attól még, hogy egy elem vagy vegyület mesterségesen került előállításra vagy természetes úton került kinyerésre, még ugyanolyan tulajdonságai vannak, ugyanannyira lehet veszélyes vagy veszélytelen, mérgező vagy egészséges.

MENNYISÉGI GONDOLKODÁS A KÉMIÁBAN: A SZTÓCHIOMETRIA ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a természettudományos vizsgálatok során alkalmazott legfontosabb mennyiségeket és azok kapcsolatát.

A KÉMIA TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDATOSSÁG**KÖRNYEZETVÉDELEM: A TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZETRE VESZÉLYES ANYAGOK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti és példákkal szemlélteti az emberi tevékenység és a természeti környezet kölcsönös kapcsolatát kémiai szempontok alapján;
2. kiselőadás vagy projektmunka keretében ismerteti a háztartási hulladék összetételét, felhasználásának és csökkentésének lehetőségeit, különös figyelemmel a veszélyes hulladékokra;
3. kiselőadás keretében beszámol egy a saját települését érintő környezetvédelmi kérdés kémiai vonatkozásairól;
4. konkrét lépéseket tesz a saját maga részéről annak érdekében, hogy mérsékelje a környezetszennyezést (pl. energiatakarékosság, szelektív hulladékgyűjtés, tudatos vásárlás);
5. azonosítja és példát hoz fel a környezetében előforduló leggyakoribb levegőt, vizet és talajt szennyező forrásokra;
6. ismeri természeti környezetének, azon belül a légkörnek, a kőzetburoknak, a természetes vizeknek és az élővilágnak a legalapvetőbb anyagait;
7. tisztában van azzal, hogy a bennünket körülvevő anyagokat a természetben található anyagokból állítjuk elő.

GLOBALIS PROBLÉMÁK KÉMIAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a globális klímaváltozás, a savas esők, az ózonréteg károsodásának, valamint a szmogoknak a kialakulását és emberiségre gyakorolt hatását.

KÉMIA A MINDENNAPOKBAN**A TÁPLÁLKOZÁS, EGÉSZSÉGVÉDELEM KÉMIAI VONATKOZÁSAI**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van vele, hogy az életfolyamatainkhoz szükséges anyagokat a táplálékunkból vesszük fel zsírok, fehérjék, szénhidrátok, ásványi sók és vitaminok formájában;
2. tud érvelni a változatos táplálkozás és az egészséges életmód mellett;
3. képes a forgalomban lévő kemikáliák (növényvédő szerek, háztartási mosó- és tisztítószer) címkéjén feltüntetett használati útmutató értelmezésére, az azok felelősségteljes használatára.

KÉMIAI SZAKISMERETEK**A KÉMIA JELRENDSZERE**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szöveges leírás vagy kémiai szimbólum alapján megkülönbözteti az atomokat, a molekulákat és ionokat;
2. ismeri a legfontosabb elemek vegyjelét, illetve vegyületek képletét.

A RÉSZECSEKEMODELL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű modelleket (golyómodell) használ az anyagot felépítő kémiai részecskék modellezésére;
2. ismeri a halmazállapot-változásokat, konkrét példát mond a természetből (légköri jelenségek) és a mindennapokból;
3. különbséget tesz elemi részecske és kémiai részecske, valamint atom, molekula és ion között;
4. tudja, hogy az atom atommagból és elektronburokból épül fel;
5. fel tudja írni a kisebb atomok elektronszerkezetét a héjakon lévő elektronok számával (Bohr-féle atommodell);
6. tudja, hogy az atom külső elektronjainak jut fontos szerep a molekula- és ionképzés során;
7. érti egyszerű molekulák kialakulását (H₂, Cl₂, O₂, N₂, H₂O, HCl, CH₄, CO₂) és fel tudja írni a képletüket;
8. érti az egyszerű ionok kialakulását (Na⁺, K⁺, Mg²⁺, Ca²⁺, Al³⁺, Cl⁻, O²⁻) és analógiás gondolkodással következtet az egy oszlopban található elemekből képződő ionok képletére;
9. érti az ionvegyületek képletének megállapítását;
10. ismeri a köznapi anyagok molekula- és halmazszerkezetét (hidrogén, oxigén, nitrogén, víz, metán, szén-dioxid, gyémánt, grafit, vas, réz, nátrium-klorid);
11. érti, hogy az atomok és ionok között jellemzően erősebb, a molekulák között gyengébb kémiai kötések alakulhatnak ki;
12. tudja, hogy melyek az anyag fizikai tulajdonságai;

13. a részecskemodell alapján értelmezi az oldódást;
14. részecskeszemlélettel értelmezi az oldódás folyamatát és az oldatok összetételét;
15. példát mond a valódi oldatra és a kolloid oldatra;
16. tudja, hogy a keverékek alkotórészeit az alkotórészek egyedi tulajdonságai alapján választhatjuk szét egymástól, ismer konkrét példákat az elválasztási műveletekre (pl. bepárlás, szűrés, ülepités);
17. a részecskemodell alapján értelmezi az egyszerű kémiai reakciókat;
18. ismeri a kémiai reakciók végbemenetelének legalapvetőbb feltételeit (ütközés, energia);
19. ismeri a katalizátor fogalmát, érti a katalizátorok működési elvének a lényegét;
20. ismeri a köznapi élet szempontjából legalapvetőbb kémiai reakciókat (pl. égési reakciók, egyesülések, bomlások, savak és bázisok reakciói, fotoszintézis);
21. ismer sav-bázis indikátorokat, érti felhasználásuk jelentőségét;
22. ismeri a korrózió fogalmát és a fémek csoportokba sorolását korrózióállóságuk alapján, érti a vas korróziójának lényegét, valamint korrózióvédelmi módjait.

ELEMEK ÉS VEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különbséget tesz elem, vegyület és keverék között;
2. képes egyszerű kísérletek elvégzésére és elemzésére az elemekkel, vegyületekkel és keverékekkel kapcsolatban;
3. tudja, hogy a különféle ásványokból, kőzetekből építőanyagokat (pl. meszet, betont, üveget) és fémeket (pl. vasat és alumíniumot) gyártanak;
4. ismeri a kőolaj feldolgozásának módját, fő alkotóit, a szénhidrogéneket, tudja, hogy ezekből számos termék (motorhajtóanyag, kenőanyag, műanyag, textília, mosószer) is készül.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mindennapi életben előforduló fontosabb vegyülettípusokat, tisztában van az élettelen és élő természet legfontosabb kémiai fogalmaival, jelenségeivel és az azokat működtető reakciótípusokkal;
2. önállóan vagy csoportban el tud végezni egyszerű kémiai kísérleteket és megbecsüli azok várható eredményét;
3. alkalmazza a természettudományos problémamegoldás lépéseit egyszerű kémiai problémák megoldásában;
4. képes az analógiás, a korrelatív és a mérlegelő gondolkodásra kémiai kontextusban;
5. képes számítógépes prezentáció formájában kémiával kapcsolatos eredmények, információk bemutatására, megosztására, a mérési adatok számítógépes feldolgozására, szemléltetésére;
6. tudja használni a részecskemodell az anyagok tulajdonságainak és átalakulásainak értelmezésére;
7. ismeri a kémiának az egyén és a társadalom életében betöltött szerepét;
8. tisztában van a háztartásban leggyakrabban előforduló anyagok felhasználásának előnyeivel és veszélyeivel, a biztonságos vegyszerhasználat szabályaival.

A KÉMIA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER

A KÉMIAI KÍSÉRLET MINT MEGISMERÉSI MÓDSZER

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyedül vagy csoportban elvégez egyszerű kémiai kísérleteket leírás vagy szóbeli útmutatás alapján és értékeli azok eredményét;
2. egyedül vagy csoportban elvégez összetettebb, halmazállapot-változással és oldódással kapcsolatos kísérleteket és megbecsüli azok várható eredményét.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS GONDOLKODÁS ALAPVETŐ MŰVELETEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kémiai vizsgálatainak tervezése során alkalmazza az analógiás gondolkodás alapjait és használja az „egyszerre csak egy tényezőt változtatunk” elvet;
2. ismeri az anyagmennyiség és a mól fogalmát, érti bevezetésük szükségességét és egyszerű számításokat végez m , n és M segítségével;
3. analógiás gondolkodással következtet a szerves vegyület tulajdonságára a funkciós csoportja ismeretében;
4. használja a fémek redukáló sorát a fémek tulajdonságainak megjóslására, tulajdonságaik alátámasztására.

A DIGITÁLIS KOMPETENCIA FEJLESZTÉSE

SZÖVEGEK, KÉPEK, ADATOK KERESÉSE, ÉRTELMEZÉSE, KRITIKUS ÉS ETIKUS FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer megbízható magyar és idegen nyelvű internetes forrásokat kémiai tárgyú, elemekkel és vegyületekkel kapcsolatos képek és szövegek gyűjtésére;
2. magabiztosan használ magyar és idegen nyelvű mobiltelefonos, táblagépes applikációkat kémiai tárgyú információk keresésére.

ALKOTÁS DIGITÁLIS ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a különböző, megbízható forrásokból gyűjtött információkat számítógépes prezentációban mutatja be;
2. mobiltelefonos, táblagépes alkalmazások segítségével médiatartalmakat, illetve bemutatókat hoz létre.

A KÉMIA TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDATOSSÁG**KÖRNYEZETVÉDELEM: VESZÉLYES ÉS KÜLÖNLEGES ANYAGOK, NYERSANYAGOK, ANYAGKÖRFORGALOM**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alapvető szinten ismeri a természetes környezetet felépítő légkör, vízburok, kőzetburok és élővilág kémiai összetételét;
2. érti a környezetünk megóvásának a jelentőségét az emberi civilizáció fennmaradása szempontjából;
3. ismeri a zöld kémia lényegét, a környezetbarát folyamatok előtérbe helyezését, példákat mond újonnan előállított, az emberiség jólétét befolyásoló anyagokra (pl. új gyógyszerek, lebomló műanyagok, intelligens textíliák);
4. ismeri a legfontosabb környezetszennyező forrásokat és anyagokat, valamint ezeknek az anyagoknak a környezetre gyakorolt hatását;
5. példákkal szemlélteti egyes kémiai technológiák, illetve bizonyos anyagok felhasználásának környezetre gyakorolt pozitív és negatív hatásait.

ENERGIAGAZDÁLKODÁS: ENERGIAFORRÁSOK ÉS ENERGIAHORDOZÓK MEGISMERÉSE ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a bioüzemanyagok legfontosabb típusait.

GLOBALIS PROBLÉMÁK KÉMIAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. példákkal szemlélteti az emberiség legégetőbb globális problémáit (globális éghajlatváltozás, ózonlyuk, ivóvízkészlet csökkenése, energiaforrások kimerülése), és azok kémiai vonatkozásait;
2. ismeri az emberiség előtt álló legnagyobb kihívásokat, kiemelten azok kémiai vonatkozásai (energiahordozók, környezetszennyezés, fenntarthatóság, új anyagok előállítása);
3. példákra keresztül szemlélteti az antropogén tevékenységek kémiai vonatkozású környezeti következményeit;
4. kiselőadás vagy projektmunka keretében mutatja be a 20. század néhány nagy környezeti katasztrófáját és azt, hogy milyen tanulságokat vonhatunk le azok megismeréséből;
5. ismeri a légkör kémiai összetételét és az azt alkotó gázok fontosabb tulajdonságait, példákat mond a légkör élőlényekre és élettelen környezetre gyakorolt hatásaira, ismeri a legfontosabb légszennyező gázokat, azok alapvető tulajdonságait, valamint a környezetszennyezésének hatásait, ismeri a légkört érintő globális környezeti problémák kémiai hátterét és ezen problémák megoldására tett erőfeszítéseket;
6. ismeri a természetes vizek típusait, azok legfontosabb kémiai összetevőit a víz körforgásának és tulajdonságainak tükrében, példákat mond vízszennyező anyagokra, azok forrására, a szennyezés lehetséges következményeire, ismeri a víztisztítás folyamatának alapvető lépéseit, valamint a tiszta ivóvíz előállításának a módját;
7. érti a kőzetek és a környezeti tényezők talajképző szerepét, példát mond alapvető kőzetekre, ásványokra, érti a különbséget a hulladék és a szemét fogalmi megkülönböztetése között, ismeri a hulladékok típusait, kezelésük módját, környezetre gyakorolt hatásait.

TUDOMÁNY ÉS ÁLTUDOMÁNY MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE, A TÉNYEKEN ALAPULÓ DÖNTÉSEK JELENTŐSÉGE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a különbséget a tudományos és áltudományos információk között, konkrét példát mond a köznapi életből tudományos és áltudományos ismeretekre, információkra;
2. ismeri a tudományos megközelítés lényegét (objektivitás, reprodukálhatóság, ellenőrizhetőség, bizonyíthatóság);
3. látja az áltudományos megközelítés lényegét (feltételezés, szubjektivitás, bizonyítatlanság), felismeri az áltudományosságra utaló legfontosabb jeleket.

KÉMIA A MINDENNAPOKBAN**TÁPLÁLKOZÁS, EGÉSZSÉGVÉDELEM**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az élelmiszereink legfontosabb összetevőinek, a szénhidrátoknak, a fehérjéknek, valamint a zsíroknak és olajoknak a molekulaszervezetét és a tulajdonságait, felsorolja a háztartásban megtalálható legfontosabb élelmiszerek tápanyagainak, példát mond bizonyos összetevők (fehérjék, redukáló cukrok, keményítő) kimutatására, ismeri a legfontosabb élelmiszeradalék-csoportokat, alapvető szinten értelmezi egy élelmiszer tájékoztató címkéjét;
2. ismeri a gyógyszer fogalmát és a gyógyszerek fontosabb csoportjait hatásuk alapján, alapvető szinten értelmezi a gyógyszerek mellékelt beteg tájékoztatóját;
3. ismeri a leggyakrabban használt élvezeti szerek (szeszes italok, dohánytermékek, kávé, energitalok, drogok) hatóanyagát, ezen szerek használatának veszélyeit, érti az illegális drogok

használatával kapcsolatos alapvető problémákat, példákat mond illegális drogokra, ismeri a doppingszer fogalmát, megéri és értékeli a doppingszerekkel kapcsolatos információkat;

4. ismeri a mérge fogalmának jelentését, érti az anyagok mennyiségének jelentőségét a mérgező hatásuk tekintetében, példát mond növényi, állati és szintetikus mérgekre, ismeri a mérgek szervezetbe jutásának lehetőségeit (tápcsatorna, bőr, tüdő), ismeri és felismeri a különböző anyagok csomagolásán a mérgező anyag piktogramját, képes ezeknek az anyagoknak a felelősségteljes használatára, ismeri a köznapi életben előforduló leggyakoribb mérgeket, mérgezéseket (pl. szén-monoxid, penészgomba-toxinok, gombamérgezések, helytelen étetés során keletkező füst anyagai, drogok, nehézfémek), tudja, hogy a mérgező hatás nem az anyag szintetikus eredetének a következménye.

A MINDENNAPI ÉLETBEN HASZNÁLT LEGFONTOSABB ANYAGOK FIZIKAI ÉS KÉMIAI TULAJDONSÁGAI, ÁTALAKULÁSAI, EZEK ÖSSZEFÜGGÉSE A FELHASZNÁLÁSSAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a természetben megtalálható legfontosabb nyersanyagokat;
2. érti az anyagok átalakításának hasznát, valamint konkrét példákat mond vegyipari termékek előállítására;
3. ismeri a különböző nyersanyagokból előállítható legfontosabb termékeket;
4. érti, hogy az ipari (vegyipari) termelés során különféle, akár a környezetre vagy szervezetre káros anyagok is keletkezhetnek, amelyek közömbösítése, illetve kezelése fontos feladat;
5. képes az ismeretein alapuló tudatos vásárlással és tudatos életvitellel a környezetének megóvására;
6. érti a mészkőalapú építőanyagok kémiai összetételét és átalakulásait (mészkő, égetett mész, oltott mész), ismeri a beton alapvető összetételét, előállítását és felhasználásának lehetőségeit, ismeri a legfontosabb hőszigetelő anyagokat;
7. érti, hogy a fémek többsége a természetben vegyületek formájában van jelen, ismeri a legfontosabb redukciós eljárásokat (szenes, elektrokémiai redukció), ismeri a legfontosabb ötvözeteket, érti az ötvözetek felhasználásának előnyeit;
8. ismeri a fosszilis energiahordozók fogalmát és azok legfontosabb képviselőit, érti a kőolaj ipari lepárlásának elvét, ismeri a legfontosabb párlatok nevét, összetételét és felhasználási lehetőségeit, példát mond motorhajtó anyagokra, ismeri a töltőállomásokon kapható üzemanyagok típusait és azok felhasználását;
9. ismeri a műanyag fogalmát és a műanyagok csoportosításának lehetőségeit eredetük, illetve hővel szemben mutatott viselkedésük alapján, konkrét példákat mond műanyagokra a környezetéből, érti azok felhasználásának előnyeit, ismeri a polimerizáció fogalmát, példát ad monomerekre és polimerekre, ismeri a műanyagok felhasználásának előnyeit és hátrányait, környezetre gyakorolt hatásukat;
10. ismeri a mosó- és tisztítószer, valamint a fertőtlenítőszer fogalmi megkülönböztetését, példát mond a környezetéből gyakran használt mosó-és tisztítószerre és fertőtlenítőszerre, ismeri a szappan összetételét és a szappangyártás módját, ismeri a hypo kémiai összetételét és felhasználási módját, érti a mosószer mosóaktív komponenseinek (a felületaktív részecskéknek) a mosásban betöltött szerepét;
11. ismeri a kemény víz és a lágy víz közötti különbséget, érti a kemény víz és egyes mosószer közötti kölcsönhatás (kicsapódás) folyamatát.

VEGYSZERISMERET, BIZTONSÁGOS VEGYSZERHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mindennapi életben előforduló növényvédő szerek használatának alapvető szabályait, értelmezi a növényvédő szereknek a leírását, felhasználási útmutatóját, példát mond a növényvédő szerekre a múltból és a jelenből (bordói lé, korszerű peszticidek), ismeri ezek hatásának elvi alapjait;
2. ismeri a legfontosabb (N-, P-, K-tartalmú) műtrágyák kémiai összetételét, előállítását és felhasználásának szükségességét.

KÉMIAI SZAKISMERETEK

A RÉSZECSEKEMODELL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az atom felépítését, az elemi részecskéket, valamint azok jellemzőit, ismeri az izotópok legfontosabb tulajdonságait, érti a radioaktivitás lényegét és példát mond a radioaktív izotópok gyakorlati felhasználására;
2. ismeri az atom elektronszerkezetének kiépülését a Bohr-féle atommodell szintjén, tisztában van a vegyértékelektronok kémiai reakciókban betöltött szerepével;
3. értelmezi a periódusos rendszer fontosabb adatait (vegyjel, rendszám, relatív atomtömeg), alkalmazza a periódusszám és a (fő)csoportszám jelentését a héjak és a vegyértékelektronok szempontjából, ismeri a periódusos rendszer fontosabb csoportjainak a nevét, és az azokat alkotó elemek vegyjelét;
4. ismeri a molekulaképződés szabályait, ismeri az elektronegativitás fogalmát, és érti a kötéspolaritás lényegét, a kovalens kötést jellemzi száma és polaritása szerint, megalkotja egyszerű molekulák szerkezeti képletét, ismeri a legalapvetőbb molekulaalakokat (lineáris, síkháromszög, tetraéder, piramis, V-alak), valamint ezek meghatározó szerepét a molekulák polaritása szempontjából;
5. meghatározza egyszerű molekulák polaritását, és ennek alapján következtet a közöttük kialakuló másodrendű kémiai kötésekre, valamint oldhatósági jellemzőikre, érti, hogy a moláris tömeg és a

molekulák között fellépő másodrendű kötések hogyan befolyásolják az olvadás- és forráspontot, ezeket konkrét példákkal támasztja alá.

SZERKEZET ÉS TULAJDONSÁG KAPCSOLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a részecske szerkezete és az anyag fizikai és kémiai tulajdonságai közötti alapvető összefüggéseket;
2. ismeri az egyszerű ionok atomokból való létrejöttének módját, ezt konkrét példákkal szemlélteti, ismeri a fontosabb összetett ionok molekulákból való képződésének módját, tudja a nevüket, összegképletüket, érti egy ionvegyület képletének a megszerkesztését az azt alkotó ionok képlete alapján, érti az ionrács felépülési elvét, az ionvegyület képletének jelentését, konkrét példák segítségével jellemzi az ionvegyületek fontosabb tulajdonságait;
3. ismeri a fémek helyét a periódusos rendszerben, érti a fémes kötés kialakulásának és a fémek kristályszerkezetének a lényegét, érti a kapcsolatot a fémek kristályszerkezete és fontosabb tulajdonságai között, konkrét példák segítségével (pl. Fe, Al, Cu) jellemzi a fémes tulajdonságokat, összehasonlításokat végez;
4. ismeri a fémrács szerkezetét és az ebből adódó alapvető fizikai tulajdonságokat;
5. ismeri az anyagok csoportosításának a módját a kémiai összetétel alapján, ismeri ezeknek az anyagcsoportoknak a legfontosabb közös tulajdonságait, példákat mond minden csoport képviselőire, tudja, hogy az oldatok a keverékek egy csoportja;
6. érti a „hasonló a hasonlóban jól oldódik” elvet, ismeri az oldatok töménységével és az oldhatósággal kapcsolatos legfontosabb ismereteket, egyszerű számítási feladatokat old meg az oldatok köréből (tömegszázalék, anyagmennyiség-koncentráció);
7. adott szempontok alapján összehasonlíttja a három halmazállapotba (gáz, folyadék, szilárd) tartozó anyagok általános jellemzőit, ismeri Avogadro gáztörvényét és egyszerű számításokat végez gázok térfogatával standard körülmények között, érti a halmazállapot-változások lényegét és energiaváltozását.

KÉMIAI VÁLTOZÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a fizikai és kémiai változások közötti különbségeket;
2. ismeri a kémiai reakciók végbemenetelének feltételeit, ismeri, érti és alkalmazza a tömegmegmaradás törvényét a kémiai reakciókra;
3. ismeri a kémiai reakciók csoportosítását többféle szempont szerint: a reagáló és a képződő anyagok száma, a reakció energiaváltozása, időbeli lefolyása, iránya, a reakcióban részt vevő anyagok halmazállapota szerint;
4. a kémiai reakciókat szimbólumokkal írja le;
5. konkrét reakciókat termokémiai egyenlettel is felír, érti a termokémiai egyenlet jelentését, ismeri a reakcióhő fogalmát, a reakcióhő ismeretében megadja egy reakció energiaváltozását, energiadiagramot rajzol, értelmez, ismeri a termokémia főtételét és jelentőségét a többlépéses reakciók energiaváltozásának a meghatározásakor;
6. érti a katalizátorok hatásának az elvi alapjait;
7. ismer egyirányú és egyensúlyra vezető kémiai reakciókat, érti a dinamikus egyensúly fogalmát, ismeri és alkalmazza az egyensúly eltolásának lehetőségeit Le Châtelier elve alapján;
8. ismeri a fontosabb savakat, bázisokat, azok nevét, képletét, Brønsted sav-bázis elmélete alapján értelmezi a sav és bázis fogalmát, ismeri a savak és bázisok erősségének és értékiségének a jelentését, konkrét példát mond ezekre a vegyületekre, érti a víz sav-bázis tulajdonságait, ismeri az autoprotolízis jelenségét és a víz autoprotolízisének a termékeit;
9. konkrét példákon keresztül értelmezi a redoxireakciókat oxigénfelvétel és oxigénleadás alapján, ismeri a redoxireakciók tágabb értelmezését elektronátmenet alapján is, konkrét példákon bemutatja a redoxireakciót, eldönti egy egyszerű redoxireakció egyenlete ismeretében az elektronátadás irányát, az oxidációt és redukciót, megadja az oxidálószer és a redukálószer.

NEMFÉMES ELEMEK ÉS VEGYÜLETEIK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az anyagok jellemzésének logikus szempontrendszerét: anyagszerkezet – fizikai tulajdonságok – kémiai tulajdonságok – előfordulás – előállítás – felhasználás;
2. ismeri a hidrogén, a halogének, a kalkogének, a nitrogén, a szén és fontosabb vegyületeik fizikai és kémiai sajátosságait, különös tekintettel a köznapi életben előforduló anyagokra;
3. alkalmazza az anyagok jellemzésének szempontjait a hidrogénre, kapcsolatot teremt az anyag szerkezete és tulajdonságai között;
4. ismeri a halogének képviselőit, jellemzi a klórt, ismeri a hidrogén-klorid és a nátrium-klorid tulajdonságait;
5. ismeri az oxigént és a vizet, ismeri az ózont, mint az oxigén allotróp módosulatát, ismeri mérgező hatását (szmogban) és UV-elnyelő hatását (ózonpajzsban);
6. ismeri a ként, a kén-dioxidot és a kénsavat;
7. ismeri a nitrogént, az ammóniát, a nitrogén-dioxidot és a salétromsavat;
8. ismeri a vörösfoszfort és a foszforsavat, fontosabb tulajdonságaikat és a foszfor gyufagyártásban betöltött szerepét;

- összehasonlíttja a gyémánt és a grafit szerkezetét és tulajdonságait, különbséget tesz a természetes és mesterséges szenek között, ismeri a természetes szenek felhasználását, ismeri a kokszt és az aktív szén felhasználását, példát mond a szén reakcióira (pl. égés), ismeri a szén oxidjainak (CO, CO₂) a tulajdonságait, élettani hatását, valamint a szénsavat és sóit, a karbonátokat.

FÉMEK ÉS FÉMVEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- ismeri a fontosabb fémek (Na, K, Mg, Ca, Al, Fe, Cu, Ag, Au, Zn) fizikai és kémiai tulajdonságait;
- kísérletek tapasztalatainak ismeretében értelmezi a fémek egymáshoz viszonyított reakciókészségét oxigénnel, sósavval, vízzel és más fémionok oldatával, érti a fémek redukáló sorának felépülését, következtet fémek reakciókészségére a sorban elfoglalt helyük alapján;
- ismeri a fémek helyét a periódusos rendszerben, megkülönbözteti az alkálifémeket, az alkáliföldfémeket, ismeri a vas, az alumínium, a réz, valamint a nemesfémek legfontosabb tulajdonságait;
- ismeri a fémek köznapi szempontból legfontosabb vegyületeit, azok alapvető tulajdonságait (NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, Na₃PO₄, CaCO₃, Ca₃(PO₄)₂, Al₂O₃, Fe₂O₃, CuSO₄);
- tisztában van az elektrokémiai áramforrások felépítésével és működésével, ismeri a Daniell-elem felépítését és az abban végbemenő folyamatokat, az elem áramtermelését;
- érti az elektromos áram és a kémiai reakciók közötti összefüggéseket: a galvánelemek áramtermelésének és az elektrolízisnek a lényegét;
- ismeri az elektrolizáló cella felépítését és az elektrolízis lényegét a hidrogén-klorid-oldat grafit-elektrodos elektrolízise kapcsán, érti, hogy az elektromos áram kémiai reakciók végbemenetelét segíti, példát ad ezek gyakorlati felhasználására (alumíniumgyártás, galvanizálás);
- ismer eljárásokat fémek ércekből történő előállítására (vas, alumínium).

EGYSZERŰ SZERVES VEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- ismeri a szerves vegyületeket felépítő organogén elemeket, érti a szerves vegyületek megkülönböztetésének, külön csoportban tárgyalásának az okát, az egyszerűbb szerves vegyületeket szerkezeti képlettel és összegképlettel jelöli;
- ismeri a telített szénhidrogének homológ sorának felépülési elvét és fontosabb képviselőiket, ismeri a metán fontosabb tulajdonságait, jellemzi az anyagok szempontrendszer alapján, ismeri a homológ soron belül a forráspont változásának az okát, valamint a szénhidrogének oldhatóságát, ismeri és egy-egy kémiai egyenlettel leírja az égést, a szubsztitúció és a hőbontás folyamatát;
- érti az izoméria jelenségét, példákat mond konstitúciós izomerekre;
- ismeri a telítetlen szénhidrogének fogalmát, az etén és az acetilén szerkezetét és fontosabb tulajdonságait, ismeri és reakcióegyenletekkel leírja a telítetlen szénhidrogének jellemző reakciótípusait, az égést, az addíciót és a polimerizációt;
- ismeri a legegyszerűbb szerves kémiai reakciótípusokat;
- felismeri az aromás szerkezetet egy egyszerű vegyületben, ismeri a benzol molekulászerkezetét és fontosabb tulajdonságait, tudja, hogy számos illékony aromás szénhidrogén mérgező;
- példát mond közismert halogéntartalmú szerves vegyületekre (pl. kloroform, vinil-klorid, freonok, DDT, tetrafluoretén), és ismeri felhasználásukat;
- ismeri, és vegyületek képletében felismeri a legegyszerűbb oxigéntartalmú funkcionális csoportokat: a hidroxilcsoportot, az oxocsoportot, az étercsoportot;
- ismeri az alkoholok fontosabb képviselőit (metanol, etanol, glikol, glicerin), azok fontosabb tulajdonságait, élettani hatásukat és felhasználásukat;
- felismeri az aldehidcsoportot, ismeri a formaldehid tulajdonságait, az aldehidek kimutatásának módját, felismeri a ketocsoportot, ismeri az acetont tulajdonságait, felhasználását;
- ismeri, és vegyületek képletében felismeri a karboxilcsoportot és az észtercsoportot, ismeri az egyszerűbb és fontosabb karbonsavak (hangyasav, ecetsav, zsírsavak) szerkezetét és lényeges tulajdonságaikat;
- az etil-acetát példáján bemutatja a kis szénatomszámú észterek jellemző tulajdonságait, tudja, hogy a zsírok, az olajok, a foszfátidok, a viaszok egyaránt az észterek csoportjába tartoznak;
- szerkezetük alapján felismeri az aminok és az amidok egyszerűbb képviselőit, ismeri az aminocsoportot és az amidcsoportot.

BIOLÓGIAI SZEMPONTBÓL JELENTŐS SZERVES VEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- ismeri a biológiai szempontból fontos szerves vegyületek építőelemeit (kémiai összetételét, a nagyobbak alkotó molekuláit);
- ismeri a lipid gyűjtőnevet, tudja, hogy ebbe a csoportba hasonló oldhatósági tulajdonságokkal rendelkező vegyületek tartoznak, felsorolja a lipidek legfontosabb képviselőit, felismeri azokat szerkezeti képlet alapján, ismeri a lipidek csoportjába tartozó vegyületek egy-egy fontos szerepét az élő szervezetben;
- ismeri a szénhidrátok legalapvetőbb csoportjait, példát mond mindegyik csoportból egy-két képviselőre, ismeri a szőlőcukor képletét, összefüggéseket talál a szőlőcukor szerkezeté és tulajdonságai között, ismeri a háztartásban található szénhidrátok besorolását a megfelelő csoportba, valamint köznapi tulajdonságaikat (ízük, oldhatóságuk) és felhasználásukat, összehasonlíttja a

- keményítő és a cellulóz molekulaszervezetét és tulajdonságait, valamint szerepüket a szervezetben és a táplálékaink között;
4. tudja, hogy a fehérjék aminosavakból épülnek fel, ismeri az aminosavak általános szerkezetét és azok legfontosabb tulajdonságait, ismeri a fehérjék elsődleges, másodlagos, harmadlagos és negyedleges szerkezetét, érti e fajlagos molekulák szerkezetének a kialakulását, példát mond a fehérjék szervezetben és élelmiszereinkben betöltött szerepére, ismeri a fehérjék kicsapásának módjait és ennek jelentőségét a mérgezések kapcsán.

II.3.6.6. FÖLDRAJZ

A) ALAPELVEK, CÉLOK

Földrajzi, földtudományi és környezeti jelenségek, folyamatok sokasága jellemzi bolygónkat. Ezek különböző tér- és időbeli léptékekben a Föld különböző pontjain jelentkeznek. Egyre összetettebbé váló világunk komplex problémáinak megértése megköveteli az eddigi tanítási, tanulási stratégiák megújulását: a leíró jellegű, ismeretközlő hagyományokkal szakítva, de a szaktárgyi tudást el nem vetve számos, a korábbiakban kevésbé hangsúlyos kompetencia kialakítását és fejlesztését célként megjelölve. A saját tevékenységeken, a hétköznapi megfigyeléseken és tapasztalatokon alapuló földrajztanítás nem pusztán leírja a jelenséget, hanem annak okát és következményeit is feltárja. Mindez a természeti-környezeti és a társadalmi-gazdasági folyamatokat szintetizálva, a jelen eseményein túlmutatva értékelésre, problémamegoldásra, jövőképzésre ösztönöz.

A földrajzoktatás során a tanuló megismerheti szűkebb és tágabb környezete természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit, a körülötte zajló folyamatokat és ezek összefüggéseit. A földrajz szemléletformáló, szintetizáló tantárgyként olyan, a hétköznapi életben használható ismereteket, eszközöket, módszereket ad a tanuló kezébe, amelyek segítik a tájékozódást egyre összetettebbé váló világunkban, és hozzájárulnak ahhoz, hogy felnőtt életében felelős, környezettudatos, aktív állampolgárrá váljon.

A földrajz tanításának célja, hogy a tanuló:

1. a jelenségek, folyamatok természet- és a társadalomtudományi szempontú vizsgálatával a komplexitást szem előtt tartó, szintetizáló gondolkodást alakítson ki;
2. sajátítsa el az önálló földrajzi információszerezés és -feldolgozás, illetve összefüggés-felismerés képességét;
3. fejlessze a problémaorientált, elemző és mérlegelő gondolkodását, mely készségek nélkülözhetetlenek az információs társadalomra jellemző hír- és információdömpingben történő eligazodáshoz, a felelős és tudatos állampolgári szerepvállaláshoz;
4. alakítsa ki a térbeli tájékozódási képességét, valamint a térbeli folyamatok ok-okozati összefüggéseinek felismerési és elemzési képességét;
5. vizsgálja meg napjaink természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatait, jelenségeit és a közöttük lévő kölcsönhatásokat, valamint a várható következmények átgondolásával alakítson ki cselekedni képes és a környezetért felelősséggel tenni akaró magatartást, fontos a tanulóval felismertetni és megértetni, hogy a környezettudatos, a fenntarthatóságot szem előtt tartó gondolkodás az élhető jövő záloga;
6. a térinformatikai, illetve infokommunikációs eszközök használata révén digitális kompetenciáját fejleszteni tudja annak érdekében, hogy tudatos eszközhasználóvá váljon;
7. szülőföldhöz és magyarsághoz való kötődése kialakuljon és elmélyüljön;
8. fejlődjön esztétikai érzéke és értékítélete a különböző természetes és mesterséges tájak bemutatásával;
9. megértse a globalizáció folyamatát és hatásait, reálisan lássa a világban elfoglalt helyünket, nemzeti értékeinket, ismerje fel a nemzeti és az európai önazonosság felvállalásának és megőrzésének fontosságát;
10. a térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek által kiváltott folyamatok földrajzi okainak és lehetséges társadalmi-gazdasági következményeinek bemutatása révén empátikus, problémamegoldó gondolkodást, illetve az érvek ütköztetésére épülő vitakultúrát alakítson ki;
11. érdeklődését felkeltse az aktuális társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok megismerése, megértése, illetve megvitatása iránt;
12. napjaink társadalomföldrajzi folyamatainak bemutatása révén a toleráns, egymás tiszteletét szem előtt tartó magatartás kialakítására törekedjen;
13. a mindennapi életben használható pénzügyi-gazdasági ismeretek megismerésével az értő, felelős pénzügyi döntési képességét fejlessze;
14. a globális világ pénzügyi-gazdasági folyamatainak megismerésével a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív és rugalmas állampolgári gondolkodás és vállalkozásra kész attitűd kialakulását fejlessze;
15. pályaválasztását a tantárgy komplexitására, szintetizáló jellegére, a tantárgy által közvetített földrajzi-földtani, környezeti, gazdasági ismeretekre, gondolkodás- és szemléletmódra építve elősegítse.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7–8. évfolyamon

A 7–8. évfolyamos földrajzi tananyag a földrajzi tartalmakat a közelitől a távoli felé, azaz a közvetlen lakóhely (település) felől Magyarország földrajzán keresztül a kontinentális, majd végül a globális folyamatok felé haladva mutatja be. Az ismereteket a földrajzi szempontból tipikus természet- és társadalomföldrajzi folyamatokra, összefüggésekre fűzi fel, középpontba állítva a földrajzi eredetű problémák komplex bemutatását. A földrajztanítás tudatosan épít a természettudomány tantárgy révén megszerzett földrajzi tudásra, és kapcsolódik az állampolgári ismeretek tantárgyhoz.

A földrajzoktatás jellemzői a 7–8. évfolyamon:

1. a tananyag valamely, a tanuló lakóhelyén vagy annak környékén a hétköznapiak során megfigyelhető, megtapasztalható földrajzi jelenségből, folyamatból, illetve természeti és társadalmi folyamatokat magában foglaló komplex problémából indul ki;
2. az egyes témák feldolgozásának célja gyakorlati, a mindennapi életben hasznosítható ismeretek megszerzése, képességek kialakítása;
3. a tananyag a jelen folyamataira, jelenségeire és azok lehetséges következményeire összpontosít, tudatosan építve a hagyományos és digitális térképi, grafikus és szöveges adatforrásokból megszerzhető aktuális információkra;
4. a leíró jellegű ismeretközvetítés visszaszorításával párhuzamosan a tanuló aktív közreműködésén, munkáltatásán alapuló tudásépítést és készségfejlesztést tartja szem előtt;
5. támogatja a tanuló információszerző és -feldolgozó, prognosztizáló képességének fejlődését;
6. a természeti és társadalmi-gazdasági környezetet komplexitásában, összefüggéseiben a földrajzi eredetű problémákra fókuszálva vizsgálja;
7. megismerteti a tanulót a földrajzi ismeretszerzés legfontosabb, hiteles forrásaival, azok használatával, az információ feldolgozásának módszereivel, eszközeivel, probléma- és célorientált stratégiáival;
8. kialakítja a tanulóban a földrajzi problémák iránti érzékenységet, valamint a problémákra történő reflektálás képességét;
9. földrajzi jelenségek, problémák, természeti és társadalmi kockázatok feldolgozásával elősegíti a véleményformálás képességének kialakulását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–10. évfolyamon

A 9–12. évfolyamos földrajzi tananyag a természeti és társadalmi környezet összefüggéseivel, kölcsönhatásaival foglalkozik.

Kilencedik évfolyamon a cél a mindennapok tapasztalataira, illetve a tanulói kísérletekre, vizsgálatokra, szöveges és képi forrásokra alapozva a geoszférák természeti folyamatainak, törvényszerűségeinek megismerése, megértése. További cél a természetföldrajzi folyamatok okozta veszélyek és kockázatok felismerése, illetve a természeti erőforrások és a társadalmi-gazdasági folyamatok közti kapcsolatok feltárása. A Világegyetem végtelen teréből indulva bolygónk mozgásait és ezek földrajzi következményeit, majd a geoszférák tipikus folyamatait, jelenségeit vizsgálja a tanuló.

Tizedik évfolyamon a 21. század társadalmi és gazdasági folyamatainak, illetve az azokat befolyásoló tényezők szerepének bemutatása jelenti a földrajzoktatás fő célját. A korábbi évfolyamokon kialakított készségekre, képességekre építve, azokat fejlesztve a globális világ jellemzőivel, annak tipikus országaival, országcsoportjaival ismerkedik meg a tanuló a földrajzi folyamatokra visszavezethető problémák feltárására és a megoldások keresésére fókuszálva. Mindez szöveges és képi forrásokat, online tartalmakat használva kritikus elemző munkával történik. A munkát a globális folyamatok és a fenntarthatóság kapcsolatának, illetve az egyéni szerepvállalás kérdésének bemutatása zárja.

A középiskolai földrajzoktatás komplex ismeretanyaga révén segíti a tanuló pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őt a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy a középiskolai földrajzi tanulmányok befejezésekor biztonsággal tudjon eligazodni a természeti és a társadalmi környezetben, illetve képes legyen földrajzi ismeretei alkalmazására a mindennapi életben. A földrajzoktatás ahhoz is hozzájárul, hogy az iskolából kilépő tanuló képes legyen felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során, valamint kialakuljon benne az igény arra, hogy későbbi élete folyamán önállóan tovább gyarapítsa földrajzi ismereteit.

A földrajzoktatás jellemzői a 9–10. évfolyamon:

1. a tananyag földrajzi jelenségekből, illetve természeti és társadalmi folyamatokat magában foglaló, komplex földrajzi problémákból indul ki;
2. az egyes témák feldolgozásának célja gyakorlati, a mindennapi életben hasznosítható ismeretek megszerzése, képességek elmélyítése;
3. a tananyag a jelen folyamataira, jelenségeire és azok lehetséges következményeire összpontosít, tudatosan építve a hagyományos és digitális térképi, grafikus és szöveges adatforrásokból megszerzhető aktuális információkra;
4. a leíró jellegű ismeretközvetítés helyett a tanuló aktív közreműködésén, munkáltatásán alapuló tudásépítést és készségfejlesztést tartja szem előtt;
5. támogatja a tanuló információszerző és -feldolgozó, prognosztizáló képességének fejlődését;
6. a természeti és társadalmi környezetet komplexitásában, összefüggéseiben vizsgálja;
7. megismerteti a tanulót a földrajzi ismeretszerzés legfontosabb, hiteles forrásaival, azok használatával, eszközeivel, probléma- és célorientált stratégiáival;
8. kialakítja a tanulóban a földrajzi problémák iránti érzékenységet, valamint a problémákra való reflektálás képességét;
9. földrajzi jelenségek, problémák, természeti és társadalmi kockázatok feldolgozásával elősegíti a véleményformálás képességének kialakulását;
10. kialakítja a tanulóban a természeti veszélyek és környezeti kockázatok reális értékelésének képességét, továbbá tudatosítja bennük a megelőzés és a védekezés jelentőségét.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK**FŐ TÉMAKÖRÖK A 7–8. ÉVFOLYAMON**

1. Tájékozódás a földrajzi térben
2. Közvetlen lakókörnyezetünk földrajza
3. Magyarország földrajza
4. A Kárpát-medence térsége
5. Európa és a távoli kontinensek eltérő fejlettségű térségei, tipikus tájai
6. A földrajzi övezetesség rendszere
7. Életünk és a gazdaság: a pénz és a munka világa

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–10. ÉVFOLYAMON

1. Tájékozódás a kozmikus térben és az időben
2. A közetburok
3. A légkör
4. A vízburok
5. A geoszférák kölcsönhatásai és összefüggései
6. Átalakuló települések, eltérő demográfiai problémák a 21. században
7. A nemzetgazdaságtól a globális világgazdaságig
8. Magyarország és Kárpát-medence a 21. században
9. A pénz és a tőke mozgásai a világgazdaságban
10. Helyi problémák, globális kihívások, a fenntartható jövő dilemmái

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK**ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7–8. ÉVFOLYAMON**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. céljaival, feladataival összhangban kiválasztja és használja a földrajzi térben való tájékozódást segítő hagyományos és digitális eszközöket;
2. különböző földrajzi témákhoz kapcsolódóan adatokat, információkat gyűjt nyomtatott és elektronikus forrásokból, azokat értelmezi, rendszerezi, illetve ábrázolja;
3. földrajzi tartalmú szövegeket értelmez;
4. önállóan készített prezentációban bemutatja és elemzi egy adott terület természet- és társadalomföldrajzi adottságait, ezekből fakadó környezeti és társadalmi problémáit, és megoldási lehetőség(ek)et kínál;
5. véleményt alkot földrajzi témájú szövegekben bemutatott jelenségekről, folyamatokról, információkról;
6. vitában, szerepjátékban, szituációs játékban szerepének és az adott helyzetnek megfelelő, logikus érveket fogalmaz meg;
7. megold egyszerű földrajzi tartalmú logikai és számítási feladatokat;
8. társaival együttműködésben old meg földrajzi témájú feladatokat, képes a tudásmegosztásra;
9. alkalmazza földrajzi tudását a mindennapi életben a környezettudatos döntések meghozatalában, felelősséget érez döntései következményeiért;
10. tanulásához tudatosan használja a különböző típusú és tartalmú térképeket;
11. érdeklődik más országok földrajzi jellemzői, kultúrája, hagyományai iránt;
12. képes földrajzi ismeretei önálló bővítésére és rendszerezésére.

FÖLDRAJZI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. földrajzi tartalmú adatok, adatsorok alapján következtéseket von le, következményeket fogalmaz meg;
2. megadott szempontok alapján rendszerezi földrajzi ismereteit, rendszerbeli viszonyokat állapít meg;
3. összehasonlít tipikus tájakat, megfogalmazza azok közös és eltérő földrajzi vonásait;
4. megkülönbözteti a tényeket a véleményektől;
5. megismeri hazánk és Európa, majd a távoli kontinensek legalapvetőbb természet- és társadalomföldrajzi jellemzőit, melynek során kialakul a Földről alkotott, a valóságot visszatükröző kognitív térképe.

FÖLDRAJZI TARTALMÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS -FELDOLGOZÁS, DIGITÁLIS ESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megadott szempontok alapján információkat gyűjt hagyományos és digitális információforrásokból;
2. adatokat rendszerez és ábrázol digitális eszközök segítségével;
3. digitális eszközök segítségével bemutatja szűkebb és tágabb környezetének földrajzi jellemzőit;
4. megadott szempontok alapján tájakkal, országokkal kapcsolatos földrajzi tartalmú szövegeket, képi információhordozókat dolgoz fel;
5. közvetlen környezetének földrajzi megismerésére terepvizsgálódást tervez és kivitelez.

TÁJÉKOZÓDÁS A FÖLDRAJZI TÉRBEN ÉS IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a jelenségek időbeli jellemzőit;
2. használja a földrajzi térben való tájékozódást segítő hagyományos és digitális eszközöket;
3. gyakorlati feladatokat (pl. távolság- és helymeghatározás, utazástervezés) old meg nyomtatott és digitális térkép segítségével;
4. tájékozódik különböző típusú és tartalmú térképeken, biztonsággal leolvassa azok információtartalmát, a térképen elhelyez földrajzi elemeket;
5. képes egyszerű térképvázlatok, útvonaltervek elkészítésére.

TÁJÉKOZÓDÁS REGIONÁLIS FÖLDRAJZI KÉRDÉSEKBE – A FÖLDRAJZI JELLEMZŐK ELEMZÉSE, ÖSSZEFÜGGÉSEK FELISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatja és értékeli lakókörnyezetének földrajzi jellemzőit, ismeri annak természeti és társadalmi erőforrásait;
2. javaslatot fogalmaz meg lakókörnyezete jövőbeli, környezeti szempontokat szem előtt tartó, fenntartható fejlesztésére;
3. rendszerezi, csoportosítja és értékeli Magyarország és a Kárpát-medence térségének természeti és társadalmi-gazdasági erőforrásait, illetve bemutatja a természeti és társadalmi adottságok szerepének, jelentőségének időbeli változásait, a területi fejlettség különbségeit;
4. összehasonlít, illetve komplex módon, problémaközpontú megközelítéssel vizsgál pl. hazai nagytájakat, tájakat, régiókat, településeket;
5. következtet Magyarországon és a Kárpát-medence térségében előforduló természeti és környezeti veszélyek kialakulásának okaira, várható következményeire, térségi jellemzőire;
6. elkötelezett szűkebb és tágabb környezete természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése és megőrzése iránt;
7. megnevez az egyes kontinensekre, országcsoportokra, meghatározó jelentőségű országokra jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokat, ott előállított termékeket, szolgáltatásokat;
8. probléma- és érték-központú megközelítéssel jellemzi Európa és az Európán kívüli kontinensek tipikus tájait, településeit, térségeit;
9. ismerteti az Európai Unió társadalmi-gazdasági jellemzőit, példákkal igazolja világgazdasági szerepét;
10. bemutatja a nemzetközi szintű munkamegosztás és fejlettségbeli különbségek kialakulásának okait és következményeit;
11. híradásokban közölt regionális földrajzi információkra reflektál;
12. reális alapokon nyugvó magyarság- és Európa-tudattal rendelkezik;
13. nyitott más országok, nemzetiségek szokásainak, kultúrájának megismerése iránt.

TÁJÉKOZÓDÁS A GEOSZFÉRÁK JELLEMZŐINEK ÉS FOLYAMATAINAK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatja a földrajzi övezetesség rendszerét, ismerteti az övezetek, övek kialakulásának okait és elhelyezkedésének térségi jellemzőit;
2. összehasonlítja az egyes övezetek, övek jellemzőit, törvényszerűségeket fogalmaz meg velük összefüggésben;
3. példákat nevez meg a természeti adottságok gazdálkodást, életvitelt befolyásoló szerepére;
4. az egyes térségek kapcsán földrajzi és környezeti veszélyeket és problémákat fogalmaz meg, valamint reflektál azokra.

TÁJÉKOZÓDÁS A VILÁG ÁLTALÁNOS TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI FOLYAMATAIBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és értelmezi a társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbségek leírására alkalmazott mutatókat;
2. népesség- és településföldrajzi információk alapján jellemzőket fogalmaz meg, következtetéseket von le;
3. példákat sorol a globalizáció mindennapi életünket befolyásoló folyamataira;
4. foglalkoztatási adatokat értelmez és elemez, következtetéseket von le belőlük;
5. értelmezi a mindennapi életben jelen lévő pénzügyi tevékenységeket, szolgáltatásokat;
6. életkori sajátosságainak megfelelő helyzetekben alkalmazza pénzügyi ismereteit (pl. egyszerű költségvetés készítése, valutaváltás, diák vállalkozás tervezése);
7. megnevezi a vállalkozás működését befolyásoló tényezőket.

TÁJÉKOZÓDÁS A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szűkebb és tágabb környezetében földrajzi eredetű problémákat azonosít, magyarázza kialakulásuk okait;
2. helyi, regionális és a Föld egészére jellemző folyamatok közötti hasonlóságokat, összefüggéseket felismer;
3. példák alapján megfogalmazza a helyi környezetkárosítás tágabb környezetre kiterjedő következményeit, megnevezi és ok-okozati összefüggéseiben bemutatja a globálissá váló környezeti problémákat;

4. ismeri a környezet- és a természetvédelem alapvető feladatait és lehetőségeit a földrajzi, környezeti eredetű problémák mérséklésében, megoldásában;
5. érveket fogalmaz meg a tudatos fogyasztói magatartás, a környezettudatos döntések fontossága mellett;
6. a környezeti kérdésekkel, globális problémákkal kapcsolatos álláspontját logikus érvekkel támasztja alá, javaslatot fogalmaz meg a környezeti problémák mérséklésére.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan és kritikusan használja a földrajzi tartalmú nyomtatott és elektronikus információforrásokat a tanulásban és tudása önálló bővítésekor;
2. ismeretei alapján biztonsággal tájékozódik a valós és a digitális eszközök által közvetített virtuális földrajzi térben, földrajzi tartalmú adatokban, a különböző típusú térképeken;
3. képes összetettebb földrajzi tartalmú szövegek értelmezésére;
4. adott természeti, társadalmi-gazdasági témához kapcsolódóan írásbeli vagy szóbeli beszámolót készít, prezentációt állít össze;
5. összetettebb földrajzi számítási feladatokat megold, az eredmények alapján következtetéseket fogalmaz meg;
6. véleményt alkot aktuális társadalmi-gazdasági és környezeti kérdésekben, véleménye alátámasztására logikus érveket fogalmaz meg;
7. földrajzi tartalmú projektfeladatokat valósít meg társaival;
8. elkötelezett a természeti és a kulturális értékek, a kulturális sokszínűség megőrzése iránt;
9. döntéseit a környezeti szempontok figyelembevételével mérlegeli, felelős fogyasztói magatartást tanúsít;
10. nyitott a különböző szintű pénzügyi folyamatok és összefüggések megismerése iránt;
11. alkalmazza a más tantárgyak tanulása során megszerzett ismereteit földrajzi problémák megoldása során.

FÖLDRAJZI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. földrajzi tartalmú adatok, információk alapján következtetéseket von le, tendenciákat ismer fel, és várható következményeket (prognózist) fogalmaz meg;
2. földrajzi megfigyelést, vizsgálatot, kísérletet tervez és valósít meg, az eredményeket értelmezi;
3. feltárja a földrajzi folyamatok, jelenségek közötti hasonlóságokat és eltéréseket, különböző szempontok alapján rendszerezi azokat;
4. megkülönbözteti a tényeket a véleményektől, adatokat, információkat kritikusan szemlél;
5. önálló, érvekkel alátámasztott véleményt fogalmaz meg földrajzi kérdésekben.

FÖLDRAJZI TARTALMÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS -FELDOLGOZÁS, DIGITÁLIS ESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. céljainak megfelelően kiválasztja és önállóan használja a hagyományos, illetve digitális információforrásokat, adatbázisokat;
2. földrajzi tartalmú szövegek alapján lényegkiemelő összefoglalást készít szóban és írásban;
3. digitális eszközök segítségével bemutat és értelmez földrajzi jelenségeket, folyamatokat, törvényszerűségeket, összefüggéseket;
4. adatokat rendszerez és ábrázol hagyományos és digitális eszközök segítségével;
5. megadott szempontok alapján alapvető földrajzi-földtani folyamatokkal, tájakkal, országokkal kapcsolatos földrajzi tartalmú szövegeket, képi információhordozókat dolgoz fel;
6. a közvetlen környezetének földrajzi megismerésére terepvizsgálódást tervez és kivitelez.

TÁJÉKOZÓDÁS A KOZMIKUS TÉRBEN ÉS AZ IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan használja a földrajzi és a kozmikus térben való tájékozódást segítő hagyományos és digitális eszközöket, ismeri a légi- és űrfelvételek sajátosságait, alkalmazási területeit;
2. képes problémaközpontú feladatok megoldására, környezeti változások összehasonlító elemzésére térképek és légi- vagy űrfelvételek párhuzamos használatával;
3. térszemlélettel rendelkezik a csillagászati és a földrajzi térben;
4. érti a Világegyetem tér- és időbeli léptékeit, elhelyezi a Földet a Világegyetemben és a Naprendszerben;
5. ismeri a Föld, a Hold és a bolygók jellemzőit, mozgásait és ezek következményeit, összefüggéseit;
6. értelmezi a Nap és a Naprendszer jelenségeit, folyamatait, azok földi hatásait;
7. egyszerű csillagászati és időszámítással kapcsolatos feladatokat, számításokat végez.

TÁJÉKOZÓDÁS A GEOSZFÉRÁK JELLEMZŐINEK ÉS FOLYAMATAINAK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a Föld felépítésének törvényszerűségeit;
2. összefüggéseiben mutatja be a lemeztektonika és az azt kísérő jelenségek (földrengések, vulkanizmus, hegységképződés) kapcsolatát, térbeliségét, illetve magyarázza a kőzetlemez-mozgások lokális és az adott helyen túlmutató globális hatásait;

3. felismeri a történelmi és a földtörténeti idő eltérő nagyságrendjét, ismeri a geoszférák fejlődésének időbeli szakaszait, meghatározó jelentőségű eseményeit;
4. párhuzamot tud vonni a jelenlegi és múltbeli földrajzi folyamatok között;
5. felismeri az alapvető ásványokat és kőzeteket, tud példákat említeni azok gazdasági és mindennapi életben való hasznosítására;
6. ismeri a kőzetburok folyamataihoz kapcsolódó földtani veszélyek okait, következményeit, tér- és időbeli jellemzőit, illetve elemzi az alkalmazkodási, kármegelőzési lehetőségeket;
7. érti a különböző kőzettani felépítésű területek eltérő környezeti érzékenysége, terhelhetősége közti összefüggéseket;
8. ismeri a légkör szerkezetét, fizikai és kémiai jellemzőit, magyarázza az ezekben bekövetkező változások mindennapi életre gyakorolt hatását;
9. összefüggéseiben mutatja be a légköri folyamatokat és jelenségeket, illetve összekapcsolja ezeket az időjárás alakulásával;
10. tudja az időjárási térképeket és előrejelzéseket értelmezni egyszerű prognózisok készítésére;
11. felismeri a szélsőséges időjárási helyzeteket és tud a helyzetnek megfelelően cselekedni;
12. a légkör globális változásaival foglalkozó forrásokat kritikusan elemzi, érveken alapuló véleményt fogalmaz meg a témával összefüggésben;
13. megnevezi a légkör legfőbb szennyező forrásait és a szennyeződés következményeit, érti a lokálisan ható légszennyező folyamatok globális következményeit;
14. magyarázza az éghajlatváltozás okait, valamint helyi, regionális, globális következményeit;
15. ismeri a felszíni és felszín alatti vizek főbb típusait, azok jellemzőit, mennyiségi és minőségi viszonyait befolyásoló tényezőket, a víztípusok közötti összefüggéseket;
16. igazolja a felszíni és felszín alatti vizek egyre fontosabbá váló erőforrásszerepét és gazdasági vonatkozásait, bizonyítja a víz társadalmi folyamatokat befolyásoló természetét, védelmének szükségességét;
17. ismeri a vízburokkal kapcsolatos környezeti veszélyek okait, és reálisan számol a várható következményekkel;
18. tudatában van a személyes szerepvállalások értékének a globális vízgazdálkodás és éghajlatváltozás rendszerében;
19. összefüggéseiben, kölcsönhatásaiban mutatja be a földrajzi övezetesség rendszerének egyes elemeit, a természeti jellemzők társadalmi-gazdasági vonatkozásait;
20. összefüggéseiben mutatja be a talajképződés folyamatát, tájékozott a talajok gazdasági jelentőségével kapcsolatos kérdésekben, ismeri Magyarország fontosabb talajtípusait;
21. bemutatja a felszínformálás többtényezős összefüggéseit, ismeri és felismeri a különböző felszínformáló folyamatokhoz (szél, víz, jég) és kőzettípusokhoz kapcsolódóan kialakuló, felszíni és felszín alatti formakincset;
22. érti az ember környezet átalakító szerepét, ember és környezete kapcsolatrendszerét, illetve példák alapján igazolja az egyes geoszférák folyamatainak, jelenségeinek gazdasági következményeit, összefüggéseit.

TÁJÉKOZÓDÁS A VILÁG ÁLTALÁNOS TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI FOLYAMATAIBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatja a népességszám-változás időbeli és területi különbségeit, ismerteti okait és következményeit, összefüggését a fiatalodó és az öregedő társadalmak jellemző folyamataival és problémáival;
2. különböző népségségi, társadalmi és kulturális jellemzők alapján bemutat egy kontinenst, országot, országcsoporthat;
3. különböző szempontok alapján csoportosítja és jellemzi az egyes településtípusokat, bemutatja szerepkörük és szerkezetük változásait;
4. érti és követi a lakóhelye környékén zajló település- és területfejlesztési, valamint demográfiai folyamatokat;
5. ismerteti a gazdaság szerveződését befolyásoló telepítő tényezők szerepének átalakulását, bemutatja az egyes gazdasági ágazatok jellemzőit, értelmezi a gazdasági szerkezetváltás folyamatát;
6. értelmezi és értékeli a társadalmi-gazdasági fejlettség összehasonlítására alkalmas mutatók adatait, a társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségeit a Föld különböző térségeiben;
7. értékeli az eltérő adottságok, erőforrások szerepét a társadalmi-gazdasági fejlődésben;
8. modellezi a piacgazdaság működését;
9. megnevezi és értékeli a gazdasági integrációk és a regionális együttműködések kialakulásában szerepet játszó tényezőket;
10. ismerteti a világpolitika és a világ gazdaság működését befolyásoló nemzetközi szervezetek, együttműködések legfontosabb jellemzőit;
11. értelmezi a globalizáció fogalmát, a globális világ kialakulásának és működésének feltételeit, jellemző vonásait;
12. példák alapján bemutatja a globalizáció társadalmi-gazdasági és környezeti következményeit, mindennapi életünkre gyakorolt hatását.

TÁJÉKOZÓDÁS REGIONÁLIS FÖLDRAJZI KÉRDÉSEKBE – A FÖLDRAJZI JELLEMZŐK ELEMZÉSE, ÖSSZEFÜGGÉSEK FELISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megnevezi a világgazdaság működése szempontjából tipikus térségeket, országokat;
2. összehasonlítja az európai, ázsiai és amerikai erőterek gazdaságilag meghatározó jelentőségű országainak, országcsoportjainak szerepét a globális világban;
3. összefüggéseiben mutatja be a perifériatérség társadalmi-gazdasági fejlődésének jellemző vonásait, a felzárkózás nehézségeit;
4. ismerteti az Európai Unió működésének földrajzi alapjait, példák segítségével bemutatja az Európai Unión belüli társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbségeket, és megnevezi a felzárkózást segítő eszközöket;
5. példák alapján jellemzi és értékeli Magyarország társadalmi-gazdasági szerepét annak szűkebb és tágabb nemzetközi környezetében, az Európai Unióban;
6. bemutatja a területi fejlettségi különbségek okait és következményeit Magyarországon, megfogalmazza a felzárkózás lehetőségeit;
7. értékeli hazánk környezeti állapotát, megnevezi jelentősebb környezeti problémáit.

TÁJÉKOZÓDÁS A MONETÁRIS VILÁG ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. magyarázza a monetáris világ működésének alapvető fogalmait, folyamatait és azok összefüggéseit, ismer nemzetközi pénzügyi szervezeteket;
2. bemutatja a működőtőke- és a pénztőkeáramlás sajátos vonásait, magyarázza eltérésük okait;
3. pénzügyi döntéshelyzeteket, aktuális pénzügyi folyamatokat értelmez és megfogalmazza a lehetséges következményeket;
4. pénzügyi lehetőségeit mérlegelve egyszerű költségvetést készít, értékeli a hitelfelvétel előnyeit és kockázatait;
5. alkalmazza megszerzett ismereteit pénzügyi döntéseiben, belátja a körültekintő, felelős pénzügyi tervezés és döntéshozatal fontosságát.

TÁJÉKOZÓDÁS A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és azonosítja a földrajzi tartalmú természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti problémákat, megnevezi kialakulásuk okait, és javaslatokat fogalmaz meg megoldásukra;
2. rendszerezi a geoszféra által okozott környezetkárosító hatásokat, bemutatja a folyamatok kölcsönhatásait;
3. példákkal igazolja a természetkárosítás és a természeti, illetve környezeti katasztrófák társadalmi következményeit, a környezetkárosodás életkörülményekre, életminőségre gyakorolt hatását, a lokális szennyeződés globális következményeit;
4. globális problémákhoz vezető, Földünkön egy időben jelenlévő, különböző természeti és társadalmi-gazdasági eredetű problémákat elemez, feltárja azok összefüggéseit, bemutatja mérséklésük lehetséges módjait és azok nehézségeit;
5. megfogalmazza az energiahatékony, nyersanyag-takarékos, illetve „zöld” gazdálkodás lényegét, valamint példákat nevez meg a környezeti szempontok érvényesíthetőségére a termelésben és a fogyasztásban;
6. megkülönbözteti a fogyasztói társadalom és a tudatos fogyasztói közösség jellemzőit;
7. a lakóhely adottságaiból kiindulva értelmezi a fenntartható fejlődés társadalmi, természeti, gazdasági, környezetvédelmi kihívásait;
8. megnevez a környezet védelmében, illetve humanitárius céllal tevékenykedő hazai és nemzetközi szervezeteket, példákat említ azok tevékenységére, belátja és igazolja a nemzetközi összefogás szükségességét;
9. értelmezi a fenntartható gazdaság, a fenntartható gazdálkodás fogalmát, érveket fogalmaz meg a fenntarthatóságot szem előtt tartó gazdaság, illetve gazdálkodás fontossága mellett;
10. bemutatja az egyén társadalmi szerepvállalásának lehetőségeit, a tevékeny közreműködés példáit a környezet védelme érdekében, illetve érvényesíti saját döntéseiben a környezeti szempontokat.

II.3.7. Művészetek

A nevelés a teljes emberre irányul, aki test-szellem és lélek egysége, tehát a köznevelés célja nem választható el az élet céljától.

A művészet alapvető emberi szükséglet, a művészi alkotás pedig az ember legősibb kifejezési módja. A művészet köznevelésben betöltött szerepe nem önmagáért való, feladata egyensúlyt teremteni az értelmi-érzelmi intelligencia fejlesztésében.

A tanuló belső világának érzelmi gazdagsága pozitívan hat a gondolkodás, a kreativitás, az emlékezőtehetség képességeire. A művészetoktatás a Nat nélkülözhetetlen része, a transzfer hatás következtében tartalmi alkotóeleme lehet minden tantárgy eredményes tanításának.

A művészeti nevelés önálló tantárgyként az ének-zene, illetve a vizuális kultúra oktatásában valósul meg.

A művészeti neveléshez kapcsolódó eredményes készségfejlesztés tanári vezetéssel, a tanár és a tanuló együttműködését igénylő, élményt jelentő, aktív alkotó tevékenységen keresztül valósítható meg az iskolában.

A tanórai keretek között, mindenki számára elérhető művészeti nevelés célja olyan képességek fejlesztése, melyek elősegíthetik a harmonikus társadalmi együttélést, azaz a művészeti tantárgyak a művészet eszközeit a személyiség egészének fejlesztése érdekében használják fel.

A művészeti tanóra egyrészt keretet biztosít a művészet különböző területeinek megismerésén keresztül az érdeklődés felkeltésére, az esztétikai alapfogalmak elsajátítására, ízlésformálásra, másrészt a mérlegelő gondolkodás és a minőségi alkotómunka iránti igény kialakítására.

Az ének-zene tantárgy oktatása, a magyar ének-zene oktatás Kodály Zoltán zenepedagógiai és nemzetnevelési elveire épül. A köznevelésben részt vevő minden tanuló számára elérhető fejlesztő tevékenység elsősorban az énekhangra támaszkodik. Általa és a zeneoktatás fontos részeként szereplő, a relatív szolmizáció eszközével tanítandó zenei írás-olvasás elsajátításának célja, hogy kialakuljon az értékközpontú zenei anyanyelv értő szeretete.

A tanulók zenei ismereteinek alapja kezdetben a népzene, a magyar népdalkincs közvetítése és megtanulása, majd erre épül a magas művészettel való foglalkozás.

Az ének-zene oktatásban kiemelt szerepet kap az éneklés, kóruséneklés. A tanórákhoz közvetlenül kapcsolódóan védett idő biztosítása szükséges az eredményes iskolai kórusműködés érdekében.

A kodályi filozófia lényege a közösségben éneklés, hiszen azok az ismeretek, melyeket a tanulók az éneklés során megtanultak, művészi alkotómunkában nyernek jutalmat.

A kórusban a karvezető irányításával a különböző képességű tanulók együtteséből új, közösségi érték jön létre, melyet egyénileg nem tudnának létrehozni. A tanulók megtanulnak alkalmazkodni, felelősséget vállalni, egy célért odaadón dolgozni, igényességet, fegyelmet, egymásra való figyelmet tanulnak.

A vizuális kultúra tantárgy: A vizuális nevelés a tanulók személyiségfejlesztésének rendkívül fontos része, hiszen az itt alkalmazott tevékenységekre jellemző alkotva tanulás, érzelmet gazdagító, empátiát, intuíciót és minőségérzékenységet, valamint önmagukkal szembeni igényességet kialakító hatása működik, ami vitathatatlanul az önépítő és önszabályozó egyén és közösség egyik alappillére.

A Nat alapelvei alapján a vizuális kultúra tantárgy gyakorlatközpontúsága a vizuális megismerés, a közvetlen tapasztalatszerzés, az elemző-szintetizáló gondolkodás egységében értelmezhető, ebben a tekintetben a tanulók ténylegesen megvalósuló alkotó munkája elengedhetetlenül fontos.

A vizuális kultúra tantárgy fontos célja, hogy segítse a tanulókat az őket körülvevő világ vizuálisan értelmezhető jelenségeinek megértésében, ezen belül a vizuális művészeti alkotások átélésében és értelmezésében, illetve ennek segítségével környezetük tudatos alakításában. Emellett nagyon fontos cél, hogy a tanulók tudatosítsák saját gyökereiket, megismerjék a magyarság által létrehozott legfontosabb képzőművészeti és építészeti műalkotásokat, nemzetünk hagyományos tárgykultúráját és díszítőművészetét. A tantárgy kulcsszerepet játszik a tanulók érzelmi fejlesztésében, mely az őket körülvevő világhoz való pozitív érzelmi viszonyulásuk kialakításának fontos eszköze.

Ennek eredményeként elérendő cél, hogy a tanulók a magyar kultúrára büszkékké legyenek, és kötődjenek szülőföldünk értékeihez.

A Művészetek tanulásterület köznevelésben betöltött feladata tehát a művészettel nevelés, illetve más tanulásterületekkel együtt a képességfejlesztés transzferhatásának kihasználása, testben-lélekben boldogságra és boldogulásra képes generációk felnevelése érdekében.

II.3.7.1. ÉNEK-ZENE

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A zenei nevelés Magyarországon a Kodály Zoltán által megalkotott filozófiát követve, tevékenység-központú módszer alapján valósul meg. A magyar zenekultúra évszázados hagyománya, hatalmas dallamkincse bőséges anyagot kínál a zenei oktatás minden szintjéhez. Zenei anyanyelvünk általános műveltségünk megalapozásának és nemzeti azonosság tudatunknak fontos tényezője.

„Mielőtt más népeket akarunk megérteni, magunkat kell megértenünk. Semmi sem alkalmasabb erre, mint a népdal. Erre az alapra épülhet olyan zenei műveltség, mely nemzeti, de lelket tár minden nép nagy alkotásainak. Értékmérőt is kap a népdallal, aki e századok csiszolta tökéletességhez méri, amit hall: nem tévesztik meg többé hamis bálványok...” (Kodály Zoltán)

Az ének-zenei nevelés a tanuló identitástudatának kialakítása és személyiségfejlődése szempontjából kiemelkedő fontosságú. Fontos szerepet tölt be nemzeti örökségünk és identitásunk ápolása a magyar népzene, a magyar tájegységek, azok szokásainak, életének, nevezetességeinek, táncainak megismerésével, mely a családszeretet, a hűség, és a haza iránti elkötelezettség érzését is erősíti. A zenei nevelés akkor lesz eredményes, ha kialakul a tanuló zenei anyanyelve, mely által hazájához, nemzetéhez értelmileg és érzelmileg egyaránt kötődik. Ebben a pedagógus munkájának érdemi szerepe van, melynek hatása életre szóló, túlmutat az iskola falain.

Az ének-zenei nevelés speciálisan olyan készségeket, képességeket, kompetenciákat is fejleszt, melyek hatással vannak egyéb, nem zenei képességekre is (transzferhatás).

Az aktív zenei tevékenységek, mint a közös éneklés, zenélés, alkotás és zenés tematikus projektekben való részvétel, segítik az adott művészeti élmény elmélyülését. Teret adnak az önkifejezés, kreativitás kibontakozásának, és az empátia kialakításának. A zenetörténeti, zeneelméleti és kulturális műveltség a zenei élményekhez, tevékenységekhez kapcsolódóan az értő befogadást és a mérlegelő gondolkodást fejlesztik. A tanuló képes lesz a művészi gondolatok és az őt körülvevő hétköznapi világ közötti kapcsolatok meglátására, valamint az eltérő látásmódok megértésére és elfogadására is.

A hatékony zenei nevelés figyelembe veszi a tanuló életkori sajátosságait és kognitív képességeit. Az oktatáspecifikus céljait alsó és felső évfolyamokon, valamint a középfokú nevelésben is ezekre a kritériumokra alapozza. A hallás-és ritmikai készségek az agy fiatalkori plaszticitásának köszönhetően az alapfokú képzés

1–4. évfolyamain fejleszthetők a leghatékonyabban. Erre építhető az 5–8. évfolyamokon, valamint a középfokú oktatásban (9–10. évfolyam) a képzelet, a kreativitás, zenei önkifejezés és az érzelmi intelligencia további fejlesztése.

Az alapszintű zenei írás-olvasás eszköz jellegű. Célja, hogy segítse a tanulót az éneklésben és a zene mint univerzális jelrendszer megértésében. A relatív szolmizáció elsősorban a tiszta éneklés, az intonáció fejlesztése céljából jelenik meg. A törzshangok neveinek ismerete a zene tágabb megértését, a jelrendszerben való logikus gondolkodást segíti. A zeneelméleti ismereteket a pedagógus a tanulók életkori sajátosságaihoz és képességeihez mérten a tanórák szabadon felhasználható részében mélyítheti.

Kodály Zoltán zenei nevelési elvei lényegének megfelelően, mely az élményszerzés legfontosabb forrásaként a kóruséneklést nevezi meg, a Nat lehetőséget biztosít a tanórán kívüli zenei tevékenységek – mint a koncertpedagógia, az iskolai néptáncoktatás, népdalkörök, népdalkórusok, kamaraegyüttesek – iskolai keretek közti és azon túli szerveződése számára, melyhez a köznevelés és a kultúrát közvetítő intézmények, szervezetek együttműködése elvárható és szükséges.

Az ének-zene tanulása elsősorban a készségeket és az ezeket megalapozó képességeket fejleszti. A tanulók nem azonos képességszintről indulnak és nem is azonos eredményességgel végzik tanulmányaikat. Ezért az értékelés alapja az ének-zene tanulás minden életkori szakaszában alapvetően a tanulói aktivitás, lelkesedés, kooperativitás, illetve a tanulási képességek változása, a tanuló önmagához mért fejlődési szintje kell, hogy legyen.

Az ének-zenei nevelés az intellektuális és az emocionális fejlesztés egyensúlyára épül. Ennek alapja a Kodály Zoltán zenei nevelési elveire épülő, teljes embert fejlesztő zenepedagógiai gyakorlat, melynek célja a magyar nemzeti értékeket tisztelő és őrző, egyben európai műveltségű, kreatív, önállóan gondolkodó ember nevelése.

Az ének-zene tanításának célja, hogy a tanuló:

1. megszeresse az éneklést, a zenét az e tárgyban megismert művészeti alkotások befogadásán keresztül;
2. keresse, ismerje fel és becsülje meg a művészi értékeket;
3. zenei képességei fejlődjenek az éneklésen, a ritmikai- és hallásfejlesztésen keresztül, valamint sajátítsa el az ezeket támogató zeneelméleti alapismereteket;
4. érzelmi intelligenciája, képzelete és kreativitása fejlődjön, melyek hatással vannak egyéb, nem zenei képességeire is;
5. komplex látásmódja kifejlődjön a zene társadalmi, történelmi és kulturális kontextusában történő megértésével;
6. erősítse nemzeti öntudatát a magyar népzene, a néphagyományok, a hazai tájegységek életének, szokásainak megismerésén keresztül;
7. elősegítse önállóságát és önkifejezését a társas és egyéni alkotóművészeti tevékenységek művelésén és a véleményformálás fejlesztésén keresztül;
8. megerősítse empátiáját a zenei tevékenységekben való közös együttműködéssel, egymás zenei produkciójának, véleményének, ízlésének tisztelettel való befogadásával.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az ének-zene tanításának fő célja az alsó tagozaton az éneklés megszerettetése, a pozitív zenei élmények és gyakorlati tapasztalatok megszerzése, a zenei anyag örömteli, játékos formában történő feldolgozása énekléssel és mozgással, dramatizált előadással, a zene keltette gondolatok, érzelmek szóbeli és képi kifejezésével.

A ritmikai és hallásfejlesztés segítik a koordinációs képességek intenzív fejlődését. A relatív szolmizáció elsősorban az intonáció és a felismerő kottaolvasás fejlesztését támogatja. A zenei ismeretek hozzájárulnak a megtapasztalt élmények tudatosításához. A tantárgy tartalmában és módszertanában a közösségi jelleg jelen van az aktív órai tevékenységekben, gyermekjátékokban és a kóruséneklésben.

A tanítási órák keretében az éneklési és zenehallgatási anyaghoz kapcsolódva a tanuló különböző mozgásos játékokban vesz részt. Kiemelt szerepet kapnak a magyar gyermekjátékdalok és táncok, melyek elősegítik a nemzeti kultúra megismerését és megszeretését.

További cél, hogy a tanuló a környezetében fellelhető hétköznapi tárgyakat, természetben talált anyagokat, használati eszközöket, valamint az emberi testet hangszerként is használja, amivel kibontakoztathatja zenei kreativitását.

A tanuló képzeletének és komplex látásmódjának folyamatos fejlesztése céljából biztosítani kell számára a széles körű zenei tapasztalatszerzés lehetőségét.

Az első négy évfolyamon elsősorban alapképességek és készségek fejlesztése zajlik, ezért a témakörök nem alkotnak zárt egységet, és nem időrendben követik egymást. Az egyes témaköröknél megjelölt minimum óraszámok csak arányaiban segítik a tájékozódást. A témakörökön belül megjelenő fejlesztési feladatok átfedik egymást, egy-egy fejlesztési feladat több különböző témakörben is megjelenik. Ezáltal a tanórákon belül is érvényesül a komplexitás.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

A felső tagozat zenei nevelése az alsó tagozatban elsajátított alapozó ismeretekre épül.

A különböző évfolyamokon megismert magyar népdalok, más népek dalai, illetve jelentős zeneszerzők műdalai a tanulók élő dalrepertoárját alkotják. A tanórákon továbbra is alapvető jelentőségű a zenei aktivitás, a kifejező éneklés.

A zenehallgatás során megismert zeneművek széles palettája ugyancsak aktív ismeretként van jelen. A megismert zenetörténeti korszakokhoz tartozó művek kronológiai rendszerezése 7–8. osztályban történik.

A zene befogadását segíti a zeneművek tágabb történelmi, kulturális és társadalmi kontextusban való értelmezése, ami lehetőséget ad arra is, hogy fejlődjön a tanulók képzelete, kreativitása és kapcsolatot találjanak a műalkotásokban megjelenő élethelyzetek és saját életük között.

A ritmikai és dallami ismeretek fokozatos bővítése a hallásfejlesztés szolgálatában áll, törekedni kell alkotó módon történő használatukra.

Amint az alsó tagozatban, a témakörök a felső tagozatban sem alkotnak zárt egységet és nem időrendben követik egymást. Az egyes témaköröknél megjelölt minimum óraszámok csak arányaiban segítik a tájékozódást. A témakörökön belül megjelenő fejlesztési feladatok átfedik egymást, egy-egy fejlesztési feladat több különböző témakörben is megjelenik. Ezáltal a tanórákon belül is érvényesül a komplexitás.

Az ének-zenei nevelés egyik legfontosabb színtere a kórus. Ennek során a tanulók – egy közösség részeként – pótolhatatlan zenei élményekkel gazdagodnak, és igazi művészi tevékenység részeseivé válhatnak.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–10. évfolyamon

A tanulók életében, személyiségük formálódásában, műveltségük megszerzésében jelentős a középiskolás időszak, melyhez a zenei nevelés fontos segítséget nyújt.

A közös, kifejező éneklés továbbra is élményforrás, hiszen ez vezet el legközvetlenebbül a zene átéléséhez. A tanulók ekkorra komoly dalrepertoárral rendelkeznek, mely magyar népdalokból, más népek dalaiból és műdalokból áll, ismétlése, bővítése állandó feladat.

A zenei befogadás eredményességét segíti a népdalokban és más zeneművekben feltárt élethelyzetekkel történő érzelmi azonosulás, a gondolatok verbális kifejtése, valamint a zenének a viselkedésre, fejlődésre és agyműködésre gyakorolt hatásaiban való tájékozottság.

Fontos feladat a zeneművek gondolati tartalmát kifejező eszközök felismertetése, valamint az összefüggések felfedeztetése a zenei stíluskorszakok, történelmi események, képzőművészeti és irodalmi alkotások között.

A tanuló alapszintű ismereteket alkalmaz a digitális technika zenei felhasználásában.

A zenei élmények megszerzésének egyik legfontosabb színtere a kórus.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

1. Zeneművek, énekes anyag
2. Zeneművek, zenehallgatás
3. Zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
4. Hallásfejlesztés
5. Zenei írás, olvasás

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Zeneművek, énekes anyag
2. Zeneművek, zenehallgatás
3. Zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
4. Hallásfejlesztés
5. Zenei írás, olvasás

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–10. ÉVFOLYAMON

1. Zeneművek, énekes anyag
2. Zeneművek, zenehallgatás
3. Komplex készségfejlesztés

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangi sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra és a daloknak megfelelő tempóra;
2. ismer legalább 180 gyermekdalt, magyar népdalt;
3. a tanult dalok, zenei részletek éneklésekor változatosan tudja használni hangerejét a zenei kifejezésnek megfelelően;
4. hangszerkíséretes dalokat énekel tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével;
5. a tanult dalokhoz kapcsolódó játékokban, táncokban, dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz;
6. fogalmi szinten megkülönbözteti az egyenletes lüktetést és a ritmust;

7. érzékeli és hangoztatja az egyenletes lüktetést, az ütemhangsúlyt a tanult dalokban, zenei szemelvényekben;
8. felismeri és hangoztatja a negyed, nyolcadpár, fél értékű ritmusokat, a negyed és a fél értékű szünetet, tájékozódik a 2/4-es ütemben, felismeri és használja az ütemvonalat, záróvonalat, az ismétlőjelet;
9. felismeri és hangoztatja az összetett ritmusokat (szinkópa, nyújtott és éles ritmus), az egész értékű kottát, a pontozott fél értékű kottát és az egyedül álló nyolcadot azok szüneteivel, valamint tájékozódik a 4/4-es és 3/4-es ütemben;
10. megkülönbözteti a páros és a páratlan lüktetést;
11. ritmizálva szólaltat meg mondókákat, gyermekverseket;
12. érzékeli a hangok magasságának változásait, különböző hangszíneket, ellentétes dinamikai szinteket, ezeket felismeri az őt körülvevő világ hangjaiban, tanult dalokban, zeneművekben;
13. a tanár által énekelt dalokat belső hallással követi;
14. megismeri, éneklí és alkalmazza a pentaton hangkészlet hangjait;
15. ismeri a tanult, énekelt zenei anyaghoz köthető szolmizációs hangokat, kézzelről énekel;
16. a dalokat tanári segítséggel szolmizálva éneklí, kézjelekkel mutatja;
17. tanári segítséggel képes leírni és olvasni egyszerű ritmusokat, dallamfordulatokat;
18. érzékeli, hogy ugyanaz a dallamrészlet különböző magasságokban írható, olvasható;
19. reprodukálja a tanult ritmusokat mozgással, testhangszerrel, valamint egyszerű ritmushangszerekkel.

ZENEI BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a zeneművek befogadásában kreatívan használja képzeletét;
2. adott szempontok alapján figyeli meg a hallgatott zeneművet.

ZENEI ALKOTÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű ritmussorokat rögtönöz;
2. különböző hangszíneket, hangmagasságokat, ellentétes dinamikai szinteket hallás után megfigyel és reprodukál;
3. rövid dallamsorokat rögtönöz.

KULTURÁLIS MŰVELTSÉG ÉS KULTURÁLIS BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein;
2. megismeri a gyermekdalokhoz kapcsolódó játékokat.

ÖNÁLLÓ TANULÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódjait;
2. életkori sajátosságának megfelelően képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

ZENEI ELŐADÓKÉSZSÉG

ÉNEKLÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangi sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra, kifejező, a zene stílusának megfelelő előadásra;
2. a zenei karaktereket differenciáltan tudja megszólaltatni a népi vagy klasszikus stílusjegyeknek megfelelően egyszerű többszólamúságban is;
3. 127 új dalt ismer;
4. emlékezetből éneklí a Himnuszt és a Szózatot;
5. változatosan tudja alkalmazni a tempó és dinamikai, előadási utasításokat (tempo giusto, parlando, rubato, piano, mezzoforte, forte);
6. hangszerkíséretes dalokat énekel, tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével;
7. a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz.

RITMIKAI ÉS HALLÁSFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az alapritmusok relációit (egész-, fél-, negyedérték, nyolcadpár, fél- és negyedszünet) és az összetett ritmusokat (szinkópa, kis- és nagy nyújtott, kis- és nagy éles, triola, tizenhatodos ritmusok), grafikai jelüket és értéküket;
2. különböző ritmusképleteket eltérő tempókban is reprodukál;
3. érzékeli a tanult dalokban a váltakozó ütemek lüktetését;
4. hallás útján megfigyeli a tanult zeneművekben a dūr és moll hangzását, melyeket zenei karakterekhez, hangulatokhoz kapcsol;
5. ismeri és jártasságot szerez a hétfokú skála szolmizációs hangjainak írásában és olvasásában;
6. ismeri az előjegyzésekhez kapcsolódó abszolút hangneveket;
7. felismerő kottaolvasással követi és értelmezi a módosított hangok szerepét a dalokban;

8. érti a hangköz és hármashangzat fogalmát és fogalmi szinten a hangközök harmóniaalkotó szerepét;
9. fogalmi szinten ismeri a tiszta, kis- és nagy hangközöket (T1–T8), és a fél és egész hangos építkezés logikáját;
10. megnevezi és beazonosítja a kottakép alapvető elemeit, például tempójelzés;
11. ütemmutató, violin- és basszuskulcsok;
12. felismerő kottaolvasással együttesen követi a ritmikai és dallami elemeket;
13. ismeretlen kotta esetében is vizuálisan nyomon tudja követni a hallott ritmikai és dallami folyamatokat;
14. érti és azonosítja a különböző formarészek zenén belüli szerepét;
15. felismeri a homofon és polifon szerkesztést.

ZENEI BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkori sajátosságainak megfelelően megadott szempontok segítségével értelmezi a különböző műfajú és stílusú zenéket, követi a lineáris és vertikális zenei folyamatokat;
2. azonosítani tudja a zenetörténeti stílusok főbb jellemzőit, a hozzájuk tartozó műfajokat, jellegzetes hangszereket, hangszer-összeállításokat, ismeri történelmi, kulturális és társadalmi háttérüket, mely segíti zeneértésüket;
3. megfigyeli, összehasonlítja a zenét és a cselekményt, azonosítja a témát és a szereplőket, hangulatot, műfajt, korszakot;
4. azonosítja a tanult zenéket, megnevezi azok alkotóit és keletkezésüknek ismert körülményeit;
5. követni tudja a zenei elemek összetartozását, egymást kiegészítő vagy egymástól eltérő struktúráját, a zenei kifejezésben betöltött funkcióját;
6. megfigyeli az egyes hangszerek hangszínének a hangszerjáték és az előadásmód különbözőségéből adódó karakterét;
7. kérdéseket vet fel a zenemű üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan, többféle szempontot érvényesítve alkot véleményt;
8. néhány mondattal összefoglalja a zenemű mondanivalóját (például miért íródott, kinek szól, milyen gondolatokat, érzelmeket fejez ki);
9. megtalálja a kapcsolatot a zeneművek által közvetített élethelyzetek és a saját élethelyzete között.

ZENEI ALKOTÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult ritmikai és dallami elemeket alkalmazva egyszerű ritmussorokat, dallamokat kiegészít és improvizál;
2. a zeneművektől inspirálódva produktívan használja képzeletét, megfogalmazza a zene keltette érzéseit, gondolatait, véleményét;
3. a zeneművek befogadásának előkészítése során részt vesz olyan közös kreatív zenélési formákban, melyek segítenek a remekművek közelébe jutni, felhasználja énekhangját, az akusztikus környezet hangjait, ütőhangszereket, egyszerűbb dallamhangszereket.

KULTURÁLIS MŰVELTSÉG ÉS KULTURÁLIS BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a zeneműveket műfajok és zenei korszakok szerint értelmezi, ismeri történelmi, kulturális és társadalmi háttérüket;
2. ismer néhány magyar és más kultúrára jellemző hangszert;
3. hangzás és látvány alapján felismeri a legelterjedtebb népi hangszereket és hangszeregyütteseket;
4. megkülönbözteti a giusto, parlando és rubato előadásmódú népdalokat;
5. megkülönbözteti a műzenét, népzenei és a népdalfeldolgozásokat;
6. a tanult népdalokat tájegységekhez, azok ma is élő hagyományaihoz, jellegzetes népművészeti motívumaihoz, ételeihez köti;
7. aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein és tematikus projektjeiben.

ÖNÁLLÓ TANULÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására;
2. megfigyeli és felismeri az összefüggéseket zene és szövege, zenei eszközök és zenei mondanivaló között;
3. a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódját;
4. ismer és használ internetes zenei adatbázisokat, gyűjteményeket;
5. önálló beszámolókat készít internetes és egyéb zenei adatbázisok, gyűjtemények felhasználásával.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–10. ÉVFOLYAMON

ZENEI ELŐADÓKÉSZSÉG

ÉNEKLÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangj sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra;
2. a tanult dalokat stílusosan, kifejezően adja elő;

3. emlékezetből és kottakép segítségével énekel régi és új rétegű magyar népdalokat, más népek dalait, műdalokat, kánonokat;
4. 43 új dalt ismer;
5. hangszerkíséretes dalokat énekel, tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével, a műdalok előadásában alkalmazkodni tud a hangszerkísérethez;
6. a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz.

RITMIKAI ÉS HALLÁSFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismerő kottaolvasással követi a ritmikai és dallami elemeket;
2. megnevezi és beazonosítja a kottakép alapvető elemeit, például tempójelzés, ütemmutató, violín- és basszuskulcsok;
3. ismeretlen kotta esetében is vizuálisan nyomon tudja követni a hallott ritmikai és dallami folyamatokat;
4. fogalmi szinten ismeri a hangközök harmóniaalkotó szerepét;
5. érti és azonosítja a különböző formarészek zenén belüli szerepét.

ZENEI BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különbséget tud tenni korszakok, műfajok között;
2. kezdetben tanári segítséggel, majd önállóan felismeri adott zeneműben a stílus és korszak hatását;
3. a zeneműveket tanári segítséggel történelmi, földrajzi és társadalmi kontextusba helyezi;
4. kérdéseket vet fel a zenemű üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan;
5. kezdetben tanári segítséggel, majd önállóan azonosítja a zenében megjelenő társadalmi, erkölcsi, vallási, és kulturális mintákat;
6. megfigyeli a különböző zenei interpretációk közötti különbségeket, s azokat véleményezi;
7. a dalok és a zeneművek befogadásához, azok előadásához felhasználja eddigi ritmikai, dallami, harmóniai ismereteit;
8. a zeneműveket összekapcsolja élethelyzetekkel, melyeket saját élete és környezete jelenségeire, problémáira tud vonatkoztatni.

ZENEI ALKOTÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. társítani tudja a zeneművekben megfogalmazott gondolatokat hangszerelési, szerkesztési megoldásokkal, kompozíciós technikákkal, formai megoldásokkal;
2. alapszintű ismereteket alkalmaz a digitális technika zenei felhasználásában;
3. az elsajátított zenei anyagot élményszerűen alkalmazza tematikus projektekben;
4. részt vesz kreatív zenélési formákban.

KULTURÁLIS MŰVELTSÉG ÉS KULTURÁLIS BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer magyar és más kultúrákra jellemző zenei sajátosságokat, s ezeket újonnan hallott zeneművekben is felfedezi;
2. értelmezi a népdalok szövegét, mondanivalóját, megtalálja bennük önmagát;
3. a tanult népdalokat tájegységekhez, azok ma is élő hagyományaihoz, jellegzetes népművészeti motívumaihoz, ételeihez köti;
4. konkrét művek példáin keresztül tanári segítséggel elkülöníti és egymással kapcsolatba hozza az irodalomhoz és különböző művészeti ágakhoz (film, képzőművészet, tánc) tartozó alkotások jellemző vonásait a nyelvi, vizuális, mozgási és multimédiás művészetekben és a zenében;
5. konkrét, a tanár által választott műalkotásokon keresztül összehasonlítja a különböző művészeti ágak kifejezőeszközeit, például hogyan fejez ki azonos érzelmet, mondanivalót a zene és más művészetek;
6. ismeri a főbb fővárosi zenei intézményeket (például Zeneakadémia, Magyar Állami Operaház, MŰPA), főbb vidéki zenei centrumokat (például Kodály Központ – Pécs, Kodály Intézet – Kecskemét), továbbá lakóhelye művelődési intézményeit;
7. fogalmi szinten tájékozott a zenének a viselkedésre, fejlődésre és agyműködésre gyakorolt hatásaiban;
8. aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein;
9. a zeneműveket zenetörténelmi kontextusba tudja helyezni, kapcsolatot talál történelmi, irodalmi, kultúrtörténelmi vonatkozásokkal, azonosítja a műfaji jellemzőket

ÖNÁLLÓ TANULÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a hallott zeneműveket érzelmi és intellektuális módon közelíti meg, érti és értékeli a művészeti alkotásokat;
2. órai tapasztalatai és saját ismeretanyaga alapján önálló véleményt alkot a zenemű mondanivalójáról, és azt az adott zeneműből vett példákkal illusztrálja;
3. értelmezi és önállóan véleményezi a zenéhez társított szöveg és a zene kapcsolatát;
4. a tanult dalok üzenetét, saját életének, környezetének jelenségeire tudja vonatkoztatni;
5. önálló kutatást végez feladatai megoldásához nyomtatott és digitális forrásokban;
6. zenei ízlése az értékek mentén fejlődik.

II.3.7.2. DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A dráma és színház tanulása olyan komplex művészetpedagógiai tevékenység része, amely a csoportos játékok együttes élménye révén segíti elő a tanulók alkotó és kapcsolatteremtő képességének kibontakozását; összpontosított, megtervezett munkára szoktatását; testi, térbeli biztonságának javulását; idő- és ritmusérzékének fejlődését; valamint szolgálja ön- és társismeretük gazdagodását; fejleszti az érzékelést, a kommunikációt, a kooperációt. Különösen alkalmas a fogékonyság, a fantázia, az önkifejezés, valamint a tolerancia, az együttműködés, továbbá a konfliktuskezelési képesség és a felelősségvállalás és autonómia kialakítására, a közösségi tudat és az önazonosság erősítésére. A dramatikus tevékenységek egyszersmind fejlesztik a zenei képességeket, a vizuális érzékenységet, a térérzékelést, a testtudatot, a mozgáskultúrát, ily módon integrálják a többi művészeti kifejezési formát is.

A dráma ebben az összefüggésben nem az irodalom harmadik műnemét jelenti, hanem a cselekvő megismerést. A sokrétű és sokféle tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővülésével járnak. A tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket beépíthetik a megjelenítő játékokba. A dramatikus tevékenységek így más tantárgyak gyakorlatorientált tanulásában is alkalmazhatóak.

A dráma nyelve a színház. A dráma és színház komplex művészeti ismereteket nyújt, és az alkotómunkával együtt járó élmények segítségével hozzájárul a kreatív személyiség kialakításához. A kultúra iránt nyitottságot, esztétikai érzékenységet alakít ki, és a művészetek befogadására, értésére és művelésére nevel.

A dráma és színház tanulásának kiegészítői lehetnek az olyan tanórán kívüli tevékenységek, mint a színházi nevelési és színház-pedagógiai foglalkozások, a színjátszó körök, a színházlátogatás stb.

A dráma és színház tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. az élmény megélésén keresztül jusson el a megértésig;
2. alkalmat kapjon az önmagára és a világra vonatkozó kérdések megfogalmazására és a válaszok keresésére;
3. különböző élethelyzeteket védett környezetben, biztonságos keretek között vizsgáljon;
4. a drámán és színjátékon keresztül tanulja meg az önkifejezést;
5. részt vegyen közösségépítésben és közösségi alkotásban;
6. verbális és nonverbális kommunikációs készségei fejlődjenek;
7. empátiás készségeit erősítse a dramatikus tevékenységekben való együttműködéssel;
8. komplex látásmódot alakítson ki a dráma és a színház társadalmi, történelmi és kulturális szerepének megértésével.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7–8. évfolyamon

A dráma és színház tantárgy önálló óraszámú a 7–8. évfolyamon bír, de más tantárgyakba, tanulási területekbe integráltan, esetleg moduláris formában, illetve a szabad órakeret terhére az 1–6. évfolyamon is alkalmazható.

A dramatikus tevékenységek tanulási eredményeinek elkülönítését kevésbé a korosztályos, évfolyambeli különbségek határozzák meg, sokkal inkább a korábban drámajátékkal töltött gyakorlati idő mennyisége és minősége, a csoport adottságai, valamint az iskola nevelési-oktatási kívánalmai.

Mivel a dráma és színház tantárgy teljes egészében gyakorlatközpontú, a tevékenységekkel való ismerkedés időszakában a különböző munkaformák bevezetése, a szaknyelv elsajátítása is játékos keretek között zajlik. Elsőrendű feladat a játékbátorság kialakítása, az együttműködés megteremtése és az elfogadó légkör megalapozása.

A tanulói aktivitásra építő tevékenységek során támaszkodunk a tanulás társas (páros, kiscsoportos, egészscsoportos munka) természetéből adódó előnyökre és a differenciált egyéni munka adta lehetőségekre.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

A dramatikus tevékenységek eredménycéljainak elkülönítését kevésbé a korosztályos, évfolyambeli különbségek határozzák meg, sokkal inkább a korábban drámajátékkal töltött gyakorlati idő mennyisége és minősége, a csoport adottságai, valamint az iskola nevelési-oktatási kívánalmai.

Mivel a dráma és színház tantárgy teljes egészében gyakorlatközpontú, a tevékenységekkel való ismerkedés időszakában a különböző munkaformák bevezetése, a szaknyelv elsajátítása is fontos szerepet kap. Feladat a játékbátorság fejlesztése, az együttműködés megteremtése és az elfogadó légkör megalapozása. A haladó csoportokban a szaktanár és a csoport közös döntése alapján összetettebb feladatok, tanulási helyzetek kerülnek sorra.

A tanulói aktivitásra építő tevékenységek során támaszkodunk a tanulás társas természetéből adódó előnyökre és a differenciált egyéni munka adta lehetőségekre. A tanulók igényei és lehetőségei szerint több önálló, egyéni vagy csoportos feladat adható.

A 12. évfolyamon a gyakorlati tevékenységek mellett hangsúlyosan megjelennek a dráma- és színháztörténet, dráma- és színházelmélet, kortárs dráma és színház területei, az ezekkel való ismerkedésben továbbra is használhatóak a dramatikus formák.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK**FŐ TÉMAKÖRÖK A 7–8. ÉVFOLYAMON**

1. Szabályjátékok, népi játékok
2. Dramatikus játékok (szöveggel, hanggal, bábbal, zenével, mozgással, tánccal)
3. Rögtönzés
4. Saját történetek feldolgozása
5. Műalkotások feldolgozása
6. Dramaturgiai alapfogalmak
7. A színház kifejezőeszközei (szöveg, hang, báb, zene, mozgás, tánc)
8. Színházi műfajok, stílusok
9. Színházi előadás megtekintése

FŐ TÉMAKÖRÖK A 12. ÉVFOLYAMON

1. Szabályjátékok
2. Dramatikus játékok (szöveggel, hanggal, bábbal, zenével, mozgással, tánccal)
3. Rögtönzés
4. Saját történetek feldolgozása
5. Műalkotások feldolgozása
6. Dramaturgiai ismeretek
7. A színház kifejezőeszközei (szöveg, hang, báb, zene, mozgás, tánc)
8. Dráma- és színház történet
9. Dráma- és színházelmélet
10. Kortárs dráma és színház
11. Színházi tevékenység (vers- és prózamondás, jelenet, előadás stb.)
12. Színházi előadás megtekintése

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK**ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7–8. ÉVFOLYAMON**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a különböző verbális és nonverbális kommunikációs eszközöket;
2. ismeri és alkalmazza a drámai és színházi kifejezés formáit;
3. aktívan részt vesz többféle dramatikus tevékenységben tanári irányítással, önállóan, illetve társakkal való együttműködésben;
4. saját gondolatot, témát, üzenetet fogalmaz meg a témához általa alkalmasnak ítélt dramatikus közlésformában;
5. megfogalmazza egy színházi előadás kapcsán élményeit, gondolatait.

CSOPORTOS JÁTÉK ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS**ÉRZÉKELÉS, MEGFIGYELÉS, FELISMERÉS, EMLÉKEZET, FANTÁZIA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a tér, az idő, a tempó, a ritmus sajátosságait és összefüggéseit;
2. megfigyeli, azonosítja és értelmezi a tárgyi világ jelenségeit;
3. felidézi a látott, hallott, érzékelt verbális, vokális, vizuális, kinetikus hatásokat;
4. kitalál és alkalmaz elképzelt verbális, vokális, vizuális, kinetikus hatásokat.

FIGYELEM, KONCENTRÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan irányítja és összpontosítja figyelmét a környezete jelenségeire;
2. koncentrált figyelemmel végzi a játékszabályok adta keretek között tevékenységeit.

ÖN- ÉS TÁRSISMERET

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli, azonosítja és értelmezi a környezetéből érkező hatásokra adott saját válaszait;
2. értelmezi önmagát a csoport részeként, illetve a csoportos tevékenység alkotó közreműködőjeként;
3. fejleszti az együttműködésre és a konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát.

MEGJELENÍTÉS, KIFEJEZÉS, KÖZVETÍTÉS**VERBÁLIS ÉS NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adekvát módon alkalmazza a verbális és nonverbális kifejezés eszközeit;
2. az alkotótevékenység során használja a megismert kifejezési formákat.

TÁRGYHASZNÁLAT, BÁBHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formáit (pl. a bábót és a maszkot).

TÉRHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használja a tér sajátosságaiban rejlő lehetőségeket.

IMPROVIZÁCIÓS KÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a szerepbe lépésben és az együttjátszásban rejlő lehetőségeket;
2. felismeri és alapszinten alkalmazza a kapcsolat létrehozásának és fenntartásának technikáit;
3. felfedezi a kommunikációs jelek jelentéshordozó és jelentésteremtő erejét;
4. felfedezi a feszültség élményét és szerepét a dramatikus tevékenységekben.

SZÍNJÁTÉKOS ESZKÖZÖK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a színházi kommunikáció erejét;
2. alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében;
3. felismeri a helyzetek feldolgozása során a szerkesztésben rejlő lehetőségeket.

MEGISMERÉS ÉS ÉRTELMEZÉS**TÖRTÉNETEK FELDOLGOZÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti és alapszinten alkalmazza a dramaturgiai alapfogalmakat;
2. értelmezi a megélt, a látott-hallott-olvasott, a kitalált történeteket a különböző dramatikus tevékenységek révén.

SZÍNHÁZI ÉLMÉNY FELDOLGOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a színházi élmény fontosságát;
2. a színházi előadást a dramatikus tevékenységek kiindulópontjául is használja.

PROBLÉMAKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és azonosítja a dramatikus szituációk jellemzőit (szereplők, viszonyrendszer, cél, szándék, akarat, konfliktus, feloldás);
2. felismeri és megvizsgálja a problémahelyzeteket és azok lehetséges megoldási alternatíváit.

A DRÁMA ÉS A SZÍNHÁZ MŰVÉSZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait a látott előadásokban.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 12. ÉVFOLYAMON**CSOPORTOS JÁTÉK ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érzékeli, megfigyeli, felismeri és felidéri a tér, idő, tempó, ritmus, a tárgyi világ, a vizuális, kinetikus és vokális hatások sajátosságait és összefüggéseit; kitalál és közlési szándékkal alkalmaz ilyen hatásokat konkrét vagy szimbolikus jelentéssel;
2. tudatosan irányítja és összpontosítja figyelmét a környezete jelenségeire és felhasználja azokat dramatikus tevékenységeiben, hosszan tartó, koncentrált figyelemmel végzi a játékszabályok adta keretek között tevékenységeit;
3. értelmezi önmagát egyénként és a csoport részeként, illetve a csoportos tevékenység alkotó közreműködőjeként, azonosítja és értelmezi a környezetéből érkező hatásokat és az azokra adott saját válaszait, továbbfejleszti együttműködésre és konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát, kiveszi részét a közös döntéshozatali folyamatokból.

MEGJELENÍTÉS, KIFEJEZÉS, KÖZVETÍTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az alkotótevékenység során adekvát és alkotó módon használja a megismert és általa alkotott kifejezési formákat, felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formáit, a színházi vizualitás eszköztárát, használja a tér sajátosságaiban rejlő lehetőségeket, adekvát módon alkalmazza a verbális és nonverbális kifejezés eszközeit;
2. ismeri és alkalmazza a szerepbe lépésben és az együttjátszásban rejlő lehetőségeket, felismeri az empátia jelentőségét, ismeri és tudatosan alkalmazza a kapcsolat létrehozásának és fenntartásának technikáit, ismeri és alkalmazza a kommunikációs jelek jelentéshordozó és jelentésteremtő erejét, a feszültség eszközeit és szerepét a dramatikus tevékenységekben;
3. felfedezi a színházi kommunikáció erejét, alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében, a történetek dramatizálásában és a figurateremtés folyamatában, felismeri és alkalmazza a helyzetek feldolgozása során a szerkesztésben rejlő lehetőségeket;
4. felismeri és alkalmazza a választott előadóművészeti műfajok jellemző eszköztárát.

MEGISMERÉS ÉS ÉRTELMEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti és tudatosan alkalmazza a dramaturgiai alapfogalmakat, értelmezi a megélt, a látott-hallott-olvasott, a kitalált történeteket a különböző dramatikus tevékenységek révén;
2. felfedezi a történetek jelentőségét az emberi kommunikációban, az értékek közvetítésében és a kulturális hagyomány átörökítésében;

3. felismeri a színházi élmény fontosságát, és a színházi előadást a dramatikus tevékenységek kiindulópontjául is használja, a színházi előadást önmaga és a világ megértésének élményszerű formájaként értelmezi, felismeri a színházi előadásokban a művészettel élés lehetőségének egyik formáját.

PROBLÉMAKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és azonosítja a dramatikus szituációk jellemzőit, elemzi és dramatikus eszközökkel feldolgozza a problémahelyzeteket és megvizsgálja azok lehetséges megoldási alternatíváit, értékítéletet formál, amelyet a problémahelyzet jellemző vonásaival indokol.

DRÁMA ÉS A SZÍNHÁZ MŰVÉSZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi és rendszerezi a dráma- és színháztörténeti, dráma- és színházelméleti, valamint a kortárs színházra vonatkozó ismereteit és élményeit, saját munkájában alkalmazza, a látott előadásokban felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait.

II.3.7.3. VIZUÁLIS KULTÚRA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A vizuális kultúra tantárgy legfontosabb alapelve az aktív tanulói alkotómunkán alapuló gyakorlatközpontúság.

A vizuális nevelés – tantárgyi tanulási eredményeiben is jól megmutatkozó – alapelve továbbá, hogy az egyéni feladatmegoldás mellett megfelelő teret kap a csoportban megvalósított alkotó és befogadó tevékenység, hisz a csoportos feladatmegoldás segíti az önismeretet és önszabályozást, az önértékelést, továbbá a másokra való odafigyelést és elfogadást.

A tárgy tanítása akkor eredményes, ha a tanulók vizuális produktumot hoznak létre. Az eredményes fejlesztés a különböző nevelési-oktatási szakaszok életkori sajátosságainak ismeretében, változatos és játékos módszerek használatával érhető el.

A tantárgy gyakorlati tevékenységeinek megalapozásában fontos szerepe van a közvetlen, érzékszervi tapasztalatszerzésnek, a környezettel való közvetlen kapcsolatnak és a kéz finommotorikájának fejlesztése érdekében a minél gazdagabb anyag- és eszközhasználatnak.

Az alkotói képességek fejlesztése az alkotva befogadás elvét követi.

Az alkotó, vizuális önkifejező tevékenység a személyiségfejlesztés egyik legizgalmasabb és legeredményesebb eszköze. Az alkotás felszabadító ereje segíti az érzelmek felfedezését és tudatosítását. A vizuális produktum létrehozása során az elemző, értelmező, szintetizáló és újszerű megoldásokat kereső tevékenységek az összetett gondolkodási műveletek gyakorlását is lehetővé teszik.

Az alkotva befogadás elvének élményszerű alkalmazása segíti leginkább a sokrétű képességfejlesztés által megvalósuló személyiségfejlesztést.

A vizuális kultúra tantárgynak jelentős, el nem hanyagolható szerepe van a sokoldalú, kiegyensúlyozott személyiség fejlesztésében, kialakításában.

A tantárgy képességfejlesztő tulajdonságai jelennek meg a fejlesztési területeinek és témaköreinek meghatározásában is. A fejlesztési területek; a vizuális megfigyelés, leírás, emlékezet, belső képalkotás, elemzés, értelmezés, vizuális ábrázolás és kifejezés, közlés és kommunikáció, a kreativitás fejlesztése folyamatát figyelembe véve kerültek kijelölésre. A vizuális megismerés és kreatív produktum létrehozásának logikája mentén meghatározott szerkezeti egységekbe került az adott nevelési-oktatási szakasz elvárt tanulási eredményeinek részletes leírása.

A vizuális megismerés részeként értelmezett alkotó és befogadó tevékenységeket a tanterv keretrendszere nem különíti el. A tanulási eredmények megfogalmazása szempontjából azonban gyakran elkülönülnek az alkotó és befogadó tevékenységre vonatkozó követelmények.

A vizuális kultúra tanterv témakörei a tantárgy alapvető részterületeit, a képző- és vizuális művészetet, a vizuális kommunikációt, valamint a tárgy- és környezetkultúrát részletezik tovább. E részterületek jelzik a tantárgy legfontosabb tartalmait.

A vizuális kultúra jellemzően képességfejlesztő tantárgy, ebből következően a vizuális megismerés eszközként használható más tudományterületek, más tantárgyak tartalmainak feldolgozásához is.

A vizuális kultúra ismeretanyagának legjelentősebb részét a magyar és az egyetemes kultúrkincsből meríti.

A vizuális kultúra tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. értelmezze és átélje a körülöttünk lévő vizuális jelenségeket;
2. megismerje a mindennapi életben a vizuális kommunikáció szerepét;
3. ismerjen meg újabb kommunikációs formákat;
4. értelmezze a vizuális művészet kultúrák közvetítésében elfoglalt helyét;
5. megismerje a kulturális örökség jelentőségét;
6. megismerje a magyar vizuális kultúra meghatározó alkotóit, alkotásait;
7. hazaszeretete és Magyarországhoz való érzelmi kötődése erősödjön a magyar kultúrkincs megismerése által;
8. ismerje a vizuálisan megjelenő nemzeti szimbólumokat;
9. megtanulja a tárgyi népművészet megismerésén keresztül a hagyományörzés jelentőségét;
10. megértse a társadalmi folyamatokat, kortárs jelenségeket és problémákat;
11. a tárgykultúra és az épített környezet megismerésén keresztül megértse a fenntartható fejlődés problémakörét;

12. fejlessze finommotorikáját gyakorlati tevékenységek által;
13. készség szinten használja a vizuális kultúrában alkalmazott alapvető anyagokat, eszközöket
14. kapjon lehetőséget az alkotó kísérletezéshez;
15. szerezzon gyakorlatot a kreatív feladatmegoldásban;
16. tanulja meg a megalapozott, önálló ítéletalkotást;
17. a művészet sajátos eszközeivel fejlődjön érzelmi élete, érzelmi intellektusa;
18. fejlessze az önkifejező képességét;
19. gyakorlatot szerezzon a társakkal, csoportban történő alkotásban, együttműködésben.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az általános iskola alsó tagozatán a tantárgy legfontosabb feladata az örömteli alkotótevékenység és alkotókedv fenntartása, valamint a vizuális műveltség nyitott szemléletű megalapozása. Az élményalapú tanulás megvalósítása érdekében fontos a változatos, a tanulók érdeklődését felkeltő játékos, új technikákat és kifejezőmódokat kipróbáló alkotó feladatok gyakorlása, ugyanakkor elengedhetetlen az ismerkedés a vizuális kommunikáció eszközeivel, az adott korosztálynak címzett médiakörnyezettel, illetve a térszemlélet fejlesztése érdekében ebben a nevelési-oktatási szakaszban kiemelt szerepe van a tárgyak élményszerű használatának és az épített, tervezett környezet elemző vizsgálatának. A minél többféle alkotótechnika, köztük a különböző hagyományos kézműves technikák kipróbálása egyedülálló módon képes a kéz finommotoros fejlesztésére, amely ebben az iskolaszakaszban a leghatékonyabb. A változatos technikákkal megvalósuló tárgyalakítás, térben konstruálás, építés a térbeli gondolkodás fejlesztésének sajátos és mással nem pótolható eszköze.

A kéz finommotoros fejlesztését nem lehet megoldani digitális eszközökkel, azonban, miután mára az adott korosztály gyakorlott felhasználója a digitális környezetnek, már ebben az iskolaszakaszban fontos a vizuális kommunikáció pótolhatatlan szerepének tisztázása, és a tudatos felhasználás erősítése. Az alsó tagozat legfontosabb feladata az alapkészségek fejlesztése, amely összetett és komplex alkotó tevékenységben (például vizualitás, beszéd, mozgás, dramatikus tevékenység, zene) fokozottan eredményes, így tanulótervezés szempontjából ebben a nevelési-oktatási szakaszban különös jelentősége van a tantárgyi integrációs célok érvényesítésének.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

Az általános iskola felső tagozatán a tantárgy legfontosabb feladata az örömteli és többféle cél érdekében folyó alkotótevékenység segítése, a kreativitás fejlesztése céljából a kísérletezés bátorítása, a problémamegoldó gondolkodás gyakorlása, valamint a vizuális műveltség komplex szemléletű gyarapítása. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban is a tanulás, a közvetlen környezetből nyert információk megfigyelése, leírása, elemzése a megismerés fontos forrása, miközben különös jelentőséget nyer a kreativitás, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése is.

A kreatív alkotó, ezen belül a tervező tevékenység sajátos lehetőséget biztosít a vizuális problémahelyzetekben a megoldáskeresésre, a megoldások kipróbálására, majd értelmezésére és értékelésére. Felső tagozaton – csakúgy, mint az alsóban – az élményalapú tanulás megvalósítása a tanulók érdeklődését felkeltő játékos, újabb és újabb technikákat és kifejezőmódokat kipróbáló egyéni vagy csoportos alkotó feladatok megoldásával érhető el. Miután az adott korosztály mindennapjainak meghatározó része a digitális környezet, egyre hangsúlyosabb a vizuális kommunikáció lehetőségeinek, a különböző mediális megjelenések mérlegelő értelmezésének a gyakorlása. Ebben az iskolaszakaszban a vizuális műveltség nem csak a történeti korok művészeti emlékeinek vizsgálatát jelenti, hanem a mindennapok részeként a kortárs művészeti jelenségek értelmezését és magyarázatát is. A körülöttünk lévő épített, tervezett környezet, tárgyi világ vizsgálatán keresztül a hagyományörzés lehetőségeinek is teret biztosít. A művészettörténet képi ismeretanyaga az alkotva befogadás elvét követve része a tantárgyi követelményeknek, megközelítése tematikus, mert a művészet kultúrákövetítésben betöltött szerepe a rendelkezésre álló óra- és időkeretben a tanterv témaköreikhez kapcsolva eredményesebben tanítható és tanulható. Az adott iskolaszakasz életkori sajátosságai a különböző vizuális önkifejezési formák gyakorlásával gazdagítják a tanulók személyiségét.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–10. évfolyamon

A középiskolában a tantárgy legfontosabb feladata összetett feladatmegoldás esetében a kísérletezésnek, a vizuális ötletek kidolgozott megvalósításának, illetve a megszerzett vizuális tudás önálló és innovatív felhasználásának ösztönzése. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban cél a művészeti fejlesztés transzferhatásait kihasználó, – egyéb területek és tantárgyak tanulását is támogató – változatos alkotótevékenység gyakorlása. További cél olyan kreatív, gyakran együttműködésen alapuló fejlesztési lehetőségek kipróbálása, amelyek szakmai érdeklődéstől függetlenül képesek felkészíteni a tanulókat a munkaerő-piaci elvárásokra, illetve a vizuális műveltség mérlegelő szemléletű és személyes felhasználására.

A tantárgy tanításában, tanulásában a hangsúly a tapasztalatok értelmezésének, felhasználásának, a megszerzett tudás alkalmazásával problémahelyzetek megoldásának, majd a megoldások értékelésének és esetleges újraértelmezésének, a kreatív, alkotó, tervező folyamatok ösztönzésén van.

A művészet teoretikus megközelítése és a művészettörténet, az alkotva befogadás elvét követve továbbra is tantárgyi követelmény, amely a tematikus tartalomszervezés érvényesítésével a korábbi iskolaszakaszokban megszerzett tudásra és vizuális ismeretanyagra épül. Középszintjén is cél a változatos, a tanulók érdeklődésén alapuló, a kortárs művészeti jelenségeket is feldolgozó, az önismeretet és önazonosságot támogató vizuális önkifejezési formák gyakorlása. Fontos a vizuális kommunikációs formák elemző megközelítése, a különböző mediális megjelenések értelmező és mérlegelő vizsgálata, az épített, tervezett környezet értelmezése környezettudatosság szempontjából, illetve a designgondolkodás lehetőségeinek felfedezése. Az egyéni vagy csoportos alkotással támogatott befogadó tevékenység akkor éri el a legeredményesebben a célját, ha valós helyzetekből kiindulva fejleszti a problémaérzékenységet, az empátiát, ha erősíti a társadalmi felelősségvállalást és együttműködést.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

1. Vizuális kifejezőeszközök
2. Síkbeli és térbeli alkotások
3. Vizuális információ
4. Médiahasználat
5. Álló- és mozgókép
6. Természetes és mesterséges környezet

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Vizuális művészeti jelenségek
2. Médiumok sajátosságai
3. Térbeli és időbeli viszonyok
4. Vizuális információ és befolyásolás
5. Környezet: technológia és hagyomány

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–10. ÉVFOLYAMON

1. Korszak, stílus, műfaj
2. Kortárs művészeti jelenségek
3. Vizuális közlés, a reklám hatásmechanizmusa
4. Digitális képkészítés, közösségi média
5. Design, divat, identitás
6. Környezet és fenntarthatóság, környezettudatosság

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó tevékenység közben bátran kísérletezik;
2. különböző eszközöket rendeltetésszerűen használ;
3. megérti és végrehajtja a feladatokat;
4. példák alapján különbséget tesz a hétköznapi és a művészi között;
5. gondolatait vizuálisan is érthetően megmagyarázza;
6. példák alapján azonosítja a médiafogyasztás mindennapi jelenségeit;
7. önálló döntéseket hoz a környezet alakításának szempontjából;
8. csoportban végzett feladatmegoldás során részt vállal a feladatmegoldásban, és figyelembe veszi társai álláspontját;
9. csoportban végzett feladatmegoldás közben képes érvelésre;
10. feladatmegoldás során betartja az előre ismert szabályokat;
11. egyszerű, begyakorolt feladatokat önállóan is elvégez;
12. véleményét önállóan megfogalmazza.

MEGFIGYELÉS, VIZUÁLIS EMLÉKEZET

IRÁNYÍTOTT MEGFIGYELÉSEK TÁRGYÁNAK JELLEMZÉSE, LEÍRÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érzékszervi tapasztalatokat pontosan megfogalmaz mérettel, formával, színnel, felülettel, illattal, hanggal, mozgással kapcsolatban.

MEGADOTT SZEMPONTOK SEGÍTSÉGÉVEL, IRÁNYÍTOTT MEGFIGYELÉSEK ALAPJÁN VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK AZONOSÍTÁSA, RENDSZEREZÉSE, EMLÉKEZETBŐL IS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. közvetlen vizuális megfigyeléssel leolvasható egyszerű jellemzők alapján vizuális jelenségeket, képeket méret, irány, elhelyezkedés, mennyiség, szín szempontjából azonosít, kiválaszt, rendez, szövegesen pontosan leír és összehasonlít;
2. látványt, vizuális jelenségeket, képeket viszonylagos pontossággal emlékezetből azonosít, kiválaszt, megnevez, különböző szempontok szerint rendez.

LÁTOTT DOLGOK EGYSZERŰ MEGJELENÍTÉSE KÜLÖNBÖZŐ ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. vizuális jelenségeket, egyszerű látott képi elemeket különböző vizuális eszközökkel megjelenít: rajzol, fest, nyomtat, formáz, épít.

BELSŐ KÉPALKOTÁS, KÉPZETEK

ELKÉPZELT DOLGOK ÖNÁLLÓ VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE ÉS SZÖVEGES MAGYARÁZATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. élmények, elképzelt vagy hallott történetek, szövegek részleteit különböző vizuális eszközökkel egyszerűen megjeleníti: rajzol, fest, nyomtat, fotóz, formáz, épít;
2. rövid szövegekhez, egyéb tananyagtartalmakhoz síkbeli és térbeli vizuális illusztrációt készít különböző vizuális eszközökkel: rajzol, fest, nyomtat, fotóz, formáz, épít és a képet, tárgyat szövegesen értelmezi;
3. egyszerű eszközökkel és anyagokból elképzelt teret rendez, alakít, egyszerű makettet készít egyénileg vagy csoportmunkában, és az elképzelt szövegesen is bemutatja, magyarázza;
4. elképzelt történeteket, irodalmi alkotásokat bemutat, dramatizál, ehhez egyszerű eszközöket: bábót, teret, díszletet, kelléket, egyszerű jelmezt készít csoportmunkában, és élményeit szövegesen megfogalmazza.

VIZUÁLIS ELEMZÉS, VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉS

MEGADOTT SZEMPONTOK SEGÍTSÉGÉVEL VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK, KÉPEK, MOZGÓKÉPEK ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. saját és társai vizuális munkáit szövegesen értelmezi, kiegészíti, magyarázza;
2. saját munkákat, képeket, műalkotásokat, mozgóképi részleteket szereplők karaktere, szín-, fényhatás, kompozíció, kifejezőerő szempontjából szövegesen elemez, összehasonlít;
3. képek, műalkotások, mozgóképi közlések megtekintése után önállóan megfogalmazza és indokolja tetszését;
4. képek, műalkotások, mozgóképi közlések megtekintése után adott szempontok szerint következtetést fogalmaz meg, megállapításait társaival is megvitatja.

MEGJELENÍTÉS, ÁBRÁZOLÁS, KONSTRUÁLÁS

LÁTVÁNY VÁLTOZATOS MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző alakzatokat, motívumokat, egyszerű vizuális megjelenéseket látvány alapján, különböző vizuális eszközökkel, viszonylagos pontossággal megjelenít: rajzol, fest, nyomtat, formáz, épít;
2. adott cél érdekében fotót vagy rövid mozgóképet készít.

ÖNÁLLÓAN VÁLASZTOTT ESZKÖZÖKKEL TÉRBELI FORMA, ÉPÍTMÉNY, TÁRGY TERVEZÉSE, LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkalmazza az egyszerű tárgykészítés legfontosabb technikáit: vág, ragaszt, tűz, varr, kötöz, fűz, mintáz;
2. adott cél érdekében alkalmazza a térbeli formaalkotás különböző technikáit egyénileg és csoportmunkában.

ADOTT VAGY VÁLASZTOTT INSPIRÁCIÓFORRÁS ALAPJÁN MINTATERVEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. gyűjtött természeti vagy mesterséges formák egyszerűsítésével, vagy a magyar díszítőművészet általa megismert mintakincsének felhasználásával mintát tervez.

MAGYARÁZAT ÉRDEKÉBEN GONDOLATOK VIZUÁLIS BEMUTATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanulás során szerzett tapasztalatait, saját céljait, gondolatait vizuális megjelenítés segítségével magyarázza, illusztrálja egyénileg és csoportmunkában.

VIZUÁLIS KIFEJEZÉS

ÉRZELMEK, HANGULATOK AZONOSÍTÁSA ÉS MEGJELENÍTÉSE KÜLÖNBÖZŐ ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. saját és mások érzelmeit, hangulatait segítséggel megfogalmazza és egyszerű dramatikus eszközökkel eljuttatja, vizuális eszközökkel megjeleníti.

SAJÁT ÉLMÉNYEK MEGFOGALMAZÁSA ÉS VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. korábban átélt eseményeket, tapasztalatokat, élményeket különböző vizuális eszközökkel, élményszerűen megjelenít: rajzol, fest, nyomtat, formáz, épít, fotóz és magyarázza azt;
2. valós vagy digitális játékélményeit vizuálisan és dramatikusan feldolgozza: rajzol, fest, formáz, nyomtat, eljátszik, elmesél.

CÉLZOTT, DIREKT VIZUÁLIS KÖZLÉS**MEGADOTT SZEMPONTOK SEGÍTSÉGÉVEL VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS ELEMEK AZONOSÍTÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizuális nyelv elemeinek értelmezésével és használatával kísérletezik.

CÉLZOTTAN KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKÚ VIZUÁLIS KÖZLÉSEK ÉRTELMEZÉSE, MEGVITATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az adott életkornak megfelelő rövid mozgóképi közléseket segítséggel elemez a vizuális kifejezőeszközök használatának tudatosítása érdekében;
2. egyszerű, mindennapok során használt jeleket felismer;
3. pontosan ismeri államcímernk és nemzeti zászlónk felépítését, összetevőit, színeit;
4. az adott életkornak megfelelő tájékoztatást, meggyőzést, figyelemfelkeltést szolgáló, célzottan kommunikációs szándékú vizuális közléseket segítséggel értelmez;
5. azonosítja a gyerekeknek szóló vagy fogyasztásra ösztönző, célzottan kommunikációs szándékú vizuális közléseket.

ADOTT CÉL ÉRDEKÉBEN EGYSZERŰ VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS MEGJELENÉS LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a nonverbális kommunikáció eszközeit: mimika, gesztus, ezzel kapcsolatos tapasztalatait közlési és kifejezési helyzetekben használja;
2. adott cél érdekében egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenéseket – jel, meghívó, plakát – készít egyénileg vagy csoportmunkában;
3. saját kommunikációs célból egyszerű térbeli tájékozódást segítő ábrát – alaprajz, térkép – készít;
4. időbeli történéseket egyszerű vizuális eszközökkel, segítséggel megjelenít.

KREATIVITÁS**ALKOTÓTEVÉKENYSÉG KÖZBEN SAJÁT ÖTLETEK BÁTOR HASZNÁLATA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. saját történetet alkot, és azt vizuális eszközökkel is tetszőlegesen megjeleníti;
2. adott álló- vagy mozgóképi megjelenéseket egyéni elképzelés szerint átértelmez;
3. különböző egyszerű anyagokkal kísérletezik, szabadon épít, saját célok érdekében konstruál.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó tevékenység közben önállóan kísérletezik, különböző megoldási utakat keres;
2. eszközhasználata begyakorlott, szakszerű;
3. anyaghasználata gazdaságos, átgondolt;
4. feladatokat önállóan megold, eredményeit érthetően bemutatja;
5. adott tanulási helyzetben a tanulási előrehaladás érdekében adekvát kérdést tesz fel;
6. feladatmegoldásai során felidézi és alkalmazza a korábban szerzett ismereteket, illetve kapcsolódó információkat keres;
7. felismeri a vizuális művészeti műfajok példáit;
8. használja és megkülönbözteti a különböző vizuális médiumok kifejezőeszközeit;
9. megkülönböztet művészettörténeti korszakokat, stílusokat;
10. felismeri az egyes témakörök szemléltetésére használt műalkotásokat, alkotókat az ajánlott képanyag alapján;
11. használja a térbeli és az időbeli viszonyok megjelenítésének különböző vizuális lehetőségeit;
12. példák alapján megérti a képmanipuláció és befolyásolás összefüggéseit;
13. példák alapján meg tudja magyarázni a tervezett, épített környezet és a funkció összefüggéseit;
14. érti a magyar és egyetemes kulturális örökség és hagyomány jelentőségét;
15. csoportban végzett feladatmegoldás során részt vállal a feladatmegoldásban, önállóan megtalálja saját feladatát, és figyelembe veszi társai álláspontját is;
16. feladatmegoldás során megállapodásokat köt, szabályt alkot, és betartja a közösen meghatározott feltételeket;
17. önállóan véleményt alkot, és azt röviden indokolja.

MEGFIGYELÉS, VIZUÁLIS EMLÉKEZET**ÖNÁLLÓ VIZUÁLIS MEGFIGYELÉSEK LEÍRÁSA, BEMUTATÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. látványt, vizuális jelenségeket, műalkotásokat önállóan is pontosan, részletgazdagon szövegesen jellemez, bemutat;
2. látványok, vizuális jelenségek, alkotások lényeges, egyedi jellemzőit kiemeli, bemutatja.

FELADATMEGOLDÁS SORÁN VIZUÁLIS INFORMÁCIÓK ADEKVÁT KERESÉSE, FELIDÉZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotómunka során felhasználja a már látott képi inspirációkat;
2. adott témával, feladattal kapcsolatos vizuális információkat és képi inspirációkat keres többféle forrásból.

MEGFIGYELÉSEK ÉRTELMEZHETŐ VIZUÁLIS RÖGZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeléseit, tapasztalatait, gondolatait vizuálisan rögzíti, mások számára érthető vázlatot készít.

BELSŐ KÉPALKOTÁS, KÉPZETEK**ELVONT FOGALMAK ÉS BELSŐ KÉPEK ÖSSZEKAPCSOLÁSA, MEGJELENÍTÉSE ÉS MAGYARÁZAT**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző érzetek kapcsán belső képeinek, képzeteinek megfigyelésével tapasztalatait vizuálisan megjeleníti;
2. elvont fogalmakat, művészeti tartalmakat belső képek összekapcsolásával bemutat, magyaráz és különböző vizuális eszközökkel megjelenít.

BELSŐ KÉPEK ÉS ELKÉPZELÉSEK ÖNÁLLÓ VAGY ADOTT SZEMPONTOKNAK MEGFELELŐ BEMUTATÁSA, VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott tartalmi keretek figyelembevételével karaktereket, tereket, tárgyakat, helyzeteket, történeteket részletesen elképzeli, fogalmi és vizuális eszközökkel bemutat és megjelenít, egyénileg és csoportmunkában is;
2. a valóság vagy a vizuális alkotások, illetve azok elemei által felidézett asszociatív módon generált képeket, történeteket szövegesen megfogalmaz, vizuálisan megjelenít, egyénileg és csoportmunkában is;
3. szöveges vagy egyszerű képi inspiráció alapján elképzeli és megjeleníti a látványt, egyénileg és csoportmunkában is;
4. látványok, képek részeinek, részleteinek alapján elképzeli a látvány egészét, fogalmi és vizuális eszközökkel bemutatja és megjeleníti, rekonstruálja azt.

VIZUÁLIS ELEMZÉS, VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉS**VIZUÁLIS MEGFIGYELÉSEK EREDMÉNYEINEK FELHASZNÁLÁSA KÜLÖNBÖZŐ ELEMZÉSI HELYZETEKBE**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a látványokkal kapcsolatos objektív és szubjektív észrevételeket pontosan szétválasztja;
2. vizuális problémák vizsgálata során összegyűjtött információkat, gondolatokat különböző szempontok szerint rendez és összehasonlít, a tapasztalatait különböző helyzetekben a megoldás érdekében felhasználja.

VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK, KÉPEK, MOZGÓKÉPEK ÖNÁLLÓ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÁSA TÖBBFÉLE SZEMPONT SZERINT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. vizuális megjelenések, képek, mozgóképek, médiaszövegek vizsgálata, összehasonlítása során feltárt következtetéseit megfogalmazza, és alkotó tevékenységében, egyénileg és csoportmunkában is felhasználja;
2. különböző korok és kultúrák szimbólumai és motívumai közül adott cél érdekében gyűjtést végez, és alkotó tevékenységében felhasználja a gyűjtés eredményeit.

KÜLÖNBÖZŐ MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KOROKBAN, STÍLUSOKBAN KÉSZÜLT ALKOTÁSOK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző művészettörténeti korokban, stílusokban készült alkotásokat, építményeket összehasonlít, megkülönböztet és összekapcsol más jelenségekkel, fogalmakkal, alkotásokkal, melyek segítségével alkotótevékenysége során újrafogalmazza a látványt.

MEGJELENÍTÉS, ÁBRÁZOLÁS, KONSTRUÁLÁS**ADOTT CÉL ÉRDEKÉBEN TÉRBELI FORMA, ÉPÍTMÉNY, TÁRGY TERVEZÉSE, LÉTREHOZÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott koncepció figyelembevételével, tudatos anyag- és eszközhasználattal tárgyakat, tereket tervez és hoz létre, egyénileg vagy csoportmunkában is.

TÉRBELI ÉS IDŐBELI VÁLTOZÁSOK ÁLLÓ ÉS MOZGÓKÉPI MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott cél és szempontok figyelembevételével térbeli, időbeli viszonyokat, változásokat, eseményeket, történeteket egyénileg és csoportmunkában is rögzít, megjelenít;
2. ismeri a térábrázolás alapvető módszereit (pl. axonometria, perspektíva) és azokat alkotómunkájában felhasználja.

MAGYARÁZAT ÉRDEKÉBEN GONDOLATOK VIZUÁLIS BEMUTATÁSA, ILLUSZTRÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. gondolatait, terveit, észrevételeit, véleményét változatos vizuális eszközök segítségével prezentálja.

VIZUÁLIS KIFEJEZÉS**ALKOTÁSOK ELEMZÉSE KIFEJEZŐERŐ ÉS A KÖZVETÍTETT HATÁS ÉRTELMEZÉSÉVEL**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tetszésítélete alapján alkotásokról információkat gyűjt, kifejezőerő és a közvetített hatás szempontjából csoportosítja, és megállapításait felhasználja más szituációban;
2. megfogalmazza személyes viszonyulását, értelmezését adott vagy választott művész alkotásai, társadalmi reflexiói kapcsán.

SZEMÉLYES TÉMÁK, GONDOLATOK VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE KIFEJEZÉSI SZÁNDÉKNAK MEGFELELŐ VIZUÁLIS ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. látványok, képek, médiaszövegek, történetek, szituációk feldolgozása kapcsán személyes módon kifejezi, megjeleníti felszínre kerülő érzéseit, gondolatait, asszociációit;
2. vizuális megjelenítés során egyénileg és csoportmunkában is használja a kiemelés, figyelemirányítás, egyensúlyteremtés vizuális eszközeit.

DIREKT, CÉLZOTT VIZUÁLIS KÖZLÉS

CÉLZOTTAN KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKÚ VIZUÁLIS KÖZLÉSEK ÉRTELMEZÉSE, ELEMZÉSE, MEGVITATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű tájékoztató, magyarázó rajzok, ábrák, jelek, szimbólumok tervezése érdekében önállóan információt gyűjt;
2. célzottan vizuális kommunikációt szolgáló megjelenéseket értelmez és tervez a kommunikációs szándék és a hatáskeltés szempontjait kiemelve.

ADOTT CÉL ÉRDEKÉBEN VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS MEGJELENÉS LÉTREHOZÁSA TÖBBFÉLE, ADEKVÁT TECHNIKÁVAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a helyzetek, történetek ábrázolása, dokumentálása során egyénileg vagy csoportmunkában is felhasználja a kép és szöveg, a kép és hang viszonyában rejlő lehetőségeket;
2. adott témát, időbeli, térbeli folyamatokat, történéseket közvetít újabb médiumok képírási formáinak segítségével egyénileg vagy csoportmunkában is;
3. nem vizuális információkat (pl. számszerű adat, absztrakt fogalom) különböző célok (pl. tudományos, gazdasági, turisztikai) érdekében vizuális, képi üzenetté alakít.

KREATIVITÁS

PROBLÉMAMEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN RUGALMAS ÉS NYITOTT KÍSÉRLETEZÉS, TÖBBFÉLE MEGOLDÁS KERESÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott téma vizuális feldolgozása érdekében problémákat vet fel, megoldási lehetőségeket talál, javasol, a probléma megoldása érdekében kísérletezik;
2. nem konvencionális feladatok kapcsán egyéni elképzeléseit, ötleteit rugalmasan alkalmazva megoldást talál.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. feladatmegoldás közben kísérletezik, különböző megoldási utakat keres, és törekszik az egyéni megoldás igényes kivitelezésére;
2. eszköz- és anyaghasználat során adekvát döntést hoz;
3. adott tanulási helyzetben a tanulási előrehaladás érdekében problémákat keres, kérdéseket tesz fel, és ezekre önállóan is keresi a megoldásokat és válaszokat;
4. feladatmegoldásai során a felhasználás érdekében hatékonyan szelektálja a korábban szerzett ismereteket;
5. feladatmegoldásai során saját ötleteit és eredményeit bátran bemutatja;
6. példák alapján érti a művészet kultúrákövetítő szerepét;
7. példák alapján művészettörténeti korszakokat, stílusokat felismer és egymáshoz képest időben viszonylagos pontossággal elhelyez;
8. példák alapján felismeri és értelmezi a kortárs művészetben a társadalmi reflexiókat;
9. érti és meg tudja magyarázni a célzott vizuális közlések hatásmechanizmusát;
10. ismeri néhány példáját a digitális képköltés közösségi médiában használt lehetőségének;
11. felismeri a designgondolkodás sajátosságait az őt körülvevő tárgy- és környezetkultúra produktumaiban;
12. a fenntarthatóság érdekében felelős döntéseket hoz a saját tervezett, épített környezetével kapcsolatban;
13. csoportban végzett feladatmegoldás során részt vállal a feladatmegoldásban, önállóan megtalálja saját feladatát, figyelembe veszi társai álláspontját, de az optimális eredmény érdekében hatékonyan érvényesíti érdekeit;
14. önálló véleményt alkot, és azt meggyőzően indokolja;
15. adott területen megtalálja a számára érdekes és fontos kihívásokat.

MEGFIGYELÉS, VIZUÁLIS EMLÉKEZET

ÖNÁLLÓ FELADATMEGOLDÁSOKBAN A VIZUÁLIS MEGFIGYELÉS ÉS MEGISMERÉS ADEKVÁT HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a látható világ vizuális összefüggéseinek megfigyeléseit ok-okozati viszonyoknak megfelelően rendszerezi;

2. alkotó és befogadó tevékenységei során érti, és komplex módon használja a vizuális nyelv eszközeit.
FELADATMEGOLDÁS SORÁN VIZUÁLIS INFORMÁCIÓK FELIDÉZÉSE ÉS KÖVETKEZETES ÖSSZEGYŰJTÉSE A MEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizuális megjelenések mintáinak önálló megfigyelése és felismerése által konstrukciókat alkot, e megfigyelések szempontjainak összekapcsolásával definiál és következtet, mindezt társaival együttműködve alkotótevékenységébe is beilleszti;
2. adott feladatmegoldás érdekében meglévő vizuális ismeretei között megfelelően szelektál, a további szakszerű információszerzés érdekében adekvátan keres;
3. az alkotótevékenység során szerzett tapasztalatait önálló feladatmegoldás során beépíti, és az eredményes feladatmegoldás érdekében szükség szerint továbbfejleszti.

BELSŐ KÉPALKOTÁS, KÉPZETEK

FELADATMEGOLDÁS SORÁN A BELSŐ KÉPALKOTÁS LEHETŐSÉGÉNEK SZABAD FELHASZNÁLÁSA ÉS HITELES MAGYARÁZATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó feladatmegoldásai során az elraktározott, illetve a folyamatosan újraalkotott belső képeit, képzeteket szabadon párosítja a felkínált tartalmi elemek és látványok újrafogalmazásakor, amelyet indokolni is tud;
2. új ötleteket is felhasznál képek, tárgyak, terek megjelenítésének, átalakításának, rekonstruálásának megvalósításánál síkbeli, térbeli és időbeli produktumok létrehozása esetében.

VIZUÁLIS ELEMZÉS, VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉS

VIZUÁLIS TAPASZTALATOK ÉS TUDÁS EREDMÉNYEINEK FELHASZNÁLÁSA KÜLÖNBÖZŐ ELEMZÉSI HELYZETEKBE BONYOLULTABB KÖVETKEZTETÉSEK ÖNÁLLÓ MEGFOGALMAZÁSÁVAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizuális megjelenések elemzése és értelmezése során a befogadó és az alkotó szerepkört egyaránt megismerve reflexióit szemléletesen és szakszerűen fogalmazza meg szóvegesen és képi megjelenítéssel is;
2. a művészi hatás megértése és magyarázata érdekében összehasonlít, és következtetéseket fogalmaz meg a különböző művészeti ágak kifejezési formáival kapcsolatban.

VIZUÁLIS ELEMZÉSI, ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEK TANULÁSI CÉLNAK MEGFELELŐ FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott és választott vizuális művészeti témában önállóan gyűjtött képi és szóveges információk felhasználásával részletesebb helyzetfeltáró, elemző, összehasonlító projekt munkát végez.

VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK, KÉPEK, MOZGÓKÉPEK ADOTT SZEMPONT SZERINTI ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÁSA, KÖVETKEZTETÉSEK MEGFOGALMAZÁSA AZ ÖSSZEFÜGGÉSEK HANGSÚLYOZÁSÁVAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelő érvekkel alátámasztva, mérlegelő szemlélettel viszonyul az őt körülvevő kulturális környezet vizuális értelmezéseinek mediális csatornához, amit társaival is megvitát;
2. különböző mediális produktumokat vizuális jelrendszer, kommunikációs szándék és hatáskeltés szempontjából elemez, összehasonlít, és következtetéseit társaival is megvitátja.

KULTÚRÁK, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KOROK ÉS STÍLUSOK LEGFONTOSABB JELLEMZŐINEK ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEINEK ÉRTELMEZÉSE ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti és megkülönbözteti a klasszikus és a modern művészet kultúrtörténeti összetevőit, közlésformáinak azonosságait és különbségeit;
2. adott vagy választott kortárs művészeti üzenetet személyes viszonyulás alapján, a társadalmi reflexiók kiemelésével értelmez;
3. adott szempontok alapján érti és megkülönbözteti a történeti korok és a modern társadalmak tárgyi és épített környezetének legfontosabb jellemzőit, miközben értelmezi kulturális örökségünk jelentőségét is.

AZ ÉPÍTETT, TERVEZETT KÖRNYEZET ELEMZŐ VIZSGÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. személyes élményei alapján elemzi a tárgy- és környezetkultúra, valamint a fogyasztói szokások mindennapi életre gyakorolt hatásait és veszélyeit, és ezeket társaival megvitátja.

MEGJELENÍTÉS, ÁBRÁZOLÁS, KONSTRUÁLÁS

SAJÁT KONCEPCIÓNAK MEGFELELŐ TÉRALAKÍTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az adott vagy a választott célnak megfelelően környezetátalakítás érdekében, társaival együttműködésben, környezetfelméréssel alátámasztva tervet készít, amelyet indokolni is tud.

ADOTT KONCEPCIÓ ÉRDEKÉBEN TÉRBELI ÉS IDŐBELI VÁLTOZÁSOK MOZGÓKÉPI MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatás, felhívás, történetmesélés céljából térbeli és időbeli folyamatokat, történéseket, cselekményeket különböző eszközök segítségével rögzít.

GONDOLATOK VIZUÁLIS BEMUTATÁSA, ILLUSZTRÁLÁSA MAGYARÁZAT CÉLJÁBÓL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott feladatnak megfelelően alkalmazza az analóg és a digitális prezentációs technikákat, illetve az ezekhez kapcsolható álló- és mozgóképi lehetőségeket;
2. tervezési folyamat során a gondolkodás szemléltetése érdekében gondolatait mások számára is érthetően, szövegesen és képpel dokumentálja.

VIZUÁLIS KIFEJEZÉS**SZEMÉLYES TÉMÁK, GONDOLATOK HITELES VIZUÁLIS MEGJELÉNÍTÉSE A VÁLASZTOTT MÉDIUM SAJÁTOSSÁGAINAK ÉRVÉNYESÍTÉSÉVEL.**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képalkotás és tárgyformálás során autonóm módon felhasználja személyes tapasztalatait a hiteles kifejezési szándék érdekében a választott médiumnak is megfelelően;
2. saját munkáit bátran újraértelmezi és felhasználja további alkotótevékenység során;
3. vizuális megjelenéseket, alkotásokat újraértelmez, áttervez és módosított kifejezési szándék vagy funkció érdekében újraalkot.

CÉLZOTT, DIREKT VIZUÁLIS KÖZLÉS**KÖZLÉSI SZÁNDÉKNAK MEGFELELŐ ÁLLÓ ÉS MOZGÓKÉPI KÖZLÉS LÉTREHOZÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. valós célokat szolgáló, saját kommunikációs helyzetnek megfelelő, képes és szöveges üzenetet felhasználó vizuális közlést hoz létre társaival együttműködésben is;
2. szabadon választott témában, társaival együtt ok-okozati összefüggéseken alapuló történetet alkot, amelynek részleteit vizuális eszközökkel is magyarázza, bemutatja.

KÖNNYEN ELÉRHETŐ, EGYSZERŰ TECHNIKAI LEHETŐSÉGEK, ALKALMAZÁSOK HASZNÁLATA A KÉPALKOTÁS ÉRDEKÉBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott téma újszerű megjelenítéséhez illő technikai lehetőségeket kiválaszt, és adott vizuális feladatmegoldás érdekében megfelelően felhasznál.

MEDIÁLIS ÜZENETEK MÉRLEGELŐ SZEMLÉLETŰ ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. technikai képnél és a számítógépes környezetben felismeri a manipuláció lehetőségét, és érti a befolyásolás vizuális eszközeinek jelentőségét.

KREATIVITÁS**KÍSÉRLETEZÉS PROBLÉMAMEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN AZ ÖTLETEK VIZUÁLIS MAGYARÁZATÁVAL ÉS RÉSZLETES KIDOLGOZÁSÁVAL**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott feladatmegoldás érdekében ötleteiből rendszert alkot, a célok érdekében alkalmas kifejezési eszközöket és technikákat választ, az újszerű ötletek megvalósítása érdekében szabályokat újraalkot.

KREATÍV PROBLÉMAMEGOLDÁS SORÁN HATÉKONY EGYÜTTMŰKÖDÉS A TÁRSAKKAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyéni munkáját hajlandó a közösségi alkotás érdekei alá rendelni, a hatékonyság érdekében az együttműködésre törekszik.

FELADATMEGOLDÁS SORÁN STRATÉGIAI SZEMPONTBÓL IS ÉRTELMEZHETŐ DÖNTÉS ELÉRÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a leghatékonyabb megoldás megtalálása érdekében felméri a lehetőségeket és azok feltételeit, amelyek komplex mérlegelésével döntést hoz az adott feladatokban.

II.3.7.4. MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET**A) ALAPELVEK, CÉLOK**

Az interperszonális és a tömegkommunikáció, az elmúlt évtizedekben, és különösen az utóbbi években alapvető változásokon ment keresztül, köszönhetően a technikai-technológiai fejlődésnek és az ezzel összefüggésben jelentősen átalakuló fogyasztói magatartásnak. Az audiovizuális művészeti alkotások a permanens digitális-technológiai forradalom következtében a mindennapok szerves részévé váltak a fogyasztói társadalomban. A mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának célja az alapvető médiaműveltség megszerzése, különös tekintettel a mozgóképi szövegértés fejlesztésére, a média társadalmi szerepének és működésének feltárására. Olyan képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszer, amely szükséges ahhoz, hogy a tanulók magabiztosan tudjanak tájékozódni és választani a médiumok világában, hogy az értő, mérlegelő gondolkodással egyenrangú résztvevői lehessenek az új társadalmi színtereknek zajló érintkezésnek. A tömegkommunikációs eszközök átalakulása, a közvetített információk mennyiségének folyamatos emelkedése és ellenőrizetlensége új kihívások elé állítja a jelen és jövő felnövekvő nemzedékeit. A tantárgy tanulása során a tanuló megismeri az egyes médiatípusok alapelveit, az általuk közvetített információk közötti szelekciós készség kialakítása, a nemzeti önazonosságtudat és a hazafias érzés megerősítése. A felelős, a családjáért és nemzetéért tenni akaró állampolgárrá váláshoz elengedhetetlen a médiaműveltség megszerzése. A mozgóképi alkotások a művészeti nevelés részeként erősítik a tanulók kulturális identitását, tágítják látókörüket és fejlesztik az esztétikai ismereteiket. A tantárgy tanítása szervesen kapcsolódik a digitális kultúra, a magyar nyelv és irodalom tantárgyakhoz, valamint a művészetek tanulási területéhez.

A tantárgy tartalmi elemei és fejlesztési céljai, feladatai között egyaránt szerepelnek művészetpedagógiai, kommunikációs, technológiai, társadalomismereti, valamint az anyanyelvi kultúrával, a hazaszeretetre neveléssel kapcsolatos összetevők is.

A mozgóképkultúra és médiaismeret tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. megismerje és megértse a média és a tömegkommunikáció felépítését, működési alapelveiket, műfajait,
2. a mérlegelő gondolkodását fejlesztve, tudatosan és értékalapon válasszon az egyes médiatartalmak közül, képes legyen rendszerezve, többféle nézőpontból vizsgálni a digitális térben megjelenő információkat,
3. képessé váljon meghatározott publicisztikai és audiovizuális műfajokban kommunikációs tartalmakat létrehozni,
4. alakuljon ki benne a kereskedelmi kommunikációval és reklámmal kapcsolatos megfontolt fogyasztói szerep,
5. tudatosan, a lehetőségeket és a veszélyeket felmérve vegyen részt az online kommunikációban,
6. ismerje meg az értékhozó audiovizuális művek, különösen az európai és a magyar filmművészet alkotásait, fordítson figyelmet a hazai audiovizuális kulturális örökség védelmére,
7. erősödjön az esztétikai érzéke, a filmművészeti alkotások segítségével váljon érzékenyebbé a nemzeti sorskérdéseink iránt.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

A mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy speciális abból a szempontból, hogy a tanítás során átadandó ismeretek és fejlesztendő készségek jelentős részben direkt módon a jelenkor kihívásainak felelnek meg, hiszen a tanuló a hétköznapi életben folyamatosan szembesül, találkozik a tantárgy témaköreivel, felvetett problémáival. Az internet és a digitális eszközök a mindennapok szerves részévé váltak a középiskolások számára. Az őket érő hatások és kihívások folyamatos megújulást, a technológiai fejlődés nyomán követését igénylik a pedagógiai munka során. A média szemléletformáló szerepe a 12. évfolyamon már a történelem tantárgyban is erőteljesen megjelenik a politika- és társadalomtörténeti tanulmányok során, valamint az állampolgári ismeretek keretében, míg azokkal a lehetőségekkel és eszközökkel, amelyeket ma nap mint nap használ a tanuló, a digitális kultúra tantárgy részeként találkozik.

A tanuló a különféle médiatartalmak befogadásával és elemzésével megtanulja rendszerezni a különféle forrásból származó információkat, azok összevetésével, vizsgálatával képet alkot az ábrázolt valóságról. A mérlegelő gondolkodás készségének fejlesztésével képessé válik arra, hogy az egyes médiatartalmakat rendszerezze, előismeretei, valamint a tantárgy tanulása során szerzett ismeretei segítségével több nézőpontú megközelítéssel vizsgálja a tömeg- és közösségi kommunikációs térben érkező információkat.

A tanuló megismeri a nyomtatott és elektronikus sajtó műfajait, azok célrendszerét, közlésmódjuk sajátosságait. Képet alkot a társadalmi véleményformáló szerepükről, helyükről, az egyénre és az egyes társadalmi csoportokra, közösségekre gyakorolt hatásukról. A nevelő-oktató munka során törekedni kell arra, hogy a tantárgy keretében lehetőség nyíljon tapasztalati úton is megismerni a média működését egy írott vagy elektronikus sajtóorgánium szerkesztőségének meglátogatásával, illetve iskolaújság – írott és online –, vlog, blog, iskolarádió, online televízióadás működtetésével.

A tanuló szövegértési, szövegalkotási készségei 12. évfolyamon már lehetővé teszik, hogy az egyes publicisztikai műfajokban általa választott és meghatározott témákban egyaránt szövegeket alkosson, illetve kapcsolódva történelmünkhöz, nemzeti kultúránkhöz, a Kárpát-medence természeti kincseihez, audiovizuális formában, az okos eszközöket felhasználva digitális tartalmakat készítsen. Megismerkedik a médiaetika fogalmával, fogékonnyá válik a saját és mások személyiségi jogainak tiszteletben tartására a kommunikációs térben is. Képessé válik az alapvető adatvédelmi és információbiztonsági szabályok betartására az interperszonális és a közösségi médiában történő kommunikációja során egyaránt.

A magyar nyelv és irodalom, valamint a vizuális kultúra tantárgyak során már kialakult a tanulóban a művészeti alkotások befogadásának, az esztétikai élmény megélésének és kifejezésének a készsége. A magyar filmtörténet klasszikusainak megismerése erősíti a tanuló nemzettudatát, segít megérteni az elmúlt évtizedek világát, szülei, nagyszülei gondolkodásmódját, szűkebb és tágabb környezetének múltját, bemutatja a társadalmi interakciókat, illetve azok lenyomatait. A művészeti nevelés ezen ága segíti megérteni az egyén és a közösség viszonyát, fejleszti a tanuló érzelmi intelligenciáját. A tantárgy tanítása során törekedni kell arra, hogy az alkotások befogadását elősegítve fejlődjön a tanuló vitakultúrája is. Megtanulja az érzelmek, benyomások kifejezését, értelmezi a képi ábrázolást a filmművészeti alkotásokban.

A tanulási folyamatban törekedni kell az önálló munkavégzésre, a folyamatos reflexióra, az élmény- és tevékenység alapú munkamódszerekre és a változatos munkaformákra.

Az értelmező kulcsfogalmak használata segíti a tanuló az összefüggések feltárásában és megértésében, a tartalmi kulcsfogalmak tudatos használata pedig segíti a tantárgy ismereteinek rendszerezését, felidézését és alkalmazását.

Értelmező kulcsfogalmak: kultúra, tömegkultúra, identitás, esztétikum, véleményformálás, nevelés, médiaetika, ok-okozati összefüggés, stílus, interaktivitás.

Tartalmi kulcsfogalmak: média, tömegkommunikáció, közösségi média, kereskedelmi média, közszolgálati média, nyilvánosság, médiatörvény, sajtó, publicisztikai műfajok, hír, hírérték, film, archetípus, audiovizualitás.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK**FŐ TÉMAKÖRÖK A 12. ÉVFOLYAMON**

1. A média fogalma és kifejezőeszközei: műfajok, eszközök, írott és elektronikus sajtó; hír fogalma, típusai; a hírérték.
2. A tömegkommunikáció fogalma, eszközei: nyilvánosság, hálózati kommunikáció, nonprofit, kereskedelmi, a közszolgálati és a közösségi média szerepe; a tömegtájékoztatás eszközei, felelőssége; az online kommunikáció lehetőségei és veszélyei.
3. Tudatos médiahasználat az egyén és a társadalom szempontjából: szellemi önvédelem, a kereskedelmi célú médiatartalmak kezelése – tudatos fogyasztói magatartás kialakítása; az információbiztonság, a közszféra és a magánszféra a médiában.
4. A média társadalmi szerepe, használata: médiaetika, médiaszabályozás, információáramlás irányítása, a véleményformálás lehetőségei, feladatai.
5. A mozgóképi közlés mód kifejezőeszközei; szövegépítkezés a hagyományos és az új médiában, képi eszközök a digitalizáció előtt és most; az audiovizuális elemek esztétikai szerepe a művészi alkotásoknál, és céljai a kereskedelmi célú tartalomszolgáltatásban.
6. Kultúra és tömegkultúra: hatása az egyénre és a társadalomra; esztétikai minőség és a fogyasztói társadalom kölcsönhatása; jelenségek a médiában és a filmművészetben – sztárok, szerepek, sztereotípiák, életformák; a virtuális valóság.
7. A magyar film: alkotók és alkotások; a magyar filmművészet jelentősége és értékei a nemzeti kultúrában; a magyar film korszakai, sajátosságai; jeles magyar rendezők és színészek.

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK**ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 12. ÉVFOLYAMON****A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:**

1. Rendelkezik átfogó egyetemes és magyar médiatörténeti ismeretekkel. Ismeri a különböző médiumok specifikumait, a fontosabb műfajokat, szerzőket, műveket.
2. Képes különböző médiatermékek értő befogadására. Ismeri a különböző médiumok formanyelvének alapvető eszköztárát, érzékeli ezek hatását az értelmezés folyamatára, valamint képes ezeknek az eszközöknek alapszintű alkalmazására is saját környezetében.
3. Rövid média-alkotások tervezése és kivitelezése révén szert tesz a különböző médiumok szövegalkotási folyamatainak elemi tapasztalataira, érti a különféle szövegtípusok eltérő működési elvét, s tud azok széles spektrumával kreatív befogadói viszonyt létrehozni.
4. Ismereteket szerez a filmkultúra területéről: érti a szerzői kultúra és a tömegkultúra eltérő működését; felismeri az elterjedtebb filmműfajok jegyeit; különbséget tud tenni a különböző stílusirányzatokhoz tartozó alkotások között.
5. Ismeri a magyar filmművészet főbb szerzőit, jellegzetességeit és értékeit.
6. Tisztában van a sztárfogalom kialakulásával és módosulásával. Azonosítani tudja a sztárjelenséget a filmen és a médiában. Képes ismert filmszereplők és médiaszemélyiségek imázsának elemzésére, a háttérben fellelhető archetípusok meghatározására.
7. Ismeri a modern tömegkommunikáció fő működési elveit, jellemző vonásait, érti, milyen társadalmi és kulturális következményekkel járnak a kommunikációs rendszerben bekövetkező változások, ezek hatásait saját környezetében is észreveszi.
8. Értelmezni tudja a valóság és a média által a valóságról kialakított „kép” viszonyát, ismeri a reprezentáció fogalmát, és rendelkezik a médiatudatosság képességével.
9. Ismeri a médiareprezentáció, valószerűség és hitelesség kritériumait, a fikciós műfajok illetve a dokumentumjelleg különbségeit, a sztereotípiát, tematizációt, valóságábrázolást, hitelességet, hír fogalmait. Képes saját értékelő viszonyt kialakítani ezekkel kapcsolatban.
10. Tisztában van a médiaipar, médiafogyasztás és -befogadás jellemzőivel. Ismeri a kereskedelmi, közszolgálati és nonprofit média, az alkotói szándék, célcsoport, a közönség, mint vevő és áru, a médiafogyasztási szokások jellegzetességeit, a médiafüggőség tüneteit.
11. Ismeri az internet-világ jelenségeit, a globális kommunikáció adta lehetőségeket. Érti a hálózati kommunikáció és a közösségi média működési módját, képes abban felelősen részt venni, ismeri és megfelelően használja annak alapvető szövegtípusait. Képes igényes önálló tartalmak alkotására és részt venni a lokális nyilvánosságban.
12. Ismeretekkel rendelkezik a médiaetika és a médiaszabályozás főbb kérdéseit illetően, saját álláspontot tud megfogalmazni azokkal kapcsolatban. Érti a média etikai környezetének és jogi szabályozásának tétjeit.

13. Tisztában van a média véleményformáló szerepével, az alkotók és felhasználók felelősségével, az egyének és közösségek jogaival. Ismeri a norma és normaszegés fogalmait a médiában.
14. Tudatosítja magában a nyilvános megszólalás szabadságával és felelősségével járó lehetőségeket és lehetséges következményeket, tisztában van a digitális zaklatás veszélyeivel. Tudatos médiahasználóként állást tud foglalni a média által közvetített értékek minőségével kapcsolatban.

II.3.8. Technológia

A Technológia tanulási területen szerzett tanulási tapasztalatok közvetítésével a tanuló megismeri, hogy a korszakos jelentőségű technológiai találmányok miként változtatták meg a társadalom működését és a társadalmat alkotó egyének és csoportok mindennapi életét. Tanulmányai eredményeként a tanuló a technológiák ismeretére és magabiztos alkalmazására tesz szert a különböző társas környezetekben, otthon, a munkahelyen és a szabadidős közösségekben. Az elsajátított tudás és tudásalkalmazás lehetővé teszi, hogy tájékozott fogyasztóvá és a termelésben kezdeményezően részt vevő vállalkozóvá váljon, valamint mérlegelni tudja a termékeknek és szolgáltatásoknak az életminőségre gyakorolt hatásait. Fontos cél, hogy a digitális technológiákat megfelelő színvonalon tudja alkalmazni munkájában, a mindennapi életben, továbbá ismerje ezeknek a globális kommunikációban betöltött szerepét, előnyeit, hátrányait és veszélyeit. A tanuló olyan ismeretekre és készségekre tesz szert, amelyek a tárgyak alkotásához, működő szerkezetek létrehozásához vezető egyszerű és összetett munkafolyamatok végrehajtására teszik alkalmassá. A tanulási területen szerzett tudás a fejlett technológiai eszközök kialakítását megalapozó mérnöki és technológiai gondolkodás sajátos jellemzőinek és jelentőségének felismerését, valamint a technológiai újítások és a tudomány összekapcsolódásának megértését segíti elő. Az elsajátított ismeretek és készségek támogatják az olyan döntésekben való informált részvételt, amelyek a környezetre, a fenntarthatóságra, valamint a kultúra egészére vonatkozó következményekkel járnak. A tanuló tapasztalatot szerez a munka világában szerepet játszó főbb készségekről, kompetenciákról, ezek fejlesztésének lehetőségeiről és módjáról. A tanulási terület tantárgyi célkitűzései alapján megvalósított tanulás és tanítás olyan ismeretek megszerzését teszi lehetővé, amelyek kiterjednek a szakirányú tanulmányok és foglalkozások körére, hozzájárulva ezzel a választható foglalkozásokkal összefüggő jövőbeli elképzelések kialakulásához.

A Technológia tanulási terület a tanulás-tanítás során olyan tevékenységeket kínál, melyek kutatásvezérelt probléma-meghatározást és -megoldást igényelnek, új és ismeretlen anyagok felkutatását, szerkezetek működésének megismerését, technológiai fogalmak elsajátítását, készségek kialakítását és fejlesztését is lehetővé teszik, valamint produktumok létrehozását eredményezik. Ezek a tevékenységek hozzájárulnak az alkotó és mérlegelő gondolkodás fejlesztéséhez, valamint a vállalkozói és innovatív készségek megszerzéséhez. A tevékenységek által formálódó kompetenciák különösen nagy jelentőségre tesznek szert a középfokú és felsőfokú tanulmányok befejezését követően, amikor a tanulók az iskolát elhagyva a nemzeti és a globális gazdaság szereplőivé válnak, és bekapcsolódnak a munka világába.

A Technológia tanulási terület olyan tantárgyakat kapcsol egymáshoz, amelyek eltérő tartalommal és célrendszerrel rendelkeznek, de szemléletükben közös vonásokat jelenítenek meg: a digitális kultúra, valamint a technika és tervezés.

A digitális kultúra tantárgy olyan kompetenciák megszerzését teszi lehetővé, amelyek a mindennapi életben nélkülözhetetlenek, és elősegítik az információs társadalom változásaihoz történő folyamatos alkalmazkodást. A technológia fejlődése, az információ szerepének felértékelődése, az egyén digitális környezetben elfoglalt helye és a közösségi kapcsolatok új típusú tudást igényelnek. A tantárgy olyan naprakész ismeretek átadását és olyan készségek kialakítását teszi lehetővé, melyek biztos alapot kínálnak a tanuló számára az információs társadalomba való sikeres beilleszkedéshez. A tantárgy keretében végzett tevékenység biztosítja a digitális kompetenciák megszerzését, alkalmazását, egyúttal megteremti az elsajátított tudás aktív, önálló bővítésének a lehetőségét olyan új ismeretekkel, melyek elérése a digitális kommunikációs csatornák és eszközök igénybevételeként segítségével valósulhat meg. A digitális kompetenciák a reális önértékelésben és önérvényesítésben, az informált adatfelhasználásban, az információszerezésben és -szelektálásban, valamint az egyén és a közösség által létrehozott eredményeknek és produktumoknak a digitális környezetben történő megosztásában játszhatnak szerepet.

A digitális eszközökkel megvalósított hatékony és kreatív problémamegoldás, tudásépítés és együttműködés kialakítását azok az ismeretek, készségek és attitűdök alapozzák meg, amelyeket a tanuló a digitális kultúra tantárgy tanulása során sajátít el, szerez meg. A tantárgyi tevékenységek révén kialakított kompetenciák túlmutatnak a tanulási terület keretein, beágyazódnak más tantárgyak tanulásába.

A technika és tervezés tantárgy a klasszikus és a korszerű, megújult technika ismereteire alapozva a tanuló gyakorlati tevékenységét helyezi előtérbe. A tantárgyi tevékenységek során teret kap a kétkezi munka és a korszerű technológiára támaszkodó digitális anyagmegmunkálás. A hagyományokat és értékeket megőrző tartalom kiegészül a 21. században elvárt tudástartalmakkal. A tanulók olyan feladatokat kapnak, melyek tevékenységelemeinek végzése megvilágítja számukra, mit jelent a környezet szervezett átalakítása, miként járulnak hozzá a tudományos eredmények a technikai újításokhoz, milyen speciális tudást igényel a korszerű eszközök használata, milyen körülmények között lehetséges és milyen eredményekre vezet az emberi és gépi munkával végzett tevékenység. A tanulási folyamat gamifikált környezetben, hagyományos és digitális alkotóműhelyekben, csoportos tevékenység keretében valósul meg, ahol lehetőség nyílik rá, hogy a tanulók segítsenek egymásnak, ugyanakkor tanuljanak is egymástól. A tevékenység mozgatórugója az alkotás iránti vágy és a kész alkotás felett érzett büszkeség. Az ember környezet átalakító tevékenységének, felelősségének

megismerése, megértése, az ehhez kapcsolódó erkölcsi és etikai kérdések feltárása, az etikus magatartás kialakítása a tudás elsajátításának elválaszthatatlan részét képezi. A tantárgy sokféle és különböző bonyolultsági szintű feladat segítségével közvetíti a környezet-átalakítás eljárásainak, folyamatainak, technológiáinak összefüggéseit, s mindehhez biztosítja, hogy a tanulók technológiai készségeinek kialakítása aktív tanulás keretében valósuljon meg.

II.3.8.1. DIGITÁLIS KULTÚRA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A digitális kultúra tantárgy célja olyan naprakész ismeretek és készségek átadása és kialakítása, amelyek a tanulókat az információs társadalom sikeres és hasznos tagjává teszik.

A tantárgy keretében fontos szerepet kap az algoritmizálás és kódolás, mivel elősegíti az olyan kompetenciák fejlesztését, mint a problémák digitális környezetben történő megoldása, a kreativitás, az együttműködés és a logikus gondolkodás. A tantárgy tanulása-tanítása során kialakított kompetenciákat a tanuló képes lesz egyéb tudásterületeken is alkalmazni, megszerzi az alapvető digitális kompetenciákat.

A digitális kultúra tantárgy fontos feladata, hogy a tanuló képes legyen a felmerülő problémákat a digitális környezet eszközeivel megoldani, igénybe tudja venni az információs társadalom, e-Világ szolgáltatásait, eleget tudjon tenni az állampolgári kötelességeinek.

A foglalkozások tervezésében és lebonyolításában – az eltérő tudásszinttel rendelkező tanulók fejlesztése terén – nagy lehetőségeket kínál a digitális technológia alkalmazása. A jelenkor kihívásaira reagálva az iskolai tanulás és különösképpen a digitális kultúra tantárgy feladata, hogy támogassa a fiatalokat a technológiával való kapcsolattartásban, segítsen nekik kibővíteni és kiterjeszteni a technológia használatát a projektfeladatok teljesítésében, az önálló és csoportos tanulásban, az önképzésben, szem előtt tartva a kreatív alkalmazás ösztönzését.

A digitális kultúra tantárgy tanulásának legalapvetőbb célja, hogy a tanuló:

1. megszerezze a digitális írástudás, a problémamegoldás és az információs technológia – mint a tantárgy három fő témakörének – ismereteit;
2. felkészüljön a digitális kompetenciák széles körű alkalmazására úgy, hogy arra a más tudásterületekhez tartozó tananyagok feldolgozásakor már építeni tudjon;
3. megszerezni tudja a digitális eszközök más forrásokból származó tudáselemeit;
4. ismerje a digitális eszközök használatával járó veszélyek kezelését, az ellenük való védekezést;
5. fejlessze tudatos felhasználói attitűdjét mind az egyén, mind a közösség, mind a társadalom szintjén;
6. megtanulja a problémák digitális eszközökkel való megoldásának módjait, beleértve egy adott probléma megoldásához szükséges algoritmusok értelmezését, kiválasztását, módosítását, illetve létrehozását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 3–4. évfolyamon

Az alsó tagozat 3–4. évfolyamán vezérelvként a digitális kultúra életkori sajátosságokhoz illeszkedő, tevékenység- és cselekvésközpontú tanulása, valamint alkalmazása kerül előtérbe. E szakasz elsődleges feladata az attitűdformálás és a képességfejlesztés. A tanuló olyan tapasztalatokhoz jut ezen a területen, melyek a 8–10 éves életkorban releváns digitális környezetre, a felmerülő, digitális eszközökkel megoldható problémákra adnak valós, kézzelfogható példákat.

A nevelés-oktatás minden esetben a tanuló tapasztalataiból, érzékszervi megfigyeléseiből, a játéktevékenység során felmerülő szituációkból indul ki. A tanulás fő útja az egyéni, párban történő és csoportos tapasztalatszerzés, az információk egyéni vagy közös, cselekvéshez kapcsolt feldolgozása. E tevékenység során mód nyílik egyéni utak felfedeztetéses tanulás során való kipróbálására, az egyéni konstrukciók megvalósítására.

A digitális kultúra tantárgyi órakeretben való tanulására 3. osztálytól kerül sor, ám fontos szerepe van az ezt megelőző tapasztalatoknak is, melyeket 1–2. osztályban, a digitális tananyagok használatakor, a digitális eszközökkel megvalósuló képességfejlesztés, differenciálás alkalmával szerez meg a tanuló.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

A mindennapi életben használt digitális eszközökkel megvalósított megoldások megismerése a tantárgy hangsúlyos célját alkotja. A tanulás és tanítás egyik feladata a tanuló eltérő informális tanulási utakon összegyűjtött ismereteinek rendszerezése, kiegészítése. A tanuló a digitális kompetenciák és a problémamegoldás képességének fejlesztése során, a megfelelő szintű és biztonságos eszközhasználat gyakorlásával, problémaorientált feladatmegoldási módszereket sajátít el. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban fontos célkitűzés, hogy a hétköznapi életből vett feladatok mellett a többi tantárgy tanulása során felbukkanó problémák is előkerüljenek.

Az algoritmizálás, programozás ismerete elősegíti az olyan készségek fejlesztését, amelyek a problémamegoldásban, a kreativitás kibontakozásában és a logikus gondolkodásban nélkülözhetetlenek.

Az információs technológiák a szolgáltatások igénybevétele során is szerephez jutnak. A webes és mobilkommunikációs eszközök széles választéka, a felhasználási területek gazdagsága a tanórák rugalmas alakítását és a tanulók bevonását teszi szükségessé. Tárgyalni kell továbbá a gyors elavulás, a biztonság, a tudatos felhasználói és vásárlói magatartás, valamint a biztonsági okokból bevezetett korlátozások problémarendszerét is.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–12. évfolyamon

A középfokú tanulmányaikat folytató tanuló társadalmi érintkezésében aktív szerepet tölt be a digitális környezet használata, ezért alapvető követelmény, hogy ennek elvi és gyakorlati kérdéseit folyamatosan kövesse, tudását bővítse, és azt szükség esetén felelősséggel ossza meg.

Az informatikai eszközök megismerése felhasználói szemléletű, azaz a tanulás és tanítás fókusza a gyakorlati problémák megoldásán van. Cél a problémák tudatos, célszerű és hatékony kezelésének elsajátítása.

A problémák összetettségében építeni kell a korosztályra jellemző, magasabb absztrakciós szintre, így a korábban elsajátított ismeretek bővítése nemcsak konkrét új fogalmak bevezetését, hanem az ismeretek felhasználási területének bővítését is jelenti.

Az algoritmizálásnál a hétköznapi feladatok mellett a más tantárgyakban megjelenő folyamatok modellezése, vizsgálata továbbra is olyan cél, amellyel a tantárgyi koncentráció erősíthető, és bemutatható a programozás ilyen irányú hasznosításának lehetősége. A programozás fogalmainak ismeretét a tanuló magas szintű, széles körben elterjedt, de egyszerű formális programozási nyelv segítségével mélyíti el.

A tanulás és tanítás során figyelembe kell venni, hogy a digitális technológia a lokális megoldásoktól a mobil- és a hálózatos rendszerek irányába fejlődik tovább, és ez hatékony eszközrendszert teremt az együttműködéshez. Az elterjedtebb szolgáltatások megismerésével egyidejűleg a tanuló elsajátítja a rendszerek felhasználását a csoportmunka, projektmunka szervezésében, lebonyolításában.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK**FŐ TÉMAKÖRÖK A 3–4. ÉVFOLYAMON**

1. A digitális világ körülöttünk
2. A digitális eszközök használata
3. Alkotás digitális eszközökkel
4. Információszerzés az e-Világban
5. Védekezés a digitális világ veszélyei ellen
6. A robotika és a kódolás alapjai

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Algoritmizálás és blokkprogramozás
2. Online kommunikáció
3. Robotika
4. Szövegszerkesztés
5. Bemutató-készítés
6. Multimédiás elemek készítése
7. Táblázatkezelés
8. Az információs társadalom, e-Világ
9. A digitális eszközök használata

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. Algoritmizálás, formális programozási nyelv használata
2. Információs társadalom, e-Világ
3. Mobiltechnológiai ismeretek
4. Szövegszerkesztés
5. Számítógépes grafika
6. Multimédiás dokumentumok készítése
7. Online kommunikáció
8. Publikálás a világhálón
9. Táblázatkezelés
10. Adatbázis-kezelés
11. A digitális eszközök használata

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 3–4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elmélyülten dolgozik digitális környezetben, önellenőrzést végez;
2. megvizsgálja és értékeli az általa vagy társai által alkalmazott, létrehozott, megvalósított eljárásokat;

3. társaival együttműködve online és offline környezetben egyaránt megold különböző feladatokat, ötleteit, véleményét megfogalmazza, részt vesz a közös álláspont kialakításában;
4. kiválasztja az általa ismert informatikai eszközök és alkalmazások közül azokat, melyek az adott probléma megoldásához szükségesek;
5. eredményétől függően módosítja a problémamegoldás folyamatában az adott, egyszerű tevékenységsorokat;
6. a rendelkezésére álló eszközökkel, forrásokból meggyőződik a talált vagy kapott információk helyességéről.

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA ISMERKEDÉS AZ INFORMATIKAI KÖRNYEZETTEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. közvetlen otthoni vagy iskolai környezetéből megnevez néhány informatikai eszközt, felsorolja fontosabb jellemzőit;
2. megfogalmazza, néhány példával alátámasztja, hogyan könnyíti meg a felhasználó munkáját az adott eszköz alkalmazása;
3. egyszerű feladatokat old meg informatikai eszközökkel. Esetenként tanítói segítséggel összetett funkciókat is alkalmaz.

GYERMEKEKNEK KÉSZÍTETT ALKALMAZÁSOK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan vagy tanítói segítséggel választ más tantárgyak tanulásának támogatásához applikációkat, digitális tananyagot, oktatójátékot, képességfejlesztő digitális alkalmazást;
2. kezdetben tanítói segítséggel, majd önállóan használ néhány, életkorának megfelelő alkalmazást, elsősorban információgyűjtés, gyakorlás, egyéni érdeklődésének kielégítése céljából;
3. a feladathoz, problémához digitális eszközt, illetve alkalmazást, applikációt, felhasználói felületet választ; felsorol néhány érvert választásával kapcsolatosan.

DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁS

RAJZOS DOKUMENTUMOK DIGITÁLIS LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok alapján megfigyel néhány, grafikai alkalmazással készített produktumot; személyes véleményét megfogalmazza;
2. grafikai alkalmazással egyszerű, közvetlenül hasznosuló rajzot, grafikát, dokumentumot hoz létre;
3. egy rajzos dokumentumot adott szempontok alapján értékeli, módosít.

ADATOK ÉRTELMEZÉSE, CSOPORTOSÍTÁSA, TÁROLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. állításokat fogalmaz meg grafikonokról, infografikákról, táblázatokról; a kapott információkat felhasználja napi tevékenysége során;
2. információkat keres, a talált adatokat felhasználja digitális produktumok létrehozására.

PROBLÉMAMEGOLDÁS INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL ÉS MÓDSZEREKKEL

A PROBLÉMA MEGOLDÁSÁHOZ SZÜKSÉGES MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK KIVÁLASZTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a problémát, a megoldási lehetőségeket eljártssza, megfogalmazza, egyszerű eszközök segítségével megvalósítja;
2. információt keres az interneten más tantárgyak tanulása során, és felhasználja azt;
3. egyszerű prezentációt, ábrát, egyéb segédletet készít.

ALGORITMUSOK VIZSGÁLATA, ELŐÁLLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismer, eljátszik, végrehajt néhány hétköznapi tevékenysége során tapasztalt, elemi lépésekből álló, adott sorrendben végrehajtandó cselekvést;
2. egy adott, mindennapi életből vett algoritmust elemi lépésekre bont, értelmezi a lépések sorrendjét, megfogalmazza az algoritmus várható kimenetelét;
3. feladat, probléma megoldásához többféle algoritmust próbál ki.

KÓDOLÁS, FOLYAMATOK IRÁNYÍTÁSA, A ROBOTIKA ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a valódi vagy szimulált programozható eszköz mozgását értékeli, hiba esetén módosítja a kódsorozatot a kívánt eredmény eléréséig. Tapasztalatait megfogalmazza, megvitatja társaival;
2. adott feltételeknek megfelelő kódsorozatot tervez és hajtat végre, történeteket, meserészleteket jelenít meg padlórobottal vagy más eszközzel;
3. alkalmaz néhány megadott algoritmust tevékenység, játék során, és néhány egyszerű esetben módosítja azokat.

INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK

ADATAINK VÉDELME, INTERNETBIZTONSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. információkat keres az interneten, egyszerű eljárásokkal meggyőződik néhány, az interneten talált információ igazságértékéről;
2. kiválasztja a számára releváns információt, felismeri a hamis információt;
3. tisztában van a személyes adat fogalmával, törekszik megőrzésére, ismer néhány példát az e-Világ veszélyeivel kapcsolatban.

AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIA ALKALMAZÁSA, DIGITÁLIS TANANYAGOK, OKTATÓJÁTÉKOK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja a kapcsolattartás formáit és a kommunikáció lehetőségeit a digitális környezetben;
2. ismeri a mobileszközök alkalmazásának előnyeit, korlátait, etikai vonatkozásait;
3. közvetlen tapasztalatokat szerez a digitális eszközök használatával kapcsolatban;
4. képes feladat, probléma megoldásához megfelelő applikáció, digitális tananyag, oktatójáték, képességfejlesztő digitális alkalmazás kiválasztására;
5. ismer néhány, kisiskolások részére készített portált, információforrást, digitálistananyag-lelőhelyet.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan használja a digitális eszközöket, az online kommunikáció eszközeit, tisztában van az ezzel járó veszélyekkel;
2. elsajátítja a digitális írástudás eszközeit, azokkal feladatokat old meg;
3. megismeri a felmerülő problémák megoldásának módjait, beleértve az adott feladat megoldásához szükséges algoritmus értelmezését, alkotását és számítógépes program készítését és kódolását a blokkprogramozás eszközeivel;
4. digitális tudáselemek felhasználásával, társaival együttműködve különböző problémákat old meg;
5. megismeri a digitális társadalom elvárásait, lehetőségeit és veszélyeit.

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA**AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK ÖNÁLLÓ HASZNÁLATA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. célszerűen választ a feladat megoldásához használható informatikai eszközök közül;
2. az informatikai eszközöket önállóan használja, a tipikus felhasználói hibákat elkerüli, és elhárítja az egyszerűbb felhasználói szintű hibákat;
3. értelmezi az informatikai eszközöket működtető szoftverek hibajelzéseit, és azokról beszámol.

AZ OPERÁCIÓS RENDSZEREK ÖNÁLLÓ HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan használja az operációs rendszer felhasználói felületét;
2. önállóan kezeli az operációs rendszer mappáit, fájljait és a felhőszolgáltatásokat;
3. használja a digitális hálózatok alapszolgáltatásait;
4. tapasztalatokkal rendelkezik a digitális jelek minőségével, kódolásával, tömörítésével, továbbításával kapcsolatos problémák kezeléséről.

DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁS**DOKUMENTUM LÉTREHOZÁSA SZÖVEGSZERKESZTŐ ÉS BEMUTATÓ-KÉSZÍTŐ ALKALMAZÁSSAL**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egy adott feladat kapcsán önállóan hoz létre szöveges vagy multimédiás dokumentumokat;
2. ismeri és tudatosan alkalmazza a szöveges és multimédiás dokumentum készítése során a szöveg formázására, tipográfiájára vonatkozó alapelveket;
3. a tartalomnak megfelelően alakítja ki a szöveges vagy a multimédiás dokumentum szerkezetét, illeszti be, helyezi el és formázza meg a szükséges objektumokat;
4. ismeri és kritikusán használja a nyelvi eszközöket (például helyesírás-ellenőrzés, elválasztás).

KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ DOKUMENTUMOK ISKOLAI, TANÓRAI, HÉTKÖZNAPI CÉLŰ FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a szöveges dokumentumokat többféle elrendezésben jeleníti meg papíron, tisztában van a nyomtatás környezetre gyakorolt hatásaival;
2. ismeri a prezentációkészítés alapszabályait, és azokat alkalmazza;
3. etikusan módon használja fel az információforrásokat, tisztában van a hivatkozás szabályaival.

MULTIMÉDIÁS ELEMELÉK KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. digitális eszközökkel önállóan rögzít és tárol képet, hangot és videót;
2. digitális képeken képkorrekciót hajt végre;
3. ismeri egy bittérképes rajzolóprogram használatát, azzal ábrát készít;
4. bemutató-készítő vagy szövegszerkesztő programban rajzeszközökkel ábrát készít.

PROBLÉMAMEGOLDÁS INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL ÉS MÓDSZEREKKEL**EGYSZERŰ ALGORITMUSOK ELEMZÉSE, KÉSZÍTÉSE**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti, hogyan történik az egyszerű algoritmusok végrehajtása a digitális eszközökön;
2. megkülönbözteti, kezeli és használja az elemi adatokat;
3. értelmezi az algoritmus végrehajtásához szükséges adatok és az eredmények kapcsolatát;
4. egyszerű algoritmusokat elemez és készít.

A KÓDOLÁS ESZKÖZEINEK ISMERETE, A BLOKKPROGRAMOZÁS ESZKÖZEINEK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a kódolás eszközeit;
2. adatokat kezel a programozás eszközeivel;
3. ismeri és használja a programozási környezet alapvető eszközeit;
4. ismeri és használja a blokkprogramozás alapvető építőelemeit;
5. a probléma megoldásához vezérlési szerkezetet (szekvencia, elágazás és ciklus) alkalmaz a tanult blokkprogramozási nyelven.

ADATOK KEZELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az adatokat táblázatos formába rendezi és formázza;
2. cellahivatkozásokat, matematikai tudásának megfelelő képleteket, egyszerű statisztikai függvényeket használ táblázatkezelő programban;
3. az adatok szemléltetéséhez diagramot készít.

TANTÁRGYI PROBLÉMÁK VIZSGÁLATA DIGITÁLIS ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. problémákat old meg táblázatkezelő program segítségével;
2. tapasztalatokkal rendelkezik hétköznapi jelenségek számítógépes szimulációjáról;
3. vizsgálni tudja a szabályozó eszközök hatásait a tantárgyi alkalmazásokban.

INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK**AZ INFORMÁCIÓKERESÉSI TECHNIKÁK ALKALMAZÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az információkeresés technikáját, stratégiáját és több keresési szempont egyidejű érvényesítésének lehetőségét;
2. önállóan keres információt, a találatokat hatékonyan szűri;
3. az internetes adatbázis-kezelő rendszerek keresési űrlapját helyesen tölti ki.

AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁN ALAPULÓ KOMMUNIKÁCIÓS FORMÁK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri, használja az elektronikus kommunikáció lehetőségeit, a családi és az iskolai környezetének elektronikus szolgáltatásait;
2. ismeri és betartja az elektronikus kommunikációs szabályokat.

ROBOTIKA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mozgásokat vezérel szimulált vagy valós környezetben;
2. adatokat gyűjt szenzorok segítségével;
3. tapasztalatokkal rendelkezik az eseményvezérlésről;
4. ismeri a térinformatika és a 3D megjelenítés lehetőségeit.

EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK HASZNÁLATA SORÁN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalatokkal rendelkezik az iskolai oktatáshoz kapcsolódó mobileszközökre fejlesztett alkalmazások használatában;
2. tisztában van a hálózatokat és a személyes információkat érintő fenyegetésekkel, alkalmazza az adatok védelmét biztosító lehetőségeket;
3. védekezik az internetes zaklatás különböző formái ellen, szükség esetén segítséget kér.

AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, E-VILÁG LEHETŐSÉGEINEK, KOCKÁZATAINAK ISMERETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a digitális környezet, az e-Világ etikai problémáit;
2. ismeri az információs technológia fejlődésének gazdasági, környezeti, kulturális hatásait;
3. ismeri az információs társadalom múltját, jelenét és várható jövőjét;
4. online gyakorolja az állampolgári jogokat és kötelelességeket.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az informatikai eszközök és a működtető szoftverek célszerű választásának alapelveit, használja a digitális hálózatok alapszolgáltatásait, az online kommunikáció eszközeit, tisztában van az ezzel járó veszélyekkel, ezzel összefüggésben ismeri a segítségnyújtási, segítségkérési lehetőségeket;
2. gyakorlatot szerez dokumentumok létrehozását segítő eszközök használatában;
3. megismeri az adatkezelés alapfogalmait, képes a nagyobb adatmennyiség tárolását, hatékony feldolgozását biztosító eszközök és módszerek alapszintű használatára, érti a működésüket;
4. megismeri az algoritmikus probléma megoldásához szükséges módszereket és eszközöket, megoldásukhoz egy magas szintű formális programozási nyelv fejlesztői környezetét önállóan használja;

5. hatékonyan keres információt; az IKT-tudáselemek felhasználásával társaival együttműködve problémákat old meg;
6. ismeri az e-Világ elvárásait, lehetőségeit és veszélyeit.

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK FELHASZNÁLÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI, AZ INFORMATIKAI KÖRNYEZET

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és tudja használni a célszerűen választott informatikai eszközöket és a működtető szoftvereit, ismeri a felhasználási lehetőségeket;
2. ismeri a digitális eszközök és a számítógépek fő egységeit, ezek fejlődésének főbb állomásait, tendenciáit;
3. tudatosan alakítja informatikai környezetét, ismeri az ergonómikus informatikai környezet jellemzőit, figyelembe veszi a digitális eszközök egészségkárosító hatásait, óvja maga és környezete egészségét;
4. önállóan használja az informatikai eszközöket, elkerüli a tipikus felhasználói hibákat, elhárítja az egyszerűbb felhasználói hibákat.

A MOBILESZKÖZÖK, SZÁMÍTÓGÉPEK, HÁLÓZATOK OPERÁCIÓS RENDSZEREI, FELHŐSZOLGÁLTATÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. céljainak megfelelően használja a mobileszközök és a számítógépek operációs rendszereit;
2. igénybe veszi az operációs rendszer és a számítógépes hálózat alapszolgáltatásait;
3. követi a technológiai változásokat a digitális információforrások használatával.

SEGÉDPROGRAMOK, DIGITÁLIS KÁRTEVŐK ELLENI VÉDEKEZÉS, ÁLLOMÁNYOK TÖMÖRÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használja az operációs rendszer segédprogramjait, és elvégzi a munkakörnyezet beállításait;
2. tisztában van a digitális kártevők elleni védekezés lehetőségeivel;
3. használja az állományok tömörítését és a tömörített állományok kibontását.

DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁS

NAGYMÉRETŰ SZÖVEGES DOKUMENTUMOK SZERKESZTÉSÉT ELŐSEGÍTŐ ESZKÖZÖK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri egy adott feladat megoldásához szükséges digitális eszközök és szoftverek kiválasztásának szempontjait;
2. speciális dokumentumokat hoz létre, alakít át és formáz meg;
3. tapasztalatokkal rendelkezik a formanyomtatványok, a sablonok, az előre definiált stílusok használatáról.

MULTIMÉDIÁS ÉS WEBES DOKUMENTUMOK SZERKESZTÉSE ÉS KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. gyakorlatot szerez a fotó-, hang-, videó-, multimédia-szerkesztő, a bemutató-készítő eszközök használatában;
2. alkalmazza az információkeresés során gyűjtött multimédiás alapelemeket új dokumentumok készítéséhez;
3. dokumentumokat szerkeszt és helyez el tartalomkezelő rendszerben;
4. ismeri a HTML formátumú dokumentumok szerkezeti elemeit, érti a CSS használatának alapelveit; több lapból álló webhelyet készít.

GRAFIKUS ÁBRÁK KÉSZÍTÉSE ÉS KÉPSZERKESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. létrehozza az adott probléma megoldásához szükséges rasztergrafikus ábrákat;
2. létrehoz vektorgrafikus ábrákat;
3. digitálisan rögzít képet, hangot és videót, azokat manipulálja;
4. tisztában van a raszter-, a vektorgrafikus ábrák tárolási és szerkesztési módszereivel

PROBLÉMAMEGOLDÁS INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL ÉS MÓDSZEREKKEL

ALGORITMIZÁLÁS, MÓDSZEREK, ESZKÖZÖK HASZNÁLATA, TÍPUSALGORITMUSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti az egyszerű problémák megoldásához szükséges tevékenységek lépéseit és kapcsolatukat;
2. ismeri a következő elemi adattípusok közötti különbségeket: egész, valós szám, karakter, szöveg, logikai;
3. ismeri az elemi és összetett adattípusok közötti különbségeket;
4. érti egy algoritmus-leíró eszköz alapvető építőelemeit, érti a típusalgoritmusok felhasználásának lehetőségeit;
5. példákban, feladatok megoldásában használja egy formális programozási nyelv fejlesztői környezetének alapszolgáltatásait;
6. szekvencia, elágazás és ciklus segítségével algoritmust hoz létre, és azt egy magas szintű formális programozási nyelven kódolja;
7. a feladat megoldásának helyességét teszteli.

ADATKEZELÉS TÁBLÁZATKEZELŐ ALKALMAZÁSSAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adatokat táblázatba rendez;
2. táblázatkezelővel adatelemzést és számításokat végez;
3. a problémamegoldás során függvényeket célszerűen használ;

4. nagy adathalmazokat tud kezelni;
5. az adatokat diagramon szemlélteti.

ADATKEZELÉS ADATBÁZIS-KEZELŐ RENDSZERREL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az adatbázis-kezelés alapfogalmait;
2. az adatbázisban interaktív módon keres, rendez és szűr;
3. a feladatmegoldás során az adatbázisba adatokat visz be, módosít és töröl, űrlapokat használ, jelentéseket nyomtat;
4. strukturáltan tárolt nagy adathalmazokat kezel, azokból egyedi és összesített adatokat nyer ki.

SZÁMÍTÓGÉPES SZIMULÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalatokkal rendelkezik hétköznapi jelenségek számítógépes szimulációjáról;
2. hétköznapi, oktatáshoz készült szimulációs programokat használ;
3. tapasztalatokat szerez a kezdőértékek változtatásának hatásairól a szimulációs programokban.

INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK

INFORMÁCIÓKERESÉS ÉS ONLINE KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az információkeresési stratégiákat és technikákat, a találati listát a problémának megfelelően szűri, ellenőrzi annak hitelességét;
2. etikusan használja fel az információforrásokat, tisztában van a hivatkozás szabályaival;
3. használja a két- vagy többrésztvevős kommunikációs lehetőségeket és alkalmazásokat;
4. ismeri és alkalmazza a fogyasztókkal élők közötti kommunikáció eszközeit és formáit;
5. az online kommunikáció során alkalmazza a kialakult viselkedési kultúrát és szokásokat, a szerepelvárásokat.

MOBILTECHNOLÓGIAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja a mobiltechnológiát, kezeli a mobileszközök operációs rendszereit és használ mobilalkalmazásokat;
2. céljainak megfelelő alkalmazást választ, az alkalmazás funkcióira, kezelőfelületére vonatkozó igényeit megfogalmazza;
3. az applikációkat önállóan telepíti;
4. az iskolai oktatáshoz kapcsolódó mobiltechnológiákra fejlesztett alkalmazások használata során együttműködik társaival.

E-ÁLLAMPOLGÁRSÁGI ISMERETEK, E-SZOLGÁLTATÁSOK, E-ÜGYINTÉZÉS, E-KERESKEDELEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van az e-Világ – e-szolgáltatások, e-ügyintézés, e-kereskedelem, e-állampolgárság, IT-gazdaság, környezet, kultúra, információvédelem – biztonsági és jogi kérdéseivel;
2. tisztában van a digitális személyazonosság és az információhitelesség fogalmával;
3. a gyakorlatban alkalmazza az adatok védelmét biztosító lehetőségeket.

II.3.8.2. TECHNIKA ÉS TERVEZÉS

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A technika és tervezés tantárgy a problémamegoldó gondolkodást, a saját tapasztalás útján történő ismeretszerzést helyezi a középpontba, melynek eszköze a tanórákon megvalósuló kreatív tervező és alkotó munka, a hagyományos kézműves és a legmodernebb digitális technológiák felhasználásával. A tantervben kiemelt szerepet kap a tanulni tudás, a tanultak alkalmazása, a problémamegoldáson alapuló alkotás. Ezt szolgálják a kínált tevékenységek, a nevelés, a kompetenciafejlesztés és a műveltségterület leírt rendszere, az egyes elemek arányos megjelenítése.

A tantárgy keretében végzett tevékenységek elősegítik, hogy a tanuló aktív szerepkörben tervezési és végrehajtási készségeket alakítson ki az életében felmerülő komplex gyakorlati problémák megoldásához. A tanuló a tanulási folyamat során a közvetlen, mindennapi gyakorlati tevékenység végzése közben valódi anyagokból felhasználható produktumokat hoz létre, az életkorához illeszkedő, biztonságosan kezelhető szerszámok, eszközök segítségével.

A tantárgy felhasználja a közismereti tárgyak keretében már elsajátított ismeretek közül azokat, amelyek segíthetnek a mindennapi életben felmerülő problémák megoldásában. Olyan cselekvőképesség kialakítása a cél, amelynek mozgatója a felelősségérzet és az elköteleződés, alapja a megfelelő autonómia és nyitottság, a megoldási komplexitás.

A tantárgy struktúrájában rugalmas, cselekvésre építő, tanulóközpontú tanulásra ösztönöz. Az elsajátított tudás hozzájárul a mindennapi életben használható készségek kialakításához és elősegíti a munka világában történő alkalmazkodást.

A technika és tervezés tantárgy tanulásának célja, hogy a tanuló:

- alkalmazni tudja az előzetes tudását a mindennapi élet problémáinak megoldása során;
- alkotótevékenysége keretében elsajátítsa a produktum kivitelezése lépésorának megtervezését, a terv alapján a tervhez illeszkedő kivitelező tevékenységek elvégzését, a szakszerű eszközhasználatot, az együttműködésre épülő munkakultúrát;

- ismerje az alapvető technikai folyamatokat;
- megismerje a különböző szakmacsoportok sajátosságait, ezzel támogatva a pályaorientációt, életpálya-tervezést.

A technika és tervezés tantárgy tanulásának célja, hogy a tanulóban kialakuljon:

- a gyakorlati tevékenységekhez szükséges minden készség és képesség;
- a pozitív alkotó magatartás;
- a komplex gyakorlati problémák megoldási készsége;
- a felelős, környezettudatos beállítottság és a kritikus fogyasztói magatartás.

A technika és tervezés tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az ember környezetet átalakító tevékenységének, felelősségének megismerése, megértése nem új feladat az iskolát kezdő tanuló számára, hiszen az óvodában naponta végezhetett ilyen jellegű tevékenységeket, az önellátás, önkiszolgálás, a tárgyalgató, a kézműves és óvodakerti tevékenységek terén.

Az alapfokú képzés első nevelési-oktatási szakaszában erre a motivációs bázisra építhető a technika és tervezés tantárgy programja, középpontba helyezve az alkotótevékenységet, a gyakorlati feladatvégzést. A motiváció felkeltésére a tanuló aktív tanulási folyamatba történő bevonásával, játékba ágyazott minta- és modellkövetéssel, tapasztalatszerzéssel, felfedezéssel, az alkotó fantázia mozgósításával nyílik lehetőség. A tudás elsajátításának nagyobb egységekbe történő szerveződését nagymértékben segíti elő a környezeti tapasztalások eredményeként kialakult szokásrend, melynek kitüntetett eseményeit képezik a megelevenített néphagyományok, ünnepek, jeles napok.

Kiemelt feladat a kezűgyesség életkori sajátosságainak megfelelő fejlesztése, mely meghatározó segítséget jelenthet az íráskészség kialakításában. A tanórákon végzett tudatos, tervszerű átalakító, megmunkáló tevékenységek magukba foglalják a különböző anyagok megismerését, a megmunkálhatóság megtapasztalását, a tervező és technikai folyamatok alkalmazását, a feladatvégzés során keletkező maradványanyagok környezettudatos elhelyezését.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–7. évfolyamon

A tantárgy az alapfokú képzés ezen második nevelési-oktatási szakaszában szervesen épít a tanulók előzetes tudására, az alkotótevékenység során elsajátított technikai ismeretekre, az eszköz- és szerszámhasználat műveleti lépései során felmutatott ügyességre, valamint a tervezési és kivitelezési önállóságra.

A tantárgy tanterve az 5–7. évfolyamon több lehetőséget, modult kínál. A modul kiválasztásával az iskola az igényeihez, a sajátosságaihoz igazodó, helyi program fő tartalmait tudja kialakítani. Mindegyik modul komplex alkotó folyamatok tervezésével és elvégzésével biztosítja az elmélyülést, a változatos tanórai tevékenységet. Ezzel a tervezett rugalmassággal teremti meg a lehetőséget arra, hogy a helyi tanterv szerint megvalósuló, tevékenység- és gyakorlatközpontú tanulási-tanítási folyamat – melyben az alkotótevékenység és az ismeretek szerzése egymástól elválaszthatatlan – jobban alkalmazkodjon a helyi igényekhez, lehetőségekhez, sajátosságokhoz, jobban támogassa a pályaválasztást.

Két év után akár más modul választható, vagy az intézmény tárgyi és személyi feltételrendszeréhez igazodó módon egy modul több tanéven át alkalmazható.

A tantárgy átfogó célként kitűzött eredményeinek megvalósítása a választott modul szerinti speciális tanulási környezet kialakítását igényli, mely környezet – lehetőség szerint – egy biztonságos szaktanterem, anyagok megmunkálására alkalmas műhelyterem, ételkészítési gyakorlatok elvégzésére alkalmas szaktanterem, illetve szabadtéri helyszín, iskolakert.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

1. Anyagok a környezetünkben
2. Tárgykészítés különböző anyagokból, építés, szerelés
3. Otthon – család – életmód
4. Jeles napok, ünnepek
5. Közlekedés

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–7. ÉVFOLYAMON

A tantárgy – hagyományaiából építkezve – négy választható modult tartalmaz. Az egyes modulok egymással egyenértékűek. A választott modul szerinti feladatokat az intézmény helyi tantervében kell rögzíteni.

A MODUL: ÉPÍTETT KÖRNYEZET – TÁRGYALKOTÁS TECHNOLÓGIÁI

1. Modell- és makettépítés technológiái
2. A település kialakulása, településtípusok
3. Építészet – forma és funkció, anyagok és szerkezetek
4. Közterek, közösségi terek, középületek
5. A települések közműellátása, a legfontosabb közművek, közszolgáltatások

6. Az egészséges település
 7. A lakás jellemzői, lakástípusok, funkciók, helyiségek
 8. Lakás, lakókörnyezet – funkciók, berendezések
 9. Lakás karbantartása – a legfontosabb állagmegóvási, karbantartási munkák
 10. Korszerű, egészséges lakás és lakókörnyezet
 11. Közlekedés egykor és ma
 12. Közlekedés, közlekedési rendszerek
 13. Komplex modellezési feladatok
- B MODUL: HÁZTARTÁS – ÖKONÓMIA – ÉLETVITEL TECHNOLÓGIÁI**
1. Gazdálkodás, munkamegosztás
 2. Otthon a lakásban
 3. Táplálkozás és ételkészítés
 4. Textiltechnika
 5. Szabad alkotás
- C MODUL: KERTÉSZETI TECHNOLÓGIÁK**
1. Ősz a zöldségesben
 2. Élet a talpunk alatt
 3. Téli tevékenységek
 4. Zöldségnövények termesztése
 5. Gyógynövénytermesztés és szántóföldi kultúrák
 6. A talaj gondozása, javítása
 7. Talajművelés az iskolakertben és a nagyüzemben
 8. Növényvédelem a biokertben
 9. Zöldségfélék, gyógynövények termesztése az iskolakertben
 10. Ősz a gyümölcsösben
 11. Gyümölcsfák szaporítása
 12. Gyümölcsstermesztés az iskolakertben
- D MODUL: MODELLEZÉS – TÁRGYALKOTÁS TECHNOLÓGIÁI**
1. Műszaki kommunikáció
 2. Anyagok és alakításuk
 3. Papír
 4. Textil
 5. Természetes és mesterséges faanyagok
 6. Fém
 7. Műanyag
 8. Gépek, gépelemek
 9. Mechanikai hajtások, mechanizmusok
 10. Gépek felépítése, gépelemek
 11. Környezetünk gépei, gépszerelési gyakorlatok
 12. Elektromos áram, elektromos áramkör
 13. Fogyasztók és kapcsolók soros és párhuzamos kapcsolása
 14. Irányítástechnika alapjai – vezérlés, szabályozás
 15. Áramkört tartalmazó komplex modell tervezése és kivitelezése

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŪZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elkülöníti a természeti és mesterséges környezet jellemzőit;
2. felismeri, hogy tevékenységei során változtatni tud a közvetlen környezetén;
3. kitartó a munkavégzésben, szükség esetén segítséget kér, segítséget ad;
4. szöveg vagy rajz alapján épít, tárgyakat készít, alkalmazza a tanult munkafolyamatokat, terveit megosztja;
5. munkafolyamatokat, technológiákat segítséggel algoritmizál;
6. megadott szempontok mentén értékeli saját, a társak, a csoport munkáját, viszonyítja a kitűzött célokhoz;
7. alkotótevékenysége során megéli, megismeri a jeles napokat, ünnepeket, hagyományokat mint értékeket;
8. tevékenysége során munkatapasztalatot szerez, megéli az alkotás örömét, az egyéni és csapatsiker élményét;
9. felismeri az egymásért végzett munka fontosságát, a munkamegosztás értékét.

ALKOTÓTEVÉKENYSÉG**ANYAGOK VIZSGÁLATA ÉS KIVÁLASZTÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az anyagok tulajdonságairól érzékszervi úton, önállóan szerez ismereteket – szín, alak, átlátszóság, szag, keménység, rugalmasság, felületi minőség;
2. alkotótevékenysége során figyelembe veszi az anyag tulajdonságait, felhasználhatóságát.

TÁRGYKÉSZÍTÉS, TERVEZÉS, KIVITELEZÉS, ÉRTÉKELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok alapján egyszerűbb tárgyakat önállóan tervez, készít, alkalmazza a tanult munkafolyamatokat;
2. egyszerű szöveges, rajzos és képi utasításokat hajt végre a tevékenysége során;
3. alkotótevékenysége során előkészítő, alakító, szerelő és felületkezelő műveleteket végez el;
4. saját és társai tevékenységét a kitűzött célok mentén, megadott szempontok szerint reálisan értékeli;
5. értékelés után megfogalmazza tapasztalatait, következtetéseket von le a későbbi eredményesebb munkavégzés érdekében.

TECHNIKAI-PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS**AZ EMBERI TEVÉKENYSÉG KÖRNYEZETE**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri, hogy tevékenysége során tud változtatni közvetlen környezetén, megóvhatja, javíthat annak állapotán;
2. rendet tart a környezetében;
3. törekszik a takarékos anyagfelhasználásra;
4. szelektíven gyűjti a hulladékot.

PROBLÉMA-MEGOLDÁSI STRATÉGIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendelkezik az életkorának megfelelő szintű probléma-felismerési, probléma-megoldási képességgel.

ÉLETVITEL**ÉLETVEZETÉS, FENNTARTHATÓSÁG**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a családellátó tevékenységeket, melyek keretében vállalt feladatait az iskolai önellátás során munkamegosztásban végzi – terítés, rendrakás, öltözködés, növények, állatok gondozása stb.;
2. otthoni és iskolai környezetének, tevékenységeinek balesetveszélyes helyzeteket felismeri, és ismeri megelőzésük módját.

FOGYASZTÓI, PÉNZÜGYI-GAZDÁLKODÁSI TUDATOSSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. takarékosan gazdálkodik az anyaggal, energiával, idővel;
2. ismeri a tudatos vásárlás néhány fontos elemét.

KÖRNYEZET- ÉS EGÉSZSÉGTUDATOSSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az egészségmegőrzés tevékenységeit;
2. ismeri és használni, alkalmazni tudja a legfontosabb közlekedési lehetőségeket, szabályokat, viselkedési elvárásokat.

MUNKAKULTÚRA**MUNKAVÉGZÉSI SZOKÁSOK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan megtartja az egészséges és biztonságos munkakörnyezetét;
2. az elvárt feladatokban önállóan dolgozik – elvégzi a műveletet.

FELKÉSZÜLÉS A MUNKA VILÁGÁRA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. társaival munkamegosztás szerint együttműködik a csoportos munkavégzés során;
2. felismeri az egymásért végzett munka fontosságát, a munkamegosztás értékét;
3. ismeri a környezetében fellelhető, megfigyelhető szakmák, hivatások jellemzőit.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–7. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a felhasznált anyagok vizsgálati lehetőségeit és módszereit, tulajdonságait, és céljainak megfelelően választ a rendelkezésre álló anyagokból;
2. tevékenységét megtervezi, terveit másokkal megosztja;
3. ismeri és betartja az alapvető munkavédelmi szabályokat;
4. tervek mentén folytatja alkotótevékenységét;
5. célszerűen választja ki és rendeltetésszerűen használja a szükséges szerszámokat, eszközöket, digitális alkalmazásokat;
6. törekszik a balesetmentes tevékenységre, a munkaterületen rendet tart;
7. munkavégzéskor szabálykövető, kooperatív magatartást követ;

8. ismeri az egyes műveletek jelentőségét a munka biztonságának, eredményességének vonatkozásában;
9. a tevékenység során társaival együttműködik, feladatmegosztás szerint tevékenykedik;
10. az elkészült produktumot használatba veszi, a tervhez viszonyítva értékeli saját, mások és a csoport munkáját;
11. értékeli az elvégzett munkákat, az értékelésben elhangzottakat felhasználja a későbbi munkavégzés során;
12. értékékként tekint saját és mások alkotásaira, a létrehozott produktumokra;
13. felismeri az emberi cselekvés jelentőségét és felelősségét a környezetalakításban.

ALKOTÓTEVÉKENYSÉG

ANYAGOK VIZSGÁLATA ÉS KIVÁLASZTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan szerez információt megfigyelés, vizsgálat, adatgyűjtés útján;
2. környezeti, fenntarthatósági szempontokat is mérlegelve, céljainak megfelelően választ a rendelkezésre álló anyagokból.

TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tevékenységét önállóan vagy társakkal együttműködve tervezi;
2. terveit a műszaki kommunikáció alkalmazásával osztja meg;
3. a terv szerinti lépések megtartásával, önellenőrzéssel halad alkotótevékenységében;
4. alkalmazza a forma és funkció összefüggéseit, önállóan választ szerszámot, eszközt;
5. a megismert szerszámokat és eszközöket önállóan, az újakat tanári útmutatással használja;
6. részt vesz a munkavégzési szabályok megalkotásában, betartja azokat;
7. csoportmunkában feladatot vállal, részt vesz a döntéshozatalban, és a döntésnek megfelelően tevékenykedik;
8. felméri és tervezi a tevékenység munkavédelmi szabályait;
9. a csoportban feladata szerint tevékenykedik, tudását megosztja.

ÉRTÉKELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok mentén értékeli saját és mások munkáját;
2. a használatbavétel során, az eltéréseket kiindulópontként alkalmazva javaslatot tesz produktuma továbbfejlesztésére;
3. megérti az egyén felelősségét a közös értékteremtésben.

TECHNIKAI-PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szempontokat határoz meg a környezeti állapot felméréséhez, bizonyos eltéréseket számszerűsít;
2. érti és értékeli a globális változásokat érintő lehetséges megoldások és az emberi tevékenység szerepét, jelentőségét;
3. tevékenységének tervezésénél és értékelésénél figyelembe vesz környezeti szempontokat;
4. felismeri a technikai fejlődés és a társadalmi, gazdasági fejlődés kapcsolatát;
5. a problémamegoldás során önállóan vagy társakkal együtt fogalmaz meg megoldási alternatívákat;
6. komplex szempontrendszer mentén választ stratégiát, optimalizál.

ÉLETVITEL

TUDATOS ÉLETVEZETÉS, KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. holisztikus szemlélettel rendelkezik, az összefüggések megértésére törekszik;
2. döntéseit tudatosság jellemzi, alternatívákat mérlegel;
3. felismeri a személyes cselekvés jelentőségét a globális problémák megoldásában;
4. felismeri saját felelősségét életvezetése megtervezésében és megszervezésében, tudatosan gazdálkodik a rendelkezésre álló anyagi és nem anyagi erőforrásokkal.

FOGYASZTÓI, PÉNZÜGYI-GAZDÁLKODÁSI, KÖRNYEZET- ÉS EGÉSZSÉGTUDATOSSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendszerszinten végzi az elemzést és az alkalmazást;
2. tisztában van a saját, a családi és a társadalmi erőforrásokkal és az azokkal való hatékony és tudatos gazdálkodás módjaival;
3. egészség- és környezettudatosan dönt és tevékenykedik.

MUNKAKULTÚRA

MUNKAVÉGZÉSI SZOKÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. terv szerint tevékenykedik, probléma esetén észszerű kockázatokat felvállal;
2. önismeretére építve vállal feladatokat, szem előtt tartva a csapat eredményességét;
3. alkalmazkodik a változó munkafeladatokhoz, szerepelvárásokhoz; vezetőként tudatosan vezeti a csoport döntési folyamatát;
4. alkalmazza a döntés-előkészítés, döntéshozatal eljárásait, hibás döntéseit változtat;
5. az egyes részfeladatokat rendszerszinten szemléli;
6. érti a társadalmi munkamegosztás lényegét, az egyes foglalkoztatási ágazatok jelentőségét.

FELKÉSZÜLÉS A MUNKA VILÁGÁRA – PÁLYAORIENTÁCIÓ, ÉLETPÁLYA-TERVEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az egyes modulokhoz kapcsolódó foglalkozások jellemzőit, ezekkel kapcsolatban megfogalmazza saját preferenciáit;
2. a fizikai és digitális környezetből információt gyűjt a számára vonzó foglalkozások alkalmassági és képesítési feltételeiről, keresi a vállalkozási lehetőségeket, a jövedelmezőséget és a jellemző tanulási utakat.

II.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A 21. századi emberkép egyik hangsúlyos összetevője, hogy az egyén aktív és cselekvő, ugyanakkor reflektív mérlegelésre képes. A cselekvő embert a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdök, a fizikailag aktív életmód, önmaga reális elfogadása, a közösségi felelősségvállalással egybekötött autonómia, az újító kezdeményezésekre való nyitottság és a megbízható megoldások alkalmazásának képessége jellemzi.

A testileg és lelkileg egészséges ember az egészség állapotát, a harmonikus életet értéként éli meg. Az egészséges és harmonikus életvitelt megalapozó szokások a nevelés-oktatás egyes szakaszaiban a pedagógusok személyes példamutatásán keresztül alakulnak ki.

A mozgáshoz, mint alapkompenciához kapcsolódó képességek, készségek, az adott szituációnak megfelelően mobilizálódó motoros képességek és készségek jelentik az alapját annak, hogy az adott egyén a társadalom aktív tagjává váljon, és az egész életen át tartó mozgásos cselekvési biztonság jellemezze.

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület elsősorban a személyes és társas kompetencia fejlesztése révén járul hozzá az általános kompetenciákban és a nevelési-oktatási célokban megfogalmazott törekvések megvalósulásához. Hangsúlyos szerepet kapnak a szomatikus egészséggel, a társas-érzelmi jólléttel, a biztonsággal, az emberi kapcsolatokkal összefüggő kompetenciák. Az iskolai fejlesztés kiterjed a jó időszervezésre, a konstruktív kooperációra, valamint a testi jóllét és a motoros teljesítőképesség kialakítására is.

A tanulási terület **testnevelés** tantárgyának tanulása-tanítása során szerzett ismeretek, kialakított készségek és megfelelően formált attitűdök más általános kompetenciáknál is megjelennek. Példaként említhető a társadalmi részvétel és felelősségvállalás, ahol az iskola hozzásegíti a tanulót ahhoz, hogy toleránssá váljon a fogyatékosokkal élők iránt.

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területhez tartozó testnevelés tantárgy legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. megismerje a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdöket, a fizikailag aktív életmód élethosszig tartó jótékony hatásait;
2. megtanulja a testnevelés és egészségfejlesztés szakkifejezéseit, helyes terminológiáját;
3. mozgásműveltségét olyan szintre fejlessze, hogy alkalmassá váljon a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, az önálló testedzésre;
4. az alsó tagozat végére legalább egy úszásnemben megtanuljon úszni;
5. életkorának, testi adottságának megfelelően fejlessze motoros teljesítőképességét, váljon képessé saját motoros teljesítmény- és fittségi szintje tudatos befolyásolására, elfogulatlan értékelésére;
6. a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközeivel fejlessze önismeretét, érzelmi-akaratit készségeit és képességeit, alakítsa ki szabálykövető magatartásmintákat;
7. fejlessze társas-érzelmi jóllétét, társas-közösségi kapcsolatait, stressztűrő és -kezelő képességét;
8. váljon képessé a baleseti források és az egészséget károsító, veszélyes szokások, tevékenységek értelmezésére.

A tantárgy célja továbbá, hogy a gyógytestnevelésre utalt tanuló – az egyéni sajátosságainak maximális figyelembevételével – ismerje meg a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak az egészségi állapota és a motoros teljesítőképessége lehető legnagyobb mértékű helyreállításához, valamint az esélyegyenlőség megteremtéséhez.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1–4. évfolyamon

Az iskolát kezdő tanuló még rendszeres, folyamatos mozgástevékenységet végez, primer szükséglete a mozgásos cselekvés. A tanuló a testnevelés tantárgy keretében megtanul megfelelő iramot diktálva futni, különféle módokon ugrani és dobni. Elsajátít támasz- és függéshelyzeteket, hely- és helyzetváltoztatásokat támaszban és függésben. A legváltozatosabb feladathelyzetekben, a korosztályának megfelelő szintű kreativitással képessé válik, hogy részt vegyen különböző labda(sport)játékokban. Megismeri a küzdősportok szerepét, a szabadban végzett testedzés fontosságát. Megtanul legalább egy úszásnemben úszni. Törekszik a biomechanikailag helyes testtartás kialakítására. Az alsó tagozaton is lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy teljesülhessen a tananyag spirális építkezése, a mozgásos ismeretek fokozatos bővülése.

Ebben az életkorban a tantárgy tanulásának és tanításának alapvető módszere a játék, a játékoság, amely elsősorban a koordinációs képességek szenzitív időszakban történő fejlesztésére szolgál. A mozgásos játékok közben fejlődik a térbeli és az időbeli tájékozódási képesség, az irányérzék, bővül a relációs szokás. Kiemelt feladat a cselekvő tapasztalatszerzés, amely a testmozgás mellett sokféle érzékelés bevonásával és változatos eszközök használatával valósítható meg.

A tantárgy tanulása, miközben a tanulót folyamatos döntési helyzet elé állítja, differenciáltan fejleszti személyiségét és társas kapcsolatait. Emellett nevelési, fejlesztési célként – elsősorban az első évfolyamon – fontos szerepet kap az önkiszolgálás.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5–8. évfolyamon

Az 5–8. évfolyamon tanulók mozgástevékenységét, mozgásos cselekvését leginkább a prepubertás- és egyes esetekben a pubertáskor mozgásfejlődésének sajátos biológiai érési tényezői határozzák meg. Tekintettel az életkorra jellemző jelentős egyéni eltérésekre, még inkább előtérbe kerül a differenciált fejlesztés, az individuális bánásmód, a tanuló személyiségvonásaiban és társas kapcsolataiban beállt változások empátikus kezelése.

Ebben az életkorban megváltozik a motoros képességek belső összefüggésrendszere, a képességek és a készségek átstrukturálódnak. A fizikailag aktív, rendszeresen sportoló tanulónál az átrendeződés általában gördülékenyebben megy végbe. Az inaktívabb életmódot folytató tanulónál azonban nehézkes a mozgásvégrehajtás, a korábbiaknál nagyobb fáradékonyság, a mozgások koordinálatlansága, csökkenő mozgástanulási és -szabályozó képesség, valamint fokozódó mozgásváltozékonyság figyelhető meg.

A testnevelés tantárgy tanításának és tanulásának specifikus jellemzője, hogy a tanuló megtanul kitaróan és megfelelő iramot diktálva futni, különféle módokon ugrani és dobni, valamint különböző tornaelemeket és gyakorlatokat sajátít el. Képesé válik rá, hogy különböző labdajátékokban részt vegyen, a legváltozatosabb feladathelyzetekben, korosztályának megfelelő szintű kreativitással. Megismeri a küzdősportok szerepét, a szabadban végzett testedzés fontosságát. Amennyiben a lehetőségek adottak hozzá, tovább mélyíti úszástudását. Tudatosan törekszik a biomechanikailag helyes testtartás kialakítására. A felső tagozaton is lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy teljesüljön a tananyag spirális építkezése és a mozgásos ismeretek fokozatos bővülése.

A tantárgy tanításának és tanulásának ebben az életkorban is alapvető módszere a játék, a játékoság, amely elsősorban itt is a koordinációs képességek fejlesztésére szolgál. A mozgásos játékok közben fejlődik a térbeli és az időbeli tájékozódási képesség, az irányérzék, bővül a relációs szókincs. Kiemelt feladat a cselekvő tapasztalatszerzés, amely a testmozgás mellett sokféle érzékelés bevonásával és változatos eszközök használatával valósítható meg.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9–12. évfolyamon

A középfokú képzésben a 9–12. évfolyam – jellemzően a 14–18 éves életkor – az egyéni sajátosságok és a nemi különbségek kialakulásának időszak. A tanuló mozgástevékenységét, mozgásos cselekvéseit a pubertás- és a posztpubertáskor mozgásfejlődésének sajátos biológiai érési tényezői határozzák meg. A 9–12. évfolyam tanulója is igaz az 5–8. osztálynál már említett kitétel, miszerint az életkorra jellemző jelentős egyéni eltérések miatt előtérbe kerül a differenciált fejlesztés, az individuális bánásmód és a tanuló problémáinak empátikus kezelése.

A serdülőkorban és az azt követő években – a leányoknál jellemzőbben – megnövekszik a testsúly, megváltozik a testösszetétel. A fizikai inaktivitás, az egészségtelen életmód és étrend ebben az életkorban ágyaz meg a fiatal- és felnőttkori elhízottságnak, amely számos betegség rizikófaktora.

A tanuló szervezete a fejlődés-fejlesztés során számos hatást integrál, ami hosszú időre – egyes esetekben élethosszig – megszabja a személyiség, ezen belül a motoros készségek fejlődésének irányát, fejlettségének színvonalát. A mindennapi életben megfigyelhető motoros fenotípus ezeknek a hatásoknak az eredője.

A testnevelés tantárgy tanulásának és tanításának továbbra is specifikus jellemzője marad, hogy a tanuló megtanul kitaróan és megfelelő iramot diktálva futni, különféle módokon ugrani és dobni, valamint különböző tornaelemeket és gyakorlatokat sajátít el. Képesé válik a legváltozatosabb feladathelyzetekben korosztályának megfelelő szintű kreativitással különböző labdajátékokban részt venni. Megismeri az önvédelem és a küzdősportok szerepét, a szabadban végzett testedzés fontosságát. Amennyiben a lehetőségek adottak hozzá, tovább mélyíti úszástudását. Tudatosan alkalmaz gyakorlatokat a biomechanikailag helyes testtartás kialakítására. A középiskolában is lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy teljesülhessen a tananyag spirális építkezése, a mozgásos ismeretek fokozatos bővülése. Ebben az életkorban a pszichomotorium markáns jellemzőjévé válik az alkotás mint tevékenység, amely során a tanuló nemcsak reprodukál, hanem tervez és produkál is.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1–4. ÉVFOLYAMON

1. Gimnasztika és rendgyakorlatok – prevenció, relaxáció
2. Kúszások és mászások
3. Járások és futások
4. Szökdelések és ugrások
5. Dobások és ütések
6. Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok
7. Labdás gyakorlatok
8. Testnevelési és népi játékok
9. Küzdőfeladatok és -játékok
10. Foglalkozások alternatív környezetben
11. Úszás
12. Gyógytestnevelés

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

1. Gimnasztika és rendgyakorlatok – prevenció, relaxáció
2. Atlétikai jellegű feladatmegoldások
3. Tornajellegű feladatmegoldások
4. Sportjátékok (az iskola tárgyi és személyi feltételeinek függvényében két sportjáték választása)
5. Testnevelési és népi játékok
6. Önvédelmi és küzdősportok
7. Alternatív környezetben űzhető mozgásformák
8. Úszás (amennyiben adottak a körülmények)
9. Gyógytestnevelés

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. Gimnasztika és rendgyakorlatok – prevenció, relaxáció
2. Atlétikai jellegű feladatmegoldások
3. Tornajellegű feladatmegoldások
4. Ritmikus gimnasztika és aerobik (választható)
5. Sportjátékok (az iskola tárgyi és személyi feltételeinek függvényében két sportjáték választása)
6. Testnevelési és népi játékok
7. Önvédelmi és küzdősportok
8. Alternatív környezetben űzhető mozgásformák
9. Úszás (amennyiben adottak a körülmények)
10. Gyógytestnevelés

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK**ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1–4. ÉVFOLYAMON**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége a hozzá kapcsolódó ismeretekkel olyan mérvű, hogy képes a saját teljesítménye tudatos befolyásolására;
2. mozgáskultúrája olyan szintre fejlődött, hogy képes a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, testedzésre;
3. ismeri a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját, érti azok szükségességét;
4. megismeri az elsősegélynyújtás jelentőségét, felismeri a baleseti és egészségkárosító veszélyforrásokat, képes azonnali segítséget kérni;
5. önismerete, érzelmi-akaratí készségei és képességei a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközei által megfelelően fejlődtek.

MOZGÁSKULTÚRA-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult mozgásformákat összefüggő cselekvéssorokban, jól koordináltan kivitelezzi;
2. a tanult mozgásforma könnyed és pontos kivitelezésének elsajátításáig fenntartja érzelmi-akaratí erőfeszítéseit;
3. a sportjátékok, a testnevelési és népi játékok művelése során egyaránt törekszik a szabályok betartására;
4. nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő alkalmazására, végrehajtására.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelő motoros képességszinttel rendelkezik az alapvető mozgásformák viszonylag önálló és tudatos végrehajtásához;
2. olyan szintű relatív erővel rendelkezik, amely lehetővé teszi összefüggő cselekvéssorok kidolgozását, az elemek közötti összhang megteremtését;
3. megfelelő általános állóképesség-fejlődést mutat.

MOZGÁSKÉSZSÉG-KIALAKÍTÁS – MOZGÁSTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az alapvető mozgásformákat külsőleg meghatározott ritmushoz, a társak mozgásához igazított sebességgel és dinamikával képes végrehajtani;
2. mozgásműveltsége szintjénél fogva pontosan hajtja végre a keresztező mozgásokat;
3. futását összerendezettség, lépésszabályozottság, ritmusosság jellemzi;
4. különböző mozgásai jól koordináltak, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtása jól tagolt;

5. az egyszerűbb mozgásformákat jól koordináltan hajtja végre, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtásában megfelelő szintű tagoltságot mutat;
6. a különböző ugrásmódok alapttechnikáit és előkészítő mozgásformáit a vezető műveletek ismeretében tudatosan és koordináltan hajtja végre;
7. a különböző dobásmódok alapttechnikáit és előkészítő mozgásformáit a vezető műveletek ismeretében tudatosan és koordináltan hajtja végre;
8. a támasz- és függésgyakorlatok végrehajtásában a testtömegéhez igazodó erő- és egyensúlyozási képességgel rendelkezik;
9. a funkcionális hely- és helyzetváltoztató mozgásformáinak kombinációit változó feltételek között koordináltan hajtja végre;
10. labdás ügyességi szintje lehetővé teszi az egyszerű taktikai helyzetekre épülő folyamatos, célszerű játéktevékenységet;
11. a megtanultak birtokában örömmel, a csapat teljes jogú tagjaként vesz részt a játékokban;
12. vállalja a társakkal szembeni fizikai kontaktust, sportszerű test-test elleni küzdelmet valósít meg;
13. ismeri és képes megnevezni a küzdőfeladatok, esések, tompítások játék- és baleset-megelőzési szabályait;
14. ellenőrzött tevékenység keretében mozog a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben;
15. az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben helyes technikával úszik.

JÁTÉKOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a testnevelési és népi játékokban tudatosan, célszerűen alkalmazza az alapvető mozgásformákat;
2. játék közben az egyszerű alaptaktikai elemek tudatos alkalmazására törekszik, játék- és együttműködési készsége megmutatkozik;
3. célszerűen alkalmaz sportági jellegű mozgásformákat sportjáték-előkészítő kisjátékokban;
4. játéktevékenysége közben a tanult szabályokat betartja.

VERSENGÉSEK, VERSENYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a versengések és a versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben;
2. a versengések és a versenyek tudatos szereplője, a közösséget pozitívan alakító résztvevő;
3. a szabályjátékok közben törekszik az egészséges versenyszellem megőrzésére;
4. felismeri a sportszerű és sportszerűtlen magatartásformákat, betartja a sportszerű magatartás alapvető szabályait.

PREVENCIÓ, ÉLETVITEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a különböző veszély- és baleseti forrásokat, elkerülésükhöz tanári segítséget kér;
2. ismeri a keringési, légzési és mozgatórendszerét fejlesztő alapvető mozgásformákat;
3. tanári segítséggel megvalósít a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat;
4. tanári irányítással, ellenőrzött formában végzi a testnevelés – számára nem ellenjavallt – mozgásanyagát;
5. aktívan vesz részt az uszodában végzett mozgásformák elsajátításában, gyakorlásában;
6. a családi háttére és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten rendszeresen végez testmozgást.

EGÉSZSÉGES TESTI FEJLŐDÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az öltözködés és a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait;
2. megismeri az életkorának megfelelő sporttáplálkozás alapelveit, képes különbséget tenni egészséges és egészségtelen tápanyagforrások között;
3. a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is;
4. ismeri a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásait.

A gyógytestnevelésre utalt tanuló megismeri a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak számára az egészségi állapotának és a motoros teljesítőképességének lehető legnagyobb mértékű helyreállításához.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŪZOTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége olyan mérvű, hogy képes a saját teljesítménye és fittségi szintje tudatos befolyásolására;
2. sokoldalú mozgásműveltségének birtokában eredményesen tanul összetett mozgásformákat;
3. ismeri és használja a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját;

4. önismerete, érzelmi-akarati készségei és képességei a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközei által megfelelően fejlődtek;
5. képes értelmezni az életben adódó baleseti forrásokat és az egészséget károsító, veszélyes szokásokat, tevékenységeket.

MOZGÁSKULTÚRA-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult alapvető mozgásformák kombinációiból álló cselekvéssorokat változó térbeli, időbeli, dinamikai feltételek mellett készségi szinten kivitelezzi;
2. a tanult mozgásforma készségi szintű kivitelezése közben fenntartja érzelmi-akarati erőfeszítéseit;
3. minden sporttevékenységében forma- és szabálykövető attitűddel rendelkezik, ez tevékenységének automatikus részévé válik;
4. nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő felhasználására, végrehajtására.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a motoros képességeinek fejlődési szintje révén képes az összhang megteremtésére a cselekvéssorainak elemei között;
2. relatív erejének birtokában képes a sportágspecifikus mozgástechnikák koordinált, készségi szintű kivitelezésére;
3. az alapvető mozgásainak koordinációjában megfelelő begyakorlottságot mutat, és képes a változó környezeti feltételekhez célszerűen illeszkedő végrehajtásra;
4. a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat tanári irányítással tudatosan alkalmazza.

MOZGÁSKÉSZSÉG-KIALAKÍTÁS – MOZGÁSTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. futótechnikája – összefüggő cselekvéssor részeként – eltérést mutat a vágta- és a tartós futás közben;
2. a rajttechnikákat a játékok, a versengések és a versenyek közben készségi szinten használja;
3. magabiztosan alkalmazza a távol- és magasugrás, valamint a kislabdahajítás és súlylökés – számára megfelelő – technikáit;
4. segítségadással képes egy-egy általa kiválasztott tornaelem bemutatására és a tanult elemekből önállóan alkotott gyakorlatsor kivitelezésére;
5. a torna, a ritmikus gimnasztika, tánc és aerobik jellegű mozgásformákon keresztül tanári irányítás mellett fejleszti esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőképességét;
6. a testnevelési és sportjáték közben célszerű, hatékony játék- és együttműködési készséget mutat;
7. a tanári irányítást követve, a mozgás sebességét növelve hajt végre önvédelmi fogásokat, ütéseket, rúgásokat, védekeket és ellentámadásokat;
8. ellenőrzött tevékenység keretében rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben;
9. az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben helyes technikával, készségi szinten úszik.

JÁTÉKOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult testnevelési és népi játékok mellett folyamatosan, jól koordináltan végzi a választott sportjátékokat;
2. a sportjátékok előkészítő kisjátékaiban tudatosan és célszerűen alkalmazza a technikai és taktikai elemeket;
3. a küzdő jellegű feladatokban életkorának megfelelő asszertivitást mutatva tudatosan és célszerűen alkalmazza a támadó és védő szerepeknek megfelelő technikai és taktikai elemeket.

VERSENGÉSEK, VERSENYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a versengések és a versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, ezt tőlük is elvárja;
2. a versengések és a versenyek közben közösségformáló, csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik;
3. egészséges versenyszellemmel rendelkezik, és tanári irányítás vagy ellenőrzés mellett képes a játékvezetésre.

PREVENCIÓ, ÉLETVITEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére;
2. tanári segítséggel, egyéni képességeihez mérten, tervezetten, rendezetten és rendszeresen fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét;
3. tervezetten, rendezetten és rendszeresen végez a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat;
4. a mindennapi sporttevékenységébe tudatosan beépíti a korrekciós gyakorlatokat;
5. tudatosan, összehangoltan végzi a korrekciós gyakorlatait és uszodai tevékenységét, azok megvalósítása automatikussá, mindennapi életének részévé válik;
6. rendszeresen végez számára megfelelő vízi játékokat, és hajt végre úszástechnikákat;
7. ismeri a tanult mozgásformák gerinc- és ízületvédelmi szempontból helyes végrehajtását;

8. megnevez és bemutat egyszerű relaxációs gyakorlatokat;
9. a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten tervezetten, rendezetten és rendszeresen végez testmozgást.

EGÉSZSÉGES TESTI FEJLŐDÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait;
2. az életkorának és alkati paramétereinek megfelelően tervezett, rendezett és rendszeres, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki;
3. a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is;
4. a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásai ismeretében önállóan is kezdeményez ilyen tevékenységet.

A gyógytestnevelésre utalt tanuló megismeri a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak számára az egészségi állapotának és a motoros teljesítőképességének lehető legnagyobb mértékű helyreállításához.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó módon használja a testnevelés életkorához igazodó ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját;
2. megismeri és mindennapjai részévé teszi a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdöket, a fizikailag aktív életmód és a társas-érzelmi jóllét élethosszig tartó jótékony hatásait;
3. képes elhárítani a baleseti és veszélyforrásokat, magabiztosan segíteni és elsősegélyt nyújtani embertársainak;
4. társas-közösségi kapcsolatai, valamint stressztűrő és -kezelő képességei megfelelő szintre fejlődtek;
5. toleráns a testi és más fogyatékossgal élő személyek iránt, megismeri és tiszteletben tartja a szexuális kultúra alapelveit, elfogadja az egészségügyi szűrések és a környezetvédelem fontosságát.

MOZGÁSKULTÚRA-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult mozgásformákat alkotó módon, a testedzés és a sportolás minden területén használja;
2. a testedzéshez, a sportoláshoz kívánatosnak tartott jellemzőknek megfelelően (fegyelmetten, határozottan, lelkiismeretesen, innovatívan és kezdeményezően) törekszik végrehajtani az elsajátított mozgásformákat;
3. sporttevékenységében spontán, automatikus forma- és szabálykövető attitűdöt követ;
4. nyitott az alapvető és sportágspecifikus mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő felhasználására, végrehajtására.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. olyan szintű motoros képességekkel rendelkeznek, amelyek lehetővé teszik a tanult mozgásformák alkotó módon történő végrehajtását;
2. relatív erejének birtokában a tanult mozgásformákat változó környezeti feltételek mellett, hatékonyan és készség szinten kivitelezik;
3. a különböző sportágspecifikus mozgásformákat változó környezeti feltételek mellett, hatékonyan és készség szinten hajtja végre;
4. a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat önállóan, tanári ellenőrzés nélkül alkalmazza;
5. tanári ellenőrzés mellett digitálisan méri és értékeli a kondicionális és koordinációs képességeinek változásait, ezekből kiindulva felismeri saját motoros képességbeli hiányosságait, és ezeket a képességeket tudatosan és rendszeresen fejleszti.

MOZGÁSKÉSZSÉG-KIALAKÍTÁS – MOZGÁSTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a korábbi évfolyamokon elért eredményeihez képest folyamatosan javítja futóteljesítményét, amelyet önmaga is tudatosan nyomon követ;
2. a rajtolási módokat a játékok, versenyek, versengések közben hatékonyan, kreatívan alkalmazza;
3. képes a kiválasztott ugró- és dobótechnikákat az ilyen jellegű játékok, versengések és versenyek közben, az eredményesség érdekében, egyéni sajátosságaihoz formálva hatékonyan alkalmazni;
4. önállóan képes az általa kiválasztott elemkapcsolatokból tornagyakorlatot összeállítani, majd bemutatni;
5. a torna, ritmikus gimnasztika, aerobik és tánc jellegű mozgásformákon keresztül fejleszti esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőképességét;
6. a zenei ütemnek megfelelően, készség szintű koordinációval végzi a kiválasztott ritmikus gimnasztika, illetve aerobik mozgásformákat;
7. önállóan képes az életben adódó, elkerülhetetlen veszélyhelyzetek célszerű hárítására;
8. a különböző eséstechnikák készség szintű elsajátítása mellett a választott küzdősport speciális mozgásformáit célszerűen alkalmazza;

9. rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn, erre – lehetőségeihez mérten – társait is motiválja;
10. az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben vízbiztosan, készségi szinten úszik, a természetes vizekben is;
11. önállóan képes az elkerülhetetlen vízi veszélyhelyzetek célszerű kezelésére.

JÁTÉKOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult testnevelési, népi és sportjátékok összetett technikai és taktikai elemeit kreatívan, az adott játék helyzetnek megfelelően, célszerűen, készségi szinten alkalmazza;
2. játéktevékenységét kreativitást mutató játék- és együttműködési készség jellemzi.

VERSENGÉSEK, VERSENYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a versengések és a versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, ezt tőlük is elvárja;
2. a versengések és a versenyek közben közösségformáló, csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik;
3. a szabályjátékok alkotó részese, képes szabálykövető játékvezetésre.

PREVENCIÓ, ÉLETVITEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére, erre társait is motiválja;
2. az egyéni képességeihez mérten, mindennapi szokásrendszerébe építve fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét;
3. belső igénytől vezérelve rendszeresen végez a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat;
4. mindennapi tevékenységének tudatos részévé válik a korrekciós gyakorlatok végzése;
5. a szárazföldi és az uszodai korrekciós gyakorlatait készségi szinten sajátítja el, azokat tudatosan rögzíti;
6. önállóan, de tanári ellenőrzés mellett végez számára megfelelő uszodai tevékenységet;
7. a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten, belső igénytől vezérelve, alkotó módon, rendszeresen végez testmozgást;
8. ismer és alkalmaz alapvető relaxációs technikákat.

EGÉSZSÉGES TESTI FEJLŐDÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mindennapi életének részeként kezeli a testmozgás, a sportolás közbeni higiéniai és tisztálkodási szabályok betartását;
2. az életkorának és alkati paramétereinek megfelelő pozitív, egészség tudatos, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki;
3. a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezetének tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is;
4. megoldást keres a testtartási rendellenesség kialakulásának megakadályozására, erre társait is motiválja.

A gyógytestnevelésre utalt tanuló megismeri a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak számára az egészségi állapotának és a motoros teljesítőképességének lehető legnagyobb mértékű helyreállításához. A gyógytestnevelésre utalt tanuló esetében a mindennapi testnevelés megvalósítása részben vagy egészben gyógytestnevelés formájában történhet.”

12. A Rendelet Melléklet I. Rész I.1. pontjában az „a Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat)” szövegrész helyébe az „a Nat” szöveg lép.

13. A Rendelet Melléklet I. Rész I.1.1. pont Állampolgárságra, demokráciára nevelés alpontjában a „kritikai” szövegrész helyébe a „mérlegelő” szöveg lép.

14. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2. pontjában a „kiadott, illetve jóváhagyott” szövegrész helyébe a „közzétett” szöveg lép.

15. A Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont

a) A mindennapos testnevelés című alpontjában a „Testnevelés és sport” szövegrész helyébe a „Testnevelés és egészségfejlesztés” szöveg,

b) A nemzetiségi nevelés és oktatás elvei című alpontban az „az óraterv kialakításakor biztosítani kell egy idegen nyelv oktatását is;” szövegrész helyébe az „az óraterv kialakításakor biztosítani kell egy idegen nyelv oktatását is. Az intézmény pedagógiai programjában dönthet úgy, hogy az idegen nyelv oktatásához biztosított óraszámot a nemzetiségi nyelv oktatására részben vagy egészben átcsoportosítja. A romani és beás nyelvek mellett kötelező az idegen nyelv;” szöveg

lép.

16. A Rendelet Melléklet II. Rész címe a „KOMPETENCIÁK, TUDÁSTARTALMAK” címre módosul.

17. A Rendelet Melléklet II. Rész II.2.1. pontjában

- a) a „Képzési jellege szerint lehet szakiskola, szakközépiskola vagy gimnázium; ezek a szakképesítés, az ágazat vagy a tagozatok szerint eltérő programok alapján haladnak.” szövegrész helyébe a „Képzési jellege szerint lehet gimnázium, szagimnázium, technikum vagy szakképző iskola; ezek a szakképesítés, szakképzettség vagy az ágazat szerint eltérő programok alapján haladnak.” szöveg,
- b) az „A Nat-ban megjelenített műveltségterületi követelmények azonos szerkezetűek. Az Alapelvek, célok című fejezetet a Fejlesztési feladatok követik, majd a fent említett nevelési-oktatási szakaszoknak megfelelően a közműveltségi tartalmak zárják.” szövegrész helyébe az „A tartalmi szabályozókban tanulási terület alatt műveltségi területet kell érteni.” szöveg

lép.

18. Hatályát veszti a Rendelet Melléklet I. Rész I.2. pontjában

- a) a „választott”,
- b) az „átlagosan 10%-os” szövegrész.

19. Hatályát veszti a Rendelet Melléklet I. Rész I.2. pont A hit- és erkölcsstan oktatására vonatkozó szabályok című alpontja.

20. Hatályát veszti a Rendelet Melléklet I. Rész I.2.1. pont Az Arany János programok című alpontjában az „Az Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Program célja, hogy hatékonyan segítse a korai iskolaelhagyás csökkenését, a kollégium és a szakiskola befogadó pedagógiai környezetben, differenciált tanulásszervezéssel és pályaeorientációval esélyt teremtsen a halmozottan hátrányos helyzetű tanulóknak a piacképes szakma megszerzésére.” szövegrész.

21. Hatályát veszti a Rendelet Melléklet II. Rész II.2. pont

- a) II.2.2. alpontja,
- b) II.2.3. alpontja.

22. Hatályát veszti a Rendelet Melléklet III. Része.
